

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÖYKÜ

iki aylık öykü dergisi yılı 7 sayı: 37 subat-mart 2010

dosya:

Çağdaş Afganistan Öyküsü

I

• ahmet y. sezer • asım öz • ayşe şener • azizullah nehufte • cemaî şakar • deniz özbeyli • esra demirci • fatih özkafa
• feryal tilmaç • güray süngü • halid nevîsâ • hasan aycın • iffet oral • ishak yetiş • köksal alver • m. asîf sultanzâde
• m. hüseyin muhammedî • mukadder değirmenci • mukadder özgeç • naciye derli • özlem n. yılmaz • rehneyerd zeryâb
• reyhane gümüş • sekine muhammedî • serkan türk • spojmai zeryâb • taki vâhidî • yılmaz yılmaz • yunus devellî • zeynep hîcret

37

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

İshak Yetiş	<i>Camus' nün Ölümü</i>	3
Mukadder Değirmenci	<i>Grup Yürüyüş' ten Farklı Bir Albüm...</i>	7

ÖYKÜLER

Cemal Şakar	<i>Fragmanlar</i>	10
Yunus Develi	<i>Yeşiller Vadisi Huşû</i>	14
Feryal Tilmaç	<i>Cığerdendir</i>	22
Köksal Alver	<i>Sandık</i>	25
Özlem N. Yılmaz	<i>Kâğıttan Evler</i>	30
Güray Süngü	<i>Rüzgargülü</i>	32
Ayşe Şener	<i>James Bond Tipi Çanta ya da Bahamın...</i>	38
Deniz Özbeyli	<i>Kale</i>	41

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	46
DOSYA	ÇAĞDAŞ AFGANİSTAN ÖYKÜSÜ	
M. Hüseyin Muhammedi	<i>Afganistan' da Kısa Öykünün Geçmişi</i>	48
Asım Öz	<i>Sınır Ülkesinden İç Burkan Acının Altında...</i>	75
M. Hüseyin Muhammedi	<i>Çocuklar Uyanmasın</i>	82
M. Hüseyin Muhammedi	<i>Fâtîyâ</i>	87
Rehneverd Zeryâb	<i>Toprak Altında Uyuyan Güzel</i>	91
Sekine Muhammedi	<i>Asamkadem Hanım</i>	98
M. Asif Sultanzâde	<i>İşgal</i>	102
Taki Vâhidi	<i>Hayat</i>	109
Azizullah Nehufte	<i>Aşk, Savaş, Delilik</i>	112
Spojmai Zeryâb	<i>Benim Horozum</i>	118
Halid Nevîsâ	<i>Kızıl ile Beyaz</i>	130

ÖYKÜLER

İffet Oral	<i>Babaannem ve Kale</i>	137
Serkan Türk	<i>Gledicha</i>	142
Fatih Özkafa	<i>Kaybolan</i>	146
Zeynep Hicret	<i>Çekme Kat</i>	148
Esra Demirci	<i>Kalıp</i>	151
Yılmaz Yılmaz	<i>Sahipsiz Yaşamak</i>	154
Asım Öz	<i>Nalan Barbarosoğlu' yla Yol Işıkları Üzerine...</i>	162
Ahmet Y. Sezer	<i>Yolculuğa ve Geceye Desen Öyküler</i>	168

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Mukadder Özgeç	<i>Komi ve Kemikler' de Kurmaca ve Gerçek</i>	172
Reyhane Gümüş	<i>Bir Kitap Bir Balta</i>	175
Naciye Derli	<i>Gurbet Yolcuları</i>	176

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 7 SAYI: 37 ŞUBAT-MART 2010

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 Fax: (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi Tel: 384 31 20

**K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA**

2010 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 45 TL.

Kurumlar İçin: 110 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.01.2010

İSHAK YETİŞ

CAMUS'NÜN ÖLÜMÜ

Fransız yazar Albert Camus'nün ellinci ölüm yıldönümü etkinlikleri mezarının Pantheon'a taşınması tartışmalarının gölgesinde geçmektedir.

Albert Camus 4 Ocak 1960 tarihinde yanında yayıncı Gallimard varken bir trafik kazası geçirmiş, hayatını kaybetmişti.

Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin ellinci ölüm yıldönümünde Camus'nün mezarının Pantheon'a taşınabileceğini söylemesi Camus'ü gündemin baş sıralarına yerleştirirken bir tartışmayı da başlatmış oldu.

Camus sevenler, Camus'nün dostları, ya-
kın çalışma arkadaşları öneriye şiddetle karşı çıktılar. Öncelikle öneriyi yapan Sarkozy ile Camus'nün dünya görüşlerinin birbirine tamamen karşı olduğunu söylediler. Ayrıca Camus'nün annesinin evlerde temizlikçilik yaparak hayatını kazandığını, Pantheon'a gömülenlerle farklı sınıf ve toplumsal konumdan geldiklerini, bu yüzden Camus'nün yerinin Pantheon olamayacağını, yazarın son günlerinde yaşadığı Lourmarin'de kalmasının doğru olduğunu söylediler.

Bilindiği gibi Albert Camus 7 Kasım 1913'te Cezayir'in Mondovi kasabasında doğmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1914'te babasını kaybedince annesiyle yalnız kalmıştır. Annesi evlerde temizlikçilik yaparak geçimlerini sağlıyordu. Bu dönemde erkek kardeşiyle birlikte Camus'ye anneanneleri bakmıştı. Camus okul dönemini bu koşullarda geçirdi. Annesi elinden geldiğince onu okutmaya çalıştı. Camus'nün annesi okuma yazma bilmeyen, çok az konuşan bir kadındı. O yüzden Camus bitiremeden öldüğü "Le Premier Homme"(İlk İnsan) kitabının elyazmasında,"Bu kitabı hiçbir zaman okuyamayacak olan annesine"adamıştır.

1923'te öğretmeni Louis Germain Camus'nün yeteneğini fark etmiş, onu özel olarak hazırlamıştır. O yapılan sınavı kazanarak Bugeaud lisesine girmiştir. Camus Nobel

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Edebiyat Ödülünü alırken yaptığı konuşmada öğretmenini anımsar ve konuşmasını ona adar. Lisede okurken Camus'de futbol tutkusunu başlar, kısa sürede önemli bir oyuncu olur. Ancak 1930'da, kan tükürmeye başlayınca doktor verem tanısı koyar, o da futbol sahalarına veda eder. Sonraları futboldan çok şey öğrendiğini söyleyecektir.

1934'te Simone Hié ile evlenir. Defterine notlar yazmaya başlar. Komünist Partiye girer, ancak iki yıl kalabilir, ayrılır. 1935'de Emek Tiyatrosunu kurar. Nisan 1936'da "Asturilerin Başkaldırısı" adlı kolektif oyun kaleme alınır. Oyun yasaklanır. Daha sonra bu oyun Charlot Yayınevinde basılır.

1936 yılı Mayıs ayında Camus "Hristiyan Metafiziği ve Yeni Platonculuk, Plotinos ve Saint Augustin" adlı teziyle felsefe diploması alır. Karısından ayrılır.

24 yaşında ilk kitabı "Tersi ve Yüzü" Charlot Yayınlarından çıkar. Hemen "Mutlu Ölüm" romanını yazmaya başlar.

1938'de "Alger Republicain" gazetesinde çalışmaya başlar. Gazete Halk Cephesi'nin programını benimsemektedir. "Kabilya'nın Yoksulluğu"

başlığı altında bir yazı dizisi kaleme alır. Yazılar kışkırtıcı bulunur ve yasaklanır.

1940'da Francine Faure'la evlenir ve Paris'e hareket ederler. Bu evlilikten Catherine ve Jean adını verdikleri ikiz çocukları olur. Birkaç ay "Paris-Soir" dergisinin yazışlarında çalışır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı oluşturulmuş Fransız Direnişi'ne katılır. Bu tarihlerde "Yabancı" ve "Sisifos Söylencesi"ni yayınlar. Bu kitapta, daha sonra her zaman adıyla yan yana getirilecek "saçma"(absürd) düşüncesini açıklar.

"Combat" adında bir gazete yayınlamaya başlar. Haziran 1943'te Jean-Paul Sartre'la karşılaşır, dostlukları başlar. "Combat" ticari bir gazete olmaya başlayınca 1947'de gazeteden ayrılır.

Savaş sonrası Amerika Birleşik Devletlerine gider. Orada dersler verir, derslerinde Fransız Varoluşçuluğunu anlatır. "Veba"yı yayınlar.(1947)

1951'de yayınlanan "Başkaldıran İnsan"da Sovyetler Birliği'nin diktatörlük olduğunu açıklar. "Modern Zamanlar" dergisinde Sartre'ın "Başkaldıran İnsan"la ilgili yaralayıcı bir yazısı yayınlanınca araları açılır.

Camus yazıya cevap verir. Sartre bu cevaba da bir cevap verir.

Birleşmiş Milletler Örgütü General Franco diktatörlüğündeki İspanya'yı üye olarak kabul edince Unesco'daki işinden ayrılır. İdam cezasına karşı yazılar yazar, idam cezasına karşı yürütülen etkinliklere katılır.

1953'te "İlk İnsan"ı yazmaya başlar. 1955'te Express

dergisi yazışlarında çalışır. Sonradan Cezayir Savaşındaki farklı düşünceleri nedeniyle oradan da ayrılacaktır. Cezayir'in bağımsızlığı yerine bir tür özerkliği, Cezayirliyle Fransız kökenlilerden oluşan iki halklı bir yönetimi savunur. Bununla birlikte ölüm cezasına çarptırılan Cezayirli kurtarılması için çalışmalar yapmaktan geri durmaz.

1956'da soldan da uzaklaşır. Aynı yıl kömürsür kabul edilen "Düşüş"ü yayınlar.

16 Ekim 1957'de Albert Camus'ye Nobel Edebiyat Ödülü'nün verildiği açıklanır. Ödül olarak aldığı parayla daha dingin bir

Albert Camus

hayat sürmek üzere güneye, Lourmarin adlı kasabaya taşınır.

Elli yıl önce, 4 Ocak 1960'ta trafik kazasında hayatını kaybeder. Camus'ye,"en saçma ölüm şeklinin ne olduğu" sorulduğunda, "araba kazasında ölmenin saçma ölüm biçimlerinden biri olduğunu" söylemişti. Kaderin cilvesi!

Roger Grenier'ye göre o:"Akdeniz ruhu na sahiptir. Akdeniz bir uygarlık beşiğidir. Camus'nün deniz ve güneşle mutlu bir hayatı olmuştur."

Albert Camus öldükten sonra da okunan, düşüncelerinden alıntılar yapılan bir yazardır. Özellikle Berlin Duvarının yıkılmasından sonra, Doğu Bloku ülkelerinin, Sovyetler Birliğindeki Cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını açıklamalarından sonra daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. O'nun insanın varoluşunu dayandırdığı "başkaldırma" bağımsızlık yolunda adım atmaya başlayan ülkelere, o ülkelerin insanlarına yol gösterir. Örneğin Kosova'da bağımsızlıktan yana olanlar radyolarında sık sık O'nun görüşlerine yer vermişlerdir.

Michel Onfray:"İdeolojik dönemden çıktık. Bugün Tarih Camus'ye hak veriyor"demektedir."Adaletsiz özgürlüğün de özgürlüksüz adaletin de diktatörlüğe, otoriterliğe yol açacağını, Camus'nün temelde hep bunları yazdığını söylemektedir.

Tarih Camus'yu haklı çıkardığı gibi zamanın ruhu da Camus'nün öne sürdüğü, savunduğu düşüncelere uygun bir düşünce ortamını öne çıkarmış bulunuyor."Camus kapitalizme de komünizme de, Batı Kapitalizmine de Sovyet Komünizmine de karşı çıktı." Camus'nün düşüncelerinden böyle çıkarsamalar yapan, O'nun düşüncelerini böyle formüleştiren yazarlar var. Ancak Camus'nün düşüncesini böyle formüllere hapsedmek zordur, daha derinlere inmek, buna göre irdelemeler yapmak gerekir. Bir entelektüel düristlüğüyle yaşadığı dönemin eleştirisini yapmaktan geri durmadı. Sonradan yanlış olduğuna inandığı yolları değiştirmeyi göze

alabildi. Camus'nün kızı Catherine kendisiyle yapılan bir söyleşide, bir soruyu yanıtlarken şöyle der:"Sartre'a komünizmle yönetilen bir ülkede yaşayıp yaşamayacağı sorulduğunda'hayır' demişti, ancak, diğer insanlar için komünizmin iyi olacağını, söylüyordu. Babam hiç böyle yapmadı".

Temizlikçilik yaparak ekmek parası kazanan annesini, doğduğu toprakları, Cezayir'deki yoksulluğu ve yoksulları unutmadı. Akdenizli neşesi O'nda zaman zaman coşku ya dönüştü,"Başkaldıran İnsan" oldu. Yaşadığı hayat, dünyada olup bitenler zaman zaman iyimserliğini gölgeledi, kötümser duyguların başat olduğu kitaplar yazdı:Veba, Düşüş... gibi. Camus'nün olup bitenlerden her şeye inancını yitirdiği de oldu;kendisine göre geriye tek açıklama kalıyordu:saçma(absürd).

Ancak o 1958'de "Tersi ve Yüzü"ne yazdığı önsözde söylediği gibi;"Bütün durumlarda, çocukluğunun üzerinde hüküm süren güzel sıcaklık her türlü hınçtan uzak tutmuştur kendisini."Bu yüzden hiç "kıskançlık" duymamıştır hiçbir şeye."Bu mutlu bağışıklık kendi emeğimle olmadı. Bunu her şeyden önce ailemin hemen her şeyden yoksun olan ve hemen hiçbir şeye göz dikmeyen insanlarına borçluyum. Okuması yazması bile olmayan bu aile, sessizliği, ağırbaşlılığı doğal ve yalın gururuyla bana en yüce dersleri verdi o zaman, hala devam eder bu dersler."der.

Yine Önsözün bir yerinde;"Herkes gibi ben de elimden geldiği kadar, yaradılışımı ahlak yoluyla düzeltmeye çalıştım."der.

Trafik kazasında hayatını kaybettiği günlerde bir kitap yazıyordu:"İlk İnsan".El yazmaları kitaba dönüştürülerek 1994 yılında yayınlanmıştır. Kitap yayınlandıktan üç yıl sonra 36 dile çevrilmiştir.

Bugün Camus'nün ünü doruk noktasında bulunmaktadır. 1942'de yayınlanan"Yabancı"'nın baskı adedi 6,7 milyona ulaşmıştır."Veba"4 milyon,"Düşüş"1,7 milyon basılmıştır.

Cezayir'in bağımsızlığı aşamasındaki olumsuz tavrına karşın Camus bugün Cezayir

yir’de en çok okunan yazarların başında gelmektedir.

Camus düşüncelerini hayatla sınar. Hayatta karşılığını göremediği düşünceleri, yolları bırakır.

Hayatın katı gerçekleri zaman zaman onun neşeli, iyimser duygularına toslar, doğruları sarsılır, hayatı”Saçma”yla açıklar. Ne ki sonuçta bu açıklama da “saçma”ya çıkar.

İnsan onuruna aykırı tutumlara, yaşadığı gerçeklere uymayan sözlerle karşı çıktı, baş kaldırdı, yaşadığı çağı”Baş Kaldıran İnsan”la taçlandırdı.

Akdeniz’in bu coşkulu çocuğu, Camus, kızı Catherine’in kendisini anlattığı kitabına ad yaptığı gibi “Solitaire et Solidaire”di,”Yalnız ve Dayanışmacı”ydı, Pantheon’a uzaktı.

Albert Camus’nün Öyküleri

Fransa’da bu yıl Albert Camus ölümünün ellinci yılında çeşitli etkinliklerle anılmaktadır.Camus elli yıl önce 4 Ocak 1960’da bir trafik kazasında ölmüştü.

Romancı,tiyatro yazarı,düşünür,yanıyla bildiğimiz Albert Camus öykü de yazmıştır.

Dilsizler,Dönek,Konuk,Kocasını Aldatan Kadın adlı öykülerini içine alan kitap Türkçe’de ilk kez “Sürgün ve Krallık”adıyla Düşün Yayınevince basılmıştır.

Kitap Camus’nün yaşamöyküsünü anlatan iki sayfayla başlamakta,Jean Paul Sartre’in Camus’ü anlatan yazısı ile devam etmekte ve Gaeton Picon’un Camus’nün kitaplarına değinen bir yazısının çevirisine yer vermektedir.Düz yazıları sırasıyla Adnan Benk ve Asım Bezirci çevirmiş.öykülerin de ikisini Teo,birini Cevat Çapan son öyküyü de Selahattin Hilâv Türkçeleştirmiştir.

Yine Albert Camus’nün “Jonas ya da Sanatçı İş Başında”ile “Büyüyen Taş” öykülerinin yer aldığı”Büyüyen Taş” adlı kitap Bertan Onaran’ın Türkçesiyle 1968 yılında De Yayınevince basılmıştır.

Bu altı öykünün tümünü ya da birkaçını içine alan Türkçe kitaplar daha sonra da farklı yayınevlerince birkaç kez basılmıştır.

Sözünü ettiğimiz “Sürgün ve Krallık”kitabındaki öykülerde çocukluğunun geçtiği Cezayir’i, güneşi,yoksulluğu,işçileri buluruz.”Dönek”öyküsünde;Öykü kahramanı;”Aldatılmışım, gerçek dörtgendir,ağırdır,kalındır,ayrımrlara yer vermez”der.

Yine aynı öyküde;”Doğru insanlar yok,yalnız amansız gerçeğin egemenliğini kuran kötü efendiler var.Evet yalnız Put güçlü,bu dünyanın tek tanrısı,buyruğu kin,bütün yaşamın kaynağı”der.

Gaetan Picon yazısında;”Yeryüzünde göz yumulmaması gereken değerler vardır.Onun içindir ki Veba’daki kişiler uğradıkları hastalık salgınıyla savaşır.Saçmalık içinde yaşamakla birlikte saçmaya boyun eğmezler,ona karşı dövüşürler,başkaldırırlar.”der.

Camus’nün yazdıklarını belki de şu cümleyle özetleyebiliriz:İçinde yaşanan koşullara,olup bitenler “saçma”dır,”saçmalık”tır,ancak koşullara başkaldırarak,onlarla savaşmak gerekir.

Bu yüzden Jean Paul Sartre O’nu “Fransız Edebiyatının o kuşaklar boyunca süre gelmiş ahlakçılar dizisinin günümüzdeki sürdürücüsü olarak”görür.Camus’nün “Makyavelcilerle karşı yirminci yüzyılın ortasında ahlakı koruduğunu”söyler.

“Dilsizler”öyküsünde yoksul işçileri anlatır.Grev yaparlar ancak evdekiler ekmek beklemektedir.Çaresiz işe dönerler.

“Tersi ve Yüzü”kitabının 1958’deki yeni baskısına yazdığı Önsöz’de Camus:”Yoksulluk benim için hiçbir zaman bir mutsuzluk olmadı bir kere:Işık zenginlikleri saçardı içime.

Başkaldırırlarım bile aydınlanmıştı”der.

“Dönek”öyküsünde:Sümsük papazlardan,”misyon”dan sözeder.

“Kendi kısır evlerinde de,ocaklarda öldürünceye değin çalıştırdıkları kara kölelerin başında da efendi o pis Avrupalı”dır.”Acımak nedir bilmiyorlar.” “Putun önüne sürüklediler beni,kara acı, acı bir su içirdiler,başım yanmaya başladı birden”der ama yine de “güllüyordum,kötülük buydu,bana kötülük yapıyor-

du.”Öykü kahramanı aldatılmıştır.Öfkeyle;”Kahrolsun Avrupa,bilim, onur, haç. Evet, benimsemiyecektim efendilerimin dinini,evet köleydim”der.

“Konuk”öyküsünde “Cezayir’in bir köyünde öğretmenlik yapan Daru’ye yirmi kilometre ilerideki kasabadaki polise teslim etmek üzere suçlu bir Arap getirilip bırakılır.

Daru suçluyla birlikte gitmez,Arabın kendisinin Tinguait’e gidip teslim olması için bırakır.Sınıfa girdiğinde tahtada bir yazı okur:”Kardeşimizi teslim ettin. Yanına koma-yacağız.”

Öykü:”Öylesine sevdiği bu uçsuz bucaksız ülkede yalnızdı.”diye biter.Camus de kendini böyle hisseder:

Aslında daha sonra gidip yerleştiği Fransa’da da kendisini yalnız hissedecektir.

Kitabın son öyküsü olan”Kocasını Aldatan Kadın”da Marcel adlı kumaş tüccarı bir Fransızla Janine adlı karısının Cezayir’in içerde kalan köylerine,kasabalarına yaptıkları iş gezisi anlatılır.

Sıcak bir yaz günüdür,kasabada bir otele inerler.Etraf toz,toprak,yoksulluk,yoksunluk dizboyudur.Ancak,yaşayanlar “bu uçsuz bucaksız ülkenin kupkuru toprağı üzerinde,bir garip krallığın düşkün ve özgür efendileri olan yoksul ama başına buyruk bir avuç insan”dırlar.

Janine otelin önünde beklerken sokaktan gelip geçenlere bakar:”Tek bir kadın görülmüyordu.Janine bu kadar erkeğı bir arada görmemiş olduğunu sanıyordu.Ama erkeklerden hiçbiri ona bakmamaktadır.”

Uzunboyulu,zayıf,dinç bir Arap,sokakta kendilerine doğru gelmektedir.Hiçbir şey görmüyormuş gibi,sağına soluna bakmadan dimdik yürüyüp geçer.”Buradakilerin hepsinde böyle onurlu bir hal vardır.”

“Jonas ya da Sanatçı İş Başında”adlı öyküsünde tablo yaparak geçimini sağlayan ressam ve ailesi anlatılır.

Jonas sipariş edilen tablolarla geçimini sağlamaktadır.Ancak”sanatçı mı yoksa boyacı mı”olduğı sorusu sürekli zihnini kurcala-

maktadır.Öykünün sonunda ressam Jonas hasta olduğı için hekimce muayene edilirken arkadaşı Rateau öteki odada bembeyaz bir tabloya bakmaktadır.Jonas minicik harflerle,okunabilen,ama solitaire mi(yalnız adam),yoksa solidaire mi (dayanışmacı) olduğı kestirilemeyen bir sözcük yazmıştır.

Kızı Catherine Camus,2009 yılı sonlarında yayınlanan babasını anlattığı bir kitap yazmıştır.Kitabın adı,öyküdeki tablo üzerinde yazılı kelimelerden oluşmaktadır:”Albert Camus Solitaire et Solidaire.”

Kitaptaki ikinci öykü kitaba adını veren öyküdür:Büyüyen Taş.

Mühendis d’Arrest bir bent kuruluşunda çalışmak üzere Brezilya’da Iguape’dedir.Bir aşçıyla soyluluktan,halktan söz açan sohbeta koyulurlar.Mühendis:”Evet,halk var.Ama onun şimdiki efendileri polisler ya da tüccarlardır.”der.Zenci kırması aşçı:”Alım-satım ha!Ne rezil iş!Polise gelince,demek köpekler buyuruyor şimdi”der.

Gaetan Picon’a göre;”Albert Camus günümüz sanatçısının dille yaptığı kavgaya boş verir.Yapılacak iş,eski dili tüm olgunluğu içinde kullanmak,onu yeni duyarlık değerlerine bağlamaktır.

Camus’nün buradaki üstünlüğü yepyeni bir duyarlığı klasik denecek bir biçim olgunluğuna kavuşturmasıdır.Bu bakımdan,çağdaş insanı efsanemsi bir anlatımla vermek övünçü yalnız onundur, desek yeridir”der.

Albert Camus ‘nün öykülerinde insanlar,yoksulluk içindedir,baskı görür,zulüm görür,ancak yaşama neşesini,coskusunu yitirmezler,onurlarıyla dimdik yürürler.

MUKADDER DEĞİRMENCİ

GRUP YÜRÜYÜŞ’TEN FARKLI BİR ALBÜM: ADANIŞ GÜNÜ

Grup Yürüyüş *Umuda Yürüyüş* adlı ilk albümünden sonra *Adanış Günü* adıyla ikinci albümünü çıkardı.

Albümde 13 parça yer alıyor. İlkine göre farklı enstrümanların kullanıldığı, ezgilerin

daha bir renklendiği, canlandığı, yenilikleri gözettiği bir albüm bu. Sözlere giydirilen müziklerdeki farklılık, daha ilk parçadan itibaren kendini hissettiriyor. Oldukça hareketli şarkıların yanı sıra ağır, soft parçaların da yer aldığı albümde, aralarda okunan şiirler de kolayca sarıp sarmalıyor dinleyeni.

Muhalif, protest, direnişi öne çıkaran şarkılar ağırlıklı bir yer tutuyor *Adanış Günü*'nde. Güncel gelişmeler, Ortadoğu'da yaşanan zulüm ve direnişler, üstü örtülmeye çalışılan gerçeklikler, insanın içini inciten hüznün ve acılar etkili bir müzik diliyle aktarılıyor. Türkiye'deki olay ve olgularla birlikte Filistin, Lübnan, Irak, Afganistan'da yaşananlar da soluklanıyor şarkılarda. Arapça ve Kürtçe birer şarkı da var *Adanış Günü*'nde. Albümde yer alan "*Ergenekon*" adlı parça ise daha ilk günden itibaren birçok kesimden büyük bir ilgiyle karşılaştı.

Grup Yürüyüş; M. Ali Aslan, Necmettin Asma, Hayrettin Akkuç, Enbiya Tunalı ve Adnan Asma'nın çabalarıyla devam ediyor yürüyüşüne. Günün elinden tutarak, kötülüğü teşhir edip gerileterek, umuda can katacak, sesini ateşe vererek...

Grup Yürüyüş, *Adanış Günü*, Ekin Prodüksiyon.

ATEŞİN DÜŞTÜĞÜ YERDEN ÖYKÜLER

"Gerçekler Maskelenmesin" Projesi, Ateşin Düştüğü Yerden: Sesler, Yüzler, Öyküler yarışması kapsamında dereceye giren öyküler Doğan Yayınları tarafından kitaplaştırıldı. Hayat Bana Yüreğini Açıyor, Türkiye Şizof-

reni Dernekleri Federasyonu'nun düzenlediği, "Gerçekler Maskelenmesin" projesi kapsamında dereceye giren öyküleri bir araya getiriyor. Kitapta, Onur Angün, Yümehar Celioloğlu, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Nejat Gür-lük, Sevim Öktener, Mehmet Görkem Özköse, Muhammed Hanefi Taşkın ve Okay Ulu-dokumacı'nın öyküleri yer alıyor.

KADINLARIN DİLİNDEN İZMİR ÖYKÜLERİ

Sevim Burak

"Kadın Öykülerinde" dizisinin son kitabı İzmir'i anlatıyor. Yirmi iki kadın yazarın kaleminden "Kadın Öykülerinde İzmir", şehir ve insanın keşşen noktalarına odaklanıyor. Daha önce yayınlanmış olan, İstanbul, Ankara ve Karadeniz'den sonra, Kadın Öyküleri dizisinin, Avrupa ve Doğu ile devam edeceği bildirildi.

SEVİM BURAK'TAN MEKTUP

Hayykitap edebiyat serisine, Beni Deliler Anlar adıyla yayımlanan Sevim Burak'ın mektupları ile devam ediyor. Türk edebiyatının en yalnız, yalın ve hakiki kalemlerinden biri kabul edilen Burak'ın mektupları, yazarın merak edilen dünyasına, yapıtlarına ve yaşadıklarına da bir ışık tutuyor.

ORHAN KEMAL ÖYKÜ YARIŞMASI

Çukurova Edebiyatçılar Derneği tarafından düzenlenen ve Ceyhan Belediyesi'nin katkıda bulunduğu Orhan Kemal Öykü Yarışmasının 2010 yılı başvuruları başladı.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

ÖMER FARUK DÖNMEZ, BİR KİTAP BİR BALTA (İz Yayınları, İstanbul, 2009, 15 öykü: Sinek; Son Görev; Bay Cezmi; Anda Bir Şato; Tutuklu Kurbağa; Sorular; Müsait Biyerde; Ceğzum; Pantolon Giymeyi Unutan Adam; Görece; Tuhaf Ölüler; Ankara'nın Taşına Bak; Yol; Ortaya Karışık; Formulation)

KEREM IŞIK, ASLINDA CENNET DE YOK (YKY, İstanbul, 2009, 18 öykü: Unut Gitsin; Sonra; Geçip Giden Tüm Gülüşler; Her Şeyi Bilir mi Bir Sokak Kedisi?; Çiçekler; Yaz Biterken; Bu Bir Oyun Bir Oyun mu Bu; Tek Bir Fırça Darbesi; Unutulmuş Bir Kentteki Bin Beş Yüz Sokak; Delilik Bu!; Bir Tuhaf Rüyaymış Zaman; Ayrılık; Bir Bakışın Düşündürdükleri; Bir Ara Sokakta Günbatımı; Vurun Kendinizi Kıyılarıınıza; Aslında Cennet de Yok; Yazmak; Masal)

AHMET TÜRKAY, GELECEKTEN ÖDÜNCÜ ÖMÜRLE (Berfin Yayınları, İstanbul, 2009, 14 öykü: Gelecekte Ödünç Ömürle; Kaşarlanmış Gedikli Yalnızlık; Kocabalkan Lokantası; Ezinç; Çöküntünün Burgacında; Bu Deveyi Gütmek; Suçlu Olan Bendim; Sevil; Arabacı ve Köpeği; Uykuyu Beklerken; Leylâk Kokan Senfoniler; Yayılım Ateşi; Bahçe; Gönül Yarası)

TUNCAY DURMUŞ, EPİKRİZ (Minima Yayınları, Ankara, 2009, 15 öykü: Portakal; Karakol; Balerin; Oda; Gazoz; Duygu; Savaş; Ejderha; Mavi; Çamur; Beden; İlişkilerim; Sahra; Hastane; Sorğu)

EVİN OKÇUOĞLU, SARDUNYA KIRILDIKÇA (Kora Yayın, İstanbul, 2009, 70 öykü: Jine; Komşu Masa; Cansiperane Lokantası; Teneke Çiçekleri; Değnekçi Raaashit; Çayhane; Çıkış; Taraftar; Dönüş; Çağla; Park Kaynıyor; Morluk; İçi Dışı Tutsak Eleman; Bavul; Büyülü Işıklar; Çaycı Musa; Dügün; El Pençe Divan; Gelip Geçici; Harbi Şaka; İletişim; Kanatsız Burak; Kaza Belası; Kirli Masa; Korku; Oh Mis Gibi Elma!; Pasif Adamın Biri; Silgi; Susan Pencere; Yordun Beni Yine; Göremeden Gidenler; Ölçen Bakkal; Tekeciler Köyü 216. Sokak; Yeşeren İzler; İstanbul Beyefendisi; Sokakta; Sınır; Gündelikçi; Silik; Soluk; Kopuk; Eksiltme; Gülüş; Kopuk Sayfa;

Adsız; Okul Arkadaşım; Ebanım Teyzenin Kızı; Avlu; Öteki; Dürbünün Ters Tarafından; Beş Para etmez; Kırbaç; Kazma; Sonsuz Hikâye; Son Kullanmasız; Küllük; Kadeh; Mum; Kil; Musluk; Mendil; Kelepçe; Bardak; Kitap; Cüzdan; Kibrit; Kan; Saz; Sıra)

MUZAFFER TANSU, İKİ KIYI ARASINDA (Mahsus Mahal Kitaplığı, İstanbul, 2010, Düşler Sokağındaki Sevgi Bahçesi; Aşkın Büyüsü Bozulursa; Çöpçü; Bir İstanbul Sabahı; Düşen Bir Yaprak Görünce; Görüldüğü Gibi Yaşanmalı Hayatlar; Hedefteki Adam; İki Kıyı Arasında; Sessizliğin Götürdüğü Yer; Sıfırcı Hüsam; Son Nefeste; Sonu Belirsiz Bir Yolculuk; Yeni Bir Hayat)

ERDEM GENÇ, DEBUT (Camgöz Kitap, İstanbul, 2009, 13 öykü: Hiç; Metrodaki Kız; İsteseler de İstemeseler de; Büyükada; Karanlık İstanbul; Deli; Sus; Nura; Ukde; Su Tabancası; Feysbuk Diye Bir Site; 21; Yeni Başlayanlar İçin Rock Ortamları (Roman demosu))

SEDAT ERDEN, KARŞI APARTMANDA YAŞAYANLAR (Hayâl Yayınları, Ankara, 2009, 10 öykü: Ambassador Sabri Bey; Malya; Hargos; Karşı Apartmanda Yaşayanlar; İkametgâhta Bir Olay; Memurlar; Nizamuddin; Troçki Müzesi; Dünya Güzeli; Kader)

SEDAT ERDEN, GÜVERCİNLER VE ŞEYTAN (Hayal Yayınları, Ankara, 2009, 9 öykü: Tuhaf Bir Öykü veya Bir Garip Karınca; Uçan Daireler; Sürgün Yılları; Kayıp Defter; Güvercinler ve Şeytan; İskenderun'da Unutulmaz Bir Gece; Manalı'ye Yolculuk; Mescitteki Adam; Şeyh Abdo)

OSMAN ALAGÖZ, BAHAR (Kaynak Yayınları, İzmir, 2009, 14 öykü: Verilmiş Söz; Bahar Yağmurundan; Gurbet Semaları; Camekân Zırhı; Zahra Vakti; Uzat Ellerini Anne; Bir Fidan Yeşerecek; Güvence; Yeşeren Rüya; Kalbin Doğusu; Dedemin Son Sözü; Yumurta; Ölüm Buğusu; Saatleri Kurmak Gerek)

NALAN BARBAROSOĞLU, YOL IŞIKLARI (Everest Yayınları, İstanbul, 2009, 14 öykü: Gezgin, Kuzgun, Bilici; Ses-Fanus; Yol Yorgunu; Kalp Ağrısı; Tutuşan Temmuz; Ateşten Bir Top; Bisikletiyaka Bir Kazak; Adaya Gidemem; Perdedeki Fısıltı; Yol Eşiği; Mazet İzni; Denizine Gömülen Ada; Mecnunu Yok Leylâ; Gecikmiş Bir Veda)

CEMAL ŞAKAR

FRAGMANLAR

1.

Hakkımızı helal edin diyebildi.

Gözleri yerdeydi; göz göze gelse... gidemez miydi? kalır mıydı?

Gitmeliyim: Gitmek yol üzerinde olmaktır: Yola çıkmayan istikamet bulamaz.

Ben gitmezsem yol nasıl açılır: Ben gitmezsem, onlar gelecekler.

Sabırla göğüs germezsek, zillete düşeriz.

Yoldayım: Yüzüm yönüme dönüktür: İstikametim yüzümden bellidir.

Yolda olmazsam, gelirler; kirli çizmeleriyle harim-i ismetimizi çiğnerler.

2.

Etrafı tanklarla çevrili meydanın etrafında toplanmış şaşkın, ürkek bir grup; gördüklerine inanamıyorlar. Derinden derine bir sevinç; ama dışa vurmaya henüz cesaretleri yok. Cesaretlerini dışa vurmaya göze almış birkaç kişi, askerlerle kol kola; heykelin yıkılması için canla başla çalışıyorlar. Tulum giymiş birisi habire kaideye balyoz vuruyor; belli güçlü kuvvetli biri; belki de bir sporcu.

Sirenler... Meydanın üstünde uçuşan helikopterler...

Heykel yıkılacak gibi değil; her darbe öfkelerini kabartıyor; gözleri kör olmuşçasına bir daha, bir daha vuruyorlar.

Hürriyet aşkının en güzel ifadesi olan sloganlar...

Heykel oldukça muhkem; balyozlarla yıkılacak gibi değil; biri tırmanmayı deniyor; sonra diğerleri; ve aralarından muzaffer bir asker, heykelin boynuna kadar tırmanıyor; geldiği ülkesinin bayrağıyla heykelin yüzünü kapatıyor; neleri tebcil ediyor; bayrak çöl rüzgarlarına kapılıyor. Sütunlarla çevrili meydanın dışında, ürkek gözlerle seyredenlerden birkaçının yüreği cız ediyor. Bir tank meydana giriyor. Asker elindeki çelik halatı heykelin boynuna geçiriyor; bir ucu tanka bağlı. Herkes kaçışıyor. Tank ağır ağır ilerliyor. Halat iyiden iyiye geriliyor; ha koptu ha kopacak. Kopmuyor. Heykel esniyor. Bir çatırtı. Çatırtılar palet seslerine karışıyor. Heykel dizlerinden kırılıyor. Tank ilerledikçe heykel biraz daha öne doğru yatıyor ve kaidesinden kurtuluyor; dizlerden aşağısı olduğu yere çakılı kalıyor. Heykel önce sırt üstü asfaltta düşüyor; sağ eli hâlâ havada; her nereyi gösteriyorsa!

Sloganlar kesilmiş herkes heykelin üzerine üşüşmüş... Çığlıklar, alkışlar, ısıklar...

Hürriyetin sembolü olarak heykelin kellesi koparılmış; tankın insanın kullaklarını sağır eden gıcırtiları arasında sokaklarda dolaştırılıyor. Çocuklar, ellerine aldıkları ayakkabılarıyla kelleyi pataklıyorlar; bir zillet nişanesi...

Kaidede balyozun açtığı derin izler.

3.

Elleriyle başını dövüp duruyordu. Siyahlar içindeydi. Sırtında kesikler.

Herkes hürmetle ona yol veriyordu.

Kabrin demir parmaklıklarına tutundu; ayrılmamacasına.

Hüseyin! İmam Hüseyin! diye başını demirlere vuruyordu: Şah-ı Merdan: Yüzümü toprağımıza bıraktığın izlere sürmeye doyamadım: Medet! İstimdat! Şefaati!

Yüzü gözü kan revan içindeydi: Dertlere derman, yaralara merhem: Elimde, dilimde, gözlerimde hep sen varsın

İmam Hüseyin!!! Senin yokluğundan dudaklarım şerha şerha... Senin yokluğunda hayat bizim için sadece bir yük.

İmdat! Ey Mehdi-i Muntazar!

Seni yine koruyamadık İmam!!! Seni yine öldürdüler.

4.

Hükümet binası. Meclisin toplandığı geniş salon. Bütün iskemleler dolu, askerlerin çoğu ayakta. Önde bir masa: Yüksek rütbeli subaylar için. Gece-nin ilerlemiş saatleri. Kafalar dumanlı. Yüksek sesle çalınan bir oyun havası; yerli, kıvrak bir hava. Yerli, simsiyah saçlı iki kadın. En kıvrak hareketlerini, en hünerli gerdan kırmalarını gösteriyorlar. Alkışlar. Bağırışlar. Masaya çıkıyor biraz daha usta olanı. Eteklerini biraz daha topluyor. Dolarlar uçuşuyor. Daha genç ve acemi olanı hâlâ orta yerde, biraz çekingen, belki biraz da mahcup; kimseye ilişmemeye çalışıyor. Öteki, masadan iniyor. Subaylara gidiyor. Danslar. Dolarlar. Kucaktan kucağa. Gözü arkadaşına ilişiyor. Yanına gidip onu da askerlerin kucağına atıyor. Alkışlar. Bögürmeler. Höykürmeler. Artık, müzik duyulmuyor. Artık, salonda insanlar yok. Oluk oluk...

5.

Önce perdelere keskin ışıklar vuruyor, ardından camları yere dökcek denli güçlü gümbürtüler, sonra yerin sarsılması: Toprağın kaldıramadıkları; kendi dışına attıkları. Yine karartma var. Ürkerek perdenin bir ucunu kıvrırıyor. Hani bitmişti diye düşünüyor. Önce havada patlayan bir bomba, sonra

şehrin üzerine yağan salkım saçak ışıklar. Kendi şehrine yağmasa, uzaklardan televizyonlardan izlese hoşuna bile gidecek bir şehrayın, bir cümbüş, bir alâyiş, bir çarkıfelek renk renk karanlık geceye dağılıyor. Gözlerini alamıyor rengârenk ışıklardan. Hani bitmişti diye söyleniyor. Çocukları, torunları hepsi aynı odadalar, bir gaz lâmbasının etrafında pervaneler gibi. Ne dediğini duymamışlar; iyi diyor içinden, şimdi ne diyeyim ben onlara.

Kaygı, içinde bir kurt gibi... Korku gözlerinde büyüyor: Ne yaptık biz! Korku dolu gözlerini yukarıya çeviriyor: Yıllarca bir zalimin sultasına boyun eğmekten başka. Boynumuzu büküp sabrettik; gelecek güzel günlere inanmadan. Ama Allah içimizdeki karamsarlığı, umutsuzluğu bilir diye düşündük; bilir ve onları umuda tebdil eder.

Bir gün, güneydeki liman şehrinde bir umut belirdi; kısa bir zaman sonra şehrimize kadar geldiler ve biz sokaklara koşuştuk; kendimizi ilk kez hür hissetmiştik; onlardan aldığımız güçle cesaretlendik ve ayağımızdaki, boynumuzdaki zincirleri çıkarıp o zalimin boynuna geçirdik. Biz yoksul insanlarız, başka ne yapabilirdik ki!

Dışarısı kıyamet gibiydi; yüreğini teskin edemiyordu.

Daha ne duruyorsunuz diye söylendi; hadi herkes olduğu yere kıvrılsın; hengâme buralara gelmez; biz yoksul insanlarız; burada hep yoksullar var; bize ne etliden sütlüden; bize kim ne yapsın; bizi kim ne yapsın.

6.

İkisi de dürbünleriyle aynı yere bakıyorlardı.

Gece boyu bombaların, silah seslerinin kesilmesinden cesaret alanlar so-kağa çıkmaya başlamışlardı. Hızla telaşla kimi ihtiyaçlarını giderme derdindeydiler. Kepenkler korkuyla endişeyle açılıyordu. Güzel bir gündü. Mahallenin etrafında devriye gezen askerlerden başka yabancı yoktu; uçaklar, helikopterler akşamdan beri uçmuyordu. Bir serçenin tüm ürkekliği üzerlerindeydi; iki adım atıyorlar, dört tarafı kolağan ediyorlardı.

— Şimdi sen dürbünü bırak, videoyu çıkar.

— Bak, bak! Duvarlara sine sine yürüyen şu adama zoom yap.

— Gördüm.

Elindeki silah uzun menzilliydi.

— Nasıl; bir atış yeter miymiş?

— Harikasin.

Çılgınca gülüşler.

— Şimdi, karşıya geçen kadına bak; fırına doğru ilerleyene.

Kahkahalar.

— Sağa bak, evin önünde oynayana. Gördün mü?

— Okey.

— Bir atışlıktır benim bütün işlerim. İkinciyle beyni dağılacak, iyice zomla.

Caddede bir telaş, kim nereye kaçsın; kim kime siper olsun.

7.

Yemeğe daha sonra inecekti. Hemen beşinci kattaki odasına çıktı. Yas günlerine katıldığı için gazetesine üç gündür fotoğraf yollayamıyordu. Gerçi yollasa bile gazete daha çok ajanslardan gelenleri kullanıyordu. Ama olsun-du, bunun için buradaydı. Fotoğraf makinesini bilgisayara bağladı. Yüzlerce fotoğraf iki makine arasında akıyordu. Sigara yakıp yatağa uzandı.

İşgalle direnişle halkla buranın toprağıyla arasında tuhaf bir bağ oluşmuştu; kendisini gazetesine unutturmak istiyordu; gidesi yoktu.

Düşüncelerini derinleştirisi yoktu. Buralarda internete girmenin bir mucize olduğunu hatırladı.

Kalktı. Aktardığı yüzlerce fotoğrafta seçme yapması gerekiyordu. Önce bir sigara yaktı. Hard disk dolu; bilgisayar yavaş işliyor. Aktarılanlardan başladı:

1. Tam kapının eşiğinde, gözleri yerde, karısına, çocuğuna bakamıyor; baksa cesaretini yitirecek orta yaşlı bir adam. Seçti.

2. Firdevs Meydanı. Saddam'ın devasa heykeli halatlar yardımıyla yıkılıyor. Heykel dizlerinden kopmuş ve yere tam doksan derece eğilmiş; insanlar etrafa kaçışmış. Seçti.

3. Yas günlerinden bir tane. Siyahlar içinde, bakımlı sakallı bir genç. Sırtı kesiklerle dolu. Elleriyle başını dövüyor. Ben ne yaptım; biz ne yaptık dercesine. Herkes hürmetle yolu açıyor. Kabrin demir parmaklıklarına başını vurup duruyor. Seçti.

4. Saddam'ın saraylarından biri. Amerikan askerleri eğleniyor. İki dansöz orta yerde. Tecrübeli olanı, genci alıp askerlerin kucağına atıyor. Seçti.

5. Karartma geceleri. Yaşlı bir adam perdenin ucunu hafifçe kıvrıvermiş. Gözleri korkudan, endişeden büyümüş; bombaların gecenin karanlığındaki renk oyunları beynini kamaştırmış. Seçti.

6. Sakin ve güzel bir gün. Etrafta devriye gezen Amerikan askerleri. Sokaklar, korku ve endişeye rağmen hareketli. İki asker, sanki video oyunu oynar gibi; seçtiğini tek atışta öldürüyor. Sadece bir çocuğa iki kez ateş ediyor. Seçti.

Seçtiklerini mailine ekledi. Gönder tuşuna bastı. Şimdi dakikalarca sürecekti mailin gitmesi. Bir sigara daha yaktı. Gitti, başını pencereye yasladı. Bu akşam bombardıman yoktu.

Hep böyle oluyor ve yakalanıyordu bu şehre.

7. Genellikle yabancı gazetecilerin kaldığı otelin beşinci katında, başını pencereye yaslamış yabancı bir gazeteci. Onu da seçti.

YUNUS DEVELİ

YEŞİLLER VADİSİ HUŞU

Ekrem aradı. Akşam üzeri idi. Hani şu Müteahhit olan, hafif sakallı. Belki Önceden daha uzundu sakalları, bilmiyorum. Bir dönem A'da siyaset yapmış. C'de bile yaparım, dediği de şaşırdıydım. Kesin anımsamıyorsan günahını alma. Tamam, almayacağım. Cümle sanki şöyleydi: İşime gelirse C'de de siyaset yaparım. Neyse. Müsaitseniz bir yerde çay içelim, dedi. İçelim (çay içmeye bayılırım ben). Ben şimdi Turgut Özal Bulvarındayım, gelip sizi alayım.(Arabası Lpg'liymiş.) Yok sen zahmet etme Ekrem'ciğim ben gelirim. Yatsıdan sonra Deda'da, tamam, görüşmek üzere. Namazı evde bırakınca içim rahat etmiyor. Sanki onu yalnız bırakıp gitmişim, üzmüşüm gibi bir hisse kapılıyorum. Bir de ne olur ne olmaz, geç dönmek var, şeytan var, neme lazım. Laf aramızda orayı da pek sevmiyorum ama neyse. Eskiden beri bilirim ben bu çocuğu (anlaşıldığı gibi yaşı benden küçük). Hiç karşılaşmadık, eminim, ama biliyorum. Bir zamanlar İslami radyo furyası vardı, o işlerle uğraşırdı. Sadece onu mu, bu kentte yaşayanların pek çoğunu görmemişimdir. Piyasaya çıkmadığım, kimseyi tanımadığım mutlu, bahtiyar yıllarım vardı benim bir zamanlar. Ne bileyim, piyasa çok karışık, güvensizdi, seviyesizdi, basitti... Oyun da oyuncular da tuhaftı. Tıpkı Ayten'in (tabi siz Ayten'i tanıımıyorsunuz, çünkü 'Akşam Yazıları'nı okumadınız. Kim bilir nerededir şimdi?) dediği gibi "Harabeye dönmüştü vatanın sağı solu, vergi yetiştirirdi saraya Anadolu" (şiiri okurken el hareketleri de yapıyordu, hiç unutmam. Çok bozulmuştum bu şiire ve böylece ilk aşkım sona ermişti)... Tamam, ortada saray maray kalmadı da, döküntü sürüyor. Çıktım. (Törenden değil tabi, evden) Hani Ekrem'le çay içecektik ya. Hayırdır Ekrem'ciğim, nereden çıktı bu çay işi demedim. Kendime de sormadım. İnsan hain bir varlıktır, dediğimde kimileri bozuluyor. Hani beyimiz Eşref-i Mahlukat ya. Sevsinler senin eşrefini. Tanrı boşuna postalamamış yukarıdan. O elma (!) hikâyesini bir türlü aklım almıyor zaten. Yahu mübarek onu da yemeyeydin, ne olurdu sanki. Yol sakın. Başım öne eğik dolaşırdım caddelerde, görmeyeyim diye birilerini. Kitabevlerine, Kuru Köprü Şalgamcısına uğrar, geri dönerdim. Merhaba Ekrem! Ekim ayının ortaları, hava henüz üşütmüyor (yani dışarıda oturduk demek istiyorum kısaca). Tabi ben bu arada okumamı yapıyorum (okuma deyip geçmeyin efendim. Başımıza ne geldiyse bu oku-yama-

ma probleminden geldi) El, yüz, ses, ne varsa... Hain diyordum da inanmıyordunuz. İlk başlangıç, giriş çok önemli. Bu sahneyi kaçırmamaya çalışırım. Sigara yaktım. Sevimsiz durumlar vardır bilirsiniz. Hani mesela iki taraf da bilir neyin konuşulacağını, ama buna rağmen söz bir süre uzaklarda gezinir. Yani sıkıcı, yani berbat bir durum. Ben de Doktor Şevket'i aradım. Dedim ki Şevket beni az önce Ekrem aradı, görüşmek istiyor, o akşam konuşulanlarla ilgili sen Ekrem'le bir şey konuştun mu? Ben, Ekrem'le hiç görüşmedim dedi Şevket. Sen rahat ol Şevket'ciğim, tabi ki ne konuştuksa o. Hadi iyi akşamlar. Namazı kıldın ya geceye açılabilirsin rahatça. Baba telefon, dedi ufaklık. Efendim Şevket'ciğim. Abi Muzaffer Hoca'nın da haberi olsun, onun da rızasını alırsanız iyi olur. Hoppala... Birazdan Doğan'ı da arayacağım, belki o görüşmüştür Ekrem'le. Abi boşver Doğan'ı şimdi, onun ağzında laf durmaz. Hımm. Abi Ekrem'le de konuşmaya gerek yok bence, şimdi o bir sürü hikâye anlatır sana, onun öyle bir yeteneği vardır. Hikâye deyince içim açıldıydı, heyecanlandıydım. Ne zamandır doğru düzgün okuyup yazmıyorum, bari dinleyeyim. Seni bana Tanrı gönderdi Ekrem. Tanrı böyledir Ekrem'ciğim, arada bana bir şeyler gönderir. Sen rahat ol Şevket'ciğim. Dedim ki Muzaffer Hocam böyleyken böyle. Ben birazdan çıkıyorum. Güldüydü o da. Ekrem söze nasıl başlayacak dersiniz? Tabi işin aslı on beş-yirmi gün önceye dayanıyor. (Bana sorarsanız Bezm-i Elest'e kadar gider bu iş.) Pardon, söylemeyi unuttum bir süredir piyasadayım ben. İnanmayacaksınız ama siyasete bile girdim (evet yolda yürürken başını kaldırmayan ben, siyasete girdim. Laf aramızda orada da dehşet şeyler var, anlatırım bir gün). Üstelik sohbet grubum bile var (hem de iki tane, biri dini, biri siyasi. Ekrem benim dini sohbet grubundan arkadaşım). Sen bat dünya e mi, hem de yerin dibine bat. (Anlaşıldı şimdi senin niye hikâye filan yazmadığın.) İşte o akşam uzun bir aradan sonra Şevket'lerdeydik. Doğan, Zeki, Aydın, Halim, Ekrem, Muzaffer Hoca ve ben (ben Fevzi efendim, memnun oldum!) Bir tek Sadullah Bey yok ekipten. O hikâyesini alıp gitti bu şehirden. İstanbul'u öp benim için dediydim. Şevket yine doldurmuş masanın üzerini: Tatlılar, börekler, meyveler, çerezler... Semaver yine köşede, kaynıyor (Ne zaman bir semaver görsem, Erzincan gelir gözümün önüne). Birikmiş sözler semaverden çıkan buhara karışıp zamanı geceye doğru uzatıyor. Eh, zaman da çay gibidir, demlenir, kıvama gelir. Geçen yılı bir değerlendirelim, dedi Muzaffer Hoca. Derslere devam edecek miyiz? Arabada gelirken ben dediydim. Söz sırası Zeki'deydi. Efendi çocuk. Yüzünden anlarsın hayatın onu da üzdüğünü (üzmediği var mı ki!). Dedim ki, Sayın Doktor, sen geçen yıl birkaç hafta derslere gelmedin. Bir derdin, bir sıkıntın mı vardı? Eğer öyle ise neden bizim haberimiz olmadı? Böyle on beş günde bir gelip gideceksek, birbirimizin sıkıntısından haberimiz olmayacak-

sa, olup da kayıtsız kalacaksak, birbirimizin derdi ile dertlenmeyeceksek, bu oturup kalkmaların ne anlamı var! Bazı özel durumlarım vardı, dedi Zeki. Sonra da açıldıydı. İnsana dokunmaya gör, dediydim içimden. Çayları tazeleyelim Şevket’ciğim. Gerçi Ekrem’e biraz ayıp oldu, o masada otururken biz kalkıp nerelere gittik. Oysa canım acayip hikâye çekiyor. Ben olaya son derece realist bakıyorum, dediydi Ekrem. Söz sırası onda idi. Buraya Muzaffer Hoca’yı dinlemeye geliyorum. Faydalanırsam gelirim, faydalanmıyorsam da gelmem. Bu kadar açık. Bunun dışındaki detaylar beni ilgilendirmiyor. Birini arama ihtiyacı duyarsam ararım, yoksa aramam. Öyle fedakârlık filan gibi şeylere de inanmıyorum. Buradakileri sevip sevmemem, ya da onların beni sevip sevmemesi hiç önemli değil. Dediğim gibi ben olaya son derece realist bakıyorum, bence dersler yararlı oluyor, ben devam edilmesinden yanayım. Şevket başını öne eğdiydi, ben de gerçekten böyle mi düşünüyorsun dediydim de, evet dediydi. Yutkunduydum. Ortam buz gibi oldu. Önce kendime dedim, sordum daha doğrusu, Fevzi dedim, ne diyorsun, bu adamla oturup kalkmaya devam edecek misin? Yok, dediydi. Böyle düşünen biriyle aynı ortamı paylaşmam, dedim. Bundan böyle derslere gelmiyorum! Kalkıp semaverin yanına gittim. Şimdi döner misin, yanar mısın, ne yaparsan yap! Sessizlik çöküverdiydi ortalığa. Severim böyle sessizlikleri, acıtır biraz (hiç sanmıyorum). Bilgi acıtır, dediydi Muzaffer Hoca bir akşam. Lan bir daha dünyaya gelsem, zinhar bu kitap-din işlerine bulaşmam, dediydi. Hamsicilik yapacaktı. Şevket de doktorluğu seçmeyecekmiş. Duy Tanrım duy, bak kulların neler söylüyor... Bu arada konu açılmışken ben de düşüncelerimi söylemek istiyorum. Bana kalırsa bu meslek işi çok küçük bir detay. Şahsen ben hiç gelmemeyi tercih ederdim. Çok zor be Tanrım, yaşamak gerçekten çok zor. Niye bu kadar acı kattın ki bu hayata? Bir de diyorsun ki, uslu durursanız, yaramazlık yapmazsanız, size ballar, şaraplar, huriler vereceğim. Bunca acı, bunca hüznün varken Tanrım, biz nasıl yaramazlık yapalım! Ben tercihim tenha bir kulübeden yana kullanıyorum. Ben bu dünyada yemediğim balı böreği öbür tarafta neyleyim. Oturup öykü yazacağım orada. Uzun uzun anlatacağım her şeyi. Pardon Tanrım bir şey sorabilir miyim? Bu insanlar öbür tarafta böyle olmayacak değil mi? Yok, dedi eminim. Çok şükür dediydim. Lanet olası para derdi de olmayacakmış orada. Halim’in telefonu çalıyor yine. Tam kalkacaktı ki, otur Halim’ciğim dedim. Kuraldır birlikte kalkılır, kuraldır, telefon konuşması yapılmaz, acil durumlar dışında eşler, çocuklar aramaz, kuraldır. Bir kezinde de Nuri Pakdil kim dediydi Halim. Vayy dediydim içimden. Oğuz abicim durumu görüyorsun. Evet dediydi Muzaffer Hoca, derslere devam edecek miyiz arkadaşlar? İşin tadı kaçtı dedi biri. Şevketin başı hâlâ ellerinin arasındaydı. İşin tadı hiç yoktu ki diyemedim.

Damak tadı... Aslında hep böyle değil miydik? Hep ikiyüzlü değil miydik, hep ihanet edip durmuyor muyduk birbirimize, elimizden gelse bir kaşık su da boğmayacak mıydık birbirimizi, içimizde tuttuklarımız dilimizden dökülenlerden çok daha fazla değil miydi, notlar alıp, dosyalar tutmuyor muyduk ileriki zamanlara... Çünkü bir gün konuşacağız, bir gün öldürücü darbeyi indireceğiz, çünkü bugünde ve yarında birbirimize tutunmamızı gerektirecek bir şey yok. Birlikte cepheye gitme ihtimalimiz, bir gün gemilere binip beyaz adamın ülkesine çıkartma yapma (nedir lan bu dünyanın senden çektiği!) ihtimalimiz (hayalimiz) yok çünkü. Yaşayıp gidiyoruz. Telaşlarımız Tanrı'dan büyük ve önemli. Kararsız dağıldık o gece. Bence güzel ve verimli bir akşam geçirmiştik. Yıldızlar da bir tuhaf bu gece dediği Muzaffer Hoca. Onlar da sohbetten dağılmışlardır ve muhtemelen içlerinden biri realistik yapmıştır dediydim de güldüydük. Ağzımın içi zehir gibiydi. Şöyle yapalım diyorum, Ekrem söze nasıl başlayacağını düşünürken biz aradan o akşamı çıkarıp gelelim. Hazır yıldızları da böyle yakalamışken. Doğan'ın mekânındayız. Çerez de var masanın üzerinde, belli ki laflayacağız. Halim yok, Zeki yok, Ekrem'e ulaşamadı. Evine not bıraktım yine dönmedi dedi Doğan. Söz bittiği yerden başlanmış. Ekrem'in realistiği üzerine çekirdek(li) bir toplantı. Alınan notlar varmış, tutulan dosyalar meğer. Ay da bir parlıyor ki yukarıda, utandım. Şimdi bak abi, bu evliyken kızın birini kandırdı bekârım diye, kızın amcası -yok lan dayısı dayısı- her ne ise dayısı işte, bunun evini öğrenip gitmiş karısıyla konuşmuş mu, bir sürü rezillik yaşandı o zaman. O radyo zamanında insanlardan para filan toplamış bu abi. Kimileri bileziğini, küpesini getirip vermiş Allah rızası için. Sonra ne olduysa paralar gitmiş abi tamam mı. Bir de öyle rezillik çıktı. Daha bir sürü şey. Tabi biz bunları duyunca bununla selamı sabahı kestik. Neyse abi bir gün annesi aradı bizi. Yapmayın, etmeyin, yalnız bırakmayın bunu diye adeta yalvardı kadıncağız. Biz de acıdık abi tamam mı, sonuçta müslüman kardeşimiz. Oturup konuştuk bununla. Ne var ne yoksa hepsini döktük ortaya. Bu kimini inkâr etti abi, kimine de söz verdi bir daha yapmayacağına. Ama huylu huyundan vazgeçer mi, geçenlerde yine bir kız meselesi oldu. Hadi ya ciddi misin? Tabi ciddiymim sen ne diyorsun. Kim biliyor musun, hani şu yanında çalışan kız yok mu, sonradan kapanan. İşte o. Yapma ya! Kendisiyle konuştuk, kabul etmiyor. Ama ondan sonra kız biz gelmeden göndermeye başladı. Vay dediydim de, üst üste sigara içtiydim. Durum vahim sevgili Oğuz abi! Muzaffer Hoca da Furkan Suresinin tefsirini yapıyordu. 01.30'da Ekrem'e kalem kırarak dağıldıydık. Şimdi gelelim Ekrem'e. Hatırlarsanız sigaramı yakmıştım. Ben iyiydim, o da iyiydi. Apartman işleri biraz sıkıntılıymış, satışlar iyi gitmiyormuş, arsaya para vermekle hata etmişler, o geçen yıl sohbet yaptığımız büroyu tasfiye etmiş (şu erken

gönderilen sekreterin çalıştığı yer), kirası çok yüksekmiş, hiç iş yapamamış orada, şimdi daha uygun bir yer bulmuş... Hımm, giriş iyi, ses tonu fena değil, cümleler düzenli. Abi dedi aslında ben on beş gündür seninle konuşmak istiyorum, bir türlü fırsat olmadı. Şu Şevket'lerdeki konu ile ilgili. Aslında o akşam söylediklerinize tümü ile katılıyorum. Tabi ki öyle olması lazım. Bir-birimizin derdi ile dertlenmemiz lazım, dost olmamız lazım. Ama abi şimdi ben sana o akşam neden öyle söylediğimi yaşadığım örneklerle izah etmeye çalışacağım. Benim bu arkadaşlarla yaşadığım olaylar var Fevzi abi, ben bunların hepsini denemişim. Bunlar beni yalnız bıraktılar abi, sıkıntım olduğunda hiçbir yardımcı olmadı bana. Şimdi ben bunları arasam ne, aramasam ne. Her birinin bir hikâyesi var bende abi (kulakların çınlasın Şevket!). Bak abi şimdi tek tek anlatacağım sana. Doğan'dan başlayım abi. Doğan bana bir gün dedi ki abi, bu Şevket'in bazı durumları varmış dedi, sekreterlerle ilgili filan. Yahu Doğan dedim sen ne diyorsun, olur mu öyle şey. Sen öyle san lan dedi. Ama dedim Doğan bunu Şevket'le konuşmamız lazım dedim, sakın ha öyle bir şey yapmaya kalkma dedi bana. Abi bir akşam Şevket'i evine bırakıyordum, lan dedim şu mevzuyla çaktırmadan bir sorayım dedim. Şöyle dolaylı birkaç şey sordum. Tabi Şevket çok zeki, sana bunları Doğan söyledi değil mi, dedi. Hık mık ettimse de abi sonunda söylemek zorunda kaldım. Yani dedim Şevket dedim biz bu mevzuyla Doğan'la beraber seninle konuşacaktık da ben konuyu erken açmış oldum dedim. Abi düzeltmeye çalıştım ama olmadı, Şevket hemen Doğan'ı aradı. Neredesin Doğan? Evdeyim. Tamam, aşağıya in, biz Ekrem'le geliyoruz, seninle bir mevzu konuşacağız. Gittiğimizde Doğan inmişti abi aşağıya. Şevket Doğan'a mevzuyla sorarken, ben de bir yandan Doğan'a kaş göz ederek, hani Doğan beraber konuşacaktık ya filan derken abi ne oldu biliyor musun. Doğan ne dese beğenirsin abi, gardaş ben kesinlikle böyle bir şey söylemedim, bunları tamamen Ekrem uydurmuş, dedi abi. Bat dünya bat, dediydim içimden. Geçen gün Nuri'yi aradım. Eczacı, ton ton bir şey. Ara sıra bir yerlerde karşılaşıyoruz. Nedir ne değildir pek bilmiyorum. Gerek de yok zaten. Piyasa malumdur, detay gereksizdir kuralı geçerli bir kural. Beklemeye aldığım bir konu vardı da. Yüz yüze daha iyi oluyor biliyorum da, sahneyi düşününce sıkıcı buldum. Nuri iyiydi, ben de iyiydim. İş, güç, çoluk çocuk, koşturup duruyorduk işte. Ah bu hayat öldürecek beni! Huyum kurusun (bunu demedim tabi Nuri'ye), üzerine gidiyorum belki azalır diye. Öyle mi, değil mi? Zamanın kötüsü, insanın kötüsü, piyasanın kötüsü ne dersiniz deyin. Ben bir şey duyunca araştırırım Nuri'ciğim. Nedir, ne değildir. Demişsin ki, ya bu Sadullah abi yanında Fevzi Hoca diye birini gezdiriyor, kimdir, nedir bu adam, Sadullah abiye zarar veriyor bence. Böyle bir şey söyledin mi Nuri'ciğim? Ne demişim abi, ne demişim? Böyle böyle de-

mişsin Nuri'ciğim. Kime söylemişim, ne zaman söylemişim, bunları ben mi söylemişim abi? Ya burası gerçekten fitne kaynıyor abi ya, ben niye söyleyeyim abi, sizinle bir hukukumuz yok ki bizim, ne alıp veremediğim var abi benim seninle, kim bu abi, beni onunla bir yüzleştirsene Allah aşkına! Bu adamları teşhir etmek lazım abi, bu görev sana düşüyor abi, lütfen... Anlaşıldı Nuri'ciğim, sen öyle bir şey yok diyorsan, konu kapanmıştır. Allah bizi ıslah etsin Nuri'ciğim. Görüşmek üzere. Emin ol abi aynen böyle söyledi Doğan. Resmen şok oldum. (Şu an ben de şoktayım Ekrem'ciğim) İnsandır yapar, müslümandır iki kere yapar, ehl-i tarikidir üç kere yapar diyemedim Oğuz abi. Sonra abi ben sıkışmıştım bir gün, paraya ihtiyacım vardı. Doğan da o ara evini satmıştı abi, biliyorum parası var. Aradım, Doğan dedim sattın mı evi dedim, sattım gardaş dedi, peki yenisini aldın mı dedim, daha bakıyoruz dedi. Dedim ki Doğan dedim, ödemem var, sıkıştım, paraya ihtiyacım var dedim. Valla Ekrem parayı birine verdim ya, olsa canın sağolsun gardaş dedi. Senin de canın sağolsun gardaş dedim, ne deyim abi. Gelelim Şevket'e abi. Bize çay getir beyim dediydim. (Sevgili öykü, senin yüzünden ne hallere düştüğümüzü görüyorsun değil mi!) Şevket bu evi aldığı anda abi tamirat işlerini ben yaptım. Daha doğrusu adam ayarlayıp yaptırdım. Ha pardon şöyle oldu. Bir gün Şevket'i aradım. Şevket dedim sıkışığım, ödemem var, bana şu kadar para lazım, dedim. Tamam gardaş dedi birazdan gel al dedi. Gittim aldım abi Allah razı olsun. İki saat sonra bana para geldi. Akşam Şevket'le buluştuk, gardaş dedim bana bir yerden para geldi dedim, ben senin paranı iade edeyim. Yok gardaş dedi benim ihtiyacım yok, kalsın sende dedi. Allah razı olsun. Neyse abi uzatmayım, adamlar işi bitirdi. Şevket para! Para yok. Üç gün geçti, beş gün geçti Şevket sallıyor. Hâlbuki parası var, biliyorum. Sürekli görüşüyoruz ya abi, çıkarıp birilerine para veriyor. Hatta bir gün yine yanımda birine yüklü miktar para verdi. İhtiyacı varmış gardaş, dedi. Ben verdiğim paranın üzerini çizerim, şuna şu kadar, buna bu kadar verdim gardaş. Allah razı olsun dedim içimden abi ne diyeyim. Bir gün hiç unutmuyorum, saat sabahın yedisini, telefonum çalıyor, baktım Şevket. Allah var korktum bir şey mi oldu diye. Buyur gardaş, dedim. Ekrem dedi hani sende alacağım var ya, evet gardaş dedim, işçilere vereceğin parayı düş, gerisini akşam bana ulaştır gardaş, ben yurtdışına gideceğim bana para lazım. Şimdi bu olur mu abi, sabahtan akşama para istenir mi, üstelik ihtiyacı da yok, biliyorum. Gardaş dedim ben şimdi nereden bulayım parayı. Gardaş ne yap et, akşama ulaştır bana dedi. Bu da Şevket'in hikâyesi abi dediydi de kıs kıs güldüyüm içimden. Bu hikâyeye sigara içilmez mi Fevzi dedim, yak gitsin. Ben sıra kimde diye düşünürken Ekrem çayından bir yudum aldı, tam söze başlayacaktı ki, biri yaklaşıp selam verdi. Aleyküm selam verahmetullah de-

di ona Ekrem. Sen anahtarı al, sonra görüşürüz dedi. Ziya Bilekli'nin oğlu abi dedi. İyi bilirim dedim. Allah rahmet eylesin. Hiç unutmam orta birde dersimize geldi. Çeketinin dış cebinde sürekli Bayrak Gazetesi olurdu. Kaldır-sın bakalım Mücadeleciler ellerini, derdi anında sağ eller kalkardı havaya. Meğer Musa sol elini kaldırmış. Sen niye sol elini kaldırıyorsun, deyince fark ettik. Ben solağım dediydi Musa. Güldüydük. Bir yıl önce de Lütfiye Kısacık'ta Ahmet Erciyes (aynı zamanda Ayten'in babası oluyor efendim) yapardı bunun bir benzerini. İnönü'yü sevenler kaldırsın ellerini! Zavallı biz! Ekrem'in sesiyle irkildim. Gelelim Halim'e dedi. İyi çocuk Allah var, severim, o zaman müdür olmuştu Çeceli'ye. Bir gün beni aradı abi, burada yapılacak işler var, gel de bize bir fikir ver dedi. Kalktım gittim abi. Söyledim işte, şu şöyle bu böyle. Ya Ekrem gel bizi uğraştırma bu işi sen yap dedi. Ben de olur dedim. Adamları ayarladım abi, Çeceli'yi biliyorsun mesafe olarak bayağı var. Neyse abi uzatmayım adamlar epey uğraştılar, sonunda iş bitti. Tam da bir bayram arefesi. Hesabı çıkarıp koydum abi Halim'in önüne, para yok demez mi. Ya Halim bak bu adamlara para vereceğiz, üstelik bayram arefesi. Ya sen bilmiyor musun bunun bir sürü prosedürü var, yazışmalar filan on gün sürer. Ben üsteleyince abi, abi olmaz adamlara para vermem lazım (haklısın dediydim), neyse dedi ben kendimden bir miktar vereyim, sen hesaba para yatınca benim paramı iade edersin. Uzatmayım abi, on gün sonra filan hesaba para yattı. Daha doğrusu Halim beni aradı. Gardaş dedi para hesaba geçti, benim paramı iade edersen memnun olurum. Abi olacak ya, hesap numarasını verdiğimiz arkadaşın meğer maliyeye borcu varmış, para olduğu gibi borca gitmiş mi, Halim dedim durum böyle böyle. Beni ilgilendirmez gardaş, ben paramı isterim, dedi. Hâlbuki koskoca müdür, durumunu biliyorum, o paraya ihtiyacı yok. Halim beni böyle bunalttı abi işte. Yine bir gün sıkıştım abi, ödemem var. Aydın'ı aradım. Dedim ki Aydın böyle böyle, şu kadar paraya ihtiyacım var, Ayarlamaya çalışayım dedi. Ertesi gün aradım, gardaş dedim sen zahmet etme ben para işini hallettim dedim. Ya ben de ayarlamıştım, dedi, sağol gardaş Allah razı olsun dedim. Abi ticaret bu, iki gün sonra yine sıkıştım. Lan ne yapım ne yapım, Aydın'ı aradım abi. Aydın dedim o para duruyorsa alabilir miyim, ihtiyacım var da. Valla Ekrem'ciğim dedi ben o parayı bir yerlerden ayarlamıştım, sen öyle deyince ben de tekrar iade ettim. Hâlbuki bana kendinden vereceğini söylemişti, buranın altını çiziyorum abi. Mesela abi ben burayı açarken (tasfiye ettiği yeri kastediyor, yani şu hikâyenin olduğu yer) açılışa herkesi çağırdım. Sadullah abi de sağ olsun güzel bir konuşma yapmıştı o zaman. Hatta katkı için alış veriş yapmalarını söyledi. Hiç kimse bir tek çöp almadı abi. Ben bir liralık satış yapmadım o gün. Şevket de eşi ile bir şeyler beğendi, daha sonra uğrarız dediler, bir daha da uğra-

madılar. Ben bunları bilirim abi. Hepsini tek tek ölçüp biçmişim. Bu yaşadıklarımın sonu ben bu arkadaşlarla öyle senin dediğin gibi dostlukmuş, fedakârlıkmiş işlerine girmem abi. Nuri aradı. Daha doğrusu arayan oymuş. İyiyim Nuri'ciğim, sen nasılsın, o da iyiymiş. Abi ne yaptın o geçenki meseleyi konuştun mu, o kimse? Hayır Nuri'ciğim, konuşmadım. Sen öyle bir şey yok dedin ve konu kapandı. Ama ben bir gün elbette o arkadaşla konuşacağım. Abi bu resmen terbiyesizlik biliyor musun (aynen), rezalet (aynen), ayıp (aynen) denen bir şey var. Bizim ne hukukumuz var da ben öyle bir şey söyleyeceğim. Ama mesela şunu söyleyeyim abi, o hani sizin bir sohbet grubunuz var ya, işte oradan birileri sizinle ilgili bir şeyler söyledi bana. Ne bileyim işte sizin tarzınızla ilgili filan. Acın var, saldır dediydim içimden. (ya sevgili okuyucu ben bu polisiye işlerden pek anlamam ama Nuri'nin telaşı beni kuşkulandırıyor. Sizce Nuri müfteriyi mi arıyor, ajanı mı?) Kaynıyor kaynıyor... Abdurrahman'ı arıyordım, bir görüşelim Abdurrahman'ciğim. İki saat sonra buluştuyduk. Bize iki çay lütfen. Sevgili Abdurrahman'ciğim demişsin ki, sen Fevzi Hoca'nın ne mal olduğunu biliyor musun? Eğer dedinse şayet, senden ne mal olduğumu öğrenebilir miyim! (yahu biriniz de konuşun be no'lur!) Kime demişim, nerede demişim, ne zaman demişim, niye diyeyim ki bizim bir hukukumuz (hep hukuktan yırtıyorlar valla) yok ki, bir samimiyetimiz bir teşrik-i mesaimiz yok ki, ben niye böyle bir şey söyleyeyim. Vebaldir Abdurrahman'ciğim, bir şey varsa konuşmak lazım. Kalktıydık. Çayları ben ısmarladıyım. Hoşçakal Ekrem'ciğim, hoşçakal Nuri'ciğim, hoşçakal Abdurrahman'ciğim, hepiniz hoşçakalın... Şimdi sevgili Tanrım, biliyorum bana söz düşmez. Ama bunca yıllık bir hukuk (!) var aramızda. İyi kötü her neyse. Biliyorum bu aynı zamanda haddimi aşmak olacak, ya da kendimi tutamamak gibi bir acziyet. Diyeceğim o ki, sevgili Tanrım kullarının hali perişan. Kulların resmen dökülüyor. Merhamet etmezsen eğer sana dair olanları da, yeryüzünde yaşanmış o kutlu anıları da bir süre sonra kimsecikler bilmeyecek. Bir süre sonra ne Yusuf'un rüyası kalacak ortalıkta, ne de Ninova'lı kardeşimin hikâyesi. Demedi deme Tanrım! ❦

FERYAL TİLMAÇ

CİĞERDENDİR

“Soğan?”

“Koy, acı da.”

Akşam vapuru kalkıyor. Bozuk megafondan yayılan anons, yolculara dönüşte uğrayacakları iskeleleri duyuruyor. Adanın gelgeç misafirleri mutluluk sandıkları o sersem bitkinlik içinde oturacak bir yer bulmak umuduyla yukarı aşağı koşturuyorlar. Cumartesine kadar sessiz olur sokaklar; iki günün yorgunluğu beş günde ancak diner. Kış gelse, ada uykuya çekilse...

“Ayran?”

“Ver, sağ ol. Çok iş oluyor mu hafta sonu?”

“Şükür.”

“Diyarbakırlıydın sen değil mi? Geçen sene...”

“He, köyünden. Bir yıl oldu işte.”

Lokmamı çiğnerken köyünü düşünüyorum. Bu köyün sokakları asma yapraklarıyla gölgelenmemiştir. Esen yel denizin kokusunu taşımaz. Bağbozumunda bandırmalar yapılmaz, pestil çekilmez. Üzümün suyu şarabın mucizesine dönüşmez. Gün evine gitti miydi altından destur diye geçeceğiniz incir ağaçları sarmamıştır dört bir yanı, vişne, kiraz da sarkmaz dallardan, erik, şeftali de. Yemyeşil çayırarda otlayan besili koyunlarla, siyah beyaz benekli ineklerin âheste çan sesleri de uzaktır bu köye. Kış oldu mu ayaza keser ortalık, soğuk rüzgâr çarpar, dolanır düzlükleri. Derler ki yazın güneyden esen çöl rüzgârları kavurup karartmış insanların tenini. Güzellikten eksik değildir yine de ama güzellik adına ne varsa gecenin göğündedir. Neyse ki ay ve yıldızlar da ölümce adaletlidir. Esirgemez yağdırırlar ışıklarını köyün gecelelerine; karanlık toprak yollara, kerpiç duvarlı çatısız evlere. Uzaktan bir köpek havlaması duyulur, ayışığı yırtar karanlığı; gökyüzünde bir uçtan bir uca alabildiğine ışıklı bir yol. Uzaktan... Neyi, ne kadar... Düşünmemek en iyisi...

“Bir çeyrek daha yapsana bana.”

Bakıyor, orada olduğumu unutmuş gibi karısına dönüp ekmek istiyor. Kacıncıdır geliyorum, konuştuğunu duymadım hiç kadının. Baş hep önünde. Soğan doğruyor, domates doğruyor; sessiz. Ekmek getiriyor, ayran getiriyor; sessiz. Herhalde...

“Hanım Türkçe bilmiyor galiba.”

“Bilse ne olacak.”

Doğradığı soğanları dolduruyor ekmeğin içine, düşünceli... Ahraz mı acaba? Sormasaydım keşke, üzüldü usta da. Merakıma yeniliyorum.

“Dilsiz falan değil ya?”

“Gazeteci misin ağabey sen?”

“Yok, nerede! Çok mu soruyorum?”

Duymamış gibi yapıyor. Kanlı bıçakları suya tutuyor, koluyla alnını siliyor. Üstelersem anlatmayacak. Aslında sorduğuma pişman olacaktım gibi bir his var içimde ama bekliyorum. Neden sonra kafasını kaldırıp dosdoğru gözümün içine bakıyor.

“Kim kopup gelmek ister yurdundan, yuvasından. Ekmek parası sanma. Ekmeğimiz de yetiyordu bize suyumuz da. Az tarla vardı, iki üç baş da davar. Rahat koymadılar. Asker zannetme. Bizdendir, kanımızdandır, sanki kanımıza susamışlardır. Korucu diyorlar. Muhtarın küçük ile Kör Salih. Gündüz gece, sabah akşam... Gece evi taşlatırlar, hayvanları ürkütüp bağırırlar, bir gece lambayı alıp koşturdum, ağılın kapısından sıvışıp gitti kara gölgesi. Uğursuzlar. Öyle böğürüyordu ki hayvan, günahı boynuna. Derdi başı bir avuç tarlamızı, hayvanımızı almak. Direndin mi kötüsün. Başlarını yesin. Bir değil beş değil, bir ikinci vakti yine geldi bunlar. Oğlan davarı getirmiş otlatmaktan, ailem de içeri koyuyor. Toplanın hepiniz lan diye bağırdı, ellerinde nah böyle tüfekler, otomatikmiş, ordu malıymış, artık onların malıymış, korurlarmış bizi, kimden ola? Senin başın çok dik kurban dedi; koparıverirlermiş, ondan korkarmış. Korurmuş korumasına da...” Elini havluya silip bir sigara yakıyor. ‘Vay ahlâksız’, ‘Vay şerefsiz’, ‘Ne adamlar var, insan mı bunlar?’, ‘Öyle mi?’, ‘Eee sonra?’, ‘Hay siktir!’ diyemiyorum. Bir laf etsem büyü bozulacak, susacak. Bir şey diyecek demesine ya zoruna gidiyor belli, derin bir nefes çekiyor sigarasından, mümkün olsa simsiyah gözleri daha da koyulaşmış gibi diyeceğim geliyor. İskelenin üstünden uçan martının çığlığıyla irkiliyor bir an. Tartıyor besbelli, anlatılır mı bu elin adamına, hem adam gibi adam mıdır? İnsandan yana bunca yaralanmış, bana ne demeye güvensin ki? Ya ikiyüzlü puştun tekiysem ben de! Dökmezse dışarıya yara olur adamın içi. Desem, diyebilsem... Adanın yamaçlarına doğru çeviriyor dalgın bakışlarını, ben yokum şimdi, adanın beyaz evlerini, tepedeki kilisenin belli belirsiz çan kulesini tarıyor gözleriyle. Anlatmaya devam ediyor ama artık boşluğa...

“Öne gel bakalım hele dedi aileme. Bizimkinin benzi kesildi, sapsarı. Vala diyeyim sana ilk. Yürekli, ne yılan ne çıyan, ne mezar ne ölü, ne asker ne dağdaki korkutabilmiş onu; biliyorum. Biliyorum ya korkuyor bu sefer. Şöyle önüne durdum. Kör Salih tüfeğin namlusuyla ittirdi böğrümde. Onu da kolundan tuttuğu gibi attı ağasının önüne. Kadın kısmına böyle varılır mı? dedi, soyun. Soyun lan! Bir tekme koydu, devrildi garip. Oğlanla mı oynayalım yoksa deyince, doğruldu. Anadır. Doğrulup soydu yeleşini, entarisini, şalvarını neyini. Afbuyur bir gömleğiyle kaldı önlerinde. Kalk oyna, dediler, bizimki zangır zangır titreyerek dönüyor. Arada bir oğlana gidiyor gözleri. Kaç ya-

şında oldun lan sen? Kuş ötüyor mu lan diyorlar, anası korkudan elleri havada dönüyor önlerinde, salıyor savuruyor saçlarını, sanırsın cinlere karışmış. Bir can borcum var Allah'a, davrandım; bir tekme de bana. Eeee yeterin ulan sıkıldım, dedi muhtarın küçük, yarın gene geliriz, günler torbaya mı girdi? Bakarız hele selamette misiniz, dedi, köpeği Kör Salih gülüyor, kuduz gibi salya köpük." Derinden iç geçiriyor, paketi uzatıyorum bir sigara alıyor.

"Bunlar daha döndü arkalarını, bizimki yığıldı yere. Öteden beri olmuş. Kaskatı. Nenesini çağırdı oğlan, Sınıkcı Dudu'ya haber saldım. Toplaştı hep köylü. Dediler ölmüştür, başın sağolsun. Korkudandır, olur. Feryat figan tuttu ortalığı. Devrisi gün gömeceğiz öğlen ezanıyla. Anası çattı çenesini yatırdı, oğlan ağlaşır bir yanda. Görsen ağabey yazığı geliyor adamın kendine. Sabah yıkadılar kefenlediler, yerini de kazdık, öğlede indirdik ki bir inleme mezardan. Bismillah! Ölmemiş mi, yoksa gitti geldi mi, valla anlamamışım. Kadınların zılgılarıyla çıkardık yeniden. Allah büyüktür. Bakındı etrafına, *binê erdê xirabe dedi*, yerin altı kötüdür. O oldu işte, daha da bir şey duymamışız ağzından. Bir yılı geçti susar hep, zordur, korkmuştur." Dalgın gözleri yaşardı. Başının üstünden ötelere bakıyorum, ne demeli şimdi? Hangi söz avutur bunları yaşamış olanı?

"Kiminiz kimseniz var mı buralarda?"

"Hısımlar var, biri garsonluk ediyor, ötede Kalpazankaya'da, yük taşıyan var, var işte şükür."

Dallarından koparılmış yapraklar; rüzgârın önüne katıp sürüklediği. Kim kimi anlayabilir yürekten, kim kimin derdine çare olabilmiş ki?

"Sen bana bir çeyrek daha atsana ateş geçmeden."

Elindeki maşayla közleri karıştırıyor.

"Yok."

"Ciğer mi yok?"

"Ciğer çok da vermem. Sen aç kalacağına benim gözüm çıksın ama yedin. Fazlası iyi değildir. Gene gel, gene ye."

Güler misin, ağlar mısın? Gözümün ta içine bakıyor; öyle ciddi. Böylesi-ne de ilk rastlıyorum.

Hiç konuşmamış, açmamış derdini, anlatmamış sanki, hiç dinlememiş, duymamış, anlamamışım ben de; akşamın karanlığında birbirinin içinden geçip giden iki hayalet gibiyiz.

"Hadi eyvallah o zaman usta, borcum ne kadar?"

"On iki liradır. Bereket versin."

İnip denizin kenarından yürüyorum. Bir sokak kedisi çıkıyor gecenin içinden, ayakları ıslak taşlara değince irkilip asfalta kaçıyor. Tekir. Ne güzel. Zararı yok kimseye. Bir yumruk gelip oturdu sanki mideme. Haklı belki de fazla kaçırdım. Eve varınca bir şeyim kalmaz. Yürümek iyi gelir. Tabii, tabii haklı, ciğerdendir, mutlaka ciğerdendir. 21

KÖKSAL ALVER

SANDIK

Elif Neva* ya...

"Bir sandığım vardır sırmadan telden
Bir çift yavrum vardır tomurcuk gülden"
Türkü

Biricik kızım, ilk göz ağrım yakında evleniyor.

Ev ahalisi ve cümle akraba, bildik düğün telaşında.

Her düğün öncesinde olduğu gibi detaylar, ayrıntılar, adamı kimi zaman neşeli kimi zaman sinirli ve çekilmez kılan lüzumlu-lüzumsuz bir sürü mesele, bu özel günleri dolduruyor.

Ne alınacak, nereden alınacak, kim ne alacak..

Ev nasıl döşenecek, hangi eşyalar, hangi markanın hangi modelinden olacak..

Gelinlik nasıl olacak, damat ne giyecek..

Düğün merasimi salonda mı, otel de mi yoksa açık havada mı yapılacak..

Şehir dışından gelen misafirler nerede ağırlanacak..

Davetiyeler gösterişli mi yoksa sade mi olacak..

Her kafadan bir ses çıkıyor dense yeri. Birinin iyi dediğine öbürü 'hiç olur mu öyle şey' diyor. Birinin şöyle olsun dediğine burun kıvrıyor bir diğeri. Adettendir şu şöyle olmalı, bizde böyle olmaz o iş, benim dediğim gibi yapılmalı gibi sözler, defalarca evi dolaşıyor.

Nedendir hep böyle oluyor. Nedendir hep böyle olmasına da kimsenin bir diyeceği olmuyor, olamıyor. Öyle böyle çatılıveriyor her şey, eksik-tam.

Bir bakmışsın düğün olmuş, o büyük gürültü bir anda kendini sükûnete bırakıvermiş.

Evli evine, köylü köyüne dönüvermiş.

Olanlar olmuş, olmayanlar ise keşke hesabına yeni evlilerin uzun-kısa, acı-tatlı hayatlarında çokça konuşacakları mesellerin başına yazılıvermiş.

Detayları kadınlara bırakmanın daha iyi olacağını düşünerek mümkün olduğunca tartışmaların dışında kalıyorum. Bir baba olarak gerginlikleri köreltme yolunu seçiyorum.

‘Düğün dediğin biraz da böyle bir şeydir’ hükmüne inandığımdan, kimi zaman hayret ve şaşkınlıkla, kimi zaman heyecanla olup biteni seyrediyorum. Akla yatkın her teklife olur diyorum. Kim ne aldı almadı hesap etmiyorum. Çetele tutmak aklımdan dahi geçmiyor.

Bir tek sandık meselesinde diretiyorum. ‘Olmaz’ diyorum, ‘sandıksız düğün olmaz. Gelin dediğin sandığı olur her şeyden önce.’

O munis adam gidiyor yerine çatık kaşlı, sorgusuz sualsiz itaat bekleyen, inat mı inat bir ihtiyar gelip hanenin başına konuveriyor.

Bu devirde sandık mı olurmuş diye bir iki itiraz geliyor.

Şimdiki kızların böyle bir alışkanlığı mı var artık?

Sandığa koyacak özel neleri var ki zamane kızların?

Her şey çeyiz dükkânlarından alınmıyor mu zaten?

Dolaplar, çekmeceler, bazalar ne güne duruyor canım, buralara konmuyor mu her şey? Şimdiki modern mobilyaların yanına sandık yakışır mı hiç? Olacak şey mi bu?

Hem sandığı erkek tarafı almaz mı, bak hiç ses çıkıyor mu öbür taraftan, sen ne karışırsın böyle şeylere?

Ben katî surette, katı mı katı bir suratla ‘hayır!’ diyorum. İhtiyarlık inadına yaslanıp efelik taslıyorum. ‘Size soracak değilim’ deyip kestirip atıyorum. ‘Hangi tarafın alması gerekir sandığın bilmem, ben alayım da. Çarşıda mahir bir sandık ustasına siparişimi verdim bile. Şöyle, Maraş işi, oymalı ceviz sandığınız yakında geliyor. Hayırlı olsun!’

İnadım karşısında herkes suspus kesiliyor. Gönüllü gönülsüz ‘peki’ deniliyor. Herkes tekrar o büyük meşgaleye, düğün telaşının ortasına bırakıveriyor kendini.

Ben de gönül rahatlığıyla kendi köşeciğime sığınıyorum.

Gönül rahatlığıyla dememe bakmayın siz.

Her tartışma sonunda olan şey bu kez de sarıyor etrafımı; sorular sükün edip geliyor. Sorular kimi zaman büyük bir pişmanlığı, kimi zaman galibiyeti, kimi zaman ezikliği getiriyor.

O köşeciğimde beni de hırpalayan sorulara engel olamıyorum.

İyi mi yaptım kötü mü diyorum önce. Bu kadar direktmek gerekir miydi?

Hem ne karşıyorsun kadın işlerine, bırak diledikleri gibi yapıversinler düğünü? Ben ninemin sandığına baka baka büyüdüm diye, torunlarım da benim gibi büyümek zorunda mı? Onları buna zorlama hakkım var mı?

Yok yok, öyle herkese bırakılmaz bazı şeyler; adet, gelenek, adab denen bir şey var. Bunlar olmadan hayat zincirinin halkaları nasıl eklenir, nasıl kopmadan bir arada durur sonra?

Bir gelenek işte. Doğru-yanlış, eksik-tam, gerekli-gereksiz. Tartışmanın ne lüzumu var.

Hem, her şeyi tartışmak da moda oldu iyice. Tartışa tartışa bir şeycikler kalmıyor ortalıkta; neye doğru, neye yanlış diyeceğini şaşırtıyor insan. Söz cam-bazları altüst ediveriyor her şeyi.

Onun için bazen susmak ve uymak en iyisi. İşte bu son ses imdadıma yetişiyor. Ona güveniyorum. Ona güvenip sandık meselesinde doğru bir karar verdiğime inanıyorum.

Ne bileyim, torunlarım da benim gibi sandık kokusu nedir bilseler, o kokuyu içlerine çeke çeke büyüseler, sandığın gizemli dünyasına dalsalar, bir hatıra-ya dokunarak büyüseler ve o hatıra yüreklerini yumuşatsa fena mı olur?

Şimdi gerçekten gönül rahatlığıyla, köşeciğimde keyifli keyifli nargilemi fokurdutıp çayımı yudumlarken, nargile dumanında çayın buharında uzak-yakın bir hatıra olan ninemin sandığının dibine çöküveriyorum.

Saklı ama bir o kadar da gizemli bir dünyayı bağrında barındıran işlemeli ceviz sandık, her zamanki yerinde, büyük odada baş köşededir. Öyle oradan etrafı kolaçan ediyor.

İşlemeleri, oymaları, çiçek desenleri, sedefleri, örtüleri, üstüne konan vazo ve çiçekleriyle hep özel olduğunu dünya aleme ilan ediyor.

Neler saklamıyor ki koynunda sandık, ne hazineler barındırmıyor ki bağrında? Bunu bilmenin tek yolu, ender anlardan biri olan sandık merasimine tanık olmaktır.

Bir nefes çekip nargilemden hemen o merasime dahil oluyorum.

Sandık açılmadan hemen kuruluveriyorum dibine. Meraklı bakışlarıma güp güp atan kalbim eşlik ediyor.

Ninem, sandığı açmadan önce üstündeki örtüyü, saksıyı itinayla alıp bir kenara bırakıyor.

Şöyle bir bakıyor sandığa. Çok kısa bir bakıştır bu. Kısa bakıyor ama çok uzun baktığı zannediliyor. O kısacık anda hatıralara kanatlandığı görülüyor. Ninem, sanki bütün bir gençliğini, anneliğini, nineliğini sandıkta seyrediyor. Öyle müşfik bir bakış, öyle müşfik bir dokunuş!

Zarif bir zincire bağlı küçük anahtar yeleğinin cebinden çıkarıyor.

Bismillah deyip sandığı açıyor. Ben sandığı bismillah mı yoksa anahtar mı açıyor diye kısa bir şaşkınlık geçiriyorum. 'Açıl susam açıl' komutuna benzetiyorum bismillahi.

Sandığın kapağını duvara dayıyor.

Bir hazine gibi parlayan sandık, büyümlü kokusunu yayıyor odaya.

Güneş de sokuluyor odaya iyice pencereden ve toz zerrecikleri katıyor bu şenliğe.

Usul usul sandık boşaltılıyor.

Gül, papatya, lale, kumru işlemeli zarif bohçalar çıkarılıyor tek tek.

Bohça bohça eşyalar, bohça bohça hatıralar..

Mendil, püsküllü, kokulu tespih, takke, eşarp, bir yerlerinden kırılmış, katlanmış fotoğraf, sararmış ve uçlarından yırtılmış mektuplarla dolu bohçalar..

Yatak ve yastık örtüleri. İşlemeli. Güllü, dallı budaklı, çiçekli.

Kiminin boynu düşmüş hasretten, kimi dimdik sevgiden. Kimi dal eğri büğrü, kimi ip gibi dümdüz. Kimi henüz bir fidan, kimi meyve yüklü dallarıyla yere bakıyor.

Bazılarını ta evlenmeden önce işlemiş ninem, bazılarını anne olduktan sonra. Hepsinde parmaklarının izleri, dokunuşları; hepsinde gözlerinin nuru. Hepsinde bir hayatın zarifçe işlenmiş hali.

Mendillerde ise bu besbelli. Birinde dedemin adı, birinde oğullarının, öbüründe ise halamın kırmızı gül içinde adı, 'kırmızı gül demet demet' misali.

Hepsi bembeyaz, tertemiz. Hepsinde bin ömrün kaybolmayan kokusu.

Büyük sarı zarfta çoğu siyah-beyaz, bakmaya doyamadığım, ama ninemin bakarken yorulduğunu hissettiğim onlarca fotoğraf..

Arka yüzleri, okumayı söktükten sonra heceleyeceğim 'bu cansız hayalim sizlere hatıra olsun' gibi sözlerle, kıta kıta şiirlerle dolu fotoğraflar..

Ailemizin cansız tanıkları. Yoksa en canlı tanıkları mı? Kısa ömrün şaşmaz gözleri değil mi?

Babamın ve amcalarımın askerlik anları. Dedemin avcılığa merak sardığı zamanları. Pehlivanlık zamanları. Akraların türlü türlü halleri.

Düğün derneklerden, torunların ilk gülümsemelerinden, ölenlerden, geride kalanlardan bir gülüşü, bakışı, duruşu dondurup zamana salan resimler.

Ve sonu gelmez hikâyeler, insanı hayata katan hikâyeler. Ninemin dilinde ise her fotoğrafın türlü hikâyesi; çok defa onu ağırlaştıran hikâyeler.

Mektuplar bir de..

Okuna okuna neredeyse parçalanacak hale gelen mektuplar.

Asker mektupları, gurbet mektupları, özlem mektupları. Ninemin namahremden kaçındığı gibi herkesten sakladığı dedemin mektupları. Dokunduğunda yüzünü al al kızartan dedemin mektupları.

Tekrar başa dönülüyor.

Her şey ninemin damarları iyice ortaya çıkan titrek elleriyle yerli yerine konuyor.

Ninem bohçaları, zarfları, kitapları, tespihleri incitmekten korkar gibi itinayla sandığa yerleştiriyor. Bebesini beşiğe koyan annenin şefkat ve itinası görülüyor onda.

Kapağı kapatıp anahtarla kilitliyor. Bismillaha ben de eşlik ediyorum. Ninem gülümsüyor. ‘Benim akıllı kuzum’ deyip saçlarımda dolaştırıyor ellerini. Örgü yeleğinin cebine elini sokup bozuklukları çıkarıyor. O günün göz kirasını avucuma bırakıyor.

Şimdi bütün eşyaların özel dolapları, çekmeceleri var biliyorum.

Kilidi ve anahtarı olmayan sürgülü çekmecelerde her şey.

Bir çekmeceyi çekiveriyorsun çoraplar, çamaşırlar, diğerini çekiyorsun, eşarplar, mendiller eline geliveriyor.

Birinde iğne iplik setleri, diğerinde inci boncuklar, takılar, küpeler. Fotoğraflar albümlerde, albümler orta yerde. Her şey el altında, her şey çekmecelerde.

Sürekli altüst edilen, iğdiş edilen, ellerin oyuncağı olan çekmecelerin bir hatırayı barındıramayan kötü kaderi.

Kızımın bir sandıkla evini daha özel kılmasını, hiç değilse bir köşeciğinde hatıralarını, rüyalarını biriktirmesini istemem bundan.

Zamanla hasretle, sevdıyla, hüznle dolan bir kutucuktan hayata yol açmalarını istemem bundan.

Kızım o nadide dünyadan gönlünce kırıp kırıp dağıtsa, çocuklarını, torunlarını nasiplendirse fena mı olur? ❧

ÖZLEM N. YILMAZ

KÂĞITTAN EVLER

O evi çok istiyordum.

Kendim için değil, kitaplarım için.

Dokuz adım büyüklüğündeki evimin her yanı kitaplarla çevrelenmişti. İkinci bir duvar gibi yükseliyorlardı üst üste her yanda. Yaptırdığım raflar asla yetmiyordu. Büyük bir ev hayal ediyordum. En büyük odasını kitaplarıma ayıracaktım. Boydan boya camlı dolaplarla çevreleyecektim o büyük odayı. Kitaplarımı bir bir dizecektim dolapların raflarına. Canları acımayacaktı bir daha, tozlanmayacaklardı. İstedığimi istediğim an yorulmadan alabilecektim. Bir de çalışma masam olacaktı, antika. Masa lambasının ışığında koca bir evren gibi büyüyecekti. Küçük kayıklar yollayacaktım masanın bitimindeki okyanusa. Şişenin içinde notlar vuracaktı kıyıya. Kitaplarım, seçiren gözler gibi izleyeceklerdi beni karanlıkta.

Arkadaşıma anlatıyordum hayallerimi. ‘Kitaplarım’ diyordum, ‘mutlu olsunlar istiyorum. Rahat yaşasınlar bundan sonra. Çok sıkıntı yaşadılar yıllar yılı. Çok ezildiler üst üste. Onları rahat ettirmek boynumun borcudur.’

‘Saçmalıyorsun’ diyordu gülererek.

‘Önce kendini düşün. Şu küçücük evde çektiğin ızdırâbı. Kitaplarından daha çok hak ediyorsun rahat yaşamayı’

‘Olsun’ diyordum.

Birikmiş param yoktu ama pahalı ucuz demeden satılık evlere bakıyordum. Hayaller biriktirmiştım sayfalarca. Ve baktığım evlerden birini çok beğenmişim. Çünkü kitaplarım en çok eve yakışacaktı. Koca salonda her şeyi yerleştirmiştım bile. Masanın, camlı dolapların yerini. ‘Biraz pahalı’ deyip çıkmıştım aceleyle. Ev sahibi bağırmişti arkamdan ‘Parada anlaşırsız, beğendiyseniz...’ Dönüp pazarlık etmek bile geçmişti içimden. Gülmüşüm kendi kendime.

Penceremden görünüyordu ev. Geceleri ay ışığının yansıdığı camlara dikeyordum gözlerimi. Salonda, kimsenin göremediği ışığı görüyordum. Kitaplarım ince damarlar gibi atıyordu her yanda. Odanın içinde gezinebiliyordum. Okyanus kokusunu duyuyordum.

Küçük şişelerde yıllanmış notlar vuruyordu masamın kıyısına.

Kâğıttan evler yapıyordum kahramanlarıma.

Camdaki kocaman ‘satılık’ yazısı, zehirli bir örümcek gibi deviniyordu.
Aylarca izledim uzaktan.

Ve bir gün zehirli örümceği çekip aldılar.

Ev satılmıştı.

Arkadaşım pencereye doğru sürükledi beni.

‘Sana bir sürprizim var. Bak şu evi satın aldım. Eşyalarım sığmıyordu eski eve biliyorsun. İçini yaptırdım güzelce. Yeni mobilyalar aldım. Salonun duvarlarını harika bir kâğıtla kaplattım. Tablo bile asmak istemiyorum, o kadar güzel ki. Bu hafta sonu parti veriyorum. Sen de gelsene’

GÜRAY SÜNGÜ

RÜZGARGÜLÜ

Kapının vurulduğunu duydum, zilin telini kesmiştim yatarken. Hemen kaldırdım yastıktan başımı, kulak kabarttım. Ses gelmedi. Ses gelmedi diye düşünürken tekrar vuruldu kapı, ödüm patladı, beklediğim halde beklemiyormuşum gibi. Kalksam, açsam, kalkmasam derken açıldı kapı, sesi geldi. Annem açmıştı, başka kimse yoktur evde, sabah sabah. Mırıltılar duydum. Benimle ilgili değildi sanki. Kapı kapandı. Bir süre daha bekledim, hareket etmeden. Annem odama gelecek mi? Gelmedi. Yattım tekrar. Uyuyamadım. Yağmur yağıyordu dışarıda, cama vuruyordu damlalar. Güzeldi çıkan ses. Kalbim yumuşadı. Galiba yüzüme de yansdı, tebessüm ettim. Oyalandım yatağımın içinde. Hayatımda olmayan güzel kızları düşündüm. Atları düşündüm. Araba yarışı oyunlarını düşündüm, oynamayı beceremezdim pek ama zarar yok, düşündüm. Sonra uyumuş olabilirim, odaya annem girmiş, tam tepemdeyken, ders yok mu bugün diye seslendi, perdenin sesi de geldi birden. Fırladım yataktan. Şaşkın, baktım annemin yüzüne. Cevap bekliyor olabilirdi. Beni korkuttuğunun farkında değildi. Perdenin öte yanını da çekti. Oda iyice aydınlandı.

“Ders ders,” dedi, “Yok mu bugün?”

Hemen cevap vermedim. Ders yoktu bugün ama yok desem evde kalırdım, eve giden gelen olurdu, beni sorar dururlardı başka dertleri yokmuş gibi. Var desem dışarı çıkmak zorunda kalırdım, yağmur yağdığı için bir yerlere gidilmezdi, her yer insan kaynardı, arafta, ortada kaldım.

“Bilmem, bu gün ne? diye sordum zaman kazanmak ya da geçiştirmek için.

“Perşembe,” dedi annem.

Kalktım, saatim yok, saatim nerede, saat kaç? Odadan çıktı annem. Derin bir nefes aldım. Azıcık pencereyi açsam. Kültablalarını almış annem, içleri doluydu tıka basa, söylenmiştir de bir sürü. Duymadım ki, boşver.

Yüzümü yıkarken yanaklarıma baktım. Benim yanaklarım iç bükey dedim, aynadaki bana. Onun da öyleymiş. Güldük birlikte. Sopa gibiyim ben, çok zayıfım, annem de buna kızıyor zaten, parmak kadar canın var bir de pöf pöf sigara içiyorsun diyor. Halbuki şimdiye değin hiç bir sigaramdan pöf pöf diye bir ses duymadım. Komik bir tarafım da var, pek katlanılmaz sayılmam aslında.

Bir dilim ekmekle dört zeytin yedim. İki bardak çay içtim. Pekmez getirmiş annem sofraya, kaşık da getirmiş, hiç sevmem. Giyinip çıktım evden.

“Şemsiye uçarsa bırak, seni de götürmesin,” dedi annem, ben kapıdayken. Güldü sonra. Böyle takılır bana. Kızmam hiç. Sırıtır ve sıvışırım. Kızmadığımı sanır. Sırttığım için de hoşlandığımı. İkisi de doğru değildir. Kızmam, çünkü kızsam inceliğimden rahatsız olduğum anlaşılır, bu durumda dediklerini yapmam için beni zorlamakta beis görmezler. Sırıtırım çünkü azıcık tebeşüm bile etsem dişlerim ortay çıkar, çirkin çirkin sırtmış görünürüm. Madem böyle görünecek, bari tam sırtayım derim, en azından bunun beni utandırmadığını, bu yanımla sempatik olmaya çalışma cesaretimi göstermiş olurum. Böyle geçer bu sınav.

Ders yoktu ama okulda vakit geçirmek kolaydı. Kütüphanede. Kimse ilişmezdi orada bana. Akşama kadar kafama göre ve tek başıma kalabilirdim kütüphanede. İki vesaitle gidiliyordu evimden okula. Vesaitlerden birincisi otobüs, ikincisi tramvaydı. İkincisinde rahat ettim. Daha kalabalıktı aslında diğerine nazaran ama herkes kendisiyle meşguldü. Bir kişi bile görmedim, saçma ve delice bakışlarla beni izleyen, bana bakan.

İnince şemsiyemi açtım, hala yağıyordu yağmur. Hep yağsa da olurdu, benim için sakıncası yoktu, ince adamlar sever yağmuru.

Avluda kimse yoktu. Bloktan içeriye girince boğulacak gibi oldum ilk an, resmen insan kokuyordu yüksek tavanlı koca yapı. Yığma insan doldurulmuştu sanki içine. İnsanlar kirliydi, yapış yapış ve geveze. Alıştım diyemem, alışamadım ve alışamayacağım diyebilirim.

Kantinden çay aldım, bunun için sıraya girmem gerekti. Sırada duvara doğru döndüm, çabuk geldi sıra bana. Önceden hiç girmezdim kantine, bir kaç aydır alıştım, girebiliyorum artık. Ama oturmuyorum hiç. Yer olmuyor zaten ama bekleyen buluyor. Beklemiyorum da oturmuyorum da.

Elimde karton bardak çay, çıktım kantinden, bloktan da, avluda yağmur almayan kenar bir yer buldum, çayımı içtim usul usul. Hava pek soğuk değildi ama benim üşümem için çok soğuk olmasına gerek de yoktu. Bir şekilde üşümeyi ve hasta olmayı becerebiliyordum ben. Sigaramı biten çayımın karton bardağını attım. Söndü. Onu da çöpe bıraktım. Kütüphaneye girdim. Kendi kitaplarımı yanımdaydı, sakın bir köşe bulup oturdum. Okumaya başladım.

O gün böyle geçti.

Başka günler de o güne benzer şekilde geçti.

Benzer şekilde geçen günlerden birinde tanıştım Mahmut’la. Mahmut ismi oldum olası komik gelirdi bana. Aslında komik bir yanı yoktu ismin ama öyleydi işte, komik gelirdi bana. Bunu Mahmut’a söylemedim tabi. Kırılabilir, ince ruhluydu Mahmut. Üstelik garip değil mi, hayatımda gördüğüm en

iri cüsseli adamdı. Kaşlarını çattığı zaman korkunç olurdu. Ama çatmadığı zaman bir bebeğin yüzüne benzerdi yüzü. Ağladı ağlayacak sanki.

Kütüphaneye giriyordum ben, herhangi bir gün, sabahın erken saatleri. Canım sıkılıyordu, dersteydim ve bunalmışım çünkü herkes öyle çok konuşuyordu ki sınıfta, beynimde uğulduyordu sesler. Ara verilince tüymüştüm. Kapıda...

“Kütüphaneye mi gireceksiniz?” dedi bir ses. Dikkati çekecek kadar ağır konuşuyordu. Sanki dili ağzına büyük geliyordu ve ne dediğinin anlaşılması için ağır ağır, tane tane konuşması gerekiyordu. Heyecanlandım sesi duyunca. Döndüm birden sesin olduğu tarafa. Galiba yüzümün rengi bile kaçmıştı korkudan.

“Korktunuz mu? Özür dilerim,” dedi.

Bir adım geriledim bana doğru nazikçe elini uzattığında. Tokalaşmak için değil, bir şeyiniz yok ya ya da nen var kuzum sorusu el uzatışıydı, sanki ne alaka ama düşecekmişim de tutacakmış gibi beni.

“Yok yok...” dedim aniden.

“Korktum ama sizin yüzünüzden değil.”

Sizin derken, böyle korkunç ve iri olduğunuz için değil demek istemiştım zira beni korkuttuğu için utanmışa benziyordu.

“Ben genelde korkar dururum zaten.”

Sırtıtım hemen, yüzümün bütün çirkinliğiyle. Gülümsedi.

“Ben... Çok korktum, korktunuz diye,” dedi.

Böyle başladı. Yirmi bir yaşına geçen ay basmışım ve ortaokuldan sonra edindiğim ilk arkadaşım. Abartmayayım, hemen arkadaş denmez, arkadaş adayımı diyeyim.

Lisede özel bir sınıftaydım, değişik bir okulda, orada arkadaşlık dünyadaki arkadaşlıklara pek benzemiyordu. Öğrencilerin çoğu konuşmuyorlardı bile. Beni geri zekalı olduğum için öyle bir okula vermeyi uygun görmüştü sistem. Sistem diyorum çünkü annemden nefret etmeyi göze alamıyorum, başka kimsem yok, nasıl alayım. Annem beni geri zekalı olduğum için öyle bir okula vermişti diyecek değilim. Sonra geri zekalı olmadığımı anlaşıldı zaten, yani mezun olunca. Destek almadan üniversite sınav kitapçığını çözdüm. Keyif için. Gazete vermişti, sınavdan sonra. Benim mezun olduğum okuldan üniversite sınavına giriş mümkün değildi ama bu sefer sistem değil annem beni açık liseye yazdırmıştı, sen bitir burayı, seni üniversitede okutayım demişti. Orayı da bitirmiştım. Sınava girmiştım sonra. Kazanmışım. Ama açık lisenin ilk iki sınıfının ardından normal liseye gitmek çok saçmaydı. Orada hayat hiç de güzel geçmedi benim açımdan. Sınıfımdaki öğrenciler benden üç yaş küçüktüler ama bana karşı çok acımasızdılar. Çok adım vardı orada; leylek, sopa, avel, avarel gibi. Neyse bunları anlatacak değilim şimdi.

Mahmut'un girmesiyle beraber hayatım değişmeye başladı. Daha bir renkli oldu belki, çünkü Mahmut çok komik bir arkadaşı. Üstelik komikliklerinin neredeyse tamamını komiklik olsun diye yapmıyordu. Ağzına büyük gelen diliyle laba luba konuşurken, hele bir de sinirlendiği bir şeyse anlattığı, seyretmeye doyulmaz oluyordu. İki metre boyundaki, geniş omuzlu, sert ifadeli, uzaktan korkunç bir devi andıran bu güzel arkadaşım, arkadaşlığımız henüz bir ayını yeni doldurmuşken bir gün bana geldi, yanıma, ben o sırada avluda kendime yine korunaklı bir yer bulmuş vakit geçiriyordum.

"Bir şey yapacağız," dedi. Heyecanlıydı. Ben de heyecanlandım.

"Ne?"

"Protesto edeceğiz," dedi. Gülümsedi o esnada.

"Neyi?" dedim yine aynı derecede şaşkın. O da şaşırdı birden. Hayatında ilk kez karşılaştığı bir soruyu kendisine yönelten adama bakıyormuş gibi baktı bana. Bunu sorduğuna inanamıyorum anlamına geldiğini düşündüğüm bakışının bir kaç saniye içinde 'bilmem, hiç düşünmemiştim bunu' anlamına geldiğini anladım ve aynı bakış ile karşılık verdim arkadaşşıma.

"Anladım," dedi. Gayet doğal.

"Neyi?" diye yineledim ben de bu yüzden.

"Bir şeyi protesto edeceğiz, ama bu ne olacak?"

Yüzüme baktı bir süre, sonra çevirdi başını. Sağa sola bakındı, garip ve anlamsız hareketler yaptı.

"Ben böyle bilmiyordum," dedi.

Anladım hemen ve sorun etmedim.

"Senin bildiğin nasıldı?" dedim.

Cevap vermedi önce, hatta uzun bir süre. Protestonun belirli bir konuda, belirli bir şeye karşı yapıldığını bilmemesi önemli değildi, belki de protesto dendiği zaman bütün yanlışlara karşı durmayı kastediyordu onun zihni. Tabi bu durumda doğru ve yanlış denen şeylerin insandan insana değişmemesi gerekiyordu, yoksa işin içinden çıkılmazdı. Zaten bu minvalde şeyler söyledi son soruma cevaben.

"Benim bildiğim, protesto edersin, o kadar. Anlaşılır ne dediğin. Toparlanmak zorunda kalırlar. Böyle."

Başımı salladım.

"Doğru aslında," dedim ince sesimle dev arkadaşşıma. Karşı duracağımız şeyler içinden seçim yapmamıza neden gerek olsun? Hepsine kastımız mevcuttu nihayetinde.

"Yöntem belirleyelim," dedim bu sebeple.

"Ben yöntemi biliyorum," dedi. "Belirledim zaten."

Devam etmesini istediğim için ince ve komik sesimle hırsını perdelemek istemedim ve bekledim. Anlattı planladığı protestoyu. Pek çarpıcı değildi,

özgün de değildi ama nihayetinde protesto bir yaratıcılık sınavı da değildi. Çıkardın meydana, derdini söyledin falan. Zamanı kararlaştıralım dedim. Bu hafta sınavlar vardı. Önümüzdeki hafta Mahmut'un ablasının nişanı yapılacaktı, sonrası hafta da annem memleketten dayımla yengemin geleceğini söylüyordu, biraz sıkıştıktı program bu sıralar. Bu gün itibarıyla dört hafta sonrasına karar verdik protesto için.

Havalar ısınmıştı iyice. Yaz geliyordu. Final sınavlarına hazırlanıyorduk, bu arada. Benim ilk yılımdı. Mahmut'un ikinci. Benden bir yaş küçüktü. Akşamları ders çalışmak için bana geldi hafta boyunca, bölümlerimiz ayrıydı ama bu birlikte ders çalışmaya engel değildi. Odamda birer köşe seçiyorduk kendimize ve gece yarılarına kadar çalışıyorduk. Akşamları derse başlamadan önce, bisikletle geziyorduk biraz. Bisikletim epeyce eskiydi ama iş görüyordu, Mahmut kullanıyordu bisikleti, ben arka tekerleğin üzerindeki seledede oturuyordum. Hızla giderken iki elimi açıyordum kuş gibi, düşerim diye korkuyordum ama açıyordum iki elimi yine de kuş gibi. Bütün sınavlarım iyi geçti o hafta. İlk yılımda tek bir kırık not almamıştım zaten.

İkinci hafta Mahmut sıkıntılıydı bir nebze. Okulda bütünleme sınavları öncesi araya girilmişti, havalar güzeldi, sınavlar da fena geçmemişti ama hafta sonunda nişan vardı ve Mahmut'un kravat takması gerekiyordu. Biraz kızdım ona, çocuk gibisin dedim, üniversitede okuyorsun ama ilkokul çocuğu gibisin, yakışıyor mu sana filan.

"İki kere 'gibisin' dedin," dedi. "Birincide çocuk gibisin, ikincide ilkokul çocuğu gibisin, böyle söyleyince komik geldi bana," dedi.

Tebessüm ederek bakıyordu o sırada yüzüme. Başka bir şey vardı dünyadaki tek arkadaşımın yüzünde. Muhtemelen hayatı boyunca o da en az benim kadar yalnızdı, bunu düşündüm, muhtemelen duygusal olgunluğa ulaşmak için kendi kalbinin odalarında başka bir yerde dolaşma şansı olmamıştı. Ben bu acıdan biraz daha şanslıydim. Aklım biraz farklı çalışıyordu benim, muhtemelen değil Mahmuttan, kendilerini akıllı sana yaşlılarımdan bile çok daha zekiydim. Mahmut'la hem fikirdim. Kimse olmasın etrafta, kimse ilişmesin bize.

"Sen benden daha yalnızsın," dedim, odaya yayılmış eşyalarını toplarken. Sanırım duymadı. Ya da duymamış olmayı tercih etti.

Abulasının nişanında onu yalnız bırakmadım. Salonun üçra bir köşesinde başımız öne eğik, sus pus ve kapkara suratlarımızla oturarak vaktin geçmesini bekledik. Zor saatlerdi doğrusu.

Sonraki hafta da benim için çekilmezdi. Bütünleme sınavları vardı okulda ama benim takıntım yoktu. Mahmut da geçmişti tüm derslerden. Akşama kadar evlerinin bahçesindeki tahta sandalyeye oturup, tepesindeki ağacın dallarına, yapraklarına bakıp durduğumu anlatıyordu bana. Ben memleketten

gelen dayımla eşine ayıp olmasın diye doğru düzgün dışarıya bile çıkamıyordum. Yanlarında oturmak ise korkunçtu. Bana bir şey söyleyecek ya da soracaklar diye ödüm patlıyordu. Neyse ki dayımın eşi, nam-ı diğer yengem de benden çekiniyor olmalıydı ki pek konuşmuyordu benimle. Hafta sonuna doğru gitti dayımla yengem. Biraz ye oğlum, uçacaksın dedi dayım vedalaşmak için öpüşürken. Muhtemelen elmacık kemiğim yüzünü acıtmıştı.

Dayımların gittiği günün akşamı Mahmut'un evine yürüdüm. Yakın sayılırdı bize. Bahçede yoktu Mahmut. Akşama kadar bahçedeki sandalyede oturup sandalyenin altına koyulduğu ağacın dallarına ve tabi yapraklarına bakan adam, neden olmaz bahçedeki yerinde.

Öldüğünü düşündüm.

Eve döndüm. Biraz ağladım odama çekilip, yatağıma uzanıp. Annem duymasın diye sessiz olmaya çabalayarak üstelik. Sonra intihar etmeyi düşündüm. Geri zekalı okulunda yazdığım şiiri hatırladım.

Yeniden yapamam

Zaten hayırsızım

Bileklerim çok ince

Duvarlarsa çok kalın

Bileklerimi kesmeyi denemiş, kesebilmiş ama ölmeden anneme yakalanmışım on dördümde. Biraz daha ağladım. Yeniden yapamazdım. Çok acıtıyordu bileklerimi, sürttüğüm jilet, bıçak.

Okula gittim ertesi gün. Mahmut avluda oturuyordu. Çimlerin üzerinde hem de. Gidip oturdum ben de yanına.

"Nasılsın?" dedim.

"İyiym," dedi.

"Sen nasılsın?"

"Ben de iyiym, teşekkür ederim," dedim.

Avluya, bloğa, oraya buraya doğru baktık uzun bir süre. Kimseler yoktu ortalıkta. Bunu akıl edememiştik, Mahmut zaten edemezdi ama benim de aklıma gelmemişti, protesto için karar alırken dört hafta sonra okulun kapanmış olacağı.

"Sen hiç intihar ettin mi?" diye sordum.

Çimlere bakıyordu, önündeki, uzanan, kısa, yeşil... Sırıttı birden. Yattı sırtüstü ve kahkahalar atmaya başladı. "İki kere," dedi. "Ama ikisinde de ip koptu. Eşşek kadar iri ve ağırım."

Güldüm. İlkinde kopunca, ikincisinde kopmayacak kadar kalın bir ip kulanmak aklına gelmedi mi diye sormama gerek yoktu. Çöpten bedenimi çimlere bıraktım ben de gülerek. İçimdeki daim sızı ara sıra gülmeme engel olmuyordu neyse ki... ❧

AYŞE ŞENER

JAMES BOND TİPİ ÇANTA YA DA BABAMIN “ASİSTAN ÇANTASI”

Filmlerde içinden beklenmedik her türlü âlet edevat çıkabilen bu gezgin kutuyu onun elinde gördüğümde tabii ki babamın şifrelerini sayıkladım ister istemez. Bin dokuz yüz otuz sekiz. Genellikle sahibinin doğum tarihine işaret eden rakamlardan oluşurdu o sihirli siyah kutuyu açan besmele. O zamanlar -babamın evde olmadığı saatlerde- başına oturup içine girdiğim, içinde; çocukları ayartan sakın bir kuşluk sokağı gibi ruhumdaki kelimeleri çağıran beyaz dosya kâğıtları, hediye edilmiş ve muhtemelen kullanılmaya kıyılmadığından tarihi geçmiş bir iki ajanda veya orijinal kalemler saklanan ve seyredip okşadıkça muhakkak yazacağıma habersizce and içtiğim bir çantaydı bu. Bir James Bond çantası. Çocukluk hatıralarımın mahfazalarından birini ve belki de en önemlisini fakültenin giriş kapısından mağrur bir edayla giren o adamın elinde gördüğümde ister istemez heyecanlanırdım. Sanki içinde az önce saydığım yazgım olacak malzemeler muhakkak onda da var diye düşünürdüm. Elinden kapmak isterdim.

Bir gün bunu yapmama gerek kalmayan bir olay yaşandı. Fakültenin girişi iki yanı bahçe olan oldukça geniş bir girişti. Adamın gözlükleri durup dururken kapkara bir göz bandına dönüştü. *Nasıl oldu bilmiyorum*. Gözlerimin önünde hem de!... *Emin değilim*... Ellerini yüzüne götürdüğü için çanta hızla yere düştü. *Sanıyorum*. Düşme hızı yumruk etkisi yaratınca çantanın dili çözüldü. *Sesi aynı babamın çantasının sesi gibiydi*. O da ne? Olamaz! İçinde bunlar... Bunlar olamaz. Bu çantanın içinde...

Yaşadım ben; bu dokunulmaz hayalimin tuz buz oluşunu.

Daha doğrusu hayalimi kırmak için bir gün gerçeğin peşine ben düştüm. Hayallerimin üstüne üstüne yürümeyi severdim zaten. Fakat bu defa gerçek benim üstüme yürüdü âdeta. Bir gün o adamı takip ettim. Siyah ceket ve siyah James Bond önde ben arkada bir süre yürüdük. Muhakkak bir profesörün yanına çıkacaktı. Muhakkak bir asistan veya araştırma görevlisiydi. Yüzüne bakılırsa buralara gelmek için çok emek vermiş bir köy delikanlısıydı. -Ne yaparsanız yapın bazı izler inatçıdır. Öldüğünüzde bile ölmez ya o cinstendi bu ince uzun köy manzarası.- Fakat işte buraya kadar yükselebilmisti. Tebrik ederdi babam olsa. Merdivenlerden yukarıya çıkmaya hazırlanmışım ki asistanımız yönünü aşağıya, müstahdem odasına doğru çevirdi. Bir şey söy-

leyecek olmalıydı Durmuş amcaya. Müstahdem Durmuş amca onu görünce bir el şakasıyla içeri çekti. Şaşırdım. Ne alçak gönüllü dedim içimden. Babamı beklemedim bu defa. Bizzat ben tebrik ettim onu, alçak gönüllüğü için. Kapı ardına kadar açıktı. Durmuş amca beni tanıdığı için; Hocaanım bir isteginiz mi var? dediğinde onu kapının girişinde lafa tutmaya çalıştım. Çanta açıldı açılacaktı zira. Bu konuda zorlanmadığımı anlamış olmalısınız.

— Yok Durmuş amca, bir hatır sorayım demiştim sana. Nasılsın?

Bir yandan göz ucuyla çantanın açılmasını bekliyordum. Fakat bu genç asistan ya da ne bileyim, araştırma görevlisi burada ne arıyor ki? Diyordu içim. Durmuş amca;

— İyiyim. İyiyim sağol hocaanım. Sizlerin sayesinde... derken olan oldu. Çantanın içinde ihtimal ki minder yüzü artığı olan çiçekli bir patiska yumağı, rengarenk birkaç pazen, kirli Amerikan bezleri, plastik bir ozon şişesi, içine deterjan konmuş bir naylon kese, sabun ve... Daha fazla bakamadım. Hızla oradan ayrılırken nasıl kırgındım. Temizlik Ana Bilim Dalı araştırma görevlisi kelimeleri dökülmüş koridora. Farkında değilim.

Artık öğleden sonra gezmeye giden süslü ve şişman kadınların çantası haric -ki onların "elâlem korkusuyla" katı ve değişmesi mümkün olmayan öğeleri vardır- bütün çantalara şüpheyle bakacağımı anlıyordum. Artık bir çizgili pazar çantası, içinden tezler, dosyalar ve kitaplar çıkarabilirdi.

Ertesi sabah uyandıgımda James Bond'un gerçekten de ajan olduğuna ve bütün karakteristik halleriyle bir çantaya dönüşerek ülkemize yerleştiğine inanmış durumdaydım. Birilerimizin içinde sakladığı ulaşılmazlarına da hafiyelik yapmış bir ajandı o. Bize hülyamızı gerçekmiş gibi tattırarak karşılığında hayatımıza sızıyor ve kendini bir güzel gezdiriyordu. Belli ki fakültemizin asistan görünümlü karizmatik müstahdemine de gizli birtakım vaatler veriyordu. Fakülteden çıkar çıkmaz ona; "Sen bir bilim adamısın! Kimse seninle yerlerin daha iyi nasıl silineceği, lavaboların daha güzel nasıl parlatılabileceği konusunda aşık atamaz, kimse!" diye fısıldıyor olmalıydı. Ayrıca bindiği otobüsteki şoförlerin onun hakkında; "Ne alçak gönüllü bir bilim adamı, öğrencilere karışıyor, halkla barışık yaşıyor, aferin!" dedikodusunu bile iletiyor olmalıydı. Çünkü aynı çanta bana da çocukluğumda; "Al bu ajanda senin olsun, al! Hem baban kullanmıyor ki..." veya "Bu kalem olağanüstü yazıyor, bir denesen ne çıkar!"; "İlerde senin olacağım, beni taşıyabilecek misin?" de diyen, beni yazgıma doğru sürekli kıskırtan, sonra da babam sorguya çekerken, kütüphanemizin en güzel bölümünde masum ve suskun uyuyup kalan bir yaratıktı.

Bir gün "asistanı" bir kenara çekip uyarmak istedim. Çizgili naylon kuşaştan dikilmiş -annemin çok sevip bizim nefret ettiğimiz- bir pazar çantası-

nın hayatının doğrusu olduğunu söylemek, onu inkarıyla yüzleştirmek istedim. Onca hayali taşıyan kutunun yalanları hapsedtiği o kilidini tıkır tıkır gerçeğe çevirmek istedim. Seni kandırmasına izin verme diye avazım çıktığı kadar da bağırarak istedim.

Fakat neye yarardı ki bu? Gerçeği bilmek veya bildiğinin bilgisi... Kafamıza vura vura bağırması somut gerçekliğin ve kırıp dökmesi kör gözlerimizin önünde hayallerimizi. Belki de çoğumuz dedim, olmak istediğimiziz, olduğumuz değil... Nasıl mutluousak öyleyiz. Nasıl hissediyorsak!... Dokunulmaz olsun o halde bize kimi hakikatler. Uzak dursunlar dedim.

Olmak istediğim değil, olduğum bu yerde onu bu duygularla izliyordum artık. Tıpkı elinde edebiyata dair her tür aksesuarla, şiir kitapları ve günlüklerle gezip duran bana benziyordu bu haliyle. Hem fakültede Sosyoloji asistanına nazaran daha uzun boylu olduğu için çok yakışıyordu ona bu asistan çantası. *Sahi sizce de öyle değil mi?... Karşıdan nasıl durduğuna evden çıkmadan önce muhakkak bakmış olmalıydı. Ama hakikaten iyi duruyordu!* Tahminen küçük bir duvar aynasının içine sığmak için bin bir türlü şaklabanlıklar yapmış olarak. *Hem içinde ne olduğunu kim nereden bilecek ki?!?*

DENİZ ÖZBEYLİ

KALE

Hassas tapalı top mermileri kalenin kurulduğu tepenin yamaçlarına çarpıp Hinfilak ettiğinde etrafa çok korkunç bir ses yayılıyor, barut ve parçalanmış taş kokusu insanın genzini yakıyordu. Herkes öyle yorgundu ki artık kimse hedefe bir türlü varamadıklarından ya da top mermilerini gerektiği kadar yukarılara isabet ettiremediklerinden şikâyet etmeyi düşünemez olmuştu. Top sesleri durduğunda da kuşların sesi duyuluyordu. Kargalar ve ovadaki adını bilmedikleri acayip kuşların çığlıkları. Olan bitenlerle alay eder gibiydi bu sesler. *Helaak, helaak...*

Bu günler için on yedinci yüzyılın ortaları diyeceksiniz sizin devrinizde. Şu yaz sicağıyla tepemizi delen güneşin etrafını tam üç yüz altmış beş günde dolaşan dünya. Renkli ve karmaşık küre. Etrafında dolaştığı güneş de kendisi de hiç fark etmese bile, onlarca köşesinde çeşit çeşit kaleler önünde çırpınıp duran şu zavallı insanoğlu. Çırpınmaya bu denli meraklı insanı, zaten biraz daha bekleseler diğer hemcinsleriyle birlikte en verimli türden toprağa dönüştürecek dünya onlar için de oyununu bu Frenk diyarında kurmuştu işte. Kale de kale. İlla ki ele geçirilecek. Sonra? Sonra, yeni kaleler. Daha sonra? Dedik ya. *Verimli topraklar!*

Kaleyi kuşatmalarının elli dokuzuncu günüydü. Hoş, bu kadar süre içinde kalenin muhkem duvarlarında orta büyüklükte bir gedik dahi açamamışlardı. Kaleyi kuşatmışlardı ama bir anlamda kendileri de kuşatılmış, mahkûm kalmışlardı oralarda. Elli dokuz uzun ve yorucu gün. Ne kadar güçlü birliklerle saldırırlarsa saldırınsınlar, elli dokuz gün boyunca böyle bir kalenin aşağılarında çabalamanın o kadar da kolay bir şey olmadığını bilmek için saç sakalı ağarmış, deneyimli askerlerden olmak gerekmiyordu. Bu tür bir saldırıya ilk kez katılan, daha ilk top seslerinde başları dönen, kan revan içindeki ilk arkadaşlarını gördüklerinde ise yardım etmek yerine, içleri bulanarak kusup gerilere kaçan en çaylak askerler bile öğrenivermişlerdi bunun ne biçim bir iş olduğunu. *Zorlu mu zorlu...*

Bundan önceki kuşatmada ellerinde sadece *şah zarbun* denilen küçük çaplı toplar vardı. Dört yıl önce. O zaman da aynı yerde ordugâh kurmuşlardı. Komutanları daha büyük toplara ihtiyaçları olduğunu anlayınca, kuşatmanın sonlarına doğru *Klonborne* denilen toplardan da getirtmişti. Uzaklardan, atla iki günlük yoldan. Topları çeken manda arabalarının hızıyla bu süre dört günü geçmişti. Klonborne topları üç kubbeden yedi, sekiz, hatta dokuz kubbeye kadar mermi

atabiliyordu. Ama o toplar bile yetmemişti işte. O zaman da günlerce uğraşıp dindikten sonra geri çekilmek zorunda kalmışlardı. *Süklüm püklüm...*

İşte ellerindeki topların çoğu o kuşatmadan kalan Klonborne toplarının biraz daha geliştirilmiş türüydü. Bunlara ilaveten, dört yıl önce tutsak aldıkları çıyan sarısı suratlı düşman generaliyle, kimseyle, birbirleriyle bile konuşmayan iki top ustasını sürekli gözetim altında tutup çalıştırarak yeni toplar imal etmişlerdi. Bunlar otuz okka ve daha yukarısını atan *balyemez* toplarıydı. Bütün ümitlerini bu toplara bağlamışlardı. Ama olmuyordu işte. Kale çok sarp bir yamacın tepesinde olduğu için ne kadar uğraşsalar da gülleleri o kadar dik bir açıyla isabet ettiremiyorlardı. Topları biraz daha geriye alıp açığı azaltmayı denediklerinde ise kale menzil dışında kalıyor, yaptıkları işin anlamsızlığını görüp iyice öfkelenmeye başlıyorlardı. Öfke. Aslına bakarsanız, bu sözcük pek doğru değildi yaşadıklarını tanımlamak için. Kale karşısında yaşadıkları duygu, daha çok, çaresizlik duygusuydu. Askeri şevklendirmek için gün boyu gümbürdeyen davullar ve bağıra çağıra söylenen savaş marşları da, uzun, sararmış aksakallarıyla milleti galeyana getirmeye çalışan pirlar de artık sorgulanır hale gelmişti. Kimi askerler davul seslerinden kurtulmak için kulağına pamuk tikiyor kimisi de bu sakallı kirlilerle alay etmeye başlıyordu. *Ne çare, biçareler...*

Kalenin düşeceğini, başka yolun olmadığını, herkesin canına mal olsa da bunun böyle olacağını haykıran komutan, kudurmuş gibi sağa sola emirler yağdırıyordu. Bazen dayanamayıp ast komutanların yerine komutları kendisi veriyordu: “Takat, takat, takat!” İri kıyım adamlar topun namlusunu yükseltmeye koyuluyorlardı. “Koç yukarı, püsüs kilidi yuvasına, kamaya dikkat!” nidalarını en baştaki komutanlarından duymak askerleri bir süreliğine heyecanlandırıyor, sonra o etki de yok oluyor ve herkes o eski umutsuzluğuna dönüyordu. *Umarsızlık, umursamazlık...*

Karanlık çöktüğünde akşam yemeğini hep beraber yediler. Ortadan ikiye kestikleri karpuzlar, gün boyu gördükleri kanlı kafaları hatırlatıp içlerini bulandırıyor. Elli dokuzuncu gün bitip altmışıncı gün için gönülsüzce de olsa hazırlık yapmaya başladıkları o akşam saatlerinde, kusur giderme çadırında sessiz bir hareketlilik yaşanıyor. Ayakkabısını dikmeye çalışanlar, gömleğini yamamak için makas, iğne, iplik arayanlar... Önündeki eski kâğıtların üzerine eğilmiş, şeytan işi çizgiler, daireler ve harflerle uğraşan o meczup kılıkli adamı, ancak, stoklar iyice azaldığından içine nohut tozu karıştırılmış kahvesini alıp köşesine çekilenler, onlardan da, gözleri yorgunluktan hala kapanmadan kalabilenler fark etmişti. Uykü ölümün kardeşidir. *Medet kahvedendi sanki...*

Bu meczup kılıkli adam sessizdi. Az uyur, çok düşünürdü. Her şeye, her işe koştururdu. Yanından neredeyse hiç ayırmadığı çuvalının içindeki kâğıt, deri, çivi, renkli tozlar, demirden harfler, ok uçları, bakır haçlar, haritalar, çizimler,

planlar velhasıl acayip türden bir sürü şeyin ne olduğuna kimse akıl sır erdiremez ama kimse yanaşıp pek soru da soramazdı. Ne de olsa tuhaf bir meczuptu o. Epeyce önce, daha delikanlılık günlerinde, sakalının bir türlü çıkmadığını, benzinin solgunluğunu ve vücudunun narinliğini kendisinden önce, etrafındaki kart sesli, sakaldan suratları kararmış arkadaşları fark etmişti. Çevresindeki herkesten ayrı olduğunu, ruhunun erkekler dünyasına mensup olmadığını belki de en son kendisi anlamıştı. Bedenindeki bu farklılık ruhunda esen fırtınalarla birleşiverince de bunları kolay kolay herkese açamayacağını bir anda idrak edivermişti. Artık ondan alçak sesle ve bazı kimseler de gözlerinde kıvılcımlarla bahseder olmuşlardı. O da diğer erkeklerin arasında tuhaf ve narin duran bedenini unutabilmek için çareyi ilim peşinde koşmakta bulmuştu. Kimseyle konuşmuyor, suskunluğu arttıkça artıyordu. Her şeyi okumak, zihnini bilgiyle avutmak istiyordu. Ama okumak da akla zarardı bazen. Bilmem kaç asır evvel yazılmış bir padişah hikâyesi okumuştur günün birinde. Mantıku't-Tayr'da. Padişah, koskoca bir padişahken, emrinde her renkten her meşrepten hatun varken, bunların hepsini elinin tersiyle itivermiş, narin bedenli, temiz, ak yüzlü, bir civan oğlana tutulmuştu hikâyede. Başka kimseleri görmez olduğu için de bu ak yüzlü civanın bir kıza sevdalandığını fark etmemişti bile. Öğrendiğinde, padişah padişahken bile çaresiz kalmıştı. *Attar'ın hikâyesi de hikâye...*

İşte ta o zamanlarda, kendini ilme verdiği senelerde, içindeki tuhaflığı, kitaplardan kendisi gibi emsaller bularak akla uygun hale getirmeye çalışmıştı. Yalnız değildi yani. Bir gün rahatlamış gibi oluyordu, ama ertesi gün vazgeçiveriyordu bu akla uygunlaştırmalardan. Unutmak istiyordu bedenini. Ama nafiye. Nafiye ki ne nafiye! Her şey, bütün dağ taş, kurt kuş uyuyordu da beden uyumuyordu işte. İlim de imdadına yetişmemiş ve hatta daha büyük çıkmazlara sokmuştu kendisini. Okuyup, kitaplar ikmal edince, kendisi gibi hikâyeleri olanları öğreniyor, unutmak istediğini, bedenini, ruhunun fırtınalarını daha katmerli bir şekilde hatırlıyordu. Tekâmül etmiş bir züht ve takva sahibi olmadığı için de ilimden ibadete bir türlü geçemiyordu. En nihayetinde, ruhunun fırtınalarını dindirebilmek ve bedeninin sularını durultabilmek için gücünü kuvvetini başka, bambaşka mecralarda sarf etmek gerektiğine karar kıldı. Seferlere gönüllü yazıldı. Onu görenler, daha bakar bakmaz, bu tıfilla hangi seferde nasıl zafer kazanacaklarını tereddütlü gözlerle sorgulayınca, başta biraz ümitsizliğe kapılmış, sonra kendini hemen toparlayıvermişti. En çetin işlere en başta o talip olup etrafındakilerde kâfi miktarda güven sağladığında da kendini işte böyle kale önlerinde bulmuştu. *Seferde hayır da vardır şer de...*

Pek gülmeyen yüzüyle düşüncelere dalıyor, tuhaf şeylerle uğraşıyordu bu adam. Bütün derdi savaş ve silah işleriydi. Savaş, kale, silahlar. En önemli silah da top. Evet, ama acayip bir top. Kaleye bir türlü isabet ettiremedikleri

top mermilerinin imal şeklinin değiştirilmesi lazımdı. Yeni mermi yapımı fikri bu tuhaf adamı günlerdir kıvrandırıyor. Yapmayı planladığı top güllesi üzerinde kafa yorup duruyordu. Düşmanın kafasına yağmur gibi incek bir ölüm silahı, yeni icat bir top mermisi. Bu, öylesine şeytani bir şey olacaktı ki! Kalenin üzerine daha dik bir açıyla atılacak mermiler daha yere düşmeden havada infilak edecekti. İhtiraklı top mermisi. Şimdi yanacaktı işte düşman! Hesaplar bitmek üzereydi. Merminin içindeki bölmelere dikkatle yerleştirilen barut, gülle tam düşmanın tepesindeyken hareketini tamamlayıp ateşlemeyi başlatacak zembereğin çarkları, pimler, zembereğin birdenbire ya da zamanından önce boşalmasını engelleyecek ibrişim parçası. Hesap tamam sayılırdı. Tarihin akışı değişecekti! On gün, sadece ve sadece on gün daha. Yeni tür güllelerin imali, içine zemberek tertibatının ve barutun yerleştirilmesi için on güncük daha. *Meczup muzipçe gülümsedi...*

Meczubun muzipçe gülümsemesinin üzerinden günler geçti. Yeni güllelerden hala haber yoktu. Bu arada ne kale düşüyor ne de askerler vazgeçiyorlardı bu mihaniki heveslerinden. Aslında askerlerin değil de, kaleyi almadan dönerse kellesini yitirecek olan komutanın hevesi demek daha doğrudu belki de. Askerler önceleri bu işi tanı için, kendi ülkeleri için yapmaya gayretlendirilmişlerdi. Sadece bunların yetmeyeceğini baştakiler bal gibi bildikleri için ganimet vaat etmeyi de unutmamışlardı. Artık kimsenin gözü ganimet filan görmüyordu ama. Meczubun yeni güllelerin imalini bitirdiği haberi geldiğinde on değil, yirmi değil, tam otuz gün geçmişti. Ertesi gün tam tamına üç ay olacaktı. Mevcutlarının bu süre içinde yarıya düştüğünü şaşkınlıkla fark ettiler. Zayıf çoktu. Birçok kişi ölmüş, bir kısmı da ölmekten beter olmuş, bir köşede inlemekteydi. Bulurlarsa acılarını dindirebilmek, kendilerini uyuşturabilmek için esrarengiz otlar ya da azıcık bir afyon için yalvaran gözlerle etraftakilere bakmaktan başka çaresi olmayan bir yığın. *Yarım insanlar...*

İhtiraklı gülleler düşmanı şaşkına çevirmişti. Daha önce asla yenilmeyeceklerine, kalenin düşmeyeceğine inanmış olan düşman içlere kaçmış, burçların yakınlarında görevli olanlar, hiç ihtiyaçlarının olmayacağını düşündükleri yağ kazanlarının altını yakmıştı. Okçular, mancınık ve ateşli mızrak fırlatanlar deli gibi çalışıp kalenin altındakileri kırmaya gayret ediyorlardı. Toplar kaleye daha çok yaklaştırılmıştı. Ateşlenen mermilerin açısı eskisine göre daha dikti, ama dik mermi yolu bu sefer işe yarıyordu. Gülleler düşmanın tepesinde patlayıp parçalanıyor, dağılan taş ve demir parçacıklarıyla düşmanı etkisiz hale getiriyordu. Çoğu ölüyor, yaralananların yardımına kimse koşmıyordu. Bunlara karşılık olarak düşman da aşağıya dökmek üzere kızgın yağ kazanlarını hazırlamış, aşağıdakilerin kale surlarına iyice yaklaşmalarını bekliyordu. Aşağıdakiler surlara iyice yaklaştığında yaşananlar ise, uğruna

savaştırıldıkları tanrının cehenneminden farksızdı. Kaynar yağın etle, yüzle, gözle teması... Kazanlar aşağıya boca edildiğinde iğrenç kokan yağın foşurtusu, yanıp buruşan askerlerin çığlıkları, tam aşağıya döküldüğü anda fırlattıkları ateş oklarıyla dökülen yağı tutuşturup kaleye tırmanmaya çalışanları bir de alevle yakmayı başaran nişancıların sevinç sesleri, her şey, her türlü yok etme ve yok oluş nidası birbirine karışıyordu. *Ağlamakla gülmek bir anda buluşuveriyordu...*

Daha akşam olmamıştı, ama güneşin yakıcılığının- artık kimse bu yakıcılığı umursayabilir miydi sanki- epeyce azaldığı saatlerde top sesleri de kazan fokurtuları da bitmişti. İki taraf da tükenmişti. Daha ölmemiş birkaç kişinin acıdan ya da çıldırmışlıktan kaynaklanan inlemeleri dışında kayda değer bir ses duyulmuyordu artık. Savaş davulları, hücum naraları, top gümbürtüleri, hepsi bir anda bitmişti. Duyulan, sadece kuşların sesi, yabani otların hışırtısıydı. *Helaak, helaak.. Pirüs, Pirüs, Pirüs...* 24

Pen Say

DOSYA
ÇAĞDAŞ AFGANİSTAN ÖYKÜSÜ

MUHAMMED HÜSEYİN MUHAMMEDİ

Türkçesi: Kaan DİLEK

AFGANİSTAN'DA KISA ÖYKÜNÜN GEÇMİŞİ

Afganistan öykücülüğünü anlayabilmek için öncelikle edebiyat olarak kısa öykücülüğün Afganistan'da nasıl başladığına bakmak gerekir. Dönemin siyasi ve fikri akımlarının kargaşası içerisinde tercümeleriyle Afganistan halkını öyküyle tanıştırma düşüncesini taşıyan ilk kişi Mahmud Tarzi (1244 Gazne-1313 İstanbul) idi. Emir Abdurrahman Han'ın ölümünden sonra Afganistan'a dönebilen Mahmud Tarzi, Emir Habibullah Han'la konuşarak ona Türk uzmanların Afganistan'a davet edilmesini önerdi. Kendisi bu öneriyi kabul etti ve daha sonra Mahmud Tarzi ve ailesine Afganistan'a geri dönüş izni verdi. Mahmud Tarzi'nin babası, Abdurrahman Han'ın muhalifleriyle yazışmadan suçlu bulunmuş ve Han'ın fermanı ile sürgün edilmişti. Tarzi'nin ailesi 23 yıllık sürgünden sonra M.1905 yılında vatanlarına geri döndüler.(1) Tarzi vatanına döndükten sonra iki kızını Habibullah Han'ın oğulları ile evlendirdi, bu evliliklerle beraber yönetimde eli güçlendi ve bu vasıtaıyla da *Siracü'l-Ahbar* isimli haftalık dergisini basmak için Han'dan izin aldı. *Siracü'l-Ahbar*, *Afganistan'ın Siracü'l-Ahbar'ı* ismiyle Hicri Şemsi (H.Ş.) 1284 yılında *Siracü'l-Ahbar* yayın kurulu ve Şahi Medresesi Baş Müderrisi Mevlevi Abdurrauf Haki Kandahari'nin müdürlüğünde taş baskı tekniğiyle basılarak yayınlandı. *Afganistan'ın Siracü'l-Ahbar'ı*, bir sayı yayınlandıktan sonra kapandı. Mahmud Tarzi, damadı İna-yetullah Han'ın yardımıyla H.Ş. 1290 yılında Afganistan'ın ilk Harf Matbaasını "İna-yet Matbaası" adıyla Kabil'de kurdu.(2) Tarzi H.Ş.1290'da *Siracü'l-Ahbar*'ın yenilenmiş yayınında Batılı romanların, özellikle Jules Verne'in eserlerinin, Türkçeden Afgancaya tercümeleri ile Afganistan edebiyatına güncel Batı anlatısının, bir bakıma çağdaş dünya anlatısının kapılarını açtı. O bu romanları, önce *Siracü'l-Ahbar*'da tefrikalar, daha sonra da kitap halinde basarak edebiyatta yeni bir hareket başlattı. Tarzi, yazılarında konuşma dilinden, hatta biraz da sokak dilinden istifade etmesiyle *Siracü'l-Ahbar*'ın da rağbet görmesiyle Afganistan'ın Farsça nesrinin sadeliğe yönelmesini sağladı.(3) Aynı zamanda H.Ş.1297 yılında *Siracü'l-Ahbar*'la ilave olarak verilen *Çocuklar ve Gençler İçin Siracü'l-Ahbar'ı* yayınlamaya başladı; ancak bu ekin okuyucu-

larının büyük çoğunluğunu yine gençlerden oluşmaktaydı. Tarzi nasıl konuşuluyorsa öyle de yazılması taraftarıydı. O bu bakış açısıyla o kadar ileri görüşlü olduğunu göstermişti ki onun için “Afganistan Derî Nesrinin Babası” denir.

“Benim âcizane görüşüm şudur ki konuşma ve yazma dilimizi birbirine yaklaştırmalıyız, yani şunu istiyoruz, konuşurken kullandığımız dili aynen kalemle dökmeliyiz. “güm güm, tık tık” ve bunun gibi kelimeler yazı dilinde özgür bırakılmalı ve onların verimli bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.”(4) O aynı şekilde *Siracü'l-Ahbar*'ın ilk sayısında, Fransız yazar K. Domentepen'in (1823-1902) *Paris Faciaları* isimli kitabının tercümesine yazdığı notta şöyle der: “Son yüzyıllarda birçok farklı ürün, değişimle tek bir tür içerisinde zuhur etmiştir; hikâyeler bizim eski hikâyelerimize hiç benzemeyen yeni bir tarzda yazılmaya başlanmıştır. Bu hikâyelere Fransa ve Osmanlı Ülkeleri'nde *Roman* İngiltere'de ise *Novel* diyorlar. Romanlar ve Noveller zamanımızın en önemli edebi eserleri sayılır, zira roman yazıcılığında, yazar kaleminin güçlülüğünü tasvir bölümlerinde, tasvirlerin gerçeğe yakınlığıyla göstermektedir. Bizim bu roman, novel ya da hikâyeyi yayınlamamızın iki nedeni vardır; biri içinde bulunduğumuz zamanın roman anlayışını okuyucularımıza sunmak, diğeri de romanlardaki ilginç sözlerin yanı sıra Avrupa ülkelerinde yaşanan garip olaylar ve romanlarda sıkça geçen kanlı cinayetlerle ilgili bilgi vererek medeniyetin vahşetleri örten bir elbise olduğunu göstermektir.”(5)

2

(H.Ş. 1298-1308)

Anlatı yazarlığının Afganistan'da yaygınlaşmasının sonuçlarından biri de İmanullah Han'ın (H.Ş. 1298-1308) başa geçmesi ve bağımsızlığın kazanılması ile birlikte, Afganistan'ın idari yapısında kültür ve edebiyatla ilgili bir düzenleme ve yenilik yapması oldu. Latif Nazmî bir yazısında şöyle der: “İmanullah Han kültür ve edebiyat alanındaki gelişmelere önderlik etmek amacıyla yabancı yazarlar tarafından yabancı dillerde yazılan eserleri çevirmeleri için çevirmen ve araştırmacılardan oluşan bir grubu görevlendirdi. İmanullah Han'ın bunu yapmasındaki bir diğer düşüncesi de Batı medeniyetine ait aydın fikirleri ile halkını tanıştırmaktı.”(6) Bu yazarlar, İmanullah Han'ın toplumu Batılılaştırma siyaseti sayesinde himaye edildiler. Bu yazarlardan birkaçı, Çağdaş Derî edebiyatında önemli bir role sahip olan Batılı çeviri eserleri taklit ederek roman yazmak amacıyla diğer yazarların yanında yer aldılar. Afganistan'ın ilk hikâye yazarları, çoğunlukla yaşamlarının bir kısmını ülke dışında geçiren ve bu nedenle de zamanlarının ilim ve fenlerini tanıma fırsatı bulan kişilerdi. Bu kişiler yurda dönüşleri sonrasında ya da bulundukları ülkelerden eserlerini halkın eline ulaştırdılar; ama hikâye yazmak bu kişilerin asıl işleri ve meşguliyetleri değildi; belki bu kişilerin dünyayı görmüş, kültürlü ki-

şiler olmaları, bunun yanında zamanlarının evrensel edebiyat anlayışını tanımları ve Afganistan halkı tarafından da tanınıyor olmaları halkın anlatı yazınına el atmasını sağladı. Bu ilk yazarların her birinin istisnasız en az bir öykü kitabı vardı. Bu öyküler bununla birlikte yaratıcılarının tek eserleriydi. Bu öyküler daha çok tarih, aşk ve gündelik yaşam temalarını işleyen; öğretici konuları ele alan ve tamamı uzun hikaye kalıbında yazılmış eserlerdir.

Afganistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1298 yılında *Mu'arrif-i Ma'ârif* (Bilgileri Tanıtan) isimli dergide tefrika halinde yayınlanan ve 1301 yılına kadar yayınlanmaya devam eden, Mevlevi Muhammed Hüseyin Han-ı Pencabî'nin *Cihad-ı Ekber* (Büyük Cihat) isimli eseri çağdaş Afganistan öykücülüğünün ilk eseridir.

Çağdaş Afganistan öykücülüğünün ikinci eseri olarak da Serdar Muhammed Abdülkadir Han Efendi'nin *Tasvir-i İbret Ya Bî Bî-yi Hurican* (*İbret'in Tasviri Yahut Hurican'ın Bibisi*) isimli eseri kabul edilir. Efendi Afganistan hanedanındandı ve Hindistan'da sürgündeydi. O H.Ş. 1298'de yazdığı *Tasvir-i İbret*'i H.Ş. 1301\ M1919 yılında Hindistan'ın Midras kentinde 92 sayfalık bir cep kitabı şeklinde bastırdı.(7)

Afganistan'ın ilk *Öyküvâri* eseri diyebileceğimiz *Cihad-ı Ekber*'in basımının üzerinden (1298) bir asra yakın bir zaman geçti; sonraları bu hareket roman ya da hikâye tarzında birçok eserin basılması ile devam etti; ancak romanın bugünkü şekline ulaşması için uzun bir yol kat etmesi gerekmiştir. Aynı şekilde Afganistan'ın edebiyat alanında öykü türünde dikkate değer ilk eseri diyebileceğimiz *Tasvir-i İbret* (1301)'in yaratılması için yıllar yıllar geçmiştir. Afganistan anlatı edebiyatının gelişim süreci durgunlukların ve gelişmelerin bir arada olduğu ama çoğunlukla değişken bir süreçtir.

Bu dönemin sonunda Seka'tî'nin oğlu Habibullah Han'ın isyanı sonrasında İmanullah Han'ın tahttan indirilişi ve birkaç ay süren kargaşanın ardından İngilizlerin desteği ile tahta geçen Muhammed Nadir Şah'ın (1308-1312) egemenliği ele geçirmesiyle halk üzerinde boğucu bir havanın etkili olduğu bir devre yaşanmıştır.

Muhammed Nadir Şah aydınlarla iyi ilişki kurmaya çalışıyor ancak bazı aydınları zindana atıyordu. Bu dönem halk için öncekinden daha kapalı bir dönem halini alıyordu. Bu gidişat yeni Afgan öykü edebiyatını da olumsuz etkiliyor ve Muhammed Nadir Şah'ın hükümdarlığı sona erene kadar öykü alanında başka eser yayınlanmıyordu.

3

(H.Ş. 1308-1318)

Bu yılların başları Afganistan için siyasi açıdan oldukça huzursuz geçmişti, birkaç hükümdarlık girişimi sonrasında Serdar Muhammed Nadir Han H.Ş.

1308 yılında İngilizlerin yardımıyla tahtı ele geçirdi. Başa geçtikten sonra ailevi güvenlik nedenleriyle ve diğer vilayetlerde çıkan isyanları bastırmak ve kendi kudretini pekiştirmek için 1312 yılında düzenlenmiş olan anayasayı rafa kaldırdı ve ardından İmanullah Han zamanında düzenlenmiş olan kanunların geçersiz olduğunu ilan etti. Nadir Han'ın emriyle kız çocuklarının öğrenim görmesi tekrar yasaklandı ve İmanullah Han zamanında kaldırılmış olan Hi-cap tekrar getirildi; bunun yanında erkek çocukların eğitim görebilecekleri yerleri başkent ve Kolan vilayetinin birkaç şehriyle sınırlandı.(8) Birçok aydın mahkemeye bile çıkarılmadan kılıçtan geçirildi ya da savaş topundan fırlatılmak suretiyle idam edilirken bazı aydınlar da zindan köşelerine atıldı. Nadir Han'ın emriyle devletin resmi yayın organı *Islah* gazetesi kuruldu ve yayın yasağı gibi birtakım yayın kanunları çıkartıldı. Hatta Golam Muhyiddin zindana atıldı ve sahibi olduğu *Enis* gazetesi, devlet gazetesi yapıldı.(9)

Bu nedenle “Muhammed Nadir Şah devrinde gazete okuyuculuğu yaygınlaştı. Ancak bu yaygınlaşma küçük bir kımıldanıştan ibaretti. Zira fikir ve teori sansürlemesi ileri boyuttaydı.” (10) Nadir Han'ın dört yıllık saltanatı süresince sarsıntılarla dolu bir hava hâkimdi. Bu durum Genç Muhammed Zahir Şah'ın taç giymesine kadar sürdü. Muhammed Zahir Şah döneminde de asıl kuvvet Nadir Han'ın kardeşi Muhammed Haşim Han'ın elindeydi ve Muhammed Haşim Han hem Nadir Han hem de Genç Şah'ın sadrazamı unvanı ile görev yaptı ve her iki dönem de çalkantılarla dolu geçti.

Muhammed Haşim'in egemen olduğu bu 17 yıllık süreç halkın boynuna “yorgunluk ve solukluk” gibi zaaflar yüklenmişti. Hatta Şah'ın ailesi bile ondan bıkmış ve 1320 yılının Nisan ayında, Şah, ordunun yardımıyla onu istifaya zorlamış ve ardından diğer ağabeyi Şah Mahmud Han'ı vezir olarak atamıştır. Aynı yıl Kabil Üniversitesi'nde Edebiyat Fakültesi kuruldu ve bu fakültede Fars Edebiyatı, Peştü Edebiyatı, Tarih ve Coğrafya dersleri verilmeye başlanmıştır. Bu fakülte sonraları 1330 yılında edebiyat dergisi yayınlamaya başlamıştır.

Anlatı yazınının Afganistan'da yaygınlaşmasının üzerinden on yıl geçmeden, birçok yazar bu alanda eser yazmaya başlamıştı, ancak Afganistan'da çeşitli nedenlerden dolayı öykü yazarlığı hiçbir zaman güçlü bir akım olarak ortaya çıkmamış ve hep kenarda kalmıştır. Bu yıllarda dikkat çekici ve kalıcı eserlerle az da olsa karşılaşmak mümkün ama diğer yazarları etki altında bırakacak ölçüde büyük bir eser bulunmamaktadır. Öykü yazarlığının Afganistan'da yaygınlaşmasının önünde birçok engel vardı, bu engeller ilerlemeyi yavaşlatıyordu. Bunlar; halkın kültürel seviyesinin düşük, basım ve yayım olanaklarının kısıtlı, dünya edebiyat ürünlerine birince elden ulaşılmasının olanaksız olması ya da ulaşanların türlü nedenlerle eksik bırakılması, siyasi ve toplumsal çabaların yetersiz olması ve hepsinden önemlisi modern ve toplumsal ilerlemenin şekillenmemesi, iktisadi ve kültürel açıdan fertlerin bilinçlenme-

mesidir. Her yazar inzivaya çekilerek bir şeyler yazmış ancak hepsi bunu bastırma ve yayınlama imkânı bulamamıştır. Çoğu aydın öykü yazarlığının Afganistan'da tutulmasına muhalefet etmiş hatta bu konuda makaleler yazmışlardır; bu açıdan da Afganistan'da halk içerisinde bu hareketin ilerlemesinin önünde ciddi bir engel bulunduğunu görüyoruz. Tabiki Afganistan'da anlatı yazınının ilerlemesi yönünde çaba harcayan ve muhalefete göğüs gererek bu türün Afganistan'da rağbet görmesi konusunda özveriyle çalışan kişiler de vardı.

Bu muhalif kişilerden biri de *Islah* gazetesi müdürü Muhammed Emin Hugyanî'dir (H.1278-1324). Hugyanî *Islah* gazetesinin ikinci yıl yirminci sayısında şöyle der: "Sadece geleneksel temaları işleyen öğretmenlerin öğrencileri için öğretim süreçleri içerisinde roman okumak, ateşli maderleri azar azar bir araya gelerek oluşan bir bomba gibidir, bu bomba öğrenim sırasında oluşur ve öğrenciler hayat sahnesine atıldıklarında patlar."

Bir başka yazar da şöyle der: "Bu sade dalgalara yazıktır. Temiz gönüllü, temiz akıllı ve yetenekli bu gençlerimize yazıktır. En değerli vakitlerini Varke, Gülşah ve Çarperî'nin (ورقه، گلشاه و چارپری) elinden kurtaramamışlardır. Yazıktır ki Arsen Lüpen'lerden, Napolyon'un aşklarından *Pardayan*'lardan ve bunun gibi hurafe şeylerden, fitne ve ahlaksızlıklardan kurtulamamışlardır." (11)

Muhammed Nadir Şah'ın toplumsal ve siyasi çalkantılarla dolu birkaç yıllık egemenliği sürresince, toplumun çeşitli cephelerinden bu tarz muhalefetler görüyoruz, yalnızca bir eser hariç; hikâye diyebileceğimiz bir eserle karşılaşamıyoruz ve bu dönemden sonra yine bir süre yazılan ya da yayımlanan bir eser göremiyoruz.

Afganistan'ın ilk öykü yazımı manifestosu diyebileceğimiz Enis'in *Hikâye İlmi* (*Fenn-i Kisse*) bu tarz eleştirilerin cevaplarını vermek için yazılmıştır.

Afganistan'ın İlk Öykü Yazımı Manifestosu

Gazeteci ve çevirmen olan Enis Muhyiddin Han, Afganistan'ın öykü ve romanı tanınmasında çok önemli bir role sahiptir. Batılı eserlerin Arapça tercümelerinden dünyanın yeni hikâye edebiyatını tanıyan Enis, Afganistan halkını bu konuda aydınlatmayı düşündü. *İlimlerin Öğrencisi Nida* (*Nida-yı Talebe-yi Mu'ârif*) adlı eserini Hiran'da kitap halinde bastırdıktan sonra Afganistan'ın ilk özel gazetesi *Enis*'in kurucusu ve yazı işleri müdürü unvanıyla gazetenin ikinci yayım yılında, (H.1307) gazeteyle birlikte roman yazımı ile ilgili bir vesika yayımladı. Enis "rüşvet" konusunu esas konu olarak belirledi ve yabancı romanların yanında Afganistan'a ait romanların da yayınlanabilmesi için diğer yazarlardan da bu konuda roman ya da hikâye yazmalarını istedi.

Ama aynı yılın sonlarında Habibullah Gilekani'nin isyan edip İmanullah Han'ı tahttan düşürerek başa gelmesi ve Afganistan'ın bu genç padişahının top-

lumun siyaset ve güvenliği ile ilgili konulardaki acemiliği; aynı zamanda yazarların da roman türüne yabancı olmaları; Golam Muhyiddin Enis Han'ın bu konudaki çabalarının amacına ulaşamamasına, siyasetin değişkenliği ve yaşadığı mahkûmluklar da bu çabaların iyice belirsiz bir hal almasına neden oldu. Enis hapisten çıkar çıkmaz öykü ve roman edebiyatının Afganistan'da yaygınlaşması yönündeki çalışmalarına devam etti. H.Ş.1311 yılında, Afganistan'ın ilk resmi roman ve hikâye yazımı manifestosu olan *Roman yahut Hikâye İlmi*'ni (*Fenn-i Roman ya Kisse*) yazdı ve *Kabil Aylığı* isimli derginin 12. ve 13. sayılarında iki parça halinde yayınladı. Enis *Hikâye İlmi*'nde şöyle der: “Öykünün edebiyattaki yerini anlatmak için kullanılabilecek en iyi tabirler “İlimlerin Aslı” ve “İnsanlığın Öğretmeni”dir. Zira bulunuşu insanın dili ile konuşmayı öğrenmesiyle aynıdır; hatta şu an anlatım ve ifade araçlarının çoğalmasına rağmen hikâye hâlâ edebiyatın lokomotifindedir. Zira günümüzde insan, insanlığın derinleşmesi ve gelişmesi ölçüsünde öykü bilimini de derinlemesine ve gelişmiş bir şekilde oluşturuldu ve öykü hayatların nahiyyelerini rahatlıkla dolaştı ve bir makale gibi kapsamlı, hatta daha kapsamlı bir şekilde dolaştırdı... Nasıl ki hikâye edebiyatın lokomotifindedir; akli olan ve yaratılıştan gelen mizacının sergilenebileceği en önemli gösteri de ikisinin hikâyesi olmalıdır. En eski devirlerden günümüze kadar geçen süreçte toplumları incelediğimizde, kültür ve geleneklerin kuşaklar arası aktarımında ve bireylerin ruhsal ve akli gelişimlerinde öyküyü kullanmayan hiçbir topluluğa rastlayamıyoruz. Bizim tabakamız onları ihmal etmiştir. Bir önceki tabakadan bize aktarılmış tüm ürünleri, bize atalarımızdan kalan mirasta ve eserlerde görüyoruz, hatta onların öğrendikleri ilimleri, ticaret işlerini veya ahlâkî kurallarını yine bu eserlerin hikaye kalıbında yazılmış olan bölümlerinde buluyoruz. O hikâye kalıbı bugünkü matbaaların çalışmasını sağladı. Hikaye yayılmak için en önemli ve yegane yoldu.”

Başka bir bölümde de şöyle der: “Öykü, bizim edebiyatımızın neresindedir? Ben toplumumuzda öykünün üretiminin olup olmadığını sormuyorum, çünkü ben de herkes gibi şunu çok iyi biliyorum ki Doğu hayat meydanına çıktığı zaman bu eski ve asil öğretmeni, yani romanı biliyordu. Benim asıl sormak istediğim şu: Roman, yani insanlığın en eski öğretmeni ve kanunu bizim için ne ifade ediyor ya da öyküye ve romana gösterdiğimiz saygının derecesi nedir? Bunun cevabı yalnız güldürücü değil, aynı zaman da üzüntü vericidir.

Romanın çok uzun sürdüğünü, zamanı boşa harcadığını ve abes bir zaman israfı olduğunu hiç duydunuz mu ya da okudunuz mu? Ya da kişiyi yabancılaştırdığını veya intihara sürüklediğini? Bu asil öğretmen bu tarz çirkin suçlamalara layık olamaz ve olmadı.

“Roman çok satıyor” sözünü sanki bu bir suçmuş gibi söyleyen kişinin asıl maksadı ne olabilir bilmiyorum. Yoksa kişide hayal gücünün daha da kuvvetli bir hale gelmesinin, maddi ve manevi hayattaki renkleri kişi için ne kadar elve-

rişli bir kaynağa dönüştüreceğini bilmiyor mu?.. Olaya roman tarafından bakacak olursak; roman, bireyin birçok melekesini besler. Bu hususta “kişinin hayali romandır” diyebiliriz... Roman hayatı gözlemleyebileceğiniz en önemli, en bereketli ve en makul araçlardan biridir. İnkâr etmemek gerekir ki roman yazan kişi hayattaki olaylardan bir olay seçerek onun yarattığı şahsiyetlerle bize aktarır. Aktardığı kişiler yazarın hayatın dolu renkleri vermesi için en bereketli imkanı sunarlar; zira anlatım ve çizim açısından, hikaye kalıbı kadar bereketli bir kalıp ne eski edebiyatta ne de günümüz edebiyatında vardır. Şunu kabul etmeli ki sonsuz seyahat özgürlüğüne sahip bir kişi bile çeşitli görüşleri barındıran seçilmiş birkaç roman yarım ya da tam bir seyahatin yerini alabilir. İnsanlığın şahsiyetini bilmeyi zorunlu hissettiğin kadar roman okumaya istekli ol.”(12)

Enis *Hikâye İlmi*’de öyküyü ve öykü yazarlığını savunuyordu ve öykünün edebiyatımızda derin bir kökünün bulunduğunu belirterek diğer bahanelere cevap veriyordu. Afganistan toplumunun ne yazık ki henüz cevap bulamadığı bir takım sorular vardı ve öykü hâlâ hak ettiği konumda değildi; o da bu soruların cevaplarını tasarlıyordu. Yıllar önce Enis şöyle demişti: “Günümüz öyküsü dünyanın öyküsü gibi yalnızca öğüt ve ibretten ibaret değildir; hayatın ressamıdır. Günümüzün herhangi bir öyküsü herhangi bir hayatın kendisidir.”

Hikâye İlmi, Enis’in Batının öykücülük anlayışını tanıdığını gösteriyordu. Onun düzenlediği söne sürdüğü öykü tanımını biri Batının ilk öykü tanımlarından biridir.

Golam Muhyiddin Enis Han manifestosunun sonunda öykü tercümesi konusunda da söz verir ancak ne yazık ki bu konuda başarılı olamaz ya da tercüme yapsa bile yayınlama fırsatı bulamaz. Afganistan’ın saydığımız şartları nedeniyle beş yıllık süreç içerisinde Golam Muhyiddin Enis gibi kişilerin bireysel çabaları oldu ancak bir öykü kitabı ne yazık ki basılamadı.

Afganistan’ın İlk Kısa Öyküsü

Nadir Şah’ın hakimiyetinin ilk yıllarında, bir önceki devrin öyküleri ve öyküvâri eserlerinin üzerinden geçen birkaç yıllık aradan sonra, *On Beş Yıl Önce* isimli öykü H.Ş. 1311 yılında *İrfan Aynası*’nın (*Ayine-yi İrfan*) ikinci sayısında yayınlandı. Bu eserin yazarı *İrfan Aynası* dergisinin müdürü “Mahlas-zâde” Haşim Şayık Efendi’ydi. Bu devrin basılan ilk öyküsü olan *On Beş Yıl Önce*’de parlak bir öykü yazarlığı sergileniyordu. Mahlas-zâde bu eseri bir hatıra olması amacı ile yazmıştır ama eser öykü özelliklerini tamamen barındırıyordu.

Afganistan’ın anlatı yazarları başlangıçtan öyküye varana dek çok inişli çıkışlı bir yolu geçmek ve aynı dönemin sorunlarını yaşamak durumunda kalmışlardır. “Bu dönemde yoğun bir ilgi ve sevgi kazanan ve çoğunluğu öykü yazan genç yazarlarımız; öykü yazmadan önce, edebiyatımızda yeni bir tür

sayılan mensur şiiri de öğrenmişlerdir ve birçok edebi parça yazarak mensur şiiri tecrübe etmişlerdir.”(13) Bu kişiler başlarda şair daha sonraları da öykü yazarı unvanı ile tanınıyorlardı. Bunlar edebi üsluba mensur şiirle ulaştılar ve daha sonrasında öyküvari eserler yazmaya başladılar.

İrfan Aynası’nın kurucusu ve yöneticisi olan Mahlas-zâde’nin (Haşim Şayık Efendi) *On Beş Yıl Önce* adlı öykü çağdaş Afganistan edebiyatı tarihinin ilk öyküsüdür ancak bu eser unutulmaya karşı koyamamış ve hak ettiği ilgiyi görememiştir. Bu eser her ne kadar H.Ş.1311 yılında hatıra olması amacıyla yazılmış olsa da sağlam yapısı ve öykü türüne uygunluğuyla hâlâ okunası bir eserdir. Bu eser, sanatsal ve bilimsel açıdan kuvvetli oluşuyla kendinden önceki işlerden hatta kendisinden yıllarca sonra basılanlardan bile daha yüksek bir düzeydedir. *On Beş Yıl Önce* adlı öykü aynı zamanda Afganistan edebiyat tarihinin birinci tekil şahıs ağzından yazılmış ilk eseridir. “Öykü, birinci tekil şahsın ağzından, şahsın itiraflarını, ilkokula başladığı zamana ve çocukluğuna ait hatıraları anlatır. Klasik öykünün anlatımla ilgili nesir özellikleri bu öyküde yoktur. Yazar öyküsünde kendi varlığını asla belli etmez, olaylara müdahalede bulunmaz, sanki bir gölge gibi öykünün içinde yer alır ve öykünün akışına ve olay kahramanlarının konuşmalarına ya da eylemlerine karışmaz.

Bu öyküde dil çok ustaca kullanılmıştır, Mahlas-zade *jerfiyi* (ژرفی) birinci elden güçlü bir şekilde kullanmış, eserin anahtarını elinde tutup argodan ve konuşma dilinden oldukça iyi bir şekilde yararlanarak daha güçlü bir ifade elde etmiş ve *Tasvir-i İbret* dışında halk dilinde öykü yazan ilk yazar olma özelliğini kazanmıştır.”(14)

Mahlas-zade (Haşim Şayık Efendi) kendinden önceki yazarların sahnelediği tasvirlerin yaratıcılık gücünden faydalanmış ve öykünün tutunmasına katkıda bulunmuştur. Mahlas-zade daha sonra *İrfan Aynası*’nda yayınladığı *Mizan’ın Yirmi Üçü* (*Bist u Sevvom-ı Mizan*) (*İrfan Aynası* H.1313) ve *Hayal’dir* (*Hiyal Mi Başed*) (H. 1317) isimli iki öyküyle de artık Afganistan’ın ilk öykü yazarı unvanını almıştır ancak bu iki hikayeden sonra yeni bir hikaye yayınlamamıştır. *Mizan’ın Yirmi Üçü* ve *On Beş Yıl Önce* isimli eserlerin yazarı Haşim Şayık Efendi’dir. Aynı yıl yine *İrfan Aynası*’nda yayınlanan *Hayat Sahnesi yahut Küçük Roman* (*Sahne-yi Hayat ya Roman-ı Kuçek*) isimli eserin yazarı ise Azizürrahman Han’dır. “Bu hikaye, karısı yıllar önce ölmüş olan bir adamın oğluyla Kabar’a dönerek geçmişini aramasını konu edinir.” (15) Latif Nazimi bu eserde öyküsel anlatımın çok iyi yapıldığını ve betimlemelerin çok başarılı olduğunu yazar. (16)

Aynı yıllarda Azizürrahman Han, daha sonraları “Fethi” mahlasını alacaktır, *Bahçe’de* (*Der Bağ* *İrfan Aynası Sayı:3*) ve *Çiçeğin Dili* (*Zeban-ı GoNırfan Aynası Sayı:5*) adlı iki öyküyü daha aynı dergide yayınladı. Birin-

ci öyküde yazar, ömrü gözü önünde akarken ihtiyarlıkta bile bahçede bulunmaktan ve bahçeyi izlerken geçmiş hatırlamaktan hoşnut olan bir ihtiyarın bahçeyle söyleşisini geliştirmiş bir edebi nesirle; yaşamın edebi bir ifadesi şeklinde aktarmıştır. *Bahçe'de* öyküsü, eski Fars anlatılarına çok benzer ama *Çiçeğin Dili*'nde, yine eski Fars hikayelerini anımsatmakla birlikte, hikaye bir çiçeğin ağzından anlatılır. Çiçeğin kullandığı dil; sade, akıcı ve öyküyü aynı devirde yazılan diğer öyküler arasında seçkin hale getiren güzel betimlemelerle süslüdür. Çiçek bu öyküde asıl kişidir ve kız kardeşlerinin başından geçenleri, bir çiçeğin anlam dünyası ve bilinci ile anlatır. Kız kardeşlerinden biri koparılıp vazoya konmuştur, diğer kardeş sevgiliye yollanmış ve hemen unutulmuştur. Bir diğerini hasta ziyaretine yollamışlar; birini mezarlıkta solması ve ömrünün orada sona ermesi için bir tabutun başına koymuşlar. Çiçek öykünün sonunda kendi macerasını anlatır: o önce güzeller güzeli bir göğse takılmış ve daha sonra kuruması için bir kitabın arasına koyulmuş. Çiçek öyküde şöyle der: "Benim sahip olduğum ne güzel yüzüm ne güzel kokum ne de güzel rengimdir; güzel kaderimdir! Şu an hayattayım. Zinde ve canlıyım!"

Bir sonraki öykü, *Hera'tın Edebiyat Dergisi* isimli derginin dördüncü yıl dokuzuncu sayısında yayınlanan, Muhammed İbrahim Ricayi'nin *Küçük Roman yahut Öldürmenin İlk Dersinin Eserleri (Roman-ı Kuçek ya Asarat-ı Evvelin Ders-i Kita)* (H.1314) isimli eseridir. O bu eserinde yalnızca eski Fars hikayelerini daha da yayarak anlatmıştır, bu yüzden aslında eser tama anlamıyla öykü diyemeyiz. Ricayi'nin dili nispeten sade ve tabiattan alınma ve daha çok renk ve kokulara yoğunlaşan teşbih ve tavsiflerle süslüdür. Hikayede yazarın öykü türünün özelliklerini tamamen bildiğinin ipuçları göze çarpmaktadır.

Bir yıl sonra Ebu İshak'ın *Şairin Ölümü (Merg-i Şair)* isimli eseri, daha sonra da Muhammed Osman Sıdkı'nın bir eseri *1297, İrfan Aynası*'nda yayımlanıyordu (H.1315). (17) Ben *1297* isimli eser hakkında inceleme yapmadım. Latif Nazmi bu eser hakkında şöyle der: Sıdkı'nın öyküsü derin bir tarih dokusuna sahiptir. Sıdkı *1297*'de 1297 yılındaki özgürlük savaşını anlatır. "Yazarın eserdeki hedefi tarihi bir hadiseyi hikaye dilinde kurarak okuyucuya göstermektir. O bir sahne kuruyor. Hikaye, öykü türünün bütün öğelerini barındırmıyor ancak bu yolda bir ilk adımdır denebilir." (18) Ebu İshak'ın yazdığı *Şairin Ölümü* isimli öykü, *İrfan Aynası*'nın ikinci devrinin beşinci sayısında basılmıştır. Ebu İshak, hayatı ve eserleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız fazla tanınmayan bir yazardır. Ebu İshak ismi belki de bir takma isimdir çünkü o dönemin yazarlarının birçoğu eserlerini takma isimlerle bastırmaktaydılar. Bunun yanında aynı dergide yayınlanan başka yazılarda da Ebu İshak'ın adını Ebu İshak Afifi olarak görüyoruz.

Şairin Ölümü adlı eser, *On Beş Yıl Önce*'den sonra; karakterler, olay örgüsü, olay ve olayın anlatım biçimi açısından öykünün kalıpsal özelliklerini ta-

mamen barındıran ikinci eserdir. Öykünün anlatımı, yaşlı bir şairin ölümünü başka bir şaire haber veren yine yaşlı bir şairin, bu arada da ölüm ve yaşamı sorgulayarak ve şairin cenazesini anlatan bir mektup şeklindedir. Eserin öyküsel anlatımı, öyküsel kalıbı kendini mektubun ilk cümlesinden belli ediyor: “Değerli dostum!...” Her ne kadar açıklayıcı yöntemle ve makale tarzında devam etse de öykü kalıbında olması ve yer yer anlatıcının söylevlerini içermesi onun hikaye yönünü vurguluyor. Bu öyküvari eserin nesri teşbih ve istiarelerle doludur ve tamamında, bazı yerlerinde Pehlevi edebiyatı esintileri görülün, şairane bir anlatım hakimdir. Ama yazar akıcı bir aktarım ve âhenkli bir diziliş sergilemiştir. Eserde her ne kadar sahneyici ve betimleyici bir anlatım olmaması ve daha çok açıklayıcı anlatım tekniği kullanılmış olması, yazarın seçilen kalıp konusundaki acemiliği olabilir. Yazar yaşlı şairin ağzından sanatın artık zamane toplumu için bir değer ifade etmediğini ve sanatçıların fakirlik içerisinde göçüp gittiklerini söylüyor. Yaşlı şair arkadaşına artık şiirin ve şairliğin karın doyurmadığını söylüyor ve ona ilim öğrenmesini tavsiye ediyor. *Şairin Ölümü* Afganistan’ın mektup biçiminde yazılan ilk öyküsüdür.

*Herat’ın Edebiyat Dergisi’*nde yayınlanan *Şairin Hikayesi (Efsane’yi Şair)* Muhammed İbrahim Ricayi’nin ikinci öyküvari eseridir. Bu öykü tamamen edebi nesri üslupla ve bir o kadar da sade ve aktarıcı bir dille yazılmıştır. Recayi *Şairin Hikayesi’*nde öykü türünün özelliklerinden öncekine nazaran daha iyi yararlanmıştır. Tasarı ve hazırlık, sahne ve atmosfer yaratıcılığı ve hikayenin işleniş açısından iyi bir eserdir. Bu öykünün tasarlanması ve akışı latifeli hikayelere yakındır ve oldukça şaşırtıcı bir sona sahiptir.

A. Ermancen’in (اردمان خان) *Rüya mı Yoksa Gerçek mi? (Hab ya Vakef)* isimli öyküsü birinci kişi ağzından nispeten sade bir dille yazılmış ancak öykü türünün incelikleri bilinerek yazılmıştır. Hikaye, hasta, yaşlı ve kör olan babasının ve kendisinin geçimini sağlamak için dilencilik yapan küçük bir kızın yani gündelik hayatın insanların hayatını anlatır. Hikayede kıza dilencilik yapması yasak edilir ve insanlar ona para vermezler; sonuçta kız ve babası aç kalırlar. Anlatıcı bir gün bir eve misafir olması için bir yere davet edilir ve eve giderken yolda küçük kızı görür; kızla konuştuktan sonra onunla birlikte küçük kızın evine giderler. Evin ve hasta babanın halini görünce onlara yemek yemeleri için para verir, fakat kızın babası kızıdan habersiz ölür. Anlatıcı ve küçük kız eve geri döndüklerinde babayı görürler ve her ikisi birden çaresizce ağlamaya başlar. Tam burada anlatıcının erkek kardeşi anlatıcıyı uykusundan uyandırır. Okuyucu burada bütün anlatılanların aslında anlatıcının rüyası olduğunu fark eder ve hikayenin asıl numarası bu şaşırtıcı sonudur.

A. Ermancen hikayesinde günlük konuşma dilinden faydalanarak öyküsünü akıcı bir hale getirmiştir, ancak günlük konuşma dili bu eserde edebi bir ölçüde

kullanılmıştır, örneğin dilenci kızla anlatıcının dili arasında bir fark yoktur. Öykünün derin yapısında toplumsal bir durum, fakirlik ve fakir insanların tutuklanması çok yüzeysel olarak anlatılmıştır ancak öykünün asıl mesajı olmuştur.

A. Ermancen daha sonra öykü yazmayı azalttı; sonraki yazılarının tamamını Abdurrahman Pejvak adıyla yayınladı ve daha çok şiir ve siyasetle uğraştı.

Ali Ahmed Na'imî'den *Çaresiz Genç* (Civan-i Biçare\H.Ş.1318), Muhammed Resul Vesa'dan *Kara Gün Anası* (Mader-i Tîreruz\H.Ş.1318), A. Ermancen'den *Rüya mı Yoksa Gerçek mi?*, Abdullatif Aryan'dan *Okullu Genç* (Civan-i Mektebi), Abdürreşid Latîfî'den *Şehit Yatağı* (Habgah-ı Şehid) ve Ahmedullah Kerimî'den *Vatan Fedailer* (*Fedai'yan-ı Vatan*) ; 1329 yılında *Islah* gazetesinde ardı ardına yayınlandı.(19)

Kabil Edebiyatı dergisinin onuncu yıl ilk sayısında "M" takma ismiyle, *Yaş Tomurcuk* (*Şukufe-yi Nak*) isimli öyküvari bir eser yayınlanmıştır (H.Ş.1319). Yazar bu eseri anı başlığıyla yayınlamış ve eserin öykü olduğu yönünde bir iddia da bulunmamıştır. Ama belki de istemeyerek öykü türünün olay, mekan ve kişi kadrosu gibi özelliklerinden yararlanmıştır ve eseri öykü yazdığını iddia eden diğer yazarların eserlerinden daha çok öyküye benzetmektedir. *Yaş Tomurcuk*'un başlangıcı anı yazısı gibidir ve konusu anlatıcının her yılın her bahar zamanı başka bir arkadaşının hatırasını anlatıcıya hatırlatan anılarından oluşur. Anlatıcı her seferinde başka bir anıyı aktarır. Bu eser iç içe öykülerden oluşur. (Her ne kadar anlatıcının arkadaşı, kadın karakter ve kocası öne çıksa da her bir öykü bağımsız birer eser gibi yazılmıştır.) Anlatıcı arkadaşına yaş tomurcukla çok ilgilendiğini söyler ve bir gün bir sebeple bu ilgisini yineler. İlginin sebebi yine küçük bir hikaye ile anlatılır. Kadının bir gün eşine yaş tomurcuğu çok sevdiğini söyler ama evliliklerinin üzerinden birkaç ay geçmeden, *Huyli* (حویلی) ağaçlarının yaş tomurcuklarını görmeden ölür. Yaş ağaçların tomurcuklanması ona eşini ve onun ölümünü hatırlattığından adam her yıl yaş ağaçların tomurcuklanmasını bekler. Tomurcuklar yavaş yavaş ölümü sembolize eder. Anlatıcı şehir dışına çıkmadan önce bu hatırayı dostundan dinler; ancak geri döndüğünde onu orada bulamaz ve bu esnada ağaçlar tomurcuklanmaktadır. Öykünün sonunda anlatıcıya ölüm hissi sirayet eder ve öyküsünü bu hisle sonlandırır.

Adını kendiliğinden bulan bu eserin yazarı bir hatırayı yeniden yazarken gerçekliğe zarar vermemek adına öykünün kahramanlarına isim vermemiştir. Yazar aynı zamanda karakterlerin özelliklerini anlatma ihtiyacı duymamıştır. Kişiler, yazarın tanıdığı kişilerdir ve onların izni olmaksızın başkaları tarafından tanınmalarını istemediğinden kişisel özelliklerini aktarmamıştır. Yazar birinci tekil kişi anlatımını daha çok görme ve duyma durumlarında kullanmıştır. Bu yüzden aktarım aynen üçüncü şahıs yoluyla yapılmıştır. Öykü mekan ya da kişi be-

timlemelerinden çok konuşmalar öne çıkmıştır. Yazarı, dil ve anlatım açısından her ne kadar daha çok betimleyici bir yöntem kullansa ve eser dramatik olmasa da iyi bir işçilik sergilenmiş ve *Yaş Tomurcuk* bu yılların en iyi nesirlerinden biri olmuştur. Eser aynı dönemde yazılmış diğer eserlerden derin anlamlar içeren anları ve ölüm konusunu işleyişi ile farklıdır. Bu dönemin diğer yazarları daha çok içsel, ferdi konuları işlemekte ve toplumsal meselelerle ilgilenmemekteydi.

İrfan Aynası'nın yanı sıra, kurucusu dönemin başında Afganistan'ın ilk öykü yazımı manifestosunu yazan kişi olan *Enis* gazetesini de hatırlamakta fayda var. "Bu gazetede ilk sayıdan itibaren "Enis'in Hikayesi" başlığı altında tercüme öyküler yayınlandı. *Enis*'te yayınlanma imkanı bulan ilk hikaye Kasım Roşetya'nın tercüme ettiği Perusir Merime'e ait *Kolombiya yahut Köylü Kız* (*Kulombiya ya Dohter-i Rustayî*) isimli öyküdür. Yine Ali Ahmed Na'imî'nin tercümesiyle Piren S. Burg'a ait *Kaplan* (*Bebr*), Reşid Latifî'nin tercümesiyle Madamé Miofski'ye ait *Elma Tomurcuğu* (*Şukufe-yi Sih*) vb. eserler Osman Sıdkı'nın *Meryem* hikayesine kadar gazetenin değerli sayfalarından okuyucuya ulaştı." (20) Aynı tercümanlar hikaye yazmaya yavaş yavaş ilgi duymaya başladılar ve Ali Ahmed Na'imî'yi kendilerine bu konuda önder ve yol gösterici olarak seçtiler. (21) Bu yıllarda öyküvari eser ve öykü yazmaya başlayanlardan biri de, eseri H.1321 yılında *Aryana* dergisinde yayımlanan Necibullah Turvayana'dır. Turvayana da Afganistan öyküsünün önderlerinden biri olarak bilinir.(22) Bu dönemde öyküye her ne kadar az rastlasak da bu yıllarda Afganistan'da yazılan öyküler, tekniksel ve biçimsel açıdan uzun öykülere ve romanvari eserlere oranla daha derli topludur diyebiliriz. Mahlaszade, *On Beş Yıl Önce* isimli çok akıcı, derli toplu ve öyküsel anlatım açısından o kadar başarılı bir eser yazmıştı ki aradan yıllar geçmesine rağmen, onun öncesinde ve sonrasında başka hiçbir öykü göze o kadar çarpmıyor. Uygun arka plan, seçilen karakterlerin betimlemeleri, mekan ve atmosfer yaratımındaki uyum Mahlaszade'nin öykü yazarlığını iyi bildiğinin göstergesiydi.

Araştırmacı yazar Ali Ahmed Na'imî, Fransız yazar Marcel Prost'un eseri *Hisli Bir Kadının Kocasına Mektubu* (*Name-yi Zen-i Hassas be Şuhereş*), *Küçük Tertemiz Bir Yılan* (*Mari Kuçek-i Pürülpak*) vb. gibi güzel öykü çevirilerinin yanı sıra güzelliği kabul edilebilecek öyküler de yazıyordu. *Çaresiz Genç* (H.1318), *Acılı Anne ve Hasta Çocuk* (*Mader-i Gamdide ve Tıfl-ı Bimar*), *Kabil Aylığı* (H.1320), *Aşk Mirası* (*Miras-ı Aşk*) (1321), *Askerin Kabri* (*Medfen-i Serbaz*), *İftihar Nişanı* (*Nişan-ı İftihar*), *Taze Bir Genç* (*Civani ke Taze*)..., *Kalp Hastalığı* (*Arize-yi Kalbî*) ve *Günahsız Kurban* (*Korbani bi Gonah*) gibi öyküleri ardı ardına yayınladı. Eserleri çeşitli dergilerde parçalar halinde yayınlanan Na'imî'nin öyküleri, H.1327 yılında Nimet Hüseyinî'nin çabaları sonucu, Afganistanlı Yazarlar Topluluğu tarafından *Aşk Mirası* isimli bir öykü mecmuasında birkaç tercüme öyküyle birlikte basılmıştır.

Na'imî'nin öykülerinde olaylar, olaylara şahit olan ve etrafındaki olayları anlatan bir kişi tarafından aktararak yazılır. Bu anlatıcı bazen yazar sıfatıyla öykünün arasına girer ve okuyucuyla doğrudan sohbet eder. Anlatıcının öyküde olayda bir rolü genellikle olmaz. Orada sadece birinci tekil şahıs olarak vardır. Elbette çoğu yerde zihinsel olarak iş yapar.

Necibullah Turvayana da 20'li yaşların başında hikaye yazmaya başladı. Bazı parçaları sadece birer edebi metinken; *Perişan Bulut (Ebr-i Aşufte)*, *Şairin Doğumu (Milad-ı Şair/H.1322)*, *Süvariler (Sevaran/1324)*, *Küylüler (Dehkanan)* gibi bazı yazılarında öykü unsurlarını görmek mümkündür. Bu parçaları ve öyküvari eserlerini *Aryana* dergisinde yayınladı. "Turvayana, bir iki eseri hariç –ki onlar da renksiz ve ruhsuzdurlar- eselerinin tamamında, öykülerinde ve öyküvari eserlerinde konularını ve kahramanlarını her zaman milli tarihimizden ve milli kahramanlıklarımızdan seçmiştir."

O en güzel olanı gün yüzüne çıkarmaya çalışmıştır; konuları geçmişteki iftihar kaynaklarımızdan alıyordu ve kahramanları her zaman korkusuz ve fetihçi kişiliklerdi." (23) Anlatı zamanı şimdiki zaman olurdu ve günün toplumsal konularını işlerdi. Milliyetçilik derecesinde yazdığı *Sınırda (Der Serhad)* isimli eserinde "Peştum'u Uyandırma Nutku"nu ortaya atıyordu. Ya *Avareler (Avaregan)* gibi anlatıcı yöntemle yazılmış eksik öykü biçiminde bir nesir ya da *Orakçı Kız (Dohter-i Deruger)* gibi betimleyici bir öykü yazıyordu. Bütün yazıları anlatının bütün özelliklerinin bilinçli bir şekilde kullanıldığı bir üslupla yazılmıştır. *Öğretmen (Hirmend)* öyküsü –ki bu da aynı üslupla başlar- dışında tüm eserleri birinci tekil şahıs ağzından aktarılmıştır. "Turvayana'nın öykülerinin ve öyküvari eserlerinin dili her zaman anlamlı ve ahenklidir. Öyle bir dil öyküde anlatım için uygun değildir. Seçilen konuların karakteristiği ve kahramanların tamamen yürekli ve güçlü olmaları eserin ruhu açısından Turvayana'yı bu dili seçmeye yönlendirmiştir. Seçilen kelimelerin uyaklı olmaları ancak aynı kökenden olmamaları eseri kusurlu kılıyor." (24)

Onun eserlerinin oldukça büyük bir kısmı öyküye yakındır; *Tenekecinin Evladı (Ferzend-i Ruyger\ Aryana\ H.1322)*, *Uşas (Aryana\ H.1323)*, *Mahmud'un Ölümü (Merg-i Mahmud\ Aryana\ H.1323)*, *Son Harezmi Şahı (Aherin Harezmişah\ Aryana\ H.1324)* ve öyküvari eseri *Sınırda* gibi eserleri örnek olarak gösterilebilir. Latif Nazmî onu Afganistan öyküsünün yol göstericilerinden biri olarak tanımlar ancak onun bütün eserlerinde öykü unsurları bulmak zordur. Eserlerini daha çok edebi parça ya da mensur şiir olarak tanımlamak daha doğru olur. Onun en ünlü eseri –ki aynı zamanda en yetkin eseridir- destansı öyküsü *Uşas*'tır (اوساش). Onun bu eseri şairane ve görkemli bir dille yazılmıştır.

Turvayana'nın çok eski kelimeleri kullandığı *Uşas*'taki nesri oldukça yüce bir seviyededir. Belki de eseri bu kadar seçkin hale getiren de bu özelliğidir.

Betimleyici ve anlatıcı bu nesir yer yer edebi bir parça özelliği taşır. Karakterlerin sunumu da yine betimleyicidir. Muhatabı okuyucudan başkası olmayan sorular vardır. Yazarın olaya karışması ve yargıda bulunması gibi hareketler azaltılmıştır. Olgun bir ihtiyarın bir sayfa süren uzun bir diyalogu da yine eserde yer alır. Yazarın okuyucuyu olayla ilgili beklentilere sürüklemeyişi de yine okuyucuya sürprizler yaşatır. Turvayana'nın diğer eserleri *Son Harezmi Şahı* ve *Tenekecinin Evladı* gibi öyküleri *Usaş*'tan daha sade ve daha öyküseldir.

Necibullah Turvayana, daha çok öykü eleştirmeni olarak tanınır. Öykü hakkındaki görüşleri ve teknik bilgisi diğerlerinden fazladır.(25) Ancak kalıcı eserlerinin yanı sıra; Haşim Şayık Efendi'nin 1311 ve 1317 yılları arasında basılan üç öyküsü, özellikle de *On Beş Sene Önce* öyküsü; Turvayana'nın en güzel eseri *Usaş*'tan on yıl önce basılmasına rağmen birçok açıdan daha başarılıdır. Haşim Şayık Efendi Afganistan'ın öykü türündeki ilk eserini vererek bu edebiyata önayak olmuştur. Ne Turvayana ne de Na'imî 1317 yılından sonra öykü yazmıştır.

Bu yıllarda öykü efsaneden biraz daha uzaklaşıyor ve yavaş yavaş kendi sınırını çiziyordu. Yazarlar yaşadıkları dönemin gerçekliklerini yansıtmak için çabalıyorlardı ancak masala ve masalcılık hatasına düşüyorlardı ve çabaları daha az sonuç veriyordu. Konular ve karakterler hâlâ eski Fars edebiyatındakilerle aynıydı. Zahir olanı daha yeni bulmuşlardı ve âna yakın olanı yaşıyorlardı. Hikayeler hâlâ sokakta masal anlatan masalcılarınki gibiydi. Olay kişilerinin psikolojik ve zihinsel yönlerine bakılmıyordu. Sadece Haşim Şayık Efendi *On Beş Sene Önce* ve *Hayal'dir* isimli eserlerinde karakterlerinin iç dünyalarına inmeye çalışmıştır. O tamamlanmamış eseri *Hayal'dir*'de karakterlerinin kaygılı zihinlerini göz önüne sermeye ve okuyucunun karakterlerin ruhiyatlarını anlamalarını sağlamaya çalışıyordu.

Bu devrin sonlarında yazarlar yavaş yavaş masalcılıktan uzaklaşarak öyküye biraz daha yaklaştılar ve sahne yaratma, zaman ve mekan betimlemesi gibi öykünün unsurlarını iptidai bir şekilde, birçok eksikle de olsa okuyucuya tanıştırdılar.

Betimlemenin yanında başka bir şey daha yazarların dikkatini çekmişti: Öykünün dili ve nesri. Onlar geçmişin görkemli ve bitirici nesrine kavuşmak, sade bir dile ulaşmak istiyorlardı ki bazıları bu konuda kısmen başarılı olmuştur. Ama bu çabalar onları geçerli birer öykü yazarı haline getirmede ancak makale nesrinden uzaklaşmalarını sağladı. Bu devirde yüksek sesli, başarılı yazarlar azdır. Düşünce yazarları daha çok makale diline biraz betimleme katarak yazdılar ancak kısa yazı yazarlar bu konudan nispeten bir başarı kazandılar. Özellikle dönemin ilk öykü yazarı Haşim Şayık ve Ali Ahmed Na'imî. Bunlara ek olarak Muhammed İbrahim Ricayî, Ermancen, şairane yazar Turvayana önde gelen diğer isimlerdir. Nasır Rehyab da "konuşma dili özelliklerinin yazıda

kullanılması, kinayeli ve ibretli deyimlerden ve atasözlerinden faydalanılması, cümlelere konuşma dili biçiminin verilmesi, sade ve süssüz yazılması, edebiyata bir sanat pusulası getirilmesi ve sözlü ya da manevi ifadenin güzelleştirilmesi” gibi yenilikler öykünün eski edebiyat ürünlerinden farkını ortaya koymuştur. Tabi bunlar, öykünün bu özellikler olmaksızın elsiz ayaksız kalacağını göstermez, belki yazarlar sözlü ya da manevi olan bu özellikleri azaltma çabasında idiler ama bunlar olmadan başarıyı nasıl elde edebilirlerdi ki?

4

(H.Ş. 1317-1341)

1320’li yılların başlarında Kabil Radyosu daha etkindi ve yayınlarını yoğunlaştırmıştı. Kabil Radyosu yöneticileri aynı zamanda birer şair ya da edipler ve radyo programları içerisine edebiyat programlarını da eklemişlerdi. Halkın sevdiği hikayelerin anlatıldığı, gelecekte de yayınına devam edilecek bir edebiyat programı yayınlanmaktaydı. Bu devrin başında Golam Hazret Kuşan radyo programı için öykü yazıyordu ve bunları radyoda okuyordu. Bu yıllarda radyo programları da öykü yazıcılığını ve öykü okuyuculuğunu halka tanıttı.

Bu yıllarda 1327 yılında gazete ve dergi sayfalarından da anlaşılabilceği üzere öykü, dönemin yazarlarının dikkatini çekmiştir. Bu dönemin öykülerinde, dönemin roman ve uzun hikaye gibi diğer edebi türlerinde olduğu gibi tema olarak aşk ve tarihi konuları işlendiğinden toplumsal konulu öyküler göremiyoruz.

Öykü sahasında eser veren Muhammed Şefi’ Rehgozar, Muhammed Osman Sıdkı, Seyid Kasım Roştya gibi ilk dönem yazarların yanı sıra Mage Rahman, Rahmetullah Şefik, Necibullah Mansurî, Muhammed Azim Ubeydî, Muhammed Musa Himmet, Feyz Muhammed Atıfî Golam Hüseyin Fa’al ve Seyid Habibullah Behçet gibi yeni yazarlar öykü yazmaya bu yıllarda başlamışlardır ancak çoğu da birkaç öykü yazdıktan sonra yazmayı bırakmışlardır.

İlk öyküsünü 1315 yılında *İrfan Aynası*’nda yayınlayan Muhammed Osman Sıdkı, bu dönemde de öykü yazmaktadır. *Dûrâ* (دورا) (Peymane\H.1342) isimli Öyküsü onun en güzel öykülerinden biridir. Sıdkı eski ulaklar (Nakkal) ve masalcılar gibi öykü yazmaktadır. Öyküleri ahlaki öğütler veren sonlarla biter. O *Dûrâ* isimli öyküsünde her ne kadar şairane ve edibane bir söyleyiş kullansa da eseri bir öyküye ve makaleye benzer.

Mage Rahmanî öykü sahasında eser vermeden önce siyasi ve toplumsal makaleler yazmaktaydı ve siyasi alanda faaliyet gösteren ilk kadın olmasıyla ünlüydü. Mage Rahmanî 1320 ve 1330’lu yılların başında ortaya çıkan aydın kadınlar hareketini öncüsü sayılır. Bu hareket çağdaş edebiyatı da etkilemiş, edebiyatın dinamizmini artırmıştır. Mage Rahmanî’ye Afganistan’ın ilk kadın öykü yazarı diyebiliriz. Rahmanî’nin *Şairin Aşk* (*Aşk-ı Şair*), *Kalpsiz*

Şehzade (Şehzade-yi Bi Kalb) ve tarihi öyküsü *Babür Şah'ın Bahçesi (Bağ-ı Babür Şah)* gibi öyküleri aşıkane öykülerdir. Mage Rahmanî dışında, kadınlar arasında bir önceki dönemde tercümanlık yapan Rukiye Ebubekir de bu dönemde öykü yaratıcılığına el atmıştır. Onun öyküvari eserleri *Otomatik Çiçekler (Golha-ye Hodrol/İslah/H.1332)* isimli mecmuasında diğer makaleleri ile birlikte *Zümriüt (Zomrud)* isimli öyküsü de yayınlanmıştır.

Muhammed Azim Ubeydî öykülerini 1327-1334 yılları arasında yayınlamıştır. Ubeydî “bu yıllarda hem çalışkan hem de iyi bir öykü yazarıdır.”(26) *En Acayip Hırsızlık (Acibterin Dozdî)*, *Bağımsızlık (İstiklal)*, *Kaderin Oyunu (Bazi-yi Takdir/H. 1330)*, *Bir Onur Kurbanı (Kurbani Şerafet)*, *Ölüm Gelini (Arus-i Merg/H1331)*, *Ana Dili (Zeban-i Mader)*, *Lâl (La'l)*, *Bir Bağımsızlık Anısı (Hatirei-yi İstiklal)*, *Dert Dolu Parlak Bir Macera (Macera-yi Derdnak-i Sa'ike)*, *Bir Hırsızlık Macerası (Macera-i Dozdî)*, *Yol Arasında (Der Beyn-i Rah)*, *Cimri (Hasis)* ve *Turuncu Çiçek (Gol-i Narencil/H.1331)* gibi öyküler onun eserleri arasında gösterilebilir.

Abdülhüseyin Tevfik öykülerini *Gözyaşı Damlaları (Katrât-ı Eşk)* isimli bir mecmuada toplayarak 1336 yılında Kenduz'da (کندوز) bastırdı. Aynı yıl Abdulrahman Pejvak folklorik hikayelerin yeniden yazımı olan hikayelerini bir kitap halinde *Halk Hikayeleri (Efsaneha-yi Merdom)* ismiyle bastırdı. Bazı eleştirmenler bu kitabı bir öykü seçkisi olarak kabul ederler ve Pejvak'ı Afganistan'ın halk öyküleri yazarı derecesine terfi ettirirler.(27) Oysa Pejvak kendisi de kitabının önsözünde bu öykülerin Kabil'e ait folklorik halk öykülerinin yeniden yazımı olduğunu vurgular: “Bu öykü seçkisi, *Avare* dışında, 15 yıl öncesine aittir. Yayınlanmasaydı memleketin folkloru eksik kalacaktı.”(28) Pejvak konularını halkın bildiği kıssalardan seçerdi ve taze bir anlatımla sunardı. Onlara her açıdan birer öyküdür diyemeyiz. O Afganistan'ın öykü edebiyatını değil ama nesrini ilerletti ve daha sade hale getirdi. *Göçmen Kız (Dohter-i Kuçi)* ve *Avare* isimli öyküvari eserleri en ünlü eserleridir. Ama söylemek gerekir ki 1315'te basılan birkaç öykü Afganistan öykücülüğündeki özel yerlerini hâlâ koruyorlardı. Pejvak da daha söylediklerimiz gibi hikaye yazarlığını bıraktı ve şiir ve siyasetle uğraşmaya başladı. Bu yıllarda öykü yazaran diğer kişiler şunlardır: Muhammed Asıf Süheyl, Seyid Muhammed Süleyman, Muhammed Haydar Jubel, Mir Muhammed Sadık Ferheng, Abdülehiy Habibî, Ma'sume İsmetî, Yusuf Ayine, Kerim Ruhinâ, Seyid Abdullah Kadrîpûr, Abdullatif Neşat Melek Heyl, Milalî Musa, Donya Gabbar, Seyid Kasım Roştıya, Muhammed Musa Himmet ve Muhammed Musa Şefik.

Birçok açıdan farklı görüşlere sahip bu yazarlara ait hikayeler de birbirlerinden farklıdır. Bu yazarlar birkaç ya da daha fazla öykü yazmışlardır ve hiçbirinin öykülerinin toplu bir mecmuası yoktur. Öykülerini ayrı ayrı basan-

ları da vardır. Öyküleri zayıf ve daha çok anı yazılarıdır. Eserlerinin örnekleri *Peyname*'de (1342) basılmıştır. Muhammed Musa Himmet'in çabalarıyla toplanan öykülerin birlikte basıldığı *Peyname*, Afganistan'ın ilk öykü seçkisidir. Himmet bu kitapta öyküsü yer alan yazarların yaşamlarında da bahsederek onları tanıtmaya çalışır. Himmet'in tanıttığı yazarlardan üç bayan yazara dikkat etmek gerekir ki daha sonra onların kaleminden çıkmış dikkate değer bir öykü göremiyoruz. Bu bayan yazarlar Donya Gabbar, Mahbube ve Milalî Musa'dır. Bu bayan yazarlar Afganistan'ın yetkin öyküler yazabilen ilk bayan yazarlardır. Gerçi hâlâ bile edebiyat tarihlerinde sadece *Peyname*'de yazdıkları bu öykülerle akla gelirler.

Bu dönemin öyküleri yavaş yavaş toplumsal konulara eğilmeye başlar ancak öyküler renksizdir ve seçilen karakterler toplumun farklı tabakalarındandır ve tema aşıkane bir tavırla eleştiriden uzak işlenmiştir. Gerçi öyküler her ne kadar bir parça rüştiyane görüş içerse de hâlâ keyfidir ve tatmin edici değildir. Öykü yazarlarının çoğu eğlence amaçlı yazıyorlardı ve asıl işleri öykü yazarlığı değildir ancak o dönemde öykünün popüler olmasından dolayı bu kafileden geri kalmak istememişlerdir. Diğer taraftan öykü toplum içerisinde o derece yayılmıştı ki aydın ve kültürlü herkes öykü yazmaya başlamıştı. Bu yüzden öykü ya da öyküvari eser yazan kişi sayısı çok artmıştı. Siyaset adamı ve sadrazam Muhammed Musa Şeifk, Muhammed Osman Sıdkı, Seyid Kasım Roştya, Ahmed Ali Kehzad, Abdulehy Habibî, Sadak Ferheng gibi yazarlar güçlü bir geleneksel birikimine sahip ve birer tarihçidirler. Yusuf Ayine, Abdülhüseyin Tevfik, Pejvak ve Sehil daha çok şairdir. Diğerleri ise öykü yazarlığı dışında başka başka işleri dolayısıyla ünlenmişlerdi ve sadece bir iki öykü yazmışlardı. Bu kişiler kendilerinden önce yazılmış olan öykülerin ötesine geçememişlerdir ve öyküleri daha çok tarihi veya folklorik hikayelere benzer. Yapısı edebi metin, kısa hikaye ya da makale arasında olan öyküler yazmışlardır. Bu dönemde daha çok tarihi ve folklorik kıssalar görüyoruz ancak anlatım tekniklerindeki yenilik hemen göze çarpmaktadır. Bu öykülerde bilinen eski olaylar konu edilmiş ancak anlatım daha sade ve daha çok makale ya da rapor gibi yazmışlardır.

Bu dönem öyküsünün temel öğelerini barındıran eserlerinin özellikleri şöyle belirtilebilir: Yazar anlatıcıdır ya da anlatıcıya müdahale edendir ve bu iki teknik de öyküde başarıyla kullanılmıştır. Klasik Fars edebiyatından ve ulakların ya da masalcıların anlattığı Eski Pehlevi kıssalarını ödünç almışlardır. Zaman ve mekan eski efsaneleri andırır. Klasik Fars edebiyatından ve mesaj eksenli ödünç alınmış konular ve temalar, tamamen bilinen destan ve hikayeler; yapıcı da eski Fars hikayelerine benzeyen öyküler...

(H.Ş. 1342-1357)

Bu devrin başları Muhammed Davud Han'ın Sadrazamlığının sonlarına ve Afganistan'ın Şahlık hanedanından olmayan ilk Sadrazamı Doktor Muhammed Yusuf'un döneminin başlarına denk gelir. Doktor Muhammed Yusuf, mutlak monarşiden meşrutiyete geçiş yapmak isteyen Zahir Şah'ın hedefine ulaşması için aydınları, özgürlük taraftarlarını ve eğitimcileri kendi safına çekmek istiyordu. Doktor Muhammed Yusuf Zahir Şah'ın meşrutiyet fikrinin kendisinden önceki dönemlerde hanedanlık çevresi tarafından engellendiği görüşündeydi. Doktor Muhammed Yusuf, hükümetinin başlarında, 1343 yılında, özgürlük taraftarı bazı yazarların da içerisinde yer aldığı bir topluluk tarafından hazırlanan yeni anayasayı ve basın yasası önce Kabil'de daha sonra da giderek diğer şehirlerde yürürlüğe koydu. Yeni anayasada halk için kamusal ve siyasal haklar genişletiliyor ve daha önce adı bile geçmeyen kişisel haklar tanınıyordu.(29) Yeni basın yasası "içerik olarak basında özgürlüğü temel alan bir yasaydı. Şartları yerine getirebilen her şahıs Kültür ve Bilim Bakanlığı'ndan alacakları bir belge ile kitap, dergi ya da gazete yayımlayabilecekti. Her ne kadar yayınlardaki yazılar yayından önce sansürlenmese de yayınlandıktan sonra yazılarda eğer yasadışı bir unsur tespit edilirse; devletin yayını durdurma ve yazar hakkında dava açma aynı zamanda yayını mahkemede delil olarak kullanma hakkı vardı."(30) Afganistan'ın üçüncü basın yasası olan bu yasa Meşrutiyet'in ilanı ile aynı zamanda yürürlüğe girdi. Bu kanun toplumsal, siyasal ve kültürel açıdan çok etkili oldu ve Zahir Şah'ın padişahlığının sonuna kadar yürürlükte kaldı. Bu kanunun himayesinde oldukça özgür yayınlar yapıldı. Bu eserlerin çoğu Kabil'de basıldı ve "okuma yazma bilen üst tabakadan insanların siyasi ve toplumsal konular hakkında etraflıca bilgilendirilmesini konusunda çok önemli bir görevi ifa ettiler."(31) Bu atmosfer, siyasi ve özgürlükçü akımların şahsi ya da topluluk olarak ortaya çıkmasını sağladı. Meşrutiyet devri siyasi ve toplumsal açıdan değişimin ve istikrarın devriydi. Bu dönemde ardı ardına beş sadrazam iş başına geldi ve her biri bazı işler gerçekleştirdi ancak toplulukla ya da bağımsız olarak bir değişim yapmaya her kalktıklarında Şahlık hanedanının baskısıyla bertaraf edildiler ya da istifa etmek zorunda kaldılar. Bu dönemin son sadrazamı aynı zamanda öykü de yazmış olan Muhammed Musa Şefik'ti. Şefik, Muhammed Üd'un hükümet darbesiyle devrilerek zindana atıldı ve zindanda yaşam savaşı verdi.

Toplumsal siyasal ve kültürel atmosferi öykü edebiyatının hızla gelişmesini sağladı. Göz alıcı ve başarılı öykülerin yayınlanması hem yazarlar hem de yayımcılar açısından güzel bir geleceğe işaret ediyordu. Afganistan'ın en üst seviyedeki öykü yazarları bu dönemde öykü yazmaya başladılar. Onlar

geçmiş yılların tecrübeleri üzerinde dinlenerek edebi harekete yarı-profesyonel bir şekilde katıldılar ve çağdaş Afganistan edebiyatında öykünün yerini tayin eden öyküler yazdılar.

1342 yılı Afganistan öykü yazıcılığı açısından umut verici bir yıldır. Bu yıllarda kalemini öykü alanında kullananlar Afganistan'da öykü alanında parlak bir etki bıraktılar ve isimlerini Afganistan'ın iyi öykü yazarları olarak addettiler.

Afganistan'ın saygın yazarları öykülerini bu yıllarda yazdılar. Bu dönemin başlangıcı ile öykünün revaç kazanması eş zamanlıdır. Bu dönemde yazarların birçoğu edebiyatın bu türüne ilgi duymuşlardır: Muhammed Azim Ubeydî, Abdülkerim Mîsâk, Muhammed Ekrem Osman, Rehneverd Zeryab, Rustâ Bahterî, Hasan Kasîm, Şemdeddin Zarif Sadîkî, Sepujmi Zeryab ve Meryem Mahbub.

Bu yazarların eserleri öykünün parlak devrinde yazılmıştır ancak öyküler hiçbir zaman bağımsız bir şekilde basılmamıştır.

Devlet adamı ve padişahlık rejiminin son sadrazamı Muhammed Musa Şefik, öykülerini '*ebkariyan* (عبدکاریان) ve *Diğer Hikayeler* (*Efsaneha-yı Diğer*/H.1346) isimleri ile iki dilde, hem Farsça hem de Peştuca yayınlamıştır. Şefik'in Farsça yazdığı tek eser olan '*ebkariyan* isimli öyküsü anı türüne benzer ve mükerrer olan aşk konusunun nesir açısından işleniş bakımından eser oldukça başarılıdır.

Hatta öykü Halilullah Halilî gibi bir şairi bile cezbederek onu öykü yazmaya sevk ediyor. Halilî, *Kanlı Zümrüt* (*Zomrud-i Hunin*) isimli öyküsünü 1346 yılında yazar ve 1355 yılında oldukça küçük hacimli bir kitap olarak bastırır.

Bu yıllarda yazarlar üstünkörü de olsa işçi ve köylü edebiyatı ve Realist öykülerle ilgilenmişlerdir ve öyküleri yapı ve atmosfer yaratıcılığı açısından önceki eserlerden daha iyidir. Karakterler daha çok gündelik hayattan ve özellikle alt tabakadan, köylülerden, işsiz ve parasız şehir insanlarından seçilmiştir ve yazarlar fakirlik sorunuyla daha fazla ilgilenmişlerdir.

Esedullah Habibî "kurt yazarlardan"(32) biridir. O ilk öykülerinde daha çok Realist ve köylü, kasabalı edebiyatına dayanan bir anlayış izledi. Hatta bazı eserlerinde Natüralizm izleri görülür. Esedullah Habibî Rus yazarların özellikle de Maksim Gorki'nin etkisinde kalmıştır. Öyle ki bazen doğrudan onların düşüncelerini aktarır. Sosyalizm ve Natüralizm etkisinde yazdığı *Üç Tırtıl* (*Se Mezdur*/H.Ş. 1346 isimli öykü seçkinde Kuzey Afganistan Köylülerini anlatır ve Afganistan Öykücülüğüne taze karakterler kazandırır. Habib gibi *Divane* (*Dîvâne*) ve *Köylüler* (*Dehkanan*) bazı öykülerinde tamamen Realizm ve Sosyalizm etkisindedir. Yazar bu tarz toplumsal ve siyasi tezli öykülerde öyküyü ağırlaştırmıştır.

Rehneverd Zeryab, Afganistan'ın en ünlü ve en iyi öykü yazarlarından biri iken 40 yaşında (H.Ş. 1323) hayata veda etmiştir. Zeryab, ne zaman Afganistan öykücülüğünden söz açılrsa akla gelen ilk isimdir. Vasıf Bahterî onun için şöyle der: “Ülkemizin öykü edebiyatı tarihinde dimdik ayakta durduğu için ona minnettar olmalıyız.”(33) Rehneverd'in yazarlığı 20 yıl öncesinde Afganistan'ın en çalışkan öykü yazarlığıydı. Bizim yazarlarımızın hiçbiri bugün bile onun üretkenliğine ulaşamamışlardır. Rehneverd bu dönemde yüze yakın öykü yazmış ve çeşitli dergilerde yayınlamıştır. Öykülerinin yanı sıra öykü tercümeleri ve makaleleri de dönemin dergilerinde yayınlanmıştır. Bu tercümeleri yaygın olan “Rez/رز” ismi ile bilinir. Onun öykücülük metodu esinsiz değildi. Elbette ki İngiltere’de ders görmüş olması onda birtakım tesirler bırakmıştır. Rehneverd birçok yazarın sahip olmadığı bu imtiyaza sahipti. Öyküyü iyi özümsemiş ve bunu yazısına çok iyi yansıtmıştır. Rehneverd H.Ş. 1342 yılında *Çiçeksiz ve Yapraksız (Bi Gol ve Bi Berg)* isimli öyküsüyle edebiyat dünyasına adım attı. O bu öyküsünde kendinden önceki yazarlar gibi aşk konusunu tema olarak seçmişti. Daha ilk öyküsünde okuyucuya iyi ve araştırmacı bir yazar ümidi veriyordu.

Rehneverd'in öykülerinin konuları, karakterleri hatta taslağı bile Afganistan öykü edebiyatı için yeniydi. Akıcı bir öykü dili ve akıcı bir nesir, öyküsel betimlemeler, iyi yaratılmış sahneler kendini belli ediyordu. Rehneverd tanıdık kişileri ve mekanları anlatıyordu ve bu da öykülerinin çekiciliğini artırıyordu. Bu karakterler bizim evimizde ve “bizim sokağımızda” okuyucunun sonuna kadar elinden bırakamadan okuduğu ve lezzet aldığı cazibeli maceralar yaratıyorlardı. Okuyucu eseri bitirdikten sonra düşünceye sevk oluyordu. Eserlerde öyküsel unsurlar ve öykünün düşüncesi belirgin bir şekilde vardır ve eserler eksik taslaklara ve klişelere sahiptirler.

Rehneverd aşkla ilgili bazı eserlerinde Sadık Hidayet'in düşünce (sevilen kadına tutkun olan âşık) tarzındadır. Sadık Hidayet'in eserlerindeki Nihilizm ve ölüme yatkınlık Rehneverd'in düşünce yapısını da etkilemiştir. Rehneverd bu düşünce tarzıyla yazmakla bir yere varamamıştır en güzel öyküleri Kabil halkının günlük yaşantısını anlattığı gerçekçi öyküleri olmuştur. Bu öykülerde aile çok önemlidir ve anne ile erkek kardeş bir adım öndedir.

Bu dönemin diğer öykü yazarları şunlardır: Rahîm Pîştaz, Muhammed Reşad Vesâ, Seyid Mahdum Rahîm, Abulgaffur Berşna, Abdülvasî' Serrac, Arif Pejman, Muhammed Refik Yahyayî, Celal Nurani, Şerife Şerif, Milalî Musa, Gül Ahmed Nazri Aryana, Beberk Ergend (بېبرک ارگند) ve Hüseyin Fahrî.

6

(H.Ş. 1357-1371)

Mayıs 1357'de Moskova'yla ilişkisi olan gruplar tarafından yapılan darbeye Serdar Muhammed Davud devrildi ve edebiyat özellikle de öykücülük devlet-

çi ve özellikle de ideolojik bir yöne sevk edildi. Yıllardır “emekçiler” yani özellikle Esedullah Habib, Beberk Ergend, Nazrî Aryana gibi yazarlar tarafından; çiftçiler, köylüler ve işçilerin haklarının müdafaası için savundukları “Toplumsal Gerçekçilik” edebiyatı başladı. onları terfi ettirerek hükümet himayesine aldılar. “Beberk Karmil ve arkadaşı Sepah Sorh’un gücü ele geçirmesiyle “Sovyetçilik/Sovitzation” ciddi anlamda önerildi. H.Ş.1359 yılının Mizan ayının sonunda yazarlar birliği takriben gazeteciler birliği ve sanatçılar birliğiyle aynı zamanda birleştiler ve Doktor Esedullah Habibi onların onursal başkanı ilan edildi.” (34) Asıl hedefleri sanatçıları ve yazarları aynı ideolojik safta Sovyetler için toplamaktı. Bunun amacı yazarların ve sanatçıların eylemlerini parti bünyesinde sağlam bir şekilde yapmalarını ve yazılarını da yine parti adına yazmalarını sağlamaktı. Afganistan Yazarlar Birliği siyasetçileri, partinin görüşleri ve hedefleriyle uyuşmayan eserleri basmamayı düşünüyorlardı.(35) Yazarlar Birliği tüzüğünde belirtildiği gibi parti lideri partici olmalıydı ve hizbî yayınlarla ilgilenmeliydi ki Ekrem Osman bu tür şahısların en güzel örneği idi” (36)

Afganistan Yazarlar Birliği takipçisi olan yazarlara “kurt yazarlar” ya da “inkılapçı yazarlar” denir. Eserlerinin çoğu sloganvari ve idealist öğretilerden meydana gelirdi; eserlerin kişileri karakterden kahramana dönüşmüşlerdir ve Sosyalizm modasına ve partinin ideolojisine uygun olarak önceden tahmin edilebilen mutlu sonlarla ve karakterlerin zaferleri ile sona ererlerdi. “Bu yazar grubunun yazdığı öykülerin karakterlerinin vatan ve halk kahramanları olduğunu görüyoruz. Bu öykülerde kahramanlar sınıf ideolojisinin iman gücüyle vatanlarının düşman işgalinden kurtuluşu için savaşıyorlar ve kendilerini ateşe atıyorlar. Öyle kahramanlar vardı ki Afganistan toplumunda böylesi insanlara çok seyrek rastlanır ama eğer rastlanırsa partinin eksen ve bildirgesinin neticesi olan bu insanlar, eylemleriyle Nasyonalist ve Muhafazakar kişileri tahrik edebilirdi. Bazı eserlerde tekrara düşmemek ve sürekli yenilendiği için önceden tahmin edilen zaferle sonlanan öyküden kaçınmak için kahramanların öldürüldüğü bile olurdu. Bu da eserlerde güzel sonlar ve hoş trajediler görmemizi sağlardı ama daha çok düşman karşısında alınan ideolojik zaferlerin konu edildiği ahlaki sonlar vardı.”(37)

Bu yıllarda devletin takviyesi ve himayeti ile teşvik edilen öykü yayın hayatındaki yerini sağlamlaştırdı. “Öykü yazımı hareketi o kadar güçlendi ki *Berber (Dellak)* isimli öykünün yazarı ve Yazarlar Birliği (Partisi) başkanı olan Pencşîrî’nin tutuklanması Jundun (وندون) gazetesinde haber oldu ve devletin sadrazamı Sultan Ali Koştmen (کشتمند), *Dostluğun Neticesi (Semerei Dustî)* isimli öyküsünü bağımsız küçük bir kitapçık halinde bastırdı.” (38) Bütün bunlara rağmen yazarlarımız Rehneverd Zaryab’ın sözüyle halkın okuyabileceği edebi bir “hadise” yazamamışlar ve yazarlar az sayıda güzel eserin yanında daha çok zayıf eserler yazmışlardır. Bu arada bu dönemde tabiki asla savaşın ve resmi edebiyatın taraftarı olmayan yazarlar da vardır. Bu

yazarlar güzel öyküler yazmışlardır ve Rehneverd Zeryab, Sepujmi Zeryab, Zolmî Babaguhî ve Abdülkadir Muradî gibi yazarlar bu yazarlara örnek olarak gösterilebilir. Diğer yazarlar ise istisnasız parti ekseninde ve resmi edebiyat doğrultusunda öykü yazmışlardır ve devletin ve Yazalar Birliğinin himayesinde oldukları için eserlerini seçkiler halinde bastırma imkanı bulmuşlardır. Bu yazarlar şunlardır: Nazrî Aryana, Kadir Habib, Alim İftihar, Hüseyin Fahrî, Beberk Ergend, Yahya Huşbîn, Esedullah Habib Salim Sayık, Turpîkî Kayyum, Mir Hüsamettin Berumend (برومند), Destgir Nail... Tabi ki diğer başka yazarlar da öykü alanında eser verdiler ve üstelik bu kişiler herhangi bir koruma altında değildiler. Bu yüzden bağımsız öykü seçkilerine sahip değildiler. Edebi metin yazımı ya da belagi olmayan geçiş metinleri ve düşünce yazıları yazıyorlardı. Bu yazarlar da şunlardır: Selam Kışlakî, Zebihullah Peyman, Golam Haydar Yegane, Necibullah Sakib, Seyid İsmail Furugî, Asıf Maruf, Fazıl Hak Fikret, Hüseyin Halamis, Hoş Nazir Hemdûş, Neşat Melek Heyl, Fazıl Hak Mevc, Razık Fanî, Server Enûrî ve Kamile Habib.

Bu yazarların çoğu uzun yıllar öykü yazmamışlar, yazmışlarsa bastıramamışlardır.

7

(H.Ş. 1371-1388)

Mevcut Rus güçlerinin Afganistan'a saldırması ve halkın onlara ve onların kurmuş olduğu hükümete karşı başlattığı cihat hareketiyle halkın bir kısmı ve muhalif bilim adamlarının çoğu yurt dışına ya da komşu ülkelere yerleştiler ve cihatçı grupların ortaya çıkmasıyla bu gruplara katılımlar arttı. Her grubun kendine ait bir yayın organı vardı. Bu yayınlarda mevcut hükümetin Kabil'de yaptığı tutuklamalar ve kendi bildirimleri yer almaktaydı. Kabil'de mevcut hükümete taraftar yazarlar da vardı. Sınırlı sayıda birkaç yazar vardı ki bu yazarlar diğer ülkelerde ve özellikle Pakistan'da bu gurupların eksenlerinde yazılar yazmaktaydılar. Bu yazarlar acemi yazarlardı ve öykü edebiyatının gelişmesi ya da tekniğinin ilerlemesi gibi kaygıları yoktu. Çoğu keyfi ve duygusal nedenlerle yazıyorlardı. Her ne kadar ülke içindeki yazarlar kızıl sloganvari öyküler yazıyorlarsa, bu yazarlar da Kabil ve çevresinde hâkim olan Komünist devletin karşısı yeşil sloganlarla dolu öyküler yazıyorlardı. Gerçi bu öyküler çok sınırlıydı ve okuyucuların tanımadığı acemi yazarların isimsiz öyküleriydiler. Bu hikayeler "cihad hikayeleri" adıyla hatırlanır.(39)

Muhammed Samim Azizî, Seyid Mahdum Rehin ve Muhammed Halim Tenvir gibi yazarlar Batılı ülkelere aydınlanan Pakistanlı yazarlardır. Daha sonraları işsiz Afganistanlı yazarlar bir araya geldiler ve bu yazarlara, Afganistan'ın içinden bir koruma sağladılar ve edebi ürünler vermeye devam ettiler. Bu

gruptaki yazarların kimi hâkim partinin ekseninde, kimi tarafsız yazan kimi de öykü yazmaya bu yıllarda başlamış olan yazarlardır. Hepsisi de ülkedeki iç savaşın karşısındadır ve geçmişteki ideallerinden vazgeçmişlerdir. Daha önce zaten öykü yazmış olan yazarların yanı sıra öykü yazmaya yeni başlamış olmasına rağmen güzelliği herkesçe kabul edilen öyküler yazmış olan yeni kalemler de vardır. Bunların içerisinde eserlerini o yıllarda vermeye başlamış olan Server Azerheş'in yanı sıra Halid Nusya, Azizullah Behefte, E. Kerimî Caferî (Öğretmen Kerimî), Bakir Adilî, Muhammed Nasîr Mihrîn, Rezzak Me'mun ve Hümeýra Rafet gibi yazarlar vardır. Bu yazarlardan birkaçı yazdıkları öykülerin ışık verici olmasını istiyorlardı ama klasik tarzda yazıyorlardı ve hepsi Afganistan'da revaçta olan öykü anlayışını takip ediyorlardı. Bunlar bunun yanında birkaç yazar vardı ki Kabil'den oraya göç etmişlerdi onların öykü yazımını kendilerine öğretmelerini istiyorlardı. Dünyada geçerli olan güncel öykü yazımından faydalanamamışlardır. Pakistan'ın dili ve kültürü Afgan kültürüyle ve diliyle karışmış durumdaydı. Yaygın dil, Urdu ve Peştuydu. Araştırmacı yazarlar yardım edene kadar kayda değer bir öykü edebiyatları yoktu. Kariyeri olan göçen yazarlar Pakistan'da yayıncılık alanına el attılar ve çağdaş Afganistan edebiyatının güzel örneklerinden kabul edilen eserlerini yayınladılar. Hüseyin Fahrî, Abdülkadir Muradî ve Server Azerheş bu yazarlardandır.

Bu yazarlar 11 Eylül'den sonraki siyasi ve toplumsal değişimlerden sonra Afganistan'a geri döndüler ve işlerine devam ettiler. Onların yanında diğer birkaç yazar da öyküye dönmüştü. Olumlu işler yapan bu yazarlara şu isimler örnek verilebilir: Şefik Namdar, Monije Bahterî, Seyid Ali Musevî, Sohrab Samanyan. Ama ülkede edebiyat için uygun ortam olmadığından yazarlık kenarda kalmış bir iş olmuştur. Bu nedenle güçlü ve kayda değer eserlerle çok sık karşılaşmıyoruz. Afganistan öykü edebiyatı sahasında yeni bir söz söylediğini iddia edebileceğimiz yeni bir yazar yoktur.

İran'daki Göçmen Afgan Yazarların Öykücülüğü

İran'daki göçmen Afgan yazarlar arasında öykücülük, 60'lı yılların başlarında yazarları pek tanınmayan cihat öyküleriyle başlar ancak bu sahada 60'lı yılların sonlarında bir elin parmaklarını geçmeyen öyküler görüyoruz. 60'lı yılların sonunda Takî Vahdet'in öyküleri, cihadi yayınlarla basıldı ve çoğunlukla göçmenliği konu edindi ve o yıllarda güzel öyküler yazdı ancak 70'li yılların başlarında ülkesine döndü. Muhammed İshak Feyyaz uzun ve kısa öykülerini ve fikir yazılarını 70'li yılların başında haftalık *Vahdet Dergisi*'nde (*Heftenam-e-i Vahdet*) yayınlamıştır. Bu yıllarda öykü yayınlayan ikinci kişidir. İshak Feyyaz daha çok tefrika öyküler yazdı. Yazıları öykü teknik yapısı açısından eksiktir ve daha çok ideolojiktir. Aynı yıllarda Meşhet'te de

takriben tamamı ilmiye sınıfından bazıları da öykücülükle ilgilendiler ve öykü yazdılar. Bu kişiler şunlardır: Seyid İshak Şoca'î, Muhammed Cevad Haverî, Ali Peyam, Seyid Hüseyin Fatimî (Musevî), Seyid Mirza Hüseyin Berhî, Muhammed İshak Fayyaz, Seyid Ali Nakî Mir Hüseyinî, Seyid Muhammed Aziz Hamidî ve Ahmed Şah Ferzan.

Bu yazarlar ilk muhacir yazarlar grubuna girer. Ciddi anlamda öyküyle ilgilenmişlerdir ve öyküleri yayınlanmıştır. Daha sonra ortak bir seçkide bağımsız olarak basılmıştır. Bu öykü seçkisi 1375 yılında *Özlem Mevsimi Göçmenleri (Muhaciran-i Fasl-ı Diltengî)* adıyla Tahran'da basılmıştır. Bu kitap gerçekte İran'da ikamet eden göçmen Afgan yazarlarının ilk öykü seçkisidir. Bu kitapta tanıtılan yazarlar, göçmen yazarlar, öykü seçkileri yayınlayarak tarlayı sulayan bir kanal gibi Afganistan öykücülüğünün ilerlemesine yardım ettiler. Bu yazarlar ve eserleri şunlardır: Seyid İshak, *Şoca'î Darboğaz ve Rüzgar Yılları (Sahla-yı Berzeh ve Bad)*, Muhammed Cevad Haverî, *Gül ve Yaralı Gönül (Gol-i Sorh ve Dil-i Engar)*, Takî Vahidî, *Vazodaki Boş Yer (Cay-i Hali-yi Goldan)* ve Ali Peyam, *Cennetten Bir Parça (Kıt'e' az Behişt)*.

Ama bu kitapların çoğu oldukça geç yani 80'li yılların başlarında basıldılar. Çünkü bu yazarlar öykü yazmaya on yıl önce başlamışlardı.

Bu yazarlar, kariyerlerinin başında daha çok cihadi öyküler ve propaganda yazıları yazmakla meşguldüler ancak bu işten ellerini çabuk çekip edebiyatlarına savaş karşıtı bir yön verdiler. Bu yazarlara ve eserlere; Takî Vahidî'nin *Hayat ve Fotoğraflar (Zendegî ve 'Eksha)* isimli eseri, Cevad Haverî'nin *Üzüntü (Endûh)* isimli eseri, Ali Peyam'ın *Buğday Unu (Ard-i Gendem)* isimli eseri ve İshak Şoca'î'nin *Kırık Dal (Şahe-yi Şikeste)* isimli eseri örnek olarak gösterilebilir.

Daha sonraları bu topluluğa yazarlık öğrencileri de katıldı. Bu grup birinci grup olarak adlandırdığımız yazarların tecrübelerinden istifade ettiler ve öykü dünyasında kısa zamanda yer edindiler. İran'ın müsait edebi ortamında çok iyi olgunlaştılar. İran ve dünya edebiyatına aşina oldular ve kişisel olarak iyi öykülere imza attılar. Günümüzde Afganistan'da bulunan Afgan yazarlardan daha geç yazmaya başlamalarına rağmen Afganistan öykücülüğü alanında öncelikli söz sahibidirler. Bu yazarlara şu isimler örnek gösterilebilir: Muhammed Hüseyin Muhammedî, Masume Kevserî, Abbas Arman, Nasır Ferzan, Rıza İbrahimî, Sıdika Kazımî, Amine Muhammedî, Sekine Muhammedî, Hüseyin Haydar Beygî, Masume Hüseyinî, Muhammed Şerifi, Betül Seyid Haydarî, Muhammed Ali A'tayî, Hamira Kâdirî, Tina Muhammed Hüseyinî ve Fatime Musevî.

Ama Afganistan öyküsü İran'da Muhammed Asıf Sultanzade'nin yazdığı *Firarda Kayboluyoruz (Der Geriz Gom Mişevim)* isimli seçkiyle tanındı. Sul-

tanzade öykücülüğü İran'ın büyük öykücülerine kadar iyi biliyordu. Bu seçkiyle 1379 yılında Huşeng Golşîrî edebiyat ödülünü alarak Afgan öyküsünü öyküler arasında en başına taşıdı. Bu seçkinin en güzel öyküsü *İki Sivrisinek (Do Tayi Peşe)* isimli öyküsüdür. Sultanzade öyküyü iyi tanıyan çalışkan bir yazardır. Bu seçkiden sonra da *Nevruz Sadece Kabil'de Sefalıdır (Noruz Fakat der Kabil Ba-sefa Est)*, *Firari Asker (Asker-i Geriz)*, *Burada Değilsin (Toyi ke Serze-min-i İnce Nist)* isimli seçkilerle de ismini Afganistan öykücülerine arasında ve Fars öyküsünde en güzel yere taşımıştır. Onun askergezir isimli seçkisi Golşîrî Edebiyat Ödülleri'nde yılın öykü kitabı ödülünü almıştır. Sultanzade'den sonra bu kalemin sahibi uzun yıllardır yazı yazan ancak ilk öykü kitabı *Kelebekler ve Beyaz Çadırlar (Pervaneha ve Çadurha-yi Sefid)* isimli kitap Afganistan'lı bir yayıncı tarafından basılan ancak dağıtımı doğru dürüst yapılmamıştır. Aynı öykülerden birkaçını Çeşme Yayıncılık (نشد چشمه) aracılığıyla *Mezarın Kızıl İncirleri (İncirha-yi Sorh-i Mezar)* ismiyle Tahran'da bastırdı ve bu kitap da 1383 yılında Huşeng Golşîrî Edebiyat Ödülü'nü ve İsfahan Edebiyat Ödülü'nü en iyi hikaye dalında kazandı ve yılın öykü kitabı seçildi. Onun en önemli öyküleri olarak *Ölümler (Mordegan)*, *Abdal Beytel Buraya Ölmeye Gelmişti ('Abdal Beytel Amede İn Ca Bemired/عبدال بی‌تل آمده بود این جا بمیرد)*, *Gonçenî (کنچنی)* isimli öykülerini sayabiliriz.

Bu yeni nesil göçmen yazarlar ve eserleri şunlardır: Abbas Arman, *Serya Paralarının Arkaları (Poşt-i Pulha-yi Serya/ Tahran/ 1372)*, Amine Muhammedî, *Mehtap Gölgeleleri (Sayeha-yi Mehtap/ Tahran/ 1380)* ve *Sessizliğin Kokusu ('Itr-i Sükut/ Tahran/ 1385)*, Hüseyin Haydar Beygî, *Taş ve Elme (Seng û Sib)*, Sıdika Kazımî, *Rüzgardaki Parçalı Hezeyanlar (Hezeyanha-yi Perakende der Bad/ Tahran/ 1385)*, Sekine Muhammedî, *Yedinci Kattaki Mavi İpekli Kadın (Zeni ba Harir-i Abi der Tebeke-yi Heftom/ Tahran/ 1385)*, Hümeysra Kadîrî, *Enis'in Küpesi (Guşvare-yi Enis/ Tahran/ 1387)*, Muhammed Takî Ahlakî, *Peygamberlik (Bi'set/ Kabil/ 1386)*.

Bu acemi ve yeni yazarların eserlerinde yeni öykünün şekil özellikleri ve yeni diğer unsurları yer almaktadır. Bu yazarların konu seçiminde için savaş, işsizlik ve göçmenlik gibi konulardan uzak durdukları görülür. Afganistan'dan uzak kalma endişesi bütün insanları ilgilendirmiştir. Yeni nesil bu yazarlar Afganistan'ın yeni öykücülerine içerisinde yer alırlar ve Afganistan öyküsünü işleyerek burada derin değişiklikler göstereceklerdir.

Takî Vahidî, Abbas Arman, Masume Kevserî gibi yazarlar ülkelerine dönmüşler ve yazmaya devam etmektedirler. Bazıları ise İran'da eser vermeye devam etmektedir.

Çağdaş Afganistan edebiyatındaki yeni öykü hareketi hiçbir zaman detaylı bir araştırmaya tabi tutulmamıştır ve elimizde bunun nedeni ve nasıllığıyla

ilgili bilgi yoktur. Bu nedenle 80 yıllık süreç içerisinde birçok yazar bu alanda kalem oynatmasına rağmen Afganistan'da öykücülük hiçbir zaman kuvvetli bir akım olarak ortaya çıkamamış ve hep kenarda kalmıştır. Yazılan bunca eserin arasında göz alıcı ve kalıcı eserlere rastlayamıyoruz. Diğer yazarların eserleri üzerinde etki bırakan bir yazar ya da esere sahip değiliz. Afganistanlı yazarların çoğu dünyanın ünlü yazarları etkisinde ve daha çok eserleri defalarca Farsçaya çevrilmiş olan yazarların ve İranlı öykü ya da tefrika yazarlarının etkisinde kalmışlardır. Sonuçta Afganistan'da öykücülüğün şekillenmesi ve olgunlaşmasında siyasi değişimler, halkın kültür seviyesinin düşük olması ve basın yayın imkanlarının kısıtlı olması, Afgan entelektüellerinin dünya edebiyatı ürünlerine birinci elden ulaşamaması gibi nedenler etkili olmuştur ve öykü edebiyatındaki eksiklik bundan kaynaklanmaktadır.

¹ Nasir Scham, Afganistan'da Jurnalizm'in Babası Mahmud Tarzi, Elazehr Kütüphanesi, Peşaver, 1378, s.8

² Muhammed Sadık Ferheng, Son Beş Asırda Afganistan, Tahran, İkinci Baskı, Sonbahar, 1380, s.482-483

³ Ferheng adı geçen eserinin 582. sayfasında şöyle yazıyor: "Bence ülkemizin ilk edebi ve kültür aydınları Siracü'l-Ahbar yayıncılık hayatına başlamasıyla görünür hale geldiler. Siracü'l-Ahbar sadece yayınladığı yazıların üslubu ya da yapısıyla değil içerikleriyle de döneminde eşsizleşmiştir. Vatanseverliğe yönelen makaleleri ve siyasi ve toplumsal olaylara getirdiği farklı bakış açısı, her şeyden önemlisi ilme ve fenne yönlendirmesiyle çok güzel bir yolun açılmasına vesile olmuştur..." O aynı zamanda şöyle yazar: "Gazete, daha çok Mahmut Tarzi, Genç Türkler'in özellikle İhtihat ve Terakki Partisi siyasetinin takipçisiydi. Nasyonalizm ve Panislamizm ve sömürüye karşı mücadele yer almaktaydı. Bununla birlikte, bilgilendirme, hurafelerle mücadele ve Peştü dilini güçlendirme de gazetenin hedefleri arasındaydı." s.683

⁴ Mahmut Tarzi, Afganistan'da Bir Derî Nesrinin Önsözünün Nakli Üzerine (30 Kıssa), Ali Rezevî Gaznevî, İran Kültür Derneği, Tahran, 1357, s.36

⁵ Mahmut Tarzi, (ادارى) Hatırlatma, Siracü'l-Ahbar, Birinci Yıl, Birinci Sayı, Mizan 1290, s.12

⁶ Latif Nazmî, Ülke Öykücülüğü Üzerine Bir Önsöz, Sanat Dergisi, 1361, Kabil, s.11

⁷ Nasır Rehyab, Derî Öyküsünün Bulunuşu, Horasan Dergisi (Mütalalar ve Dil Dergisi/ (مجله ی مطالعات و زبان), Kabil, 1360, Altıncı Yıl, Üçüncü Sayı, s.95

⁸ Muhammed Sadık Ferheng, a.g.e., İrfan Yay. (انتشارات عرفان), Tahran, İkinci Baskı, 1370, s.231-232

⁹ Muhammed Sadık Ferheng, a.g.e., İrfan Yay. (انتشارات عرفان), Tahran, İkinci Baskı, 1370, s.241-247

¹⁰ Muhammed Sadık Ferheng, a.g.e., İrfan Yay. (انتشارات عرفان), Tahran, İkinci Baskı, 1370, s.247-248

¹¹ Latif Nazmî'den nakledilmiştir: "Ülke Öykücülüğü Üzerine Bir Önsöz, Sanat Dergisi, 4. Sayı, 1361, Kabil, s.22"

- ¹² Golam Muhyiddin Han Enis, Roman yahut Hikaye İlmi, Kabil, 2. Sayı, Kabil, 1311, s. 1139-1140
- ¹³ Nasır Rehyab, Onlu Yirmili Otuzlu ve Kırklı Yılların Derî Öykücülüğünün İncelemesi, Afgansitan'daki Derî Nesri, Ali Rezevi Gaznevi, İkinci Cilt, Pişaver, s.410
- ¹⁴ Ferid Bijend, İlk Çağdaş Derî Öyküleri, Notlar (یادداشت‌ها), Kabil, 1322, s.44
- ¹⁵ Latif Nazmî, a.g.e., s.18
- ¹⁶ Latif Nazmî, a.g.e., s.18
- ¹⁷ Nasır Rehyab, a.g.e., s.63
- ¹⁸ Latif Nazmî, a.g.e., s.18
- ¹⁹ Nasır Rehyab, a.g.e., s.64
- ²⁰ Nasır Rehyab, a.g.e., s.413
- ²¹ Latif Nazmî, a.g.e., s.20
- ²² Latif Nazmî, a.g.e., s.8
- ²³ Uşas (اوشاس), Ferid Bijend'in Çabasıyla, Kabil, 1366, Önsöz, s.B
- ²⁴ Uşas (اوشاس), Ferid Bijend'in Çabasıyla, Kabil, 1366, Önsöz, s.D
- ²⁵ Nimet Hüseyinî, اودا و سیداما, s.161, Hüseyin Fahrî, دایکاه دا, İkinci Basım, s.34 ve Latif Nazmî, Ülke Öykücülüğü Üzerine Bir Önsöz, Sanat Dergisi, 1361, Kabil, Dördüncü Sayı, s.82
- ²⁶ Latif Nazmî, a.g.e., s.83
- ²⁷ Doktor Hodayî Nazır, Afganistan Çağdaş Derî Nesri Üzerine Fikirler, s.47 ve Hüseyin Fahrî a.g.e., s.16
- ²⁸ Abdürrahman Pejvak, Halk Hikayeleri, Kabil, 1336, Önsöz, s.A
- ²⁹ Nasır Rehyab, a.g.e., s.825
- ³⁰ Nasır Rehyab, a.g.e., s.818
- ³¹ Nasır Rehyab, a.g.e., s.820
- ³² Doktor Hodayî Nazır, "Afganistan Çağdaş Derî Nesri Üzerine Fikirler" isimli eserinde Esedullah Habib, Kerim Misak gibi Sosyalizm ekseninde yazan ve hükümet destekçiliği yapan yazarları "kurt yazarlar" olarak isimlendiriyor. Birçok yazar, örneğin Beberk Ergend, Salim Sayık, "halk yazarı", inkılapçı yazar" ya da "kurt yazar" gibi çeşitli isimlerle akıllarda kalmışlardır.
- ³³ Rehnever Zeryab, اوازی از چان وردن, Kabil, 1362, Afganistan Yazarlar Birliği, Önsöz, Vasıf Bahterî, s.V
- ³⁴ "Modernleşmeden Modernleştirmeye", Rehnever Zeryab'la Söyleşi, Derderî (), Beşinci Sayı, 1377, Meşhet
- ³⁵ Kehhar 'Asî, Afganistan Yazarlar Topluluğu ve Onların Hukuksal Durumu, Şiir Dergisi, 14. Sayı, 1373, Tahrân
- ³⁶ Kehhar 'Asî, a.g.y.
- ³⁷ Ali Uhdî, Afganistan Çağdaş Derî Edebiyatı'na Bir Bakış, Kephak Yayınları (چاپ کپهاک), s.29
- ³⁸ Hüseyin Fahrî, دایکاه دا و دیگاه ه, İkinci Basım, 1369, Pişaver, s.24
- ³⁹ Bu tanımlamayı Rasi'nin bir sözünden aktardım...

ASIM ÖZ

SINIR ÜLKESİNDEN İÇ BURKAN ACININ ALTINDA BİRKAÇ KİTAP¹

*“Oraya geri taşınmak benim için zor olacaktır,
en azından şimdi. Hiç hazır olmadığım
fedakârlıklar gerektirecektir. En önemlisi de
bir babayım. Çocuklarımı şu an güvenliğin
hâlâ yeterli olmadığı Afganistan’a götürmek
mantıklı olmayacaktır. Afganistan’ın yeniden
yapılanmasına katkıda bulunmak istiyorum.
Bir şeyler yapmak. Ama bunu orada
yaşayarak yapamam.”*

Halit Hüseyini

Hepimiz uzunca bir zamandır Afganistan’ı ve bu ülkenin yüz yüze geldiği
Hişgal ve savaş koşullarını bir biçimde biliyoruz. “*Şimdi ağla, ağla! ağ-
la!!Bak sonsuzluğa ve yapışkan kedere!Uzayıp giden kana bak Kan da ha-
ra!Usan, bakarken çocuklara ey insan.!Göğün altındayız birlikte, unut-
ma!!Göğün altında ve birlikte, unutma!*” diyordu Tuğrul Keskin Kandahar
şiiirinde Afganistan’daki acıyı yüzümüze şiiirin sarsıcı anlatımıyla vurmak is-
tercesine. Afganistan’ın başına gelenlere bakınca, “Acaba bu toprakların üs-
tünde insanlar nasıl yaşıyor?” diye düşünmeden edemiyor insan.

Batı dünyasında Ronald Reagan ve Margaret Thatcher’in iktidarda olduğu
Türkiye’de ise 12 Eylül’ü yılların başladığı ve kurumsallaştığı 1980’li yıllar-
da Batı ve Türkiye kamuoyu Afgan halkının Sovyet boyunduruğu altında çek-
tiği acılarla yakından ilgilendi. O yıllarda Afgan mücahitlerinin Kızıl Ordu’ya
karşı yürüttüğü mücadelenin görüntüleri ve öyküleri, medyanın sayfalarını ve
ekranlarını süslüyordu. Bu yıllarda Türkiye kamuoyunda aykırı sesler ya da
bakış açıları denildiğinde Atasoy Müftüoğlu’nun *Mektup* dergisinin düzenle-
diği bir panelde yaptığı ve romantik bakışları yıkan konuşması gelir aklıma.
Bu bakış yaygınlık kazanabilseydi duygusallıklar zihinlere hakim olmasaydı
belki bu kadar suskunlukta olmazdı sonraki yıllarda yaşananlar konusunda.
Ancak 1989 başında Sovyetler Afganistan’ı terk edince, başta Amerikalılar ve
İngilizler olmak üzere Batı’da hemen herkes birden bire Afganistan’a ilgisini
kaybetti. Zira Afganistan artık, kimse için bir önemi olmayan fakir bir ülke

oluvermişti. Ayrıca, Batı'nın ilgisini hak edecek yeraltı kaynaklarından da yoksundu. Tüm dünyanın ilgisini kaybeden Afganistan 1990'lı yılların başında amansız bir iç savaşa sürüklendi. Ve savaş, birbirleriyle iktidar mücadelesine tutuşan ve kısa sürede başkent Kâbil'i harabeye çeviren mücahit gruplarından farklı bir gücün ortaya çıkmasını sağladı. Bu güç, Taliban'dı. Sonra 11 Eylül olayları yaşandı ve Afganistan bombalandı. Afganistan Operasyonu'na verilen ad "Sonsuz Özgürlük Operasyonu"ydı. Bunun o dönemde anlaşılan manası şuydu: "Terörist" gruplara yardım ve yataklık eden Taliban iktidarını sonlandırmak, bölgedeki El-Kaide ağının çökertmek, Usama Bin Laden'i yakalamak, 11 Eylül saldırılarının intikamını almak ve Afgan halkının özgürleşmesini sağlamak. Aradan uzunca bir zaman geçmesine rağmen tanımdaki hedeflerden yalnızca Taliban iktidarı sonlandırıldı ve yerine Hamid Karzai getirildi. Karzai'nin gelmesiyle halk özgürleşti mi yoksa sadece Taliban baskısından mı kurtarıldı bunun yanıtını vermek gerçekten güç.

Monarşinin ardından gelen Rus işgali, sonrasında Taliban yönetiminin kimi uygulamaları, şimdiye ABD ile yaşanan sorunlar, sadece birer seyirci olan bizleri bile böylesi etkiliyorsa, Afgan halkının çektiklerini tasavvur etmek ne mümkün! Herkes yıllardır acılar içinde hem de tepeden tırnağa yaşayan bu halkı az çok tanıyor(mu?)dur. Tanıyor mudur sahi? Onları tanımanın bir yolu yordamı var mıdır? Afganlar nasıl insanlardır? Mesela İtalyanlardan, Fransızlardan ya da İngilizlerden ne farkları vardır, sorusunu Halit Hüseyini şöyle cevaplıyordu yirmi yedi yıl sonrasında görme imkânına kavuştuğu ülkesinde: "Çok gururludurlar. Çok sıcaktırlar. Topraklarını ölesiye koruyucu olabilirler. Yabanidirler. Sevecendirler. Kâbil'deyken sokaklarda dolaştım, şehir dilencilerle doluydu. Pek çoğu kadın ve çocuktı. Küçük bir çocuk yanıma geldi. Sohbet etmeye başladık. Doğal olarak onun bir dilenci olduğunu düşündüm. Bir fotoğrafını çektim. Biraz para çıkardım ve, "Al oğlum, ekmek falan alırsın," dedim. Paraya baktı. "Ben dilenci değilim. Bize çaya gelmek ister misiniz?" dedi. Bana evini gösterdi, çatısı olmayan üç duvar vardı ve duvarlar harap olmuştu. Tam ortada büyük bir çukur vardı, merdivenin ise iskeleti çıkmıştı. İnsanlar sadece bunun altında oturuyorlardı, bu molozun. Çocuk da beni çaya davet ediyordu."

Acıları Paylaşmak

Türkçe kültür dünyasında *Mavera* dergisi Afganistan'a hem düşünsel hem de edebi düzlemde eğilen müstesna dergiler arasında yer aldı. Özellikle Cahit Zarifoğlu *Milli Gazete*'de, gerekse *Yeni Devir* gazetesinde ve gerekse *Mavera*'da bu konu üzerinde bilinçli şekilde durdu. Afganistan'da yaşananları bir biçimde burada gündemde tutmaya çalıştı. Meral Maruf üzerinden Müslü-

manların cephe haberlerini, münferit ailelerin “Göç hikayelerini”, göçmenlerin Pakistan’daki durumlarını yazarak bunların o yılların edebi anlayışı/beğenisi/ölçütü içinde edebiyat düzlemine de taşınmasını sağladı. Meral Maruf’un babasının ölümü üzerine şunları yazmıştı Zarifoğlu mektup olarak: “Canım kardeşim, sen bundan sonra da elbet görevini unutmayacaksın. Benim şimdi, sizler bu durumda iken yazı yazmaktan söz etmem çok tuhaf olabilir. Ama önemli bir ricam var. Maveria için Muhammed maruf ağabeyimizi doğumundan orada defnedişinize kadar her şeyiyle yaz. Yazacakların bir kitap olacak kadar uzun olsun. Başlığı “BABAM” olacak. Onun hayatını bize yaz. Onun hayatını anlatırken geri planda bütün Afganistan’ın hikayesi, geçirdiği istihaleler, siyasi çalkantılar bulunacak. Muhammed ağabeyimizin doğumu, gençliği, çocukluğu, yetişmesi, evlenmesi, çocuklarına karşı durumu, sizlere karşı sevgisi, düşünceleri, gayreti, çalışkanlığı, dinamizmi... Bütün hikayesi. O güzel üslubunla bunların hepsin, söylediğim gibi bir kitap hacminde yazmanızı rica ediyorum. Böylece hem muhterem babana karşı hem de mukaddes Afganistan davasına karşı görevini yerine getirmiş olacaksın. Bu söylediklerimi şu mektubu okuduğun sırada düşünebilmen zor olabilir. Lütfen bu mektubu atma ve aradan bir zaman geçtikten sonra tekrar tekrar oku ve dediklerimi düşün. Önemli bir noktaya temas ettiğimi idrak edeceksin.”

Afganistan’ın Sovyet işgali günlerinde Meral Maruf’un gündeme getirdiği bir dullar kampı hikayesi vardı. Yıllar yılı Afgan cihadı dullar kampı ile anılmıştı. Dul kadınların, eşlerinin ölümüyle birlikte zorlu bir yaşam mücadelesine girmek zorunda kalmış durumda olduğunu öğrenmişti okurlar. Afganistan işgaline karşı çıkarak Meral Maruf’la mektuplar üzerinden *Dullar Kampı* adlı bir roman çıkaran Zarifoğlu aynı zamanda bu acıya sağır kalmadığını yazdığı şiirlerle de ortaya koyar. Meral Maruf’un *Hicret Günleri, Afganistan Mektupları, Dullar Kampı* kitaplarını Türkçe kültür dünyasına engin bir sorumluluk bilinciyle kazandıran Cahit Zarifoğlu’nu rahmetle anmalıyız. Kurgulanmış ‘gerçekliğimizden’ alıp bizi Afganistan’ın, orada yaşananların, kânın ve acının rahatsız edici yakınlığına bırakır bu kitaplar ve isimler.

Pakistan’da üç milyon Afgan mülteci bulunuyor, bunların bir kısmı da savaşlar sırasında dul kalan kadınlar. Afganistan’da halâ varlığını sürdüren bu dullar kampında neler yaşanmaktadır acaba? Sahi Meral Maruf nerededir, ne yapıyor şimdi acaba?Tabii en önemlisi de yaşıyor mudur?

Damara Dokunan Bir Antoloji

Bunun dışında YKY’den çıkan Mehmet Kanar’ın hazırlamış olduğu *Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi* var bir de. Bu antoloji Afgan öyküsünün bir damar olarak varlığını ortaya koyması bakımından önemli bir yayın-

dır. Ne var ki, bu damarın nasıl bir birikime sahip olduğunu bugünün okuruna gösterecek düzeyde değildir. Mehmet Kanar *Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi*'nin başında yer alan küçümen önsöz yazısı, bir Afgan öykü tarihi olamayacak nitelikte. Kanar bu yazıda Afgan öykücülüğü hakkında şunları ifade eder: “Afganistan’da öykücülük aynı yollardan geçmesine ve İran’a nispetle geç başlamasına rağmen başarılı temsilciler vermiştir. Bunda çeşitli alanlardaki Türk-Afgan ilişkilerinin payı oldukça büyüktür.”

Bu antolojide Afganistanlı öykücülerden Ali Ahmed Naîmî(1914-1970), Muhammed Osman Sıdkî(1914), Mir Muhammed Sadık-ı Perheng(1914), Rehgozer(Muhammed Şefî, 1921) Habib(Dr. Esedullah, 1941), Nûrânî(Celâl, 1948), Âzam Rehneverd Zeryâb(1944)’dan öyküler yer almaktadır. Kitabın epey bir bölümünün İran öykülerine ayrılmış olması da önemli bir handikaptır kanımca. İki ülke edebiyatının dil düzeyindeki ortaklıkları mekan düzlemindeki farklılıkları da göz önünde bulundurularak ayrı ayrı kitaplaştırılmalıydı daha anlamlı olurdu. O zaman antoloji içinde ülkesini çağrıştırmıcasına eklenti gibi durmaktan da çıkabilirdi Afgan öykücüler. Öte yandan “öykü antolojisi editörünün işi ne yazık ki öykü eklemekten çok öykü çıkarmaktır” yargısını tersyüz ederek Afgan öyküsüne yeni eklemeler de sözkonusu olabilirdi. Afgan öykü yazarlarının birbirinden farklı öykü biçimleri yaratması açıklanabilirdi. Ayrıca, belirli bir yazınsal türün orada gösterdiği gelişmeyi de bir çizgisellik içinde gösterebilirdi okura. Bunu yaparken Afganistan’ın insanlarına da çevirebilirdi gözlerini. Bu bakımdan, kitaplığımıza unutulmaz bir eksik kaynak armağan etmiş oluyor bu antoloji. Çünkü, nerede öykü varsa orada insan var ve öykü insanı anlamının yollarından biri.

Bu tür çalışmaların sürmesini dileyelim. Örneğin elimizde sağlam bir *Afgan Öyküleri Antolojisi* olsa...

Anılan bu antolojinin İran öykü çevirilerine bir ivme kazandırdığını söylemek mümkünse de Afgan öykü çevirilerine kattığı bir ivmeden söz edemeyiz. Acaba bu durumun nedenini düşünürken aklıma bir soru takıldı: Memduh Şevket Esendal, Kabil’den gönderdiği bir mektubunda, yazdığı ekonomik yazıları Afgan diline aktarmada güçlük çektiğini, bizim dilimizin bu dil-den çok zengin olduğunu belirtmişti. Bu zenginlik ve onun oluşturduğu kibir de etkili olmuş mudur acaba bu durum üzerinde? Üzerinde durulmalı.

Dünya edebiyatı kavramı, günümüzün projelerinden biri olan kültürlerarası iletişimi sağlayabilecek önerilerden biri niteliğini taşımakta. Goethe’nin küreselleşmenin daha ivme kazanmadığı yıllarda İngiliz, Fransız, İspanyol, Sırp, hatta Doğu kültürleri ile kurmak istediği ve kurduğu ilişkileri bilmekteyiz. Edebiyatı bir köprü gibi görüyor Goethe. Ve bu köprü işlevinin dünya edebiyatı ile büyük ölçüde gerçekleşebileceğine inanıyor. Bu edebiyatın evrenselliği de içereceğini söylüyor.

Goethe'nin farklı toplumların farklı edebiyatlarından oluşacağını söylediği dünya edebiyatı kavramına geri dönersek, bu kavram Goethe'ye göre evrensel olduğu kadar yerelliği de içermekte. Ve henüz oluşmamış, ama kültürlerarası diyaloglar sonunda oluşacak dünya edebiyatına bir tür forum gözüyle bakmakta. Sadece yazar çizerlerin değil, sanatla ilgili herkesin görüşleriyle katılacağı ve özellikle insanların birbirlerini yakından tanınmasına olanak sağlayacak bir forum düşünüyor Goethe. Burada kültürleri birbirine yaklaştıracak diyalogun, kültürlerarası iletişimin, ortak ve benzer alanlarda buluşma yoluyla değil, kültürlerin farklılıklarını tanıma ve kabul etme sonucunda oluşabileceğini savunuyor. Goethe'nin bu savı Afganistan söz konusu olduğunda çağdaş kültür kuramlarına öyle pek yakın değil sanırım Yazarlarımızın, edebiyatı çalışma alanı edinmiş akademisyenlerimizin, yabancı edebiyatlara ilgi duyan birçok okurun şüphesiz iyi tanıyamadığı bir edebiyat Afgan edebiyatı. Onun kendi gerçeğinin bütün yönlerini harekete geçirmesi için öncelikle işgal ve savaş koşullarının da sona ermesi gerek.

(O)Tuz Yıllık Acılar

Satışı muazzam rakamlara ulaşan ve farklı dillere çevrilen *Uçurtma Avcısı*'nı da bu çerçevede anabiliriz sanırım. Halit Hüseyini'nin 2004 yılında yayınlanan ve bireysel kaderi siyasi olaylarla ustaca birbirine bağlayan *Uçurtma Avcısı* adlı kitabı, uluslararası bir başarı göstererek, günümüze kadar sekiz milyon adet satıldı. Onun kitabının bütün dünyada böylesine ses getirmiş olmasının nedeni Afganistan'ın üç dönemi (monarşi, Sovyet işgali ve Taliban rejimi) anlatılırken o toprakların 30-40 yıllık tarihine ışık tutmasıdır. Hüseyini'nin romanı, dünyaya yayılmış olan Afgan mülteciler için bir manifestoydu. Afganistan'ı sadece Taliban, El Kaide ve afyon ile özdeşleştiren Batılı okuyucular için ise, İngilizcede ülkeyi farklı bir açıdan ele almış oldu. Taliban'ın Afganistan'daki uygulamaları üzerine kurulmamış ama, Taliban gerçeğini de bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor roman.

Kişioğlu kendi serüveninin peşine düşer. Bu belki bir yere yerleşmek, orada kök salmak arzusudur, belki daha rahat, zenginlik içinde bir yaşantı hayalidir. *Uçurtma Avcısı*'nın yazarı Halit Hüseyini Kâbil'de doğmuş. Annesi orada bir lisede Farsça ve tarih öğretmeni olarak; babası ise büyükelçilikte çalışıyormuş. 1978'de Sovyet askerlerinin yaptığı darbe ve ardından gelen Sovyet istilasından sonra, 1980'de aile ABD'de politik sığınma hakkı elde etmiş. Lisede ve üniversitede birkaç kısa öykü yazan Hüseyini 10 yaşındayken Amerika'ya geldiğinde, yazmak konusunda hiçbir şey düşünmediğini belirtirken şunları ifade eder: "Göçmensenez bir amaç edinme duygunuz oluyor, o zaman bunu düşünmeye başladım. İngilizce konuşmadığınız ve daha yeni öğrenmeye başladığınız bir sırada, yazar olmak gibi bir şeyi pek düşünemiyorsunuz zaten.

İnsanlarla çalışmak istiyordum. İtibarlı bir şeyler yapmak. Sabahları uyanıp da yaptığım şeyin bir amaca hizmet etmiyor olduğunu hissetmeyi hiç istemedim. Ben 15 yaşındayken, yerleşmek için bizi San Jose'ye getiren anne babamın gurur duymasını istiyordum. Bu onlar için çok zor olmuştu. Babam bir diplomattı ve şoför eğitmenliği yapmaya başlamıştı. Buraya gelişimizden kısa bir süre sonra birkaç olay olmuştu. Bir keresinde kapı çalındı ve elden düşme giysiler, ayakkabılar ve bir Noel ağacıyla Kurtuluş Ordusu'ndan izciler geldiler, paladır küldür içeri dalmışlardı. Küçük düşürücüydü. Elbette müteşekkirdik. Ama utanmıştık. Düşündürücü bir deneyimdi. "İşte, bizim buradaki kimliğimiz."

Amerika'yı evi gibi hisseden ama duygusal olarak hâlâ Afganistan'a bağlı olduğunu da ifade eden Hüseyini'nin eğitim hayatı çok yoğun geçer. Bundan dolayı roman ya da edebiyatla ilgilenmeye vakti yoktur bu yıllarda. Hayatı belli bir düzene girdikten sonra yazmaya başlar. 1999'da bir gün bir iş görüşmesinden eve dönerken "Eğer şeytanla ya da öyle bir şeyle görüşme yaparsam ne olur" düşüncesi aklına takılır. Eve gittiğinde bu kısa öyküyü yazmaya başlar. Ardından epey öykü biriktirir Hüseyini. Bazılarını dergilerde yayımlatma imkanı bulur: Yayınlanmamış kısa bir öykü yazdığında *Uçurtma Avcısı* romanı da başlamış olur. Böylece onu bir roman olacak şekilde geliştirmeye başlar. Beş altı ay çalışır 11 Eylül'e kadar gayet düzenli bir biçimde yazar sonra ülkesinin ABD'ye gerçekleştirilen bu saldırıda adının anılmasından utanç duyar. "Taliban" sözcüğünü televizyonda ilk duyduğunda çok canı sıkılır. Afganların baskı göreceğini düşündüğünden dolayı bu romanı yazmaya arar verir. Birkaç ay sonra kitaba döner ve tamamlar. Otobiyografik öğeler barındıran bu roman

Kültürünün devamlılığını korumak için "Evde Farsça konuşuyoruz. Çocuklarımın Farsça konuşup, yazıp, okuyabilmelerini istiyorum. Dil her şeyin anahtarı. Eğer kültür kilitli odalarla dolu bir evse, dil de onları açan anahtardır. Eğer o anahtara sahip değilseniz, kendinizi bir kültüre, özellikle de kendi kültürünüze uydurmanız çok zordur. Kendinizi yabancılaşmış ve soyutlanmış hissedersiniz. Bu yüzden ilk adım dildir" diyen Hüseyini uzun yıllar sonra tam yirmi yedi yıl sonra ülkesine döndüğünde yaşadıklarını ise şöyle anlatıyor: "Merak beni yiyip bitiriyordu. Böyle yerlerin gerçekten var olduğunu görmeye ihtiyaç duydum – dolaştığımız çarşılar, eski okulum, cumaları babamın beni götürdüğü camiler ve ben çocukken pikniğe gittiğimiz eski kraliyet sarayı. Her şeyi gördüm. Bütün nostaljik özlemlerimi giderdim. Babamın evini buldum. Romanda Emir'in babasının evini bulmasıyla ürkütücü biçimde benzer bir şeydi. Bu imkânı size romanın doğası veriyor. Bir şeyleri gözünüzde canlandırıyorsunuz, kendinizi karakterlerin bulunduğu yerlere koyuyorsunuz ve neredeyse onlarla birlikte yaşamaya başlıyorsunuz. Böylece san-

ki çoktan Kâbil'e dönmüş gibiydim ve savaşın yıkımlarıyla kötü sonuçlarını yaşıyordum, zaten babamın evinde gibiydim. Kapıdan içeri baktım, evin hatırladığımdan ne kadar küçük, nasıl da dağılmış olduğunu gördüm.”

Bunun gibi daha nice olay yıllar içinde alışıldık hatta üçüncü sayfa haberlerini andıran bir kanıksamayı da beraberinde getirdi. Bu karanlık gerçek bu ülke edebiyatının da tanınmasının önünde bir set oldu. Pek çok yorumcu Afganistan'ı “klasik” anlamda yorumlamaktan, bugün hâlâ üzerinde pek çok kişinin uzlaştığı genelgeçer yorumların dar sınırları içine hapsetmekten kaçınmıyor, o ülkeyi daha farklı uzamlara taşıyan bakış açılarını tart(ış)mayı yeğliyor. Foucault'nun deyişiyle nesneleştirilerek yeni bir söylem biçiminin temelini atıldığı ülkedir burası. Bugün psikanaliz nasıl Freud'u çağırıştırıyorsa, dünyadaki küresel terör söylemi de hemen Afganistan'a gönderme yapmakta. Bu koşullar olmasaydı iç bölünmüşlüğüne ve sıkıntılarına rağmen Afgan edebiyatı bir şekilde gelişecek, başka dillere aktarılması da başka olacaktı kuşkusuz. Bu sona erdiğinde ise ister mekânsal isterse ulusallık anlamında bir Afgan edebiyatından söz edilip edilemeyeceği tartışması da gündeme gelecektir. Afganistan Orta Asya'nın Ortadoğu'ya geçiş yolunda bir kontrol bölgesidir. Ülkenin dağlık olması, bir şehrin etrafındaki çevre yolu gibi ülkenin etrafını çevreleyen yolun haricinde bir ulaşım olanak vermemektedir. Doğu sınırında stratejik öneme sahip geçitler bulunmaktadır. Etnik bölünmüşlük, halkın kültürel gelişimini engelleyici bir faktör olup, buna bağlı çatışmalar günümüzde bile Afganistan'ın bütünlüğünü engellemektedir. Bütünlüğün sağlanmadığı bir bölgede yekpare bir edebiyattan yada bir tür üst kimlik olarak beliren adlandırma doğrultusunda yol almanın mümkünatı üzerinde düşünülmelidir.

Yaşam koşulları hayat ve edebiyat ikilisinin farklı kurulmasını, önceliklerini derinden etkilemiştir. O nedenle bu ülke edebiyatı, modern edebiyatta olması gereken oyunsuluktan ve hafiflikten yoksundur. Dünya edebiyatını derinden etkileyen akımları burada fazla göremeyiz. 24

¹ Afganistan'ın tarihinde özellikle 19. yüzyıldaki sömürge dönemi günümüze ışık tutacak olaylara sahiptir. Bu dönem ülkenin kuzeyden Rus, güneyden İngiliz etkisine açık olmakla birlikte sömürüyle mücadelenin süregeldiği dönemdir. Ruslar Orta Asya'ya yayılırken, İngilizler de Hindistan'dan kuzeye doğru ilerliyorlardı. Afganistan bu iki gücün buluştuğu bölge oldu. Yüzyıl boyunca Afganlar tam bir bağımsızlığa uzak kalmış olmakla birlikte, buradaki direnç, İngilizlerin kuzeye, Rusların da güneye ulaşmalarını engellemiştir. Kısacası Afganistan bir sınır ülkesiydi. Bu sınırın oluşturuçuları değişse de muhatapları değişmedi.

MUHAMMED HÜSEYİN MUHAMMEDÎ*

Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

ÇOCUKLAR UYANMASIN

1

Gece yarısıydı, mermi sesiyle uykusundan sıçradı. Karanlıkta oturdu. Biri aç bir kurdu tarlasından uzaklaştırmış olmalı, diye düşündü. Odanın soğuduğunu hissetti. Karanlıkta, karısıyla çocuklarının üzerinden geçip sobaya odun attı. Odunlar henüz alev almamıştı; yorganın altına, karısının yanına uzandı. Sobanın deliklerinden dışarı çıkan alevi izlerken mermi sesini düşündü; kuru ve kısa bir sestti.

Makineli ya da on birli sesi değildi; kuru ve kısaydı. Uyku tutmadı, düşündü: “Ama tarlası köyden uzaktaydı. Nasıl olur? Oysa ses yakındı, çok yakındı.”

Doğruldu, çıtır çıtır yanan odunların sesini dinledi.

Sonra kibrit çaktı, gaz lambasını yaktı ve gaz lambasının sarımtırak ışığında, usulca uyuyan karısıyla çocuklarını izledi. Kadın döndü, yorgan üstünden kaydı ve gaz lambasının sarımtırak ışığında üstü açıldı.

Gaz lambasını aldı. Mermi sesini düşünmeden edemiyordu. Odadan çıktı, bahçeye gitti. Hava ayazdı, kar da yağıyordu. Gaz lambası elinde, evin etrafını kolaçan etti. Gecenin karanlığında bir şey göremedi.

Üşüyünce battaniyesine sarınmadığının farkına vardı; hızla eve döndü, odaya girdi. Odada yalnızca sobada yanan odunların çıtırtısı duyuluyordu.

Buz kesmişti. Yorganı kadının üstüne çekip yorganın altına girdi, gaz lambasının ışığını kıstı. Sonra yorganı kafasının üstüne çekti; yorganın altındaki tatlı sıcaklıkta henüz gözlerini kapatmamıştı, karısının sesini duydu:

“Dışarı mı çıkmıştın? Bir şey mi oldu?”

Adam, yalnızca, “Hayır!” dedi.

Gözlerini kapattı.

Kadın yorganın altında kıpırdandı, adam kadının teninin sıcaklığını hissedince, daha da yaklaştı.

2

Karısıyla çocukları henüz uyanmamışlardı; kalktı, giyindi, şalına sarınıp odadan çıktı. Dışarıda her yer bembeyazdı, kar hâlâ ince ince yağıyordu.

Adam dizlerine kadar kara gömüldü. Battaniyesinin içinde iyice küçüldü, karın içinde adım attı. Karın ezilme seslerini ayaklarının altında duyuyordu.

Evin etrafını baştan başa birkaç kez kolaçan etti. Karda ayak izleri vardı. Ama bir şey bulamadı. Her yer kardı. “Mutlaka bir şey olmalı, bu yakınlar-da...” Sonra sesin kuru, kısa ve çok yakın olduğunu hatırladı. “Mutlaka bir şey olmalı...” Sonra ahıra gitti. Ahırın etrafını dolaştı. Kafasının ve omuzlarının üstü karla kaplanmıştı. Ahırın arkasına gelince, gözü tarlasının sonundaki ağaçlara takıldı. Ağaçlar, karın ağırlığı altında dallarını eğmişlerdi.

3

Orada durmuş, ağaca yaslı, karın dışında kalmış ele bakıyordu. Karın dışında kalmış eli görünce durmuştu. Ayazda bütün vücudu ter içinde kalmıştı ama içi yanıyordu. Pürdikkat ele bakıyordu. Ona yaklaşması uzunca bir zaman aldı.

Yaklaşınca, arkasında karısının sesini duydu, birden arkasını döndü, oraya dek gelen ayak izlerine baktı.

Karısı, “Ne olmuş?” dedi.

Hâlâ ayak izlerine bakıyordu. Kadın tekrar sordu: “Niçin evin etrafında dolaştın?”

Yalnızca, “Hiçbir şey, sen git ben de geliyorum.” dedi.

Kadın oracıkta durdu. Yün hırkasına sarınmıştı. İnce ince yağın karın altında küçülmüş görünüyordu. Kadının gitmediğini görünce, durduğu yerde, ayağıyla eli ağacın gövdesinden ayırdı, karın içine gizledi. Geldiği yerden döndü. Kadın hâlâ orada duruyordu.

Kadın, “Ne yapıyordun?” dedi.

Adamın buz tutmuş saçına, sakalına baktı.

“Orada bir şey var.” dedi.

Kadın titriyordu.

Adam, “Çocuklar uyanmadı mı?” dedi.

Kadının yanından geçip gitti.

Kadın peşi sıra yürüyordu. Adam birden döndü, ağaçlara baktı. Elin görünüp görünmediğini bilmek istiyordu. Bir şey görmedi. Kadın da arkasına baktı, “Ağaçların altında ne gördün?” diye sordu.

“Hiçbir şey.” dedi.

Gaz lambasının ardında, yıkanmamış yüzlerini buğulanmış cama dayayan ve kendilerine bakan çocuklarını gördü.

4

Kadın arkasından seslendi:

“Çabuk döner misin?”

“Belli olmaz.”

Köye yollandı. Potinleri karın içinde kayboluyordu, içlerine kar giriyordu. Rüzgâr, karı yüzüne, gözüne savuruyordu, önünü görmesine izin vermiyordu. Karın dışında kalmış el zihnini kurcalıyordu. Sonra yenin rengini düşündü. Yen, eli ortalamıştı. Yen sarıydı, hayır hâkîydi. Askerlerin elbiselerinde kullanılan hâkî... Askerler, askerler... Bu yakınlarda devlet dairesi olmadığı biliyordu, askerler bu yana çok nadir gelirlerdi; şayet bir asker kaçmadıysa... Olduğu yerde durdu. Her yeri kar kaplamıştı.

5

Kahvehanenin duman dolu yarı aydınlık havasında yüzleri izledi. Yüzler tam görünmüyordu. Gözleri kahvehanenin duman dolu havasına alışınca, yüzler arasında muhtarı seçebildi. Değildi. Adamlar nargile içiyorlardı; ağızlarından duman savurarak etrafa tütün kokusu yayarken, kardan ve soğuktan söz ediyorlardı. Adamlara hal hatır sordu, bir sedire oturdu.

Çaycı ona bir çay getirdi, çay bardağını sedirin üzerine koyarken sordu: “İyi misin?”

Ama adamın cevabını beklemedi, bitirimhaneye doğru giden bir gence doğru yürüdü.

“Yavaş ol, yavaş!”

Sesi, adamların gürültüsünde kayboldu, çaycıyı duymadı.

Sıcak çay bardağını ellerinin arasına aldı. Buz tutmuş parmakları biraz olsun canlandı. Muhtarın gelmesini bekledi.

Çayını içerken gözünü kahvehanenin kapısına dikmişti.

Çay bardağını sedirin üzerine bırakırken kahvehanenin kapısı açıldı, kar tanelerinin saldırısıyla birlikte iri kıyım bir genç içeri girdi.

Genç, beraberinde dışarının soğuşunu da getirmişti. Adam titremeye başladı, yeni geleni iyice görebilmek için gözlerini kıstı.

Kahvehanenin duman dolu havasında yeni gelenin yüzünü görmesi biraz zaman aldı.

Yeni gelen kapının karşısına oturmuştu, başındaki, omzundaki karları silkiyordu. Tanıyordu. Muhtarın oğluydu.

Muhtarın oğlu şalını silkeledi, adamın karşısına, sedire oturdu. Muhtarın ne zaman geleceğini sormaya yeltenmişti ki muhtarın oğlu, “Nasılsın, iyi misin?” dedi.

Muhtarın oğlu, namlusu parlayan kalaşnikofunu yanına –sedirin üzerine– koydu.

Adam, elinde olmadan, “İyiym, iyi.” dedi.

Sorusunu sormadı, öylece kalaşnikofa baktı.

Muhtarın oğlu çay istedi.

Çaycı, çay bardağını onun önüne koydu. Uzaklaşırken, “Bizim oralara pek gelmiyorsun.” dedi.

Muhtarın oğluna söylemişti.

Muhtarın oğlu adama bakıyordu.

“Hele önce nargileyi tazele de dumanlanalım.” dedi.

Yüzünü bitirimhanenin kapısına çevirdi. Adam da baktı. Bitirimhanenin kapısının önünde duran genç, “Seni bekliyoruz.” dedi.

Muhtarın oğlu, “Dur hele bir çay içeyim. Güzel bir av yakaladım.” dedi.

Elini kalaşnikofun üzerine koydu.

Adamın çayı soğumuştur. Çaycı bardağını götürdü, sıcak çay getirdi.

Muhtarın oğlu çayını içip nargilesini tellendirince kalaşnikofu aldı, bitirimhaneye yürüdü.

Adam gün batana dek kahvehanede oturdu, insanları izledi. İnsanlar çay içiyor, nargile tellendiriyor, kardan ve soğuktan söz ediyorlardı. Fısıltılara kulak veriyse de bir şey anlamadı. Sanki kimse mermi sesini duymamıştı. Yalnız muhtarın oğlu şöyle bir bakmıştı. Sanki yüzünde bir şey okumak istiyordu. Hâlâ bitirimhanedeydi. Kalktı, tam şalına sarınıp gitmeye hazırlanmışken muhtarın oğlu, kendisine seslenen gençle birlikte, bitirimhaneden çıktı. Sedire oturunca, “Tarlana kurt saldırmadı mı?” dedi.

Adam, muhtarın oğlunun gözlerine dikti gözlerini; mermi sesini hatırladı ve karın dışında kalmış eli... Bir şey demedi.

6

Karısıyla çocuklarının uyuduğundan emin olunca yavaşça kalktı, gaz lambasıyla şalını aldı, odadan çıktı. Gaz lambasını holde yaktı, battaniyesine sarındı, elinde kasma ve kürek, yola koyuldu. Artık kar yağmıyordu.

Ahırın etrafından dolaştı, ağaçlara doğru yürüdü.

Gaz lambasının ışığında, karın beyazlığında, karın dışında kalmış elin yerini aradı. El şimdi karın altında olmalıydı. Hangi ağacın altında olabileceğini düşündü.

Rüzgâr, karları ağaçların dallarından aşağı döküyordu. Ağacı bulunca gaz lambasını bir dala astı. Oturdu, hâkî elbise ortaya çıkana dek, karları eliyle kenara itti. Karları itince askerin botlarını gördü. Askerin hâkî elbisesi buz tutmuştu, üstünde kan damlacıkları vardı. Muhtarın oğlunun söylediklerini hatırladı: “Tarlana kurt saldırmadı mı? Güzel bir av yakaladım.” Mermi sesini hatırladı: Kuruydu ve yakın... Çay içen, nargile tellendiren, kardan ve soğuktan söz eden yüzleri hatırladı.

Sakindi, önceki günkü gibi tedirgin değildi. Ölü askerin ceplerini aramak için uzandı. Askerin elbisesi buz tutmuştu. Vazgeçti; buz tutmuş zemin görününceye dek, kürekle karı kazdı. Sonra zemini kazmaya başladı.

Cesedin sığacağı kadar çukuru kazmak bir saat sürdü.

Cesedi karın üzerinde çekti, yanlamasına çukurun içine attı. Karla karışık buz tutmuş toprağı cesedin üzerine atarken gözü askerin yeni botlarına takıldı; soğuk, eskimiş potinlerin içindeki ayaklarından yukarı çıktı, titremeye tutuldu.

Cesedin ayakucuna oturdu ama botun bağcıkları buz tutmuştu, çözölmüyordu. Çakısını çıkardı, bağcıkları kesip botları güç bela cesedin ayaklarından çıkardı.

Çakısını cebine koyunca tenine değdi, soğukluğunu daha da hissetti.

Askerin cesedinin üzerini çamurla ve karla kapattığında karın yeniden yağmaya başladığını daha yeni fark etmişti. Kendi kendine, “Sabaha kadar her yer karla kaplanır.” dedi. Gaz lambasını daldan aldı. Botlarını koltuğunun altında sıkıştırıp eve yollandı.

7

Kapıyı arkasından sıkıca kapatınca, gaz lambasının sarımtırak ışığında kadının açık yakasını gördü. Sonra çocuklarını... Çocukları ötede, sobanın yanında uyumuşlardı.

Sobaya odun attı. Sobanın yanında durup ısınırken bakışı kadının açık yakasından aşağı kaydı.

Odonların çitirtisi daha yeni duyulmaya başlamıştı; kadın gözlerini araladı, adama bakarak, “Yine mi dışarı çıkmıştın?” dedi.

Kadın doğruldu, göğsünün kabartısı daha da belirginleşti. Adamın şalı omuzlarından düştü, kadına yaklaştı.

Adam artık odonların çitirtisini duymuyordu.

Kadın kesik kesik, “Çocuklar uyanmasın!” dedi.

* Muhammed Hüseyin Muhammedî, 1975'te Mezar-ı Şerif'te doğdu. 1982'den beri İran'da yaşıyor. 1996'da ülkesine döndü ve Belh Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. Ancak 1997 savaşlarından sonra yeniden İran'a göç etti. Geçinmek için bir süre terzilik yaptı. 2000'de İran'da Radyo-Televizyon Fakültesi'ne girdi. 1995'te İran'da düzenlenen öykü yarışmasında birinci oldu, ancak öyküsünü Derî Farsçada yazdığı için ikinci ilan edildi. 1999'da yayımladığı *Pervanehâ ve Çadorhâ-yi Sefid* (Kelebekler ve Beyaz Çadorlar) adlı öykü kitabı Afganistan Yazarlar Birliği tarafından birincilik ödülüne layık görüldü. Yayımlandığı yıl Golşirî Edebiyat Vakfı'nca en iyi öykü kitabı ödülü seçilen ve III. İsfahan Edebiyat Ödülü'ne layık görülen *Encirhâ-yi Sorh-i Mezar-ı Şerif* (Mezar-ı Şerif'in Kızıl İncirleri, 2004), 2008'de Afganistan Barış Ödülü'nü aldı. Afganistan öykücülüğünün tarihiyle de ilgilenen Muhammedî, 2006'da *Afganistan Öykücülüğü Sözlüğü*'nü, 2009'da *Afganistan Öykücülüğünün Çözümlemeli Tarihi*'ni yayımladı.

MUHAMMED HÜSEYİN MUHAMMEDİ*

Türkçesi: Şerife YERDEMİR

FÂTİYÂ

Bugün öğleyinn, reis; “Baban Yulmerek’de değil mi?” diye sordu.

“Evet, efendim.” dedim.

Neden sürekli olarak babamı sorduğunu da anlamış değildim.

Daha sonra da şoföre; “Yulmerek’e gidiyoruz.” dedi. Arabanın arka kapısını açtım ve reis bindi. Üç gün önce de aynı şey olmuştu. Öğlen, şubeye geldiğimizde, köylülerden biri bizi bekliyordu. Köylü, reisle konuşmaya başlamıştı. Söylediklerini duyamıyordum. Şoförle birlikte arabanın önünde duruyorduk. Endiwıyım, bizden daha uzakta reisin yanında yürüyordu. Reis aynı şekilde köylüyle sohbet etmekteydi. Birkaç defa bize doğru yöneldi, fakat daha sonra Endiwıyım’ı çağırdı ve ona bir şeyler söyledi. Biz, söylediklerini duyamıyorduk. Endi de bize doğru bakıyordu. Sonra reis, bizi işaret ettiğinde şoför çoktan direksiyona oturmuştu. Ben de arabanın arkasından koşarken, araba, tam reisin önünde durdu. Reis, arabaya binip Endiwıyım kapıyı sıkıca kapatıncaya kadar arabanın önünde kendime bir yer bulup onu beklemeye koyuldum. Tam karşıma oturduğu sırada da ne konuştuklarını sordum. Bana bakarak; “Hiçbir şey.” dedi.

“Nereye gidiyoruz? Daha yeni gelmiştik.” dedim.

Hiç konuşmadı, sadece etrafını şöyle bir süzdü. Sonra; “Hastaneye.” dedi.

“Hastane mi?” dedim.

Dikiz aynasından reise baktım, o da bana bakıyordu. Gözlerim onun bakışlarını yakalamıştı. “Daha geçen gün hastane idik. Acaba yine yaralıların durumunu mu öğrenmek isteyecek?” dedim kendi kendime.

Endiwıyım, tekrar sessizliğe büründü. Bugünlerde devlet hastaneleri, iki yüzden fazla yaralı hastalarla dolup taşmıştı. Hatta özel hastanelerde bile hiç boş yatak yoktu. Daha dün hastanedeydik. Boş bir yatak bulmak mümkün değildi, hatta yaralıları yerlere yatırmışlardı. Hastanenin kapısından geçerken, nöbetçiler dimdik kapıda selama durmuşlardı. Araba hastanenin tam karşısındaki merdivenlerin önünde duruyordu. Endiwıyım, benden daha çabuk davranarak arabadan indi ve reise kapıyı açtı. Reis tek bir kelime bile etmeden, aceleyle merdivenlerden yukarı doğru çıktı. Arkasından koşarken, reis adım-

larını yavaşlatarak bana; “Sen arabanın yanında kal.” dedi. Bunun üzerine çaresiz, geri dönüp beklemeye koyuldum. Endiwılıym, hastaneye reisten önce girmişti. Şoför de onların peşinden girmişti. Bu duruma şaşırmıştım. Sanki neden ben arabanın yanında kalmak zorundaydım. Şoför, silahsız bir şekilde gidebiliyor da ben bir *body gard* olduğum halde neden arabanın yanında kalmalıydım? Şoför dediğin, her zaman arabanın başucunda durur ve patronu geldiği zamanda hemen arabayı çalıştırarak onun ayağının ucunda durur. Bu her zaman hep böyle olmuştur. Ne konuştukları hakkında hiçbir fikrim yoktu. Kendi kendime söyleniyordum, reisin bütün odalara girip çıkması hatta bir iki yaralıyla konuşması, bir sürü zaman alırdı. Her odada on beş yirmi kişilik yatak vardı, hatta yaralıların bir kısmını yerlere yatırmışlardı. Arabanın kaputuna oturdum ve tüfeğimi dizlerimin üzerine koyarak bir sigara tütürmeye başladım. Artık hiçbir şey düşünmüyordum. Belki sigara biraz rahatlamamı sağlar dedim. Daha iki fırt çekmemiştim ki reis hastanenin kapısında göründü. Büyük bir telaş içerisinde silahımı elime alarak kendimi arabanın kaputundan yere fırlattım. Aynı şekilde reis görmesin diye sigaramı da uzağa fırlatırken, birden tüfeğin kundağı böğrüm batı. Aşağıdan bütün omurlarıma doğru bir ağrı saplandı. Nerdeyse ağrıdan yere kıvrılıp yatacaktım, ancak böğrüm birazcık baskı yapsın diye bacaklarımı iyice birbirine yaklaştırdım. Ayaklarımın üzerinde zar zor durabiliyordum. Tam kapıyı açmıştım ki reis hastanenin iki numaralı kapısının bulunduğu binaya doğru yöneldi. Şaşırp kalmıştım, bu kadar çok sayıda yaralıyı nasıl olmuştu da bu kadar kısa süre içerisinde ziyaret etmişti. Bir taraftan da böğrümü dirseklerimle sıvazlıyordum. Şoföre baktım o da reisin önünden koşuyor ve binaya giriyordu. Reis tam kapının karşısında durdu, içeri girmede. Neyin peşinde olduğunu bilmiyordum. Daha sonra şoför dışarı çıkarak reise bir şeyler fısıldadı ve sonra beraber arabaya doğru geldiler. Kapıyı açtım, reis arabaya binince ben de arabanın ön koltuğuna oturdum. Endiwılıym da binmişti ve bana bakıyordu. Böğrümü sıvazlarken, Kundaklı tüfeklerin bady gardlara göre olmadığını herhalde yüz defa söyledim. “Sahi reis, kimi arıyordu?” diye sordum.

Endiwılıym’ın birden suratı asıldı ve hiçbir şey söylemedi. Birden onun kundaksız tüfeğine gözüm takıldı; “Tüfeğin kundağı düştü mü?” dedim ve tekrar böğrümü yavaşça sıvazladım. Ağrısı biraz daha hafiflemişti. O gün, öğleden bu yana herkes bir tuhaf hareket ediyor ve çok az konuşuyordu.

Gece, arabanın kaputunda oturuyorduk, Endiwılıym; “Tüfeği hangi kaçakçılardan satın aldın?” diye sordu

Şaşırdım. “Sen ne dediğinin farkında mısın? Şimdi de tüfeğimi mi araştırıyorsun. İlk gün üç tane alan sen değil misin? Satılık değildi. Emir’e verdim. Yoksa sabah görmedin mi? Tusdî köprüsünün başında duruyordu.

Sabah, bizim köylülerden birine gidiyorduk. Tusdî köprüsünün başında Emir'i gördüm. O ilk gün, kaçakçılardan aldığım o tüfek de omzundaydı. O gün, hepimiz şubeden çıkıp sokaklara döküldük. Herkes kaçıyordu. Dört askerdiler. Biz selam verince, Endiwılıym da selam verdi. Onlar tüfeklerini fırlatınca, Endiwılıym, hızlı bir şekilde hareket ederek yerden üç tüfek aldı. Ben de erken davranıp bir tane almak istiyordum, fakat başka bir başkası benden daha çabuk davranmıştı. Tüfeği Emir'e verdim. Köprünün üzerinde öylece durmuştu. Hevâyî meydanından sürekli havan ve top mermilerinin sesleri geliyordu. "Neden aşağıya gelmiyorsun, görmüyor musun top ve havan mermileri yağıyor?" diye bağırırdım.

Sadece gülerek; "İyidir, iyidir..." dedi.

Biz artık oradan uzaklaşıp köyümüze doğru yola koyulmuştuk ve Emir'in sesini artık duyamıyordum. Emir hem görevini tamamlamak üzere hem de evden haber alabilmek için köprüde kalmıştı. Bense bütün gün reisin peşinde bir o tarafa bir bu tarafa gitmek zorundaydım. Babam gitmişti ve ben nereye gittiğini bilmiyordum. Hatta, nereye gittiğini, dağa mı yoksa Yulmerb'e mi gittiğini Emir'e bile sormaya fırsat bulamamıştım. Eğer dağa gitmemişse Yulmerb'e gittiğine emindim. Üç gündür reis beyin benimle konuşmamasının nedenini bilmiyordum. Sürekli şoför veya Endiwılıym'ı çağırıyor ve onlarla benden uzakta fısır fısır konuşuyordu. Zaten benimle konuşacak olursa yalnızca babamı soruyordu. Ben de ya Yulmerb'e gittiğini ya da dağa doğru gitmiş olabileceğini söylüyordum. Bazen de; "Sizin evinizde, köyde kim kaldı?" diye sorardı.

Ben de; "Emir. Tusdî köprüsünün başında nöbet tutuyor ve hem de evden haber alabiliyor." derdim.

Neden babamı bu kadar çok merak ediyor ve onun hakkında sorular soruyor, hâlâ anlamış değildim. Bu sabah Gazelâbâd'tan döndüğümüzde ölenleri defnetmeye gitmiştik. Geç ulaşabilmiştik oraya. Aynı günün bir gece öncesinde Hevâyî Meydanı birbirine girmişti. Ölüleri meydandan çıkarıp onları defnetmişlerdi. Tusdî köprüsünden geçerken Emir'i göremedim. Nöbetinin bitmiş olabileceğini düşündüm. Onun yerinde başka biri vardı ve nöbet tutuyordu. Sabah giderken de onu görmemiştim. "Emir nerede?" diye sordum.

Nöbetçi, tam ağzını açmış; "Emir..." diyecekken biz köprüden geçtik gittik ve onun uzaktan duyulan sesi de rüzgârla birlikte havada kaybolup gitti. Reis, bugün Yulmerb'e gideceğimizi söyledi. Araca binmek istediğim sırada reis beni yanına çağırarak; "Babanın nerede olduğunu öğrendin mi?" diye sordu.

"Ha!" dedim.

Dün bizim köylülerden birine sordum. Köylüler dağdan dönmüşlerdi artık. Babamı dağda hiç görmediğini söyledi. "Sanırım Yulmerb'te erkek kardeşinin, yani amcamın evinde olmalı." dedim. Sîlû caddesinden uzaklaşınca reis tekrar; "Baban nerede? Yanına gidiyoruz." dedi.

Hiçbir şey söylemeden şoföre baktım. O da suratını ekşitmişti ve hiç konuşmuyordu. Düünden beri böyleydik. Hevâyî Meydanı'na geri döndük. Düşman her iki taraftan da yolu tutmuştu. Sadece dağın çok dar olan yolunu serbest bırakmışlardı. Yulmerb, çevre bölge ve merkez şehirlerden gelen insanlarla dolup taşmıştı.

Reis; "Amcanın evi nerede?" diye sordu. Kendime geldiğimde, yakınlar da bir sokakta olduğumuzu anladım. Araba durdu. Aceleyle arabadan inip kapıyı açtım ve reis araçtan indi. Endiwilyım, duvarın kenarında duruyordu.

Reis; "Buraya gel!" dedi.

Daha kapıdan geçmemiştik ki birkaç köylü evlerinden çıkıp geldi. Reise bir şeyler sorup gittiler. Burada ne yaptıklarını da anlamamıştım. Odaya girdiğimde, babamı duvara yaslanmış oturur bir vaziyette buldum. Reis içeri girince, babam yerinden kalktı. Babamı çok solgun ve yorgun gördüm. Sanki omuzları çökmüş gibiydi.

Reis, yerdeki büyük mindere oturdu, ben de kapının kenarında ayakta beklemeye başladım.

Babam; "Evladım, neredeydin?" diye sordu.

Hiçbir şey söyleyemedim.

Reis; "Fatihani oku!" dedi.

Sanki odanın tahta tavanı başımın üzerinde dönüyordu, birden Tusdî köprüsünün üzerinde Emir'i gördüm ve ona; "İn artık şu köprüünün üzerinden, görmüyor musun havan ve top mermileri geliyor?" dedim.

Emir gülerek; "İyidir, iyidir!" dedi ve elini salladı. Tusdî köprüsünden her geçişimizde Emir'i orada neden göremediğimi şimdi daha iyi anlıyordum.

Reis; "Babanın ve annenin yanında kal!" dedi.

Tüfek ve şarjörü şoföre verdim. Şimdi buradayım ve bekliyorum. Reisin arabasının sokağın kıvrımında kaybolduğunu görüyorum, birden nenem aklıma geliyor ve amcamın evinden konuşma seslerinin yükseldiğini duyuyorum. ❦

* Muhammed Hüseyin Muhammedî, 1975'te Mezar-ı Şerif'te doğdu. 1982'den beri İran'da yaşıyor. 1996'da ülkesine döndü ve Belh Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. Ancak 1997 savaşlarından sonra yeniden İran'a göç etti. Geçinmek için bir süre terzilik yaptı. 2000'de İran'da Radyo-Televizyon Fakültesi'ne girdi. 1995'te İran'da düzenlenen öykü yarışmasında birinci oldu, ancak öyküsünü Derî Farsça-sında yazdığı için ikinci ilan edildi. 1999'da yayımladığı *Pervanehâ ve Çadorhâ-yi Sefid (Kelebekler ve Beyaz Çadorlar)* adlı öykü kitabı Afganistan Yazarlar Birliği tarafından birincilik ödülüne layık görüldü. Yayımlandığı yıl Golşirî Edebiyat Vakfı'nca en iyi öykü kitabı ödülü seçilen ve III. İsfahan Edebiyat Ödülü'ne layık görülen *Encirhâ-yi Sorh-i Mezar-ı Şerif (Mezar-ı Şerif'in Kızıl İncirleri)*, 2004), 2008'de Afganistan Barış Ödülü'nü aldı. Afganistan öykücülüğünün tarihiyle de ilgilenen Muhammedî, 2006'da *Afganistan Öykücülüğü Sözlüğü*'nü, 2009'da *Afganistan Öykücülüğünün Çözümlemeli Tarihi*'ni yayımladı.

REHNEVERD ZERYÂB*
Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

TOPRAK ALTINDA UYUYAN GÜZEL

Arkeolog, tepenin üzerinde, toz toprak içinde, çok uzun günler geçirmişti. Bıkmadan usanmadan kazıyordu. Toprak altına gömülen geçmişini diriltmek istiyordu. Toprak yığınlarının altında, antik bir kent bulmayı umut ediyordu –kadim kitaplarda anlatılan kenti.

Günler geçiyor, arkeolog, asistanlarıyla birlikte, toprak yığınlarını alt üst ediyordu. Her geçen gün tepenin bağı öncekinden daha çok yarılıyordu ama ortada bir şey yoktu. Tepe, yol kesicilerin eline düşen, üst baş aramasından sonra ceplerinden bir şey çıkmayınca sırtarak “Zavallılar!” diyen bir insana benziyordu.

Ama arkeolog vazgeçmek bilmiyordu. Günün ilk ışıklarıyla birlikte tepeye gidiyordu. Sanki tepe, koca bir kenti yutmuş bir devdi de arkeolog, kenti devin midesinden çıkarmaya çabalıyordu. Saatlerce çalışıyordu. Büyük toprak yığınları yerle bir oluyordu ama ortada bir şey yoktu. Kadim kitaplarda anlatılan kentten bir iz yoktu.

Dayanılmaz bir ıstırap arkeoloğu uykuda da uyanıkken de rahatsız ediyordu. Geceleri ahşap kulübesine döndüğünde yalnız başına düşünüyor, “Peki bu kent nerede?” diye soruyordu.

Yanıtı yoktu. Suskun tepe zihnini tırmalıyordu. Tepeyi, antik bir kenti yutmuş bir deve benzetiyordu. Arkeolog, artık ağaran saçlarını avuçluyor, “Nerede bu kent, nerede?” diye inliyordu.

Ahşap kulübesinden çıkıyor, eşikte duruyordu. Karşıda, meslektaşlarının çadırlarında, solgun ışıklar görölüyordu. Ötede, gecenin karanlığında tepe, huzur içinde uykuya dalmıştı. Tepe, usul usul soluk alıyormuş gibi görünüyordu gözüne. Tepe, kenti yutmuş bir dev gibi görünüyordu gözüne.

Kulübesine giriyor, kitapları karıştırıyordu. Kitapların daha fazla şey söylemesini istiyordu ama kitaplar tekrar tekrar söyledikleri şeyi yineliyordu sadece. Arkeolog, “Yeri yanlış saptamış olmayayım sakın! Ama kent bu tepenin altından başka bir yere gömülmüş olamaz ki!” diye mırıldanıyordu.

Aklına yeni bir düşünce geliyor, hemen onu uzaklaştırıyordu: “Hayır, Çinli gezgin yalan söylemiş olamaz... Yazdıkları doğru... Söyledikleri hep doğru çıktı. Kent burada olmalı, ama...”

Aynı ıstırapı duyuyordu içinde: “Yeri yanlış saptamış olmayayım!”

Genellikle bütün gece kâbus görüyordu. Sonra, günün ilk ışıklarıyla uyan-
dığında, tepeye gidiyordu. Öfkeyle, hiddetle tepeye bakıyor, toprağı alt üst
etmeye koyuluyordu. Kızgın güneş sırtını yakıyordu; elleri, ara sıra, taş par-
çacıklarını avuçlamaktan kanıyordu. Ama ortada bir şey yoktu –antik kentten
bir iz yoktu. Her yerde toprak ve taş parçacıkları vardı...

* * *

Kulübeden çıktığı o gece de her yer karanlıktı. Meslektaşları uykudaydı.
Gece ayazı çölün ve tepenin üzerine yayılmıştı. Yıldızlar berrak gökyüzünde
pırıl pırıl ışıltıyorlardı. Gecenin kokusu her yeri sarmıştı –çöl ortasındaki
durgun gecenin kokusu. Huzur içinde uyuyan tepeye bakıyordu, tepe soluk
alıyormuş gibi görünüyordu gözüne.

Şalına sıkı sıkı sarındı. Kulübeden iki adım uzaklaştı, gene yıldızlarla do-
lu gökyüzüne baktı, düşündü: “Bin beş yüz yıl önce burada büyük bir kent
vardı. O zaman da bu yıldızlar aynı böyle ışıltıyorlardı. Burada, ötede beri-
de insanlar yaşıyordu. Tıpkı benim şu an burada bulunduğum gibi...”

Bastığı yere baktı, ayağının ucuyla toprağı eşeledi. Sevdığı bir şiir geldi
aklına, bir dizesini mırıldandı: “Sonunda toprağa gireceksin!”

Derin bir üzüntü duydu. Kulübeye döndü. Bir kitap aldı, okumaya koyul-
du. Çinli gezgin şöyle yazmıştı: “Kente girdiğimde ilginç bir olay oldu. Bir
kadın kocasını bıçakla öldürdü. Sonra, kadının kayınbiraderi, kadını diri diri
ateşe attı. Bu kadın, hoş bir kadındı ve çok güzel heykeller yapıyordu...”

Arkeolog devam edemedi. “Peki, bu heykeller nerede?” diye sordu kendi
kendine.

Çinli gezginin yazdıklarını iki üç kez okudu, sonra uykuya daldı. Rüya-
sında kendini toprağın altına gömülen kentte gördü –bin beş yüz yıl öncesi-
di. Kenti tam olarak seçemiyordu. Her şey belli belirsizdi. Kentteki birkaç ya-
pı, kitaplarda gördüğü resimlemelere benziyordu. Sonra kendini bir evde bul-
du. Ev, birkaç yıl önce Hindistan’da gördüğü bir tapınağa benziyordu. Evin
duvarlarına çeşitli heykeller asılmıştı. Her yerde yabancı bir koku duyuluyor-
du. Arkeolog ilgiyle heykelleri izliyordu. Tıpkı Hindistan’da, o tapınakta iz-
lediği gibi. Heykeller güzel, bir o kadar da ilginçtiler.

Birden tapınağın taş zemininde çıplak ayak sesleri duydu, soluk soluğa
koşan bir kadın gördü. Kadın ince ve uzundu. Üstünde, kırmızı gül desenli
sarı bir gömlek vardı. Parlak siyah saçları göğüslerine dökülmüştü, beyaz
boynunda kırmızı mercanlar görülmüyordu.

Kadının ardınca bir adam belirdi. Adamın yüzüyle giysisi seçilmiyordu.
Adam da koşuyordu. Sonra kadın, kaçacak yeri olmadığını görünce durdu.
Yolun sonuna varmıştı.

Adam, tapınakta yankılanan bir kahkaha patlattı. Güzel kadına doğru yürüyerek korkunç bir sesle, “Artık elimden kurtulamazsın!” dedi.

Kadın geriledi, duvara çarptı. Adam kadına yaklaştı. Kadını kucaklamak istiyordu. Birden güzel kadın adamın kalbine bir hançer sapladı. Adam korkunç bir çığlıkla yere yığıldı. Kadın, elinde kanlı hançer, adamın başucunda duruyordu, korkudan donup kalmıştı. Ne yapacağını bilmiyordu. Büyülenmişti sanki.

Sonra bir başka adam belirdi. Bu adamın da yüzüyle giysisi seçilmiyordu. Adam güzel kadına doğru ilerledi, “Kardeşimi öldürdün, onu sen öldürdün!” dedi.

Kadın duvarın dibinde duruyordu, bedenini duvara yaslamıştı. Adamın elinde kırbaç vardı. Kırbacı havada savurarak haykırdı: “Seni diri diri yakacağım!”

Kadın bedenini duvara bastırıyordu, yüzünde tuhaf bir gülümseme belirmişti –acı ve sitemkâr bir gülümsemeydi. Kadın yazgısından korkuyordu sanki.

Adam, güzel kadına iyice yaklaştı, kırbacını indirdi. Ağır bir darbeydi. Kadın bayıldı. Adam kadını kucaklayıp bir köşede istiflenmiş odun yığınının doğru götürdü. Kadını odun yığınının üzerine koydu, odunları ateşe verdi. Ateş birden alev aldı. Kendine gelen kadın, alevlerin ortasında, acıklı ve korkunç çığlıklar atmaya başladı. Bu sırada adam, kırbacını havada savuruyor, “Ateş! Ateş! Ateş!” diye bağırıyordu.

Arkeoloğun kalbi hızla çarpıyordu, gizlendiği yerden çıkmaya korkuyordu. Ama birden, ansızın, elinde olmadan, adama bağırdı: “Zalim! Ey zalim!”

Uyandı. Kalbi hızla çarpıyordu. Boynu, omuzları ter içinde kalmıştı. Doğrulup feneri yaktı. Güzel kadının yuvarlak yüzüyle tuhaf gülümsemesi hâlâ gözlerinin önündeydi. Hafızasını zorluyor, çabılıyor, bu kadını nerede görmüş olabileceğini düşünüyordu. Aklına bir şey gelmedi, ama bu kadını önceden bir yerde gördüğünden emindi.

Kadının imgesini zihninden uzaklaştırmak istedi. “Peki, bu kent nerede?” diye sordu kendi kendine.

Çinli gezginin yazdıklarını hatırladı: “Kente girdiğimde ilginç bir olay oldu...”

Gene yuvarlak yüzlü güzel kadını hatırladı, gene hayale daldı: “Bu kadını bir yerde gördüm.”

Boynuna astığı kızıl mercanlarıyla göğüslerine dökülen parlak siyah saçları arkeoloğun gözlerinin önünde dans ediyordu. “Bu kadını nerede görmüş olabilirim?” diye mırıldandı.

Güneş batmak üzereydi. Arkeolog ve meslektaşları, yorgun argın, toparlanıyordu.

Arkeolog artık umudunu kesmişti. Nedensiz bir üzüntü yüreğini kapladı. Kötümserliğin acı zehri damla damla gönlüne akıyor, damarlarına işliyordu. Kazı bölgesini değiştirmeye karar verdi. Artık zaman kaybetmemeliydi. Antik kenti burada bulamamıştı. Kent başka bir yerde olmalıydı. Başka bir yerde... ama nerede?

Bu sırada, gün batımının ağır ve hazin sessizliğinde, birden genç bir meslektaşı seslendi. Arkeologun kalbi hızla çarpmaya başladı, "Ne oldu? Bir şey mi var?" diye bağırdı. Genç meslektaşı sevinçle, "Bir heykel!" dedi.

Hep birlikte sesin sahibinin olduğu yöne koşuştular. Arkeolog, uzun bir günün yorgunluğuna karşın, koşarak tepeye çıktı. Durmadan, "Bir heykel! Tanrım, bir heykel!" diyordu.

Suluk soluğa meslektaşının yerini aldı, başını yaklaştırıp dikkatle baktı: Heykelin burnunun ve yanağının bir bölümü belirgindi.

Başını kaldırdı, heykeli görebilmek için çevresinde halka olup eğilen meslektaşlarına bakarak sevinçle, "Bir heykel! Görüyor musunuz bir heykel!" dedi.

Genç meslektaşlarının yüzlerinde mutluluk okunuyordu. Hepsi sevinçle gülümsüyordu. Arkeolog, "Yanılmamışsınız, antik kent burada!" dedi.

Sonra, neredeyse bağırarak, "Antik kent burada!" dedi.

Sakınarak bıçağı ve fırçasıyla toprağı, çakılı temizlemeye koyuldu. Heyecanlıydı. Ter damlaları şakaklarından aşağı süzülüyor, gri saçları usulca sallanıyordu.

Heykelin başının ve saçlarının bir bölümü göründü –bir kadın heykeliydi. Sonra bir gözü toprağın altından çıktı, daha sonra dudakları gözüktü. Birden arkeologun bedenine baştan aşağı rehavet çöktü. Ağzı kurudu, elleri işlemez oldu. Heykelin dudaklarında tuhaf bir gülümsemenin gezindiğini gördü. Dün gece rüyasında gördüğü güzel kadının dudaklarında beliren gülümsemenin aynısıydı –acı ve sitemkâr bir gülümseme idi. Heykel yazgısına sitem ediyordu sanki.

Arkeolog heykeli gösterdi. Şaşkın gözlerle meslektaşlarına baktı, "Görüyor musunuz, gülümsemesini görüyor musunuz?" dedi.

Heykele dikti gözlerini, "Böyle bir şey nasıl mümkün olabilir... Nasıl mümkün olabilir?" diye mırıldandı.

Hava kararmıştı. Arkeolog heykelin boynundaki tozu toprağı temizledi, bir yandan da, "Peki, mercanlar nerede?" diyordu mırıltıyla.

Meslektaşlarından biri şaşkınlıkla sordu: "Hangi mercanlar?"

Arkeolog farkında olmadan cevapladı: "Boynundaki mercanlardan söz ediyorum, boynundaki mercanlardan!"

Meslektaşları şaşkınlıkla birbirlerine bakiştılar, başka bir şey sormaya cesaret edemediler. Sonra içlerinden biri, “Karanlık çöktü. Heykel kırılabilir. Yarın devam ederiz.” dedi.

Arkeolog karşı çıkmadan ayağa kalktı: “Evet, yarın devam ederiz, yarın.”

Ufukta kara bir bulut belirmişti. Gece yağmur yağacağı öngörüsünde bulundular. Dikkatlice heykelin üstünü yumuşak toprakla örttüler, üzerine çadır gerdiler. Sonra, heyecanlı geceyi sonlandırmak için oradan ayrıldılar.

Akşam yemeği yenilince arkeolog ahşap kulübesine doğru yola koyuldu, bir yandan da zihninde bir soru dans ediyordu: “Heykelle dün geceki rüyam arasında nasıl bir bağlantı olabilir?”

Yanıtı yoktu. Sonra uykunun ve rüyanın içyüzünü, rüyaların gelecekte haber verip vermediklerini düşünmeye başladı. Rüya üstüne okuduğu kitapları, öne sürülen kuramları hatırladı. Kuramlardan hiçbiri, rüyaların gelecekte haber verdiğini kabul etmiyordu. “Peki, neden bu gülümsemeyi bir gece önce rüyamda gördüm?” diye sordu kendi kendine.

Küçükken gördüğü rüyaları hatırladı. O zamanlar çok sık rüya görürdü. Büyüyünce, rüyalarının sayısı azaldı. Delikanlılığında erotik rüyalar görürdü. Komşu kızlarını, sokakta karşılaştığı kızları görürdü rüyasında. Sokakta görüp âşık olduğu kızları hayal meyal hatırladı. Yüzleri önce silik ve renksizdi ama yavaş yavaş belirginleşti. Hepsini hatırladı. Gülümsedi. Sonra, birden irkilerek, “Aman tanrım... Nasıl olabilir?” dedi.

Karman çorman geçmişinde bir kızı hatırladı, ilk kez ona âşık olmuştu. “Oydu... Rüyamda gördüğüm gülümseme de onundu.” diye mırıldandı şaşkınlıkla.

Delikanlılık çağına yeni girmişti. Kızları kesiyordu. Komşularının yuvarlak yüzlü uzunca bir kızı vardı. Kızın parlak siyah saçlarıyla beyaz boynu onu etkilemişti. O kıza âşık olmuştu. Geceleri onu rüyasında görüyordu.

Bir zaman böyle geçti. Onu yalnız yakalayıp konuşamıyordu. Bir gün dar ve ıssız bir sokaktan geçerken o kızı gördü. Kız çadorunu¹ kaldırmıştı. Üstünde kırmızı gül işlemeli sarı keten bir gömlek vardı. Beyaz boynuna kızıl mercanlar asmıştı. Kız ona yaklaşıncı duvara yaslandı. Parlak siyah saçları göğüslerine dökülmüştü. O gün bir şey diyememişti. Sadece baygın gözlerle kızı izlemiş, içinden ona, “Seni seviyorum!” demek istemiş ama diyememişti. Kız da bir şey dememişti ama her şeyi anlamıştı sanki. O anda tuhaf bir biçimde gülümsemişti –acı ve sitemkâr bir gülümsemeydi. Kız yazgısına sitem ediyordu sanki.

Böylece birbirlerinden ayrıldılar. Bir süre sonra kızı kocaya verdiler. Bir gün kızın kocasını bıçakla öldürdüğü söylentisi yayıldı. Sonra kızı kısas ettiler. Kayınbiraderi boynunu vurdu.

Arkeolog serseme döndü. Bedenine rehavet çöktü. “Demek rüyamda gördüğüm oydu... O gülümseme de onundu.” diye mırıldandı.

Kalbi daha hızlı çarpmaya başladı. “Peki ama niçin heykel aynı biçimde gülümsüyor, aynı biçimde...” dedi kendi kendine.

Şaşırmıştı. “Bu gülümsemenin gerçek anlamı ne? Bu heykelle âşık olduğum kız arasında nasıl bir bağlantı olabilir?” diye mırıldandı.

Çinli gezginin yazdıklarını hatırladı: “Güzel bir kadındı ve çok güzel heykeller yapıyordu.”

“Bu heykeli o kadın yapmış olabilir mi?” diye sordu kendi kendine.

“Kesinlikle, kesinlikle o yapmış olmalı.” diye yanıtladı içinden.

“Ama gülümseme neden o gün, o ıssız sokakta âşık olduğum kızın gülümsemesi?” dedi parmağını ısırarak.

Bir sigara yaktı. Dumanını seyre daldı, düşündü: “Belki de benzerliğin nedeni, iki kadın arasındaki duygudaşıktır. Bin beş yüz yıllık bir zaman dilimi iki insanı birbirinden ayırmış olabilir ama belki de, benzer acılar ve ortak dertler, her ikisini de aynı biçimde gülümsemeye itmiştir. Peki, heykeltıraş kadın duygularını bu heykelin gülümsemesine yansıtmış olamaz mı? Bütün sanatçılar bunu yapar. Ama ben bu heykeli Çinli gezginin kitabında anlattığı kadının yaptığını öne süremem. Buna kim inanır? Herkes benimle dalga geçer...”

Elleriyle yüzünü kapadı: “Peki bu gülümsemenin anlamı ne?”

Birden ayağa kalktı: “Bir kez daha görmeliyim!”

Feneri aldı, ahşap kulübeden çıktı. Yağmur hızla yağıyordu. Meslektaşlarına seslendi. Hepsı koşarak geldi. Arkeolog, “Heykel ıslanır. Onu hemen şimdi çıkarmamız gerekir!” dedi.

Tepeye gittiler. Arkeoloğun zihninde tek bir düşünce dalgalanıyordu: “Bu gülümsemenin anlamı ne? Bu gülümsemenin anlamı ne?”

Bizzat çadırın altına girdi, yumuşak toprağı temizleyip çalışmaya koyuldu. İkide bir feneri heykelin dudaklarına yaklaştırıyordu. Heykel aynı biçimde gülümsüyordu. Tuhaf bir gülümseme idi. Acı ve sitemkârdı. Heykel hayatına sitem ediyordu sanki. Arkeolog bu gülümsemenin gerçek anlamını öğrenmekte kararlıydı.

Heykelin çevresindeki toprağı kazıp çakılları temizlerken bir yandan da bilinçsizce usul usul mırıldanıyordu: “Sonunda toprağı gireceksin! Sonunda toprağı...”

Yağmurun şırıltısı, karanlık gecenin sessizliğinde, uzaktan ve yakından duyuluyordu. Her yer yağmurdu. Yağmur ve karanlık. Arkeolog hararetle ve ilgiyle çalışıyordu, heykelin dudağında yine aynı gülümseme vardı –acı ve sitemkâr gülümseme.

Sonunda heykel topraktan ayrıldı. Yalnızca başı vardı. Arkeolog başı aldı, kulübesine götürdü. Masanın üstüne bıraktı ve fenerin ışığında izlemeye koyuldu. Güzel bir baştı. Güzel bir kadın yüzüydü. Krem rengiydi.

Arkeolog, geçmişte olduğu gibi hemen heykelin tarihsel ve sanatsal özelliklerini incelemeye koyulmadı. Şimdi ilgisini çeken gülümsemeydi, heykelin dudaklarında beliren gülümseme. Arkeolog bu gülümsemenin ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordu. Bu heykeli yaratanın duygularını anlamak istiyordu. Âşık olduğu kızı hatırladı. Sonra o ıssız sokaktaki karşılaşma açık seçik gözlerinin önünde belirdi. O zaman daha on yedi yaşındaydı. “Hayat ne çabuk geçiyor!” diye düşündü. Önce dün geceki rüyasını, sonra Çinli gezginin öyküsünü hatırladı. “Zavallı kadın!” diye mırıldandı.

Gene heykeli düşündü. Heykelin dudaklarına elini sürdü, usulca, “Ayşe! Ayşe!” dedi.

Âşık olduğu kızın adının Ayşe olduğunu hatırladı. “Ayşe! Ayşe sen ne yaptın!” dedi.

Heykelin dudaklarına dikti gözlerini: “Bu gülümsemenin anlamı ne? Ayşe bu gülümsemenin anlamı ne?”

Gene dün geceki rüyasını hatırladı. Bin beş yüz yıl önce burada büyük bir kentin olduğunu, o zamandan bu zamana ne çok insanın doğduğunu ve öldüğünü düşündü. Başını önüne eğdi, “Bir gün ben de olmayacağım!” diye mırıldandı.

Artık yağmur yağmıyordu. Her yere sessizlik çökmüştü. Uzun süre öylece kalakaldı. Uykuya daldı belki de. Birden başını kaldırıncam kulübenin cam kapısından içeri güneş ilk ışıklarının yansıdığını gördü. “Binlerce yıldır bu güneş aynı biçimde yansıyor!” diye düşündü.

Gözü kulübenin duvarına asılı aynaya takıldı. Aynada yüzüne baktı, şaşırtıp kaldı: Aynada, dudaklarında tuhaf bir gülümsemenin belirdiğini gördü. Gülümsemesi, bir zamanlar âşık olduğu kızın gülümsemesinin ve toprağın altından çıkardığı heykelin gülümsemesinin aynısıydı. Rüyasında gördüğü kadının gülümsemesinin aynısıydı –acı ve sitemkâr gülümsemenin. Aynadaki yansıması arkeoloğun gözlerine, dudaklarında beliren gülümsemeyle yazgısına sitem ediyormuş gibi göründü.

Başını masaya yasladı, uykusuzdu. Gözlerini kapadı, “Belki de hep böyleydi, hep...” diye mırıldandı. ❧

* Muhammed A'zam Rehneverd Zeryâb, 1944'te Kabil'de doğdu. Kabil Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun oldu. İngiltere'de aynı alanda yüksek lisans yaptı. Bir süre muhabirlik yapan Zeryâb, daha sonra Enformasyon ve Kültür Bakanlığı'nda görev aldı. İngilizce yayımlanan *Aryana Dergisi*'nin yazı işleri müdürlüğünden sonra *The New Kabul Times*'in editörlüğünü üstlendi. 1989-1990 yılları arasında Afganistan Yazarlar Birliği Başkanlığı yaptı. Bu görevinden istifa eden Zeryâb Fransa'ya yerleşti. 2003'te Afganistan'a döndü ve Kültür Bakanı Danışmanlığı yaptı. Afganistan'ın en tanınmış öykücüsü olan Zeryâb, Afganistanlı öykücülerinden etkilendi. Bugüne dek yüzden fazla öyküsü yayımlanan Zeryâb'ın en son, *Golnâr ve Âyine* (Peşaver, 2003) adında bir kısa romanı yayımlandı.

¹ Kadınların üzerlerine aldıkları, genelde siyah renkte tek parçadan oluşan geniş örtü. (ç.n.)

SEKİNE MUHAMMEDİ*
Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

ASAMKADEM HANIM

Solgun sonbahar güneşi, perde aralığından odaya vuruyordu. Oda küp biçimindeydi. Odanın ortasında, üstünde nakışlı kırmızı bir örtü serili küçük bir masa vardı. İçi yapma çiçeklerle dolu bir cam vazo, masanın ortasında boy gösteriyordu. Masanın iki yanında iki koltuk vardı. Koltukların yüzü kırmızı ve güzeldi ama koltuklar eskiydi. Asamkadem Hanım, koltukları, ikinci el eşyaların satıldığı cuma pazarından almış, yüzlerini kendi zevkine göre değiştirmişti.

Odanın köşesinde cam bir masa vardı, dikdörtgen biçimindeydi ve üstüne küçük bir televizyon yerleştirilmişti. Televizyonun yanında eski, güzel bir radyo vardı. Televizyonun üzerine üçgen bir bez örtülmüştü, üstünde de bir fotoğraf çerçevesi vardı. Fotoğraf geçmiş yıllara aitti: Asamkadem Hanım, o zamanlar uzun boylu, güzel bir genç kızdı, hafif dalgalı siyah saçları omuzlarına dökülüyordu. Üstünde sade, mavi bir bluz vardı. Oda kapısının karşısındaki yatak, odadaki öbür mobilyalar gibi eski ama şık, tek kişilik bir yataktı. Yatağın yanı başındaki yüksek cam sehpanın üstüne bir telefon yerleştirilmişti. Telefonun yanında üzeri ciltli ciltsiz kalın kitaplarla dolu bir raf vardı. Telefonun zili odanın sessizliğini bozdu. Telefon çalıyor ve sesi odada yankılanıyordu.

Birinin hızlı adımlarının sesi odanın dışında duyuldu. Kapı, kuru gıcırıltılı bir sesle açıldı. Asamkadem Hanım, başörtüsünün düğümünü çözerek telefona koştu, ahizeyi kaldırdı. Çevir sesi, Asamkadem Hanım'ın kulağını tırmaladı. Ahizeyi bıraktı, başörtüsünü yatağa attı. Arkasında kısa kınalı saçlarını örmüştü. Mantosunu çıkardı, yatağa yığılıverdi. Neden sonra kalktı. Odanın kapısının önünde sağa sola saçarak çıkardığı ayakkabılarını aldı, düzeltti. Gardırobun kapağını açtı. Bir askı aldı. Mantosunu askıya astı, başörtüsünü katladı. Çoraplarını çıkarıp yatağın kenarında düzeltti. Mantosuyla başörtüsünü gardıroba yerleştirdi. Aynada kendisine baktı, elini yüzündeki kırışıklıklara sürdü. Gülümseyerek aynadan uzaklaştı.

Bir kitap aldı, koltuğa oturdu. Telefonun sesi odada yankılandı. Ahizeyi almak için elini uzattı ama telefona yetişemedi. Kalktı, ahizeyi kaldırdı.

“Alo!”

“Asamkadem Hanım mı?”

“Evet.”

“Emlakçıdan arıyorum, rahatsız etmiyorum ya? Odaya bir müşteri çıktı da.” Odadan ayrılma düşüncesi Asamkadem Hanım’ı rahatsız etti, eli gevşedi.

“Alo! Asamkadem Hanım orda mısınız, alo!”

“Evet, dinliyorum.”

“Yarın odayı görmeye gelecek. Genç bir kız. Saat sekiz gibi orada olur.”

“Peki, yarın sabah görüşürüz.”

Asamkadem Hanım ahizeyi bıraktı. Odaya bir göz attı. Odayı kiralamak için geldiği gün, odaya âşık olmuştu. Hep bir odası olsun istemişti, böyle bir odası. Odanın mobilyası azdı ama o, onlara âşikti.

Odayı aylık yedi bin tümene tutmuş, koltukların yüzünü değiştirmiş, masa için masa örtüsü ayarlamış, komşu kadından örtüye nakış işlemesini istemişti. Altı, yedi yıldır bu odada yaşıyordu ve hep böyle bir günün gelip çatmasından korkuyordu. Yeni kiracı gelmesin diye kirayı da artırmıştı ama şimdi gitmesi gerekti. Dergi yazıhanesindeki işini kaybettiğinden beri giderlerini karşılamıyordu. Birkaç aydır kirasını ödeyemiyordu ve geceleri, odadan ayrılması gerektiği düşüncesi yüzünden, sıçrayarak uyanıyordu. Telefon her çaldığında kalbi duruyordu.

Kapı birkaç kez vuruldu. Asamkadem Hanım saate göz attı. Saat sekizi çeyrek geçiyordu, zaman göz açıp kapayıncaya kadar geçmişti. Sanki gece hiç gelmemiş, bir anda sabah olmuştu. “Kim o?” diye sordu.

“Affedersiniz, Asamkadem Hanım mı?”

“Evet, siz kimsiniz?”

“Ben... ben Saadet.”

Asamkadem Hanım kapıyı açtı. Zayıfça, güleç bir kızcağızdı, başında beyaz bir başörtüsü vardı. Elini uzattı, “Merhaba!” dedi.

Asamkadem Hanım kızın elini sıktı, içeri buyur etti. Kız odaya bir göz attı. Asamkadem Hanım içinden, kızın odayı beğenmemesi, kirayı bir şekilde denkleştirebilmek ve burada kalabilmek için Tanrı’ya yalvarıyordu. Kız odada döndü, sevinçle el çırparak: “Harika bir oda! Çok güzel! Tam istediğim gibi.” dedi.

Odanın perdesini kenara çekti.

“Ne hoş! Akşamüstü buradan gelip geçen insanları izleyebilirim. Çok güzel!” dedi.

Sevinçle durmadan el çırpıyordu. Asamkadem Hanım üzgün, koltuğa oturdu ve kıza oturması için işaret etti. Ama kız sevincinden durmaksızın odada bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Kız, aynanın önünde duraksadı, aynada kendisine baktı, Asamkadem Hanım’a döndü; “Gerçekten harika bir oda! Öyle değil mi?” dedi.

Kız kitap rafına yaklaştı. Kitaplara bir göz attı, birini alıp sayfalarını karıştırdı. Sonra, aklına bir şey gelmiş gibi Asamkadem Hanım'a döndü ve utanarak; "Affedersiniz, ben edepsiz biri değilim, müsaade var mı?" dedi.

"Sorun değil."

"Peki, kitaplar size mi ait?"

"Evet, niçin sordunuz?"

"Hiç, öylesine sordum."

Kız kitapları teker teker eline aldı, baktı, sonra da aldığı yere koydu. Asamkadem Hanım, kızın kendisine baktığı bininci kez yine gülümsedi ama içten içe huzursuzdu, kıza nefret duyuyordu. Kız bir süre odada dönendi, sonra birden gözü televizyonun üstündeki fotoğraf çerçevesine takıldı. "Ne kadar güzelmışsiniz! Fotoğraf size mi ait?" dedi.

Asamkadem Hanım kıza baktı. Duygularını ele vermemek için yüzüne bir gülücük kondurdu.

Kız; "Şimdi de güzelsiniz tabii." dedi.

"Rica ederim, buyrun oturun."

Kız fotoğrafı yerine koydu, koltuğa oturdu.

"Sanırım odayı çok beğendiniz."

"Evet! Hem de çok."

"Öyleyse ben eşyalarımı toplayıp gideyim. Peki, ne zaman taşınacaksınız?"

"Yarın."

"Yarın mı? Sizce de erken değil mi?"

"Hayır! Hemen yarın taşınacağım."

Asamkadem Hanım sinirden kızın boğazına yapışmak, kızın soğukkanlı bakışlarını duyumsamamak için boğazına iyice bastırmak ve gülümseyerek "Hayır!" demek istiyordu. Ama yüzüne yine aynı gülücüğü kondurarak kıza baktı. Kız kalktı; "Yarın geleceğim. Lütfen odayı boşaltın. Bu kadar açık seçik konuştuğum için de beni affedin." dedi.

"Affedilecek bir durum yok. Ayrıca açık sözlü olduğunuzu sanmanızı gerektirecek bir şey de söylemediniz. Bence siz henüz rüştünü ispat edememiş, kendinden büyük bir bayana nasıl davranacağını bilmeyen genç bir kızsınız. Bilmiyorsunuz!"

Ellerini birbirine sürterek bedeninin titremelerini gizlemeye çalışırken yürümeye başladı. Asamkadem Hanım'dan böylesi sert bir tepki beklemeyen kız ona baktı, korkudan yusuvarlak olan gözlerini aralıksız kırpıstırıyordu. Asamkadem Hanım kapıya yöneldi, kapıyı hızla açtı. Kız kapı dışarı edilmek korkusuyla dışarı kaçtı. Asamkadem Hanım odada bir aşağı bir yukarı yürüdü, yatışınca yatağa uzandı. Son davranışının etkisiyle kızın belki de bir daha asla dönmeyeceğini, hatta ardına dahi bakmayacağını düşündü; bu düşün-

ce onu gülümsetti. Tam uykuya dalmıştı ki telefonun sesi onu uykusundan uyandırdı.

“Alo! Asamkadem Hanım mı?”

“Evet.”

“Hanımefendiciğim siz insanlara nasıl davranıyorsunuz böyle! Yarın sabah odayı boşaltıyor, gecikmiş kira borçlarınızı da en kısa zamanda getiriyorsunuz.”

Ahize sertçe kapandı. Şaşkın şaşkın ahizeyi elinde tutan Asamkadem Hanım, ahizeyi yerine bıraktı. Saate bir göz attı: Saat beşti. Kalktı, mantosunu giydi, ana yadigârı birkaç altınla birlikte bütün kitaplarını yanına aldı. Kitapları yarı fiyatına sattı. Altınları da sattı. Altınları sattıktan sonra emlakçıya gidip gecikmiş kira borçlarını ödedi. Odayı iki ay daha kendisine kiralaması için ısrar ettiyse de emlakçı kabul etmedi. Asamkadem Hanım iki aylık kirayı peşin, hatta biraz da fazladan vermeye razıydı. Çünkü iki aydan fazla yaşamayacağını düşünüyordu. Ama emlakçı kabul etmedi ve odayı ertesi sabah kadar boşaltmasını söyledi.

Asamkadem Hanım parka gitti, saatlerce oturdu. Gece saat on, on bir gibi bekçinin düdük sesiyle kendine geldi. Kalkıp eve gitti. Asamkadem Hanım perdelerle, koltuk yüzlerine, nakışlı kırmızı örtüye göz gezdirdi. Odayı onlar olmadan gözünde canlandırdı. Odada esen hava hoşuna gitmedi. Sahip olduğu birkaç parça giysiyi bavula koydu. Gecenin bir bölümünde yatağın içinde döndü durdu, bir türlü uyuyamadı. Sabah erkenden kalktı. Üstünü giydi, bavulunu aldı. Saat sekizde anahtarın kilidin içinde döndüğünü duydu. Koltuktan kalktı. Kızdı. Kız, Asamkadem Hanım'ı görünce korktu. Asamkadem Hanım kızın korktuğunu gözlerinde açıkça okudu. Asamkadem Hanım elini uzattı; “Merhaba Saadet Hanım!” dedi.

Kız geriledi, odaya bir göz attı. Korkusunu yendikten sonra; “Hanımefendi dün size eşyalarınızı toplamanızı söylemiştim, şu pılı pırtıyı niçin toplamadınız?” dedi.

Asamkadem Hanım kıza baktı, çabucak başını çevirdi. Kızın gözyaşlarını görmesini istemiyordu. Kız koltuklardan birinin yüzünü çekti. Yırtılan yüzü bir köşeye savurdu. Asamkadem Hanım, gözyaşlarını eliyle silerek bavulunu alıp odadan çıktı.

Kız gülümseyerek perdeyi kenara çekti.

* Aslen Afganistan'ın Arzegan eyaletinden olan Sekine Muhammedî 1984'te İran'ın Meşhed şehrinde doğdu. Ziraat Mühendisliği okudu. 1999'dan beri öykü yazar Muhammedî, II. Fars Şekeri Ödülü'ne layık görüldü. İlk öykü kitabı, *Hava Buy-i Hâk Midehed (Havada Toprak Kokusu Var)* 2003'te yayımlandı.

MUHAMMED ASIF SULTANZÂDE*

Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

İŞGAL

Saat tam yedi on.

Genç adam bakışını saatten çevirdi ve her günkü gibi giyinmiş, elinde çantası dışarı çıkmaya hazırlandı. Odasına tok bir bakış attı; orada kendisini güvende hissediyordu. Gene her günkü duygu kapladı içini: Evine dönmesi mümkün olacak mıydı? İçi burkuldu. Kapıyı arkasından kilitledi, merdivenden indi. Saat kaçta evden çıktın, diye sorarsa biri ne cevap verecekti?

Yaşlı kapıcı her zamanki gibi yerinde yoktu, yalnız sarı kedisi sandalyesinin üzerinde, kapının yanında, uzanmıştı. Kedi, ayak sesini işitince gözlerini açtı, adamın cebine soktuğu eline baktı.

“Bugün senin için bir şeyim yok.”

Duvar saatinin tik takları duyuluyordu. Keşke yaşlı kapıcı orada olsaydı da ona saati sorabilseydi. Ama olsun, bir önemi yoktu; saati, sokağın başındaki dükkâncıdan da sorabilirdi.

Sokağa adım atar atmaz gene çıplaklık hissine kapıldı. Sanki bir göz sürekli onu izliyordu. Her günkü gibi dükkânın kapısının önünde durdu, yüksek sesle, “Saat kaç?” diye sordu.

Saatini yeninin içinde gizlemeye çalıştı. Dükkâncı, şüpheli gözlerle ona baktı: “Kendine bir saat alsan ya, her gün saati soruyorsun.” dedi.

“Saat kaçta evden çıktığımı bilmek istiyordum da...”

Gülümsedi. Dükkâncı dikkatle ona baktı; “Saat kaçta evden çıktığından bana ne ki...” dedi.

“İdarehaneye gideceğim, saatin kaç olduğunu bilmiyorum.”

“Yedi çeyrek.”

“Hayır, yediye on üç geçiyor.”

“Saatin var ne diye...”

“Bilmenizi istedim.”

Dükkâncının tepkisini görmek için beklemedi, biraz olsun rahatlamıştı. Evden ne zaman çıktın, diye sorarsa biri, artık bir tanığı vardı. Ama ya dükkâncıyla ne konuştun, diye sorarsa ne diyecekti? Saati sordum, derdi ama kendisinin saati yok muydu? Vardı, ama... Aması ne? Sakın onunla başka bir

konuda konuşmuş olmayasın? Onunla ne işin vardı? Gene korkuya kapıldı genç adam. Oradan geçen askerî helikopterin sesi duyuldu. Genç, başını havaya kaldırdı, gökyüzünde helikopteri aradı. Göremedi. Helikopter geçmişti ya da görünmüyordu, uzaktan sesi duyuluyordu yalnız. Gözü üçüncü kattaki bir evin penceresine takıldı. Camın ardında bir kadın ya da bir genç kız duruyor, sokağa bakıyordu sanki. Genç olmalıydı, kırmızı bluzun içinde çok güzel görünüyor olmalıydı.

Niçin yukarıya, o pencereye bakıyordun, diye sorarsa biri ne diyecekti? O kadınla ya da o kızla ne işin vardı? Onu tanıyor musun? Ne iş yapar?

Başını öne eğdi, gene korkuyla yürümeye başladı. İnsanlar yanından geçip gidiyorlardı. Genç adam yalnız ayaklarını görebiliyordu. Gelip geçenlerin ayakkabılarından ve pantolonlarından kadın mı, erkek mi, genç mi, yaşlı mı olduklarını anlayabiliyordu; hatta yürüyüşlerinden ne iş yaptıklarını dahi kestirebiliyordu. Yürürkenki tek eğlencesiydi bu. Ayakkabı sahiplerine isim taktığı da oluyordu. Kimi nerede gördüğünü hafızasına kazıyor, bugün kimi görmediğini biliyor, başına bir şey gelmesinden endişe edip onun için üzülüyordu.

Karşısından takır takır ayak sesleri geliyordu. Yaklaşınca bir ayak ve bir baston görüş alanına girdi. Savaşta yaralanmış olmalıydı, acaba neredeydi?

Şimdi o çıkar ortaya. Biraz yavaşladı. Öteden kibar ayak sesleri duyuldu, düzenli ve ağır. Kaygısını hem azaltıyor hem artırıyordu. Yaklaşınca, ince, zarif ayaklar görüş alanına girdi. Yüreği çarpmaya başladı. Ne olursa olsun ona bakmalısın. Ya sorarlarsa... Bırak sorsunlar, ne isterlerse sorsunlar. Sen onun hakkısın, o da senin hakkın... Başını kaldırdı. Yine o ağırbaşlı kızdı. Göz göze geldiklerinde kız gülümsedi. Gencin yalnız dudakları titredi biraz. Kız geçip gitti, parfümünün kokusu sokağın başına dek...

Onu tanıyor musun, diye sorarlarsa ne diyecekti? Hayır, tanımıyorum. Pe-ki, o hâlde niçin sana gülümsedi? Bilmiyorum, onunla tanışmak istiyorum. Yok, belki bunu görmezler.

Genç adam ne kadar çabaladıysa da başını kaldıramadı. Genç kızın ayakları yanından geçip gitti, parfümünün kokusu sokağın başına dek havada duyuldu.

Yoluna doğruca devam etti, sokağın başına ulaştı. Gerçi içinden başka sokaklardan geçmek geliyordu: Eski evlerin bulunduğu sokakları kesen, başka sokaklara açılan sokaklardan... Sonu gelmeyen sokaklardan... Küçük derele-re benzeyen, birbirlerine kavuşan, sonra çaya dökülen, oradan ırmağa, arabalarla ve insanlarla dolu ırmağa benzeyen caddeye ulaşan... Onca, bu derele-re gitmek, onları keşfetmek, o sokaklarda insanı ürperten kaybolmuşluk duygusuna kapılmak ne kadar zevkliydi. Kaybolursun da seni kimse tanımaz. Hiçbir göz izlemez seni, kurtulursun...

Ama oralara niçin gittin, diye sorarlarsa ne cevap verecekti? Oralarda tanıdığın biri olmasın sakın? Kiminle bağlantın var?

Caddeye ulaşmıştı, başını sağa sola çevirmeksizin. Gelen gürültüden caddeye ulaştığını anlamıştı. Şimdi sağa dönmeliydi, birkaç yüz metre daha yürüyecek, otobüs durağına ulaşacaktı. Sokağın başında durdu, sola baktı. Bu caddenin nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilmiyordu. Gerçi odasındaki masanın çekmecesine sakladığı harita sayesinde bütün şehri karış karış biliyordu ama caddeleri ve meydanları hiç yakından görmemişti. Akşamları idarehaneden dönünce haritayı alıyor, masanın üzerine yayıp ışığın altında incelemeye koyuluyordu; caddelerde gezip tozuyordu. Bir caddeden öbürüne, öbüründen de meydana ulaşıyor, birkaç sinemaya ve tiyatroya uğruyor, biraz da kütüphanede zaman geçiyordu. Dönüş yolunda birkaç meyhaneye giriyor, sonra yorgun argın, sarhoş ve perişan evine dönüyor, kanepenin üzerine yığılıyordu; akşam yemek yeme isteği de duymuyordu. Gerçi idarehaneden dönerken yol üstündeki sandviççiden bir soğuk sandviç alıyordu ama iştahı olmuyordu, yemek yemeden yatağına giriyor, ertesi gün akşamdan kalan sandviçi, kapının önünde, yaşlı kapıcının kadirşinas kedisinin önüne bırakıyordu.

Niçin sola bakıyordun, diye sorarlarsa ne diyecekti? Soluklanmak için orada durduğunu söylerdi. Soluğu kesilmişti. O anda gerçekten soluğunun kesildiğini hissetti. Hep bu caddelerin tozu dumanı yüzünden ya da belki de hazımsızlık yüzünden... Birini beklemiş olmayasın? Hayır, kimseyi beklemiyordum.

Hızla sağa doğru yürümeye başladı. Başını gene öne eğdi, karşıdan gelen insanlarla göz göze gelmemek için. Niçin insanlara bakıyorsun? İçlerinde tanıdıkların mı var yoksa? Kimseye bakmıyorum, kimseyi de tanımıyorum.

Durak kalabalıktı. Herkes kendince bir şeyler düşünüyordu, kimse kimseyle konuşmuyordu. Gene helikopter sesi duyuldu, genç gene boşuna onu gökyüzünde aramaya koyuldu. Her gün olduğu gibi tam dört dakika bekledi, onu idarehanesinin yakınlarına dek götüren otobüs geldi. Bir grup indi, başka grup bindi. Otobüsün içi doluydu, insanlar birbirlerini itip kakıyor, birbirlerini tekmeliyorlardı ama kimsenin kimseye bir şey dediği yoktu. Yukarıdaki demir boruya asılarak tutunan genç adamın karşısında yaşlı bir köylü oturuyordu. Elinde bir kâğıt vardı. Kâğıdın üzerinde adres yazılı olmalıydı, yanındaki adama bir şeyler soruyordu. Genç kulak kesildi: "Postane durağı..."

Adam omuz silkti: "Maalesef bilmiyorum." dedi ve caddeyi seyre koyuldu. Genç dayanamadı, yaşlı adama; "İzninizle yolu size tarif edeyim." dedi. "Lütfen."

Postane durağı, genç adamın idarehanesinden iki durak sonraydı. Bütün durakları ezberlemişti, haritasında sürekli oralara gider gelirdi.

“Ben indikten iki durak sonra siz ineceksiniz.” dedi.

Sen bu durağı nereden biliyorsun, diye sorarlarsa ne cevap verecekti? Oraya gidip birine mektup göndermiş olmayasın? Hayır, şimdiye dek kimseye mektup yazmadım. Kime mektup gönderdin? Kim o ve nerede? Ne iş yapar? Ne işiniz var? Yoksa...

Bir süre önce idarehaneye çıkan, bulundukları caddenin paralelindeki caddede, silahlı çatışma çıktığını hatırladı. Kavşakta çevirme yapan askerî cipe ateş açılmıştı, bir subayla iki er ölmüştü. Gerçi onlar idarehanedeydiler, silah seslerini duymamışlardı. Olay gazetelerde çıkmamış, radyolarda söylenmemişti. Ama idarehaneden dönerken, yolunun üzerindeki sandviççide, iki kişi bu olayı fısıltıyla birbirlerine anlatıyorlardı.

Gencin benzi sarardı. Bu işe karışmış olmayasın? Hayır, siz de biliyorsunuz ki ben idarehanedeydim. Nereden bilelim? Oraya gitmiş, askerî cipi gözlemiş, sonra da bir plan yapmış olabilirsin. Kiminle? İnsanların itiş kakışları yüzünden genç iyice kötüleşti. Midesi de ağrıyordu. Midesine bir ağrı saplanmıştı, yavaş yavaş bağırsaklarına doğru ilerliyordu. Hepsini yemek yememek yüzündendi. Hazımsızlıktandı. Evet, hasımsızlıktan. Bugün mutlaka idarehaneden vizite kâğıdı alacak, hastaneye gidecek, doktora görünecekti.

“Siz ... idarehanesinde mi çalışıyorsunuz?”

Yanında paltolu bir genç duruyordu, gözlerini gözlerine dikmişti. Genç adamın gözleri, keskin bakışlara dayanamadı, öne düştü. Titrek bir sesle; “Evet, siz nereden biliyorsunuz?” dedi.

Paltolu genç gülümsedi: “Postanenin çalıştığınız idarehaneden iki durak ötede olduğunu söylediniz ya.”

“Hım.”

“Sizinle bir işim var.”

“Ne işi?”

“İzin verirseniz idarehanenize gelip orada anlatayım.”

Genç adamın midesine gene bir ağrı saplandı, bağırsaklarına yayıldı. Midesi bulanıyordu. Ne yapmalıydı? Otobüs durağa varmıştı. Çabucak o itiş kakıştan kurtulmalıydı.

“İzninizle...”

Kalabalığı yararak hızla kapıya yöneldi. Yaşlı köylü; “Beyefendi, iki durak sonra...”

Genç adam önemsemedi, indi. Açık hava biraz olsun iyi geldi ama midesi hâlâ ağrıyordu. Hızla yolun kenarına geçti. Niçin bu durakta indir, diye sorarlarsa... Kötü olduğunu, tuvalet ihtiyacı hissettiğini söyledi. Gerçekten de kötüydü, sokağın ilerisinde umumi tuvalet olduğunu gösteren küçük tabelayı görmeseydi daha da kötü olabilirdi. Koşamıyordu, yürüyemiyordu da. Koşar

adım tuvalete gitti; tuvalete nasıl girdi, klozete nasıl oturdu anlayamadı. Sakın kötü olduğunu bahane edip birini görmek ya da başka bir iş için tuvalete gitmiş olmayasın, diye sorarlarsa... Toparlandı; çünkü mide ağrısının iki gün daha süreceğini hissediyordu. Görüşü yavaş yavaş netlik kazanmaya başladı. Gözü, tam karşısındaki tuvalet kapısının üzerine çiziktirilmiş şekillere takıldı. Alelacele çizilmiş çirkin çıplak bedenlerle eğri büğrü yazıyla yazılmış yazılara... Yazıları okumaya çalıştı. Ne faydası vardı? Olsun, böylece zaman öldürebilirdi. Hem işini yapmış olursun, hem bir şeyler okursun. Yazılara dikkatlice baktı. Okuyamadı, sinirleri bozuldu. Ötede birisi okunaklı bir yazıyla şöyle yazmıştı: “Ne zamana dek bu rejime katlanacaksınız...”

Sanki cereyana kapılmıştı, donup kaldı, hafifçe doğruldu. Bu da neydi? Yoksa birisi... Çevresine bakındı. Yalnızdı. Yukarıya baktı, kimsenin onu gördüğü yoktu. Gizli kameralardan da bir iz yoktu. Yazının devamını okumaya başladı: “Niçin kimse mevcut duruma itiraz etmiyor. Gerilla savaşıyla baskılardan kurtulmak...”

Korkuya kapıldı; biri kendisinden sonra gelebilir, bunları onun yazdığını düşünebilirdi. Evet, bunu sen mi yazdın, diye sorarlarsa ne diyecekti? O yazmamıştı, yazısı da öyle değildi. Ama yazısını bilerek değiştirmiş olabilirdi. Hayır, olamaz. Yazı mavi tükenmez kalemle yazılmıştı. Bakayım senin de... Onun da cebinde mavi tükenmez kalem vardı, bir de kırmızı; şimdi ağırlıklarını hissediyordu. Hemen şimdi dışarı çıkmak için kapıyı açabilirdi ama ya dışarıda kendisini yakalamak için bekleyen biriyle karşılaşır ve... Biri demir kapıyı tıklattı, birden yerinden sıçradı. Bu da kimdi? Tuvalet ihtiyacı olan birine benzemiyordu. Sakın memur olmasın? Suç âleti ortadan kaldırılmalıydı. Elini ceketinin cebine soktu, tükenmez kalemini çıkardı. Mavi tükenmez kalem nereye saklayabilirdi? Ama efendim, benim mavi tükenmez kalemim yok ki! Bütün ceplerimi arayın isterseniz... Tükenmez kalem saklayabileceği hiçbir yer yoktu. Rezervuarın üzerine koyabilirdi ama aramada çabucak bulunurdu. Üstelik tükenmez kalemin üstünde parmak izi de vardı, bu durumu daha da kötüleştiriyordu. Onu nasıl... Yutulmazdı da. Deliğe atsa... Bu da olmazdı. Deliğin aşağısı kapalıydı, kalem akıp gitmezdi, takılırdı, durum daha kötüleşirdi. Kapı gene vuruldu.

“Bekleyin, şimdi çıkıyorum, bir dakika...”

Pantolonunu çekmişti, etrafına bakındı, ne yapabilirdi? Kapı bir kez daha vuruldu. Birden tükenmez kalem kabin duvarının üstünden öteye fırlattı, sesini duydu, bir duvara çarpmıştı, sonra bir başka duvara çarpıp yere düştü, oturan bir adamın söylendiğini duydu... Kapıyı açtı. Sinirli bir adam, ters ters bakarak yanından geçip içeri girdi. Adam şimdi yazıları görecekti ve... Hızla, ellerini yıkamadan dışarı çıktı. Hızla içeri giren bir adamla göğüs gö-

ğüse geldi. Özür dilemedi, bir solukta sokağın başına koştu. Adam arkasından geliyor olmasındı, arkasına bakarak koşmaya devam etti, kimsenin gelmediği yoktu, biraz olsun rahatladı. Caddeye çıkınca sağa döndü, idarehaneye doğru yürüdü. Neden geciktin, sorusuna ne cevap verecekti? Saatine baktı. Sekizi on beş dakika geçiyordu, mesai saatini geçirmişti. Oraya gidene kadar on beş dakika, yarım saat daha geçecekti. Taksie binse biraz olsun erken gidebilirdi... Fark eden bir şey olmaz. Geç kalmak, geç kalmaktır; azmış çokmuş fark etmez. Neden geciktin? Önemli olan buydu. Bu süre zarfında neredeydin, kiminleydin...

Lanet olsun böyle hayata! Ne biçim bir hayat bu? Yolunu değiştirdi, sola döndü, idarehanenin bulunduğu yönün aksine. Gene koşar adım yürüyordu. Oraya ulaşana dek kimse yakalamasın da ondan sonrası önemli değil. Karşıdan karşıya geçerken ayağı bir çukura, tank paletlerinin asfalt üzerinde açtıkları çukurlardan birine takıldı, az kalsın yanından geçen bir motosikletin altında kalacaktı. Karşı tarafta, su oluğunun üstünden atlarken, kaldırımında bir yayayla çarpıştı.

“Bu ne acele?”

Yaya onu omuzlarından tutmuş sarsıyordu. Sıradan bir yayaya benzemiyordu. Palto giymişti, başında kasket vardı, siperinin altında keskinleşen gözleri, içinde gizlediklerini bile görebilirdi. Sakın memur...

“Şüpheli tavırların var.”

“Ben bir şey yapmadım.”

“Nereden bilelim?”

Yaya pis pis sırtıyordu, genç adam, kimse duymasın diye, sakın sakın konuşuyordu. İkisi omuz omuza yürüyorlardı.

“Peki, sen ne yapmadın?”

“Onu ben yazmadım.”

“Sen yazmış olmalısın, senin yazın.”

Güldü. Niçin kendisini ele vermişti.

Birden koşmaya başladı. Adamın arkasından gelip gelmediğini bilmiyordu. Dört yol ağzında, ürkünç duran tank topunun altından geçti, sağa döndü. Irmağın orada olduğunu biliyordu, yüz adım ötede. Haritada defalarca ırmağın kıyısında yürümüştü, kimi zaman da aşağılara iniyor, taş köprüünün üzerinde oturuyor, suya olta atıyor, balık tutuyordu. Her gün yolda karşılaştığı kız da onunlaydı. Defalarca bahse tutuşmuşlardı, en çok balık tutana beriki sinema bileti ısmarlayacaktı.

Irmağa ve üzerinden geçen köprüye ulaşmıştı. Düşlediği gibiydi. Yalnız suyu mavi değildi, griydi, insanın içine korku salıyordu. Böyle bir suyun içinde ölmek, çok acı olmalıydı. Köprüünün parmaklıklarına tutunup aşağı

sarktı, suyun dibini görüp göremeyeceğini bilmek istiyordu. Su köpürmüştü, bulanıktı. Suya atlasın mı, atlamaşın mı? Atlasa daha iyiydi. Yaşadığı bu hayat, nasıl bir hayattı? Ölmek daha iyiydi... Rahatlardı. Kurtulurdu. Peki, niçin intihar ettin diye sormayacaklar mıydı? Sorsunlar... Ölü insan da sorguya çekilir miydi? Biraz olsun sevindi, ama ya atlar da ölmezse ne olacaktı? Ölürdü. Kesin kes ölürdü. Kaç kez, insanların kendilerini bu köprüden attıklarını ve suyun derinliklerinde can verdiklerini duymuştu... Peki ama ölmezse ne olacaktı? Ya kurtarırlarsa, o zaman niçin intihara kalkıştın, diye sormayacaklar mıydı? Herkesin hayatı ve ölümü kendi elindeydi. Kime neydi? Hım, seçim senin elinde öyle mi? Peki, ne yaptın da kurtulmak istedin? Hiçbir şey... İnsan bir hiç uğruna kendini öldürmez... Doğru söyle, yalan söylemek zorunda mısın? Kesin bir halt işledin. Hiçbir halt... Karamsarlığa kapıldın kesin... Niçin karamsarsın? Umudunu mu kaybettin? Evet, kaybetmişti... Ne yaptık da umudunu kaybettin? Niçin artık bizden umudunu kestin? Kesmedi, her şeyden umutlu...

Genç adam vazgeçti sanki, döndü, köprünün parmaklıklarına yaslandı. Gözlerini yumdu. Yayalar ona aldırış etmeksizin geçip gidiyorlardı. Niçin kendisini öldürsün? Hayatını neden kaybetsin? Bu hayat yaşamaya değmez mi? Sallana sallana yürüdü, dört yol ağzına ulaştı. Tank aynı biçimde duruyordu. Şimdi bir subay gelmiş, nöbetçi askerin yanında durmuş, gelip geçenlere fatihane gülümsüyordu. Genç adam doğruca gidip subayın yakasına yapıştı, gözünü gözüne dikti, "Bizden ne istiyorsunuz?" diye bağırdı.

Askerin tüfeğinden çıkan merminin sesi duyulmadan önce haykırdı: "Niçin defolup gitmiyorsunuz?"

* Muhammed Asif Sultanzâde, 1964'te Kabil'de doğdu. 1982'de Kabil Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne girdi ancak bir süre sonra tahsilini yarıda bırakıp Pakistan'a, oradan da 1985'te İran'a göç etti. İran'da önce yönetmenlikle, daha sonra tiyatroyla ilgilendiyse de öykücülükte karar kıldı. 1990'ların sonunda İranlı ünlü öykücü Huşeng Golşiri ile tanıştı. İlk öyküsü 1999'da Golşiri'nin çıkarttığı *Kârname* dergisinde yayımlandı. 2000'de yayımlanan *Der Goriz Gom Mişevim* (Kaçışta Kayboluyoruz) adlı ilk öykü kitabı Golşiri Edebiyat Vakfı'nca en iyi öykü kitabı ödülüne layık görüldü. Nisan 2002'de, İran'ın Afgan göçmenlerini sınır dışı etme kararından sonra, Danimarka'ya yerleşti.

TAKİ VÂHİDÎ*

Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

HAYAT

Hava serindi. Hafif rüzgâr, çınar ve çam ağaçlarının dallarını sallıyordu. Park tıklım tıklımdı: Gençler ikiyeşerli üçerli gruplar halinde geziniyorlardı. Aileler çimenlerin üzerinde halkalanmış sohbet ediyor, bir yandan da ya çay içiyor ya da meyve yiyorlardı. Kimileri de sıraların üzerinde oturmuşlardı. Kazım'a, "Çimenlerin üzerinde mi, yoksa bankta mı oturmak istersin?" diye sordum.

Kazım, "Bank mı? Bank ne?" dedi. "Burada sıraya bank diyorlar."

Gülümsedi. Boş bir sıraya oturduk. Kazım cebinden nisvar¹ kutusu çıkardı. "Ne kadar zayıflamışsın. Çok mu ders çalışıyorsun, felaket!" dedi.

Gözlerini bana dikti. Bir süre duraksadıktan sonra, "Bak bana, senden iki yaş küçüğüm, bir de benim fiziğime bak!" dedi. Gülüştük. "Ders çalışmaktan mı, bilinmez." dedim.

Biraz nisvar attı ağzına.

Mektubu cebimden çıkardım. Bir kez daha okumak istedim. "Bir şey demiyorum. İstersen gel. Uygun görüyorsan gel. Sen daha iyi bilirsin. Seçim senin."

"Ya babam nasıl? Yaşlandı mı?" dedim.

Kazım, "Eskisi gibi dinç, tarlasını kendisi sürüyor." dedi.

Acaba beni teselli etmek için mi böyle konuşuyor, diye geçirdim içimden. "Komşumuz Server'in şehre yerleştiğini duydum." dedim.

"Bir yıl oldu şehre göçeli. O da çok çile çekti. Daha esaretten yeni kurtulmuştu, kardeşi şehit oldu. Çok yıprandı. Geçen yılki bombardımanda evi çok zarar gördü."

Çocukların topu bana doğru geldi. Çocuklar sessiz sedasız çimenlerin üzerinde futbol oynuyorlardı. Topu aldım. Karşımızda, bir yaşlı adam, sırada oturuyordu; bastonu ellerinin arasındaydı. Yaşlı adam pürdikkat beni izliyordu. Bir olay çıkmasını mı bekliyordu? Topu attım, gözlerini çevirdi. Kazım'a, "Siz orada top oynar mısınız?" dedim.

"Eskiden voleybol oynardık. Kimsenin doğru düzgün bildiği yok."

Rüzgâr esiyor, gül bahçesinin ortasındaki servi ağacının dallarını sallıyordu. "Seçim senin." Zarfı açtım. Zarfın içerisinde bir fotoğraf vardı. Aynı sarımtırak keten çador² ve aynı düşünceli gamlı bakış. O kadar tanıdık ki son görüşümün üzerinden birkaç gün geçmedi dersin. Ama bana bakmıyordu.

Belirsiz bir yere dikmişti gözlerini. Acaba bana küs mü? Öyle olsa niçin seçim senin yazsın ki? Bilakis, git oku, demişti.

“Sence gitmemin bir faydası olur mu?”

“Bilmem ki vallahi. Okursan, okuyabilirsen, okuma isteğin varsa oku daha iyi.”

Kalktım. “Gidip bir şeyler yiyelim.” dedim.

Bir şey söylemeksizin ayağa kalktı. Köprünün altından geçtik, basamaklardan yukarı çıktık. Havuzu görünce heyecana kapıldı. “Ooo, ne büyük havuz!” dedi.

Suyun dalgaları yükselerek geliyor, havuzun duvarına çarpınca yok oluyorlardı. Kızlarla delikanlılar kayıklara binmiş, şakalaşıp gülüşüyorlardı. Havuzun kenarında durduk. Zayıf bir delikanlı, öbür kayığa doğru bir elma fırlatıp çabucak yüzünü döndü. Berikinin şapkası suya gömüldü. Öteki gençler gülüştüler. Kazım, “Bana Zabil Denizi’ni hatırlatıyor.” dedi. “Gece karanlığında birden kayığın motoru bozuldu. Kayık denizin ortasında kalakaldı. Kayıkçı mırıldandı. Sigara yaktı, oturdu. Herkes söylenmeye başladı. Sonra sustular. Kimse yanında yiyecek bir şeyler getirmemişti. Böyle kalırsak eğer açlıktan kırılırız, dedim. Kimse bir şey demedi. Yalnız kayıkçının kahkahasını duydum. Sigarasını bitirince kürekleri çıkarıp kayığı sürdü. Sabaha karşı karraya ulaştık.”

Parkın hoparlörlerinden gönül okşayan, huzur veren bir müzik sesi yayılıyordu. Büfeye yaklaşmıştık. “Ne istersin?” dedim.

Gülümseyerek yüzünü çevirdi. “Sen ne istersen.” dedi.

İki kutu üzüm suyu aldım. Kamışı kutuya daldırıp biraz içtim. Önce şaşırdı, sonra güldü. “Utanmana gerek yok. Burada herkes böyle içer.” dedim.

“Gidip bir yerde oturalım.”

Havuzu çevreleyen çitlerin yanındaki sıralardan birine oturduk. Sağ yanımda havuzun duvarına bitleştirilmiş tahtadan büyükçe bir sedir vardı. Çizmeli bir adam sedire oturmuş, kayığının ipini sedirin bacağına doluyordu. Rüzgâr, suyun yüzeyinde oluşan dalgaları havuzun duvarına çarpıyor, bu çarpmalardan hafif bir ses yükseliyordu. Salkımsöğüt dallarının altına üç tane ördek sığınmıştı, tüylerini kabartmışlardı. Elimi Kazım’ın omzuna koydum. Ona ördekleri göstermek istedim. Ama o kayıkları seyre dalmıştı. “Üzüm suyunu içsene!” dedim.

İrkildi. Ellerini yüzüne sürdü. “Kayığa binmek ister misin?” dedim.

Bir çakıl taşı aldım, ördeklere doğru fırlattım. Taş ördeklere değmedi. Ördekleri geçti, az ötede suya gömüldü. “Hoşuna giderse gidip binelim.”

Bana döndü, “Şimdiye kadar hiç bindin mi?” dedi.

“Ona binmekte ne var!” dedim.

Bir delikanlı geldi, yanımıza oturdu. Kısa kollu gömlek giymişti, gözünde güneş gözlüğü vardı. Biraz sonra uzunca bir genç geldi. Elinde iki bardak buzlu vişne suyu vardı. Birini arkadaşına verdi, “Bakayım fotoğraflar nasıl çıkmış?” dedi.

Kazım kalktı. Üzüm suyu kutusu henüz elindeydi. Ben de kalktım. “Niçin içmiyorsun? Sevmedin mi?” dedim.

Kazım, “Odaya dönünce içerim.” dedi.

Parktan çıktık. Park kapısının karşısında, yolun öte yanında, gazete büfesi vardı. Kazım’a, “Burada bekle, gazete gelmiş mi bir bakayım.” dedim.

Motosikletler hızla geçiyordu, bu yüzden yolun karşısına güç bela geçebildim. Büfenin tezgâhında çok sayıda dergi dizilmişti. *İttılaat Gazetesi*’ni aldıktan sonra dergilere göz gezdirdim. Yeni bir sayı ilişmedi gözüme. Yolun karşısında geçince Kazım’ı kaldırımda polislin karşısında dururken gördüm. Turist vizesi belgesi polislin elindeydi. “Vizesinin bitmesine daha çok var.” dedim içimden.

Polis belgeyi dikkatlice inceledi. Sonra Kazım’a geri verdi. Bir şey demedi. Otobüs durağına gittik. “Polis yanına gelince korktun mu?” dedim.

Sırıtarak başını “hayır” anlamında salladı, ama benzi sararmıştı. ❏

* Taki Vâhidî, 1970’de Belh’te doğdu. On iki yaşında ülkesinden ayrılp İran’a göç etti. 1991’e kadar Kum İslâmî İlimler Havzası’nda eğitim gördü. İran’daki Afgan göçmenleri arasında öyküyle ilk kez Vâhidî ciddi bir biçimde ilgilendi. 1988’den beri öykü yazan Vâhidî’nin birçok öyküsü *Hablullah Dergisi*’nde isimsiz olarak yayımlandı. 1993’te Afganistan’a dönüp Mezar-ı Şerif’e yerleşti. Aynı yıl *Pe-yâm-ı Tevhid Dergisi*’nin yazı işleri müdürlüğü görevini üstlendi ve Belh Üniversitesi’ne kayıt yaptırdı. 1998’de Belh Üniversitesi Edebiyat Bölümü’nden mezun oldu. Aynı yıl Mezar-ı Şerif’in yeniden Taliban’ın eline geçince yeniden İran’a göç etti ve Meşhed’e yerleşti. 2003’te yeniden Afganistan’a dönen Vâhidî, Mezar-ı Şerif’te bir insan hakları kuruluşunda çalışmaktadır.

¹ Afganistan’da ağızda eritilerek kullanılan pudra halinde bir tür madde. (ç.n.)

² Kadınların üzerlerine aldıkları, genelde siyah renkte tek parçadan oluşan geniş örtü. (ç.n.)

AZİZULLAH NEHUFTE*

Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

AŞK, SAVAŞ, DELİLİK

İlk ve son darbemi indirdim. Ferit bayıldı. Alt dudağı yarıldı ve yarıktan kan fışkırdı.

Sokağımızın arkasında, metruk bir bahçe vardı, büyükler bile oraya gitmeye korkarlardı. Bir rakkasenin evi olduğu söyleniyordu; bir gece meçhul bir adam gelmiş ve bedenini bıçakla delik deşik etmiş.

Rakkasenin delik deşik olmuş bedenini kimse görmemiş; böyle söyleniyordu. Sanki böyle söylemeyi kararlaştırmışlardı. O adamın ruh olduğu söylentisi yayılmıştı; çünkü onu kimse tanıımıyordu, geliş gidişleri de çözülemez bir muammaydı. Sonra rakkase ölünce ya da öldüğü sanılınca, ruhu avare dolaştı. Mahalleli, iki avare ve asi ruhun metruk bahçede dolaştıklarını ve oraya gidenleri cezalandırdıklarını söylerdi. Herkes oraya gitmeye korkardı. Ama biz değil. “Biz”den kastım benle, dedim ya, yumruğumla alt dudağı yarılan ve bayılan Ferit.

Ferit bir ses duymuştu. Halhal şingirtısına benzer bir ses. “Bahçeye gidelim.” dedi. Gittik. Annem, Gülser adındaki rakkaseyi tanıdığını, birkaç kez de gördüğünü söylerdi. “Güzeldi. Tıpkı filmlerde gördüğümüz Hintli rakkaseler gibiydi.” derdi.

“Onu öldüren kardeşi ya da babası değil miydi?” dedim.

Annem, “Hayır, yabancıydı. Asi bir mecnundu.” dedi.

Duvarın yıkık yanından yukarı çıktık. Ferit, “Yine nereye daldın?” dedi.

Söyleyiş tarzından babamı düşündüğümü sandığını anladım. Babam, bütün düşüncelerimin merkezindeydi. Babamın şahadetinden sonra dengemin bozulduğunu söylediklerini duymuştum. Ne var ki bu doğru değildi. Babam, bir bombanın patlamasının etkisiyle Hacı Yakup Kavşağı yakınlarında şehit olmuştu; bahçemizden patlamanın aydınlığını apaçık görmüştüm. Hepsisi bu. Ama o an Gülser gözlerimin önünde canlanmıştı, raks ediyordu. Halhal sesi kulaklarımda çınlıyordu. Gülser ince belile yuvarlak göğüslerinin etrafına kırmızı ince bir çador¹ sarmıştı. Döndüğü zaman çador, yeni tutuşmuş alev gibi görünüyordu.

“Ziba’dır.” dedim.

Annem de, “Ziba gibi...” demişti. Henüz odalara girmemiştik. Ferit, “Ne dedin?” dedi.

“Gülser”i gördüğümü sandım. Ziba gibiydi; aynı boy pos, aynı çene...” dedim.

Gözleri yaşardı. Ziba’nın adını anmamam gerektiğini unutmuştum. “Affet, unutmuşum.” dedim.

Bir şey demedi. Odalara gittim. Annem, “Üzerlik yakardı hep.” derdi. “Kokusu hoşuna gidiyordu.” Üzerlik kokusu aldım. “Üzerlik yakmışlar.” dedim.

Ferit, “Kim?” dedi. “Gülsergil. Üzerlik kokusu almıyor musun?” dedim. “Ziba, onu üzerlik almaya göndermiş. Çarşıya gitmiş, bir şeyler yemiş. Biriyiyle karşılaşmış. Hoşbeş, sohbet derken geç olmuş. Döndüğümde Ziba yoktu. Yalnız iki halhalla birkaç damla kan vardı halının üzerinde. Hepsı bu.” demiş, ağlamıştı.

İşin aslını anlamamıştım. Roket patlaması sesi duymuştum. Evin iki camından biri de kırılmıştı. Hızla Zibagilin evine koşmuştum. Ziba evde yoktu. Yalnız iki halhalla birkaç damla kan vardı halının üzerinde. Ağlamıştım.

Ferit, “Üzerlik kokusu bu, ama nereden geliyor?” dedi.

Bir şey demedim, keşke deseydim. Annem, “Konuş. Korkunca konuş. Korkunu yenersin.” derdi. Konuşmadım. Korkmuştum. İki adım ötede Ziba karşımda durmuştu. Belki de Gülser’di. Erguvan rengi Pencap işi şalvar giymişti. Kırmızı çadorunu ince beliyle yuvarlak göğüslerinin etrafına sarmıştı. Ayakları çıplaktı. Ayaklarında ne halhal ne de başka bir şey görülüyordu. Güzel ve masumdu. Geceydi. Çarşıdan dönüyordum. Kapı aralığından bana seslenmişti. Arkamı dönmüştüm. –Hâfız’ın² deyişiyle– aslan avcısı gözlerini bana dikmişti. “Seni seviyorum.” demişti.

Donup kalmıştım. Kapı hızla kapanmıştı. Seslenmişim: “Ziba! Zi...ba!”

Kapı aralığından bir ses geldi kulağıma: “Ben Ziba değilim. Ben Gülser’im, âşğın Gülser!”

Sonra omzumda bir el hissetmişim. Ferit’in eliydi. Ferit, “Gel, öbür odalara da gidelim.” dedi. Birden içim sızladı. “Son günlerde Ziba niçin ağlıyordu?” dedim.

Anneme de sormuştum. Annem, “Bilmem ki! Kadınların bin bir sırrı vardır. Büyümüştü. Belki de aşk...” demişti.

Ferit bir an duraksadı, sonra konuştu. Sanki düzgün bir cevap aradı. İkimiz akrandık. İkimiz de on altımızı bitirmiştik. “Evlenmek istemiyordu.” dedi.

“Sevdiği yok muydu?” dedim.

Annem, “Belki!” demişti, daha fazlasını söylemek istememişti. “Beni sevmemi mi?” diye sormuştum. Annem, “Senden bir yıl yedi ay büyüktü.” demişti gülerek.

“Talibi kimdi?” dedim.

Ferit iç geçirdi, “Meçhul biriydi. Bir yerden gelmişti. Nereden bilmiyorum.” dedi. “Simya ve büyü bilirdi. Bin yıl da yaşasa genç kalabilir. Tuhaf

bir adamdı. Belki de yaşlıydı. Tıpkı... Tıpkı Gülser'i bıçaklayan meçhul adam gibi."

Bir şey demedim, Ziba ya da Gülser arkamdan geliyordu. "Gerçekten burada başka kimse yok mu?" dedim. Ferit, "Biri var ya da yok dedim mi ki!" dedi. "Benden başkasını görüp görmediğini sormuştum." dedim.

Bir an duraksadı, sonra, "Hayır!" dedi. Bakışlarından yalan söylediğini anladım. "Peki ya ben birini gördüğümü söylesem?" dedim.

Bir şey demedi, bahçeye döndü. Bir an olduğum yerde donakaldım. Dönmek istediğimde dudaklarımda sıcak bir dudak hissettim. Titredim. Zevkten mi, korkudan mı, bilemedim. Eskisi gibi acı ve sıcaktı. Bir yerden gelmiştim. Nereden bilmiyorum, unutmuşum, evimizin kapısı kapalıydı. Kapıyı çalmış durmuştum. Cevap alamamıştım. Ziba kapı aralığından beni gözetliyordu. Bunu hep yapardı, biliyordum. Kapının önüne geçtim. "Zi... Annem sizde değil mi?" dedim. Kapıyı araladı, "Hayır!" dedi. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Susamıştım. Hava sıcaktı. "Bir bardak su verir misin?" dedim. "İçeri gel." dedi. Girdim. Eve girer girmez dudaklarımda sıcak bir dudak hissettim. Titredim. Korkudan mı, zevkten mi, bilemedim. Kalbim hızla çarptı. Soğuk suyu içtim. Ziba, "Neden titriyorsun? Biraz önce biriyle mi konuşuyordun?" dedi. Birden Gülser'in adı zihnimde canlanıp çınladı.

Sokakta şaşkın durakalmıştım. Ziba kapı aralığından beni gözetliyordu, biliyordum. Belki de Gülser.

"Sen ruh musun?" dedim.

Gülerek, "Sen Gülser'in ruh olduğunu mu, yoksa öldüğünü mü düşünüyorsun?" dedi.

Bir an duraksadı, sonra, "Hayır, Gülser ruh değil ve ölmedi! Gülser, bende dirildi, bende hayatına devam ediyor." dedi.

Ne diyeceğimi bilmiyordum. Her şey benim için inanılmazdı. "Peki, Ziba'nın sırrı ne?" dedim. Bakışı odanın en karanlık noktasına sabitlenmişti. Öfkeyle, "Git, Ferit'e sor!" dedi.

Ferit bahçede dolanıyordu. Söyledim. "Ha... hamileydi. Başka çarem yoktu. Önce onu öldürmek istedim, sonra vazgeçtim. Kimin işi bu, dedim. Söylemedi. Kırbaçladım, önünde diz çöküp yalvardım. Gene söylemedi, sevdiğini söyledi. Sonra öldüğü dedikodusunu çıkardım ya da öldürüldüğü."

"Adamın hikâyesine sen de inandın mı? Hani şu bıçakla Gülser'i lime lime eden tuhaf adama."

İnanamadım. Öyleyse istemeye gelen adam da yalandı! Annem, "Avare bir ruhtu. Gülser'e âşıktı. Öldü. Şimdi Gülser'e benzeyen Ziba'yla evlenmek için geri gelmiş." demişti.

Ferit, “Büyücü!” demişti. “Geceleri eve geliyor, Gülser onun önünde raks ediyor. Bir Hint tapınağı rakkasesi gibi ona şarap kadehi sunuyor. Adam yaşlı değil ama yaşlı gösteriyor. Kısa boyu, beyaz saçlarıyla...”

“Gece geç vakit mi geliyor?” diye sormuştum.

“Gece on... gece on, on bir civarı geliyor.” demişti.

Dönmüştük. İnanılmaz tuhaf, mevhum sisin içinde yüzüyordum. Sokak ıssızdı. Karanlık çökmüştü. Akşam yürüyüşüne çıkmıştım, sokaklarda dolaınıyordum. Birden annem önümde beliriverdi. Perişan görünüyordu. “Geceleri uykunda yürüdüğünü, evden dışarı çıktığını kime söyledin, tıpkı... tıpkı yaşlı bir adam gibi.” dedi.

Sözlerine devam edemedi. Yüzündeki kırışıklar fazlalaşmış görünüyordu. Küçük kara gözleri, çiller ve çizgiler arasında, ufalmış görünüyordu.

Birden babamın şehit olduğu günü hatırladım. Dört yıl önceydi. Annem o gün birdenbire yaşlanmıştı. Yüzünde ince ama derin çizgiler belirmişti. Bir günde annemin saçları ağarmıştı, kar gibi. Annem bir şey daha söyledi.

Ne diyeceğimi bilmiyordum. Birine böyle bir şey söylediğimi hatırlamıyordum. Artık her şey benim için bir muammaya dönüşmüştü. Belki de en büyük muamma bendim! Annem, “Gel, eve gidelim, geç oldu. İlaçlarını içmen lazım.” dedi.

İlaç içiyordum. Üç yıldır. Belki de daha fazla. Ama hatırlayabildiğim kadarıyla hiç doktora gitmemiştim. Defalarca sormuştum. Annem her defasında, “Sağlığın için iyi.” diyordu, “Amcan geldiğinde yazmıştı bu ilaçları.” Amcam doktordu, yıllar önce gitmişti. Nereye? Beni ne zaman görmüştü?

Tek bildiğim amcamın devlet karşıtı olduğuydu. Annem namazını bitirince ellerini havaya kaldırır, onun için ve öbür savaşçılar için dua ederdi ama sonraları amcamın önceki günkü savaşa katılmadığını, Amerika’ya ya da başka bir yere gittiğini öğrendim. Sonra programlar, toplantılar, konuşmalar, röportajlar... Başka bir şey bilmiyorum.

Annem tekrar tekrar sorduğum soruların cevabında yalnız, “Sen küçük-tün, hatırlamazsın, amcan sağlığına kavuşana dek bu ilaçları iç, dedi.” derdi. Düşüncelere dalıyordum: Üç yıl önce ben küçük müydüm? Kendi kendime düşünüyordum: Öyleyse ben hastayım!

Eve gittim, annem ilaçlarımı rafa koymuştu. Genelde yemekten sonra ilaçları birbiri ardı sıra içer, yatarım. İnadım tutmuştu. Yemeği ilaçlarla birlikte pencereden aşağı attım. Annem holden seslendi: “İlaçlarını içtin mi?” Neredeyse bağırdım: “İçtim!” Yatağa uzandım. Ziba’yla Gülser, Ferit’le annem ve o yaşlı adamla kendim arasındaki tuhaf ilişkiye mantıklı bir açıklama bulmaya çalışıyordum. Ama bulamıyordum. Sanki evhamlanmıştım, her şey zihnimden kaçıyor. Gözlerimin önünde çeşitli yüzler beliriyor, kaybolu-

yordu. Bazı bazı hayalî bir şeyin yavaş yavaş beni egemenliği altına aldığını hissediyordum. Bu sırada Ferit'in sesini duydum, anneme bir şeyler söylüyordu. Neydi, anlayamadım. Sonra annemin sesini duydum, yakarır gibiydi: "İpleri koparıyor. Çok güçlü." Ferit'in sesi bu kez net olarak kulağıma geldi: "Önemli değil, ilaçlarını alırsa kontrol edilebilir. Bahçeye gidince Ziba'yı görür, yatıştır. Başını bluzuna yaslar, uykuya dalar."

Artık bu sözlere katlanamıyordum. Küçük bir muamma olduğunu ve onu çözebileceğimi düşünüyordum. Ama bu muamma değildi. Artık bir şey duyamıyordum. Uyumak istiyordum. Hiç uyanmayacağım sonsuz bir uykuya dalmak... Annem başucuma geldi. Gözlerimi kapatmıştım. Ayak sesinden tanıdım. Elinde sağlam bir ip vardı, biliyordum. Ama ipi ayaklarıma dolamadı, odasına gitti. Soğuk ve ağır gece göğsüme baskı yapıyordu. Gülser'in yüzü her an gözlerimin önünde belirliyordu. Onunla konuşmak istediğimde yüzünü asıyor, "Ben Ziba'yım, sen Gülser'in yanına git." diyordu. Benim tam olarak bilmediğim bir şeyler olmuştu, biliyordum. Ateşim yavaş yavaş yükseliyordu. Başta tansiyonumun yükseldiğini sandım, derimin altından bedene katlanılmaz bir acı yayılıyordu. Bir an keşke ilaçlarımı içseydim, diye düşündüm. Ama artık ilaçlar yoktu.

Annem yatak odasında uyumuştı. Duvarın öte yanında, küçük yatağının üstünde, kibleye doğru uyumuştı, biliyordum. Ateş artık dayanılmaz olmuştu. Kalktım. Sanki bütün kanım yüzümde toplanmıştı. Karanlıkta banyonun yolunu buldum. Düğmeye bastım. Banyo ışığa boğuldu. Banyonun köşesindeki soğuk su kovası dikkatimi çekti. Birden başımı kovaya daldırdım. Soğuk su beni biraz olsun kendime getirdi. Ama henüz ateşi, bütün şiddetiyle tenimde ve derimin altında hissediyordum. Başımı havluyla kurularken yüzümün yarısını aynada gördüm. Korktum. Yaşlanmıştım. Tuhaf bir yüzüm vardı, belki de yaşlıydı yüzüm. Tıpkı... tıpkı bıçağıyla Gülser'i parçalayan adam gibi. Dikkatle aynaya baktım. Fısıltıyla, "Öyleyse Ferit yalan söylüyordu!" dedim.

İster gerçek olsun ister olmasın artık benim için önemli değil. Sokağımızın arkasındaki bahçeye koştum. Sokağın arkasındaki bahçe, hemen hemen Ziba'nın evinin tam arkasındaydı. Belki de Ziba'nın bahçesiydi. Siyah sis her yerde hareket halindeydi. Yol bulmayı güçleştiren sis... Ama ben evin yolunu buldum. Mesafe kısa sürede aşıldı. Birden kendimi Ziba'nın karşısında buldum. Korktuğu belliydi. "Ziba..." dedim. Ama başka bir şey söyleyemeden Ferit karşında belirdi. "Ben ve..." dedim ama devam edemedim. Zira gözlerimin önünde bir bıçak parladı. Ferit, "Bu gece ilaçlarını içmeyeceğini biliyordum." dedi.

Ziba ağlıyordu. Şimdi yanıma gelen annem de ağlıyordu. Hepsi bana yaklaşmaya korkuyordu. Heyulaya benziyordum. Birden istemeden elim havaya kalktı ve Ferit'in alt dudağının üzerine indi. Ferit geriledi, sendeledi, yere yığıldı.

Bayılmıştı. Ziba, “Ferit beni yalnız bırakacak bir kardeş değil ki! Ölürsem benimle birlikte mezara girer.” dedi.

“Peki ya ben?” demiştim. Gülmüştü. Aslan avcısı gözlerini süzerek, “Seni seviyorum. Ama... sen bir büyücüsün. Büyücü!” demişti.

Kahkahayla gülmüştü. Sonra yerinden kalkmış, “Gülser’e git!” demişti.

Öpmek istemiştim. Çığlık atmıştı. Biri ya da birileri eline geçirdiği şeyle gelip başıma vurmuştu.

Annem ağlayıp sızlanıyordu. Sonraları “Ziba’nın işi bu. Oğlumu delirtti. Kendine âşık edip terk etti.” diye söylenip durdu.

Annemin sesi kulağımda çınladı: “Ziba! Oğlumla niçin oynadın? Neden kendini Gülser diye tanıttın? Neden... sevmediysen eğer... neden... Gülser neden?”

Annemin davranışları çelişkilerle doluydu; yalnız başınayken odasına gidiyor, babamın fotoğrafını alıp mırıldanıyordu: “O gün ne uğursuz bir gündü. Seni kaybettiğim gün, oğlumu kaybettiğim gün...” Sonra ağlıyordu.

Şimdi kendimi büyüledim; sokaklarda avare dolaşmak, Ziba’nın aşkıyla yanmak için. Annem, “Eğer bir insan aşkına ulaşamazsa yanar. Gülser’in âşığı gibi.” derdi.

Ben şimdi yanıyorum. Sokaklarda dolaşıyorum. Beni kimse tanımıyor. Yalnız Gülser, beni görünce gülümsüyor. Belki de ben avare bir ruhum! Belki bir gün babam gibi bir patlamada bu avare ruh yok olacak... babam gibi... bir patlamada... ❧

* Azizullah Nehufte, 1972’de Kabil’de doğdu. 1989’da Pakistan’ın Peşaver şehrine göç etti. İlk öykülerini ve şiirlerini burada yazdı. İlk şiirleri 1991’de *Vefa Dergisi*’nde yayımlandı. İlk öykü kitabı *Nakş-hâ-yi Mevhum (Mevhum İmgeler)* 2002’de Peşaver’de yayımlandı. Daha çok şair kimliğiyle tanınan Nehufte, ülkesine döndükten sonra öyküyle ilgilendi ve iki kısa roman yayımladı.

¹ İranlı kadınların üzerlerine aldıkları, genelde siyah renkte tek parçadan oluşan geniş örtü. (ç.n.)

² Şirazlı Hâfiz, XIV. yüzyılda İran’da yaşamıştır. Farsçanın en büyük şairlerinden kabul edilir. Fars şiiri kadar Türk şiirini de etkilemiştir. (ç.n.)

SPOJMAİ ZERYÂB*
Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

BENİM HOROZUM

Akşamüstüydü. Kızımı okuldan eve getirdim.

Çantasını sırtından güç bela indirip yanına koydu. Her zamanki soru ağzından çıkıverdi:

- Ödevin var mı?
- Bir resim yapacağım.
- Neyin resmini?
- Bir horoz resmi... Portekiz kralının horozunun.
- Kimin horozunun?
- Portekiz kralının horozunun. Portekiz kralını bilmiyor musun?
- Hayır.
- Horozunu da mı bilmiyorsun?
- Hayır, bilmiyorum.

Daha beş altı yaşlarındaki kızım, kaşlarını yukarı kaldırarak simsiyah badem gözleriyle bana öyle şaşkın bir ifadeyle baktı ki sanki Portekiz kralını ya da Portekiz krallarını veya Portekiz kralının ya da krallarının horozunu ya da horozlarını bilmek, apaçık bir gerçeği bilmekte de bu kralı ve bu horozu bilmeyen bir tek bendim.

Başladı efsaneyi anlatmaya: Bilmem hangi zamanda Portekiz’de zalim bir kral varmış. Bir gün bu zalim kral yiyip içerken huzuruna tutuklu bir genci çıkar-mışlar. Genç aslında suçsuzmuş ama kral hakkında ölüm fermanı çıkarmış. Genç, “Ben suçsuzum!” diye bağıryormuş. Kral birden yemeyi içmeyi bırakmış, öfke ve hayretle gence bakıp, “Suçsuzluğunu nasıl kanıtlarsın?” demiş. Genç çaresizce dört bir yanına bakınmış, sonra gözü kralın önündeki tabakta duran kuşa takılmış. Genç, “Şu yediğiniz kuş canlanıp uçarsa benim suçsuz olduğumu kabul eder misiniz?” diye haykırmış. Sarhoş kral alaylı gözlerle tabaktaki kuşa bakmış... Sonra birden tabaktaki kuş kımıldayıvermiş. Yavaş yavaş kanatları çıkmış, güzel bir horozla dönüşüp havalanmış ve tabağın kenarına tünemiş...

Kızım heyecanla efsaneyi özetlemeye devam ediyor, oradaki herkesin krala nasıl güldüklerini anlatıyordu.

Ama ben efsanenin sonuna ulaşmıştım: Cansız pişmiş kuş canlanıyor, kanatlanıyor ve tabağın kenarına tünüyor...

Kızım heyecandan kıpkırmızı olmuştu. Nefes nefeseydi; efsanenin büyü-süne kapıldığı apaçık ortadaydı.

Ne kadar süre ikimiz birden sustuk, bilmiyorum. Kızım, sessiz sedasız holde dikiliyor, efsanesinin izlerini bakışlarımda ve mimiklerimde arıyordu, bir şey söylememi bekliyordu. Sessiz kalakalmıştım. Efsane beni büyümüş, dilimi bağlamıştı.

Kızım, “Güzel mi? Hoşuna gitti mi?” diye sordu.

Hem de çok, dedim.

Mutlu mesut hızla odasına gitti, giderken de; “Öğretmenimiz bu horozun resmini yapmamızı söyledi.” dediğini duydum. Bir süre yalnız ve amaçsız holde dikildim. Sonra, bir robot gibi mutfağa yöneldim ve öteki akşam yemeklerinde, bütün akşam yemeklerinde olduğu gibi tencereyi aldım, ocağı yaktım ve öteki akşam yemeklerinde, bütün akşam yemeklerinde olduğu gibi tencere, kaşık, tabak, çanak çınlamalarının tekdüze gürültüsüne kapıldım.

Ne var ki efsane, Portekiz kralı efsanesi, akşam yemeğimi değiştirmişti. Sanki ellerim bana ait değildi, kendi başlarına iş görüyorlardı. Sanki kap kacağın tekdüze gürültüsünü uzaktan, çok uzaktan duyuyordum. Kızımın efsanesinde kaybolmuştum. Efsanenin içine girmiştim; suçsuzluğunu öyle güzel, öyle görkemli bir biçimde kanıtlayan gencin efsanesine. Zalim kralı gözümde canlandırıyordum: Başında tacıyla tahtında oturuyordu; sarhoşluk, içindeki son insanlık kalıntılarını yok etmişti, mağaraya benzeyen ağzından zulüm, zulümler fışkırıyordu. İçim burkuldu, sanki her yanıma, bütün dünyayı, taşsız ve tahtsız krallar kalabalığı sarmıştı; ağız çukurları açılıyor, içinden zulüm, zulümler fışkırıyordu ve suçsuzları, görünen görünmeyen darağaçlarına yolluyorlardı.

* * *

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, defalarca mutfaktan Portekiz’e gitmiş, Portekiz’den mutfağa gelmişim ve her defasında, bir gece tabakta sıçrayıp kanatlanarak uçan horozu arzulamıştım.

Tencere ocaкта kaynıyordu, tam taşmak üzereydi ki birden irkilip ateşi kıstım ve efsaneden çıktım. Yemeğin tuzuna baktım, tuzlu olup da baştan başa yakınmalarla dolu hayatımda bir başka yakınmanın başka bir bahanesi olmasın diye.

* * *

Kızımın ayak seslerini duydum, heyecanla koşar adım mutfağa doğru geliyordu. Mutfak kapısında dikildi, neredeyse bağırarak; “Gözler kapansın! Horoz geldi!” dedi.

Yağlı ellerimle olduğum yerde durup gözlerimi kapadım. Tatlı sesi yükseldi: “Gözler açılınsın!”

Gözlerimi usulca açtım. Kalp atışlarım hızlandı. Gördüğüm şey inanılmazdı.

Küçük yaşına rağmen öyle güzel bir horoz çizmişti ki şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Horozun kanatları hafif kabarıktı. Başını göğse kaldırmıştı ve başında, sıralı dilimlerin süslediği kırmızı bir taç vardı. Mavi ve kırmızı, horozun kanatlarını ve tüylerini renklendirmişti. Koyu mavi, açık mavi, daha açık

mavi ile koyu kırmızı, açık kırmızı, daha açık kırmızı ve mavi-kırmızı karışımları –mor, koyu mor, açık mor, daha açık mor.

Horoza bakarken onu daha önce bir yerde gördüğüm düşüncesine kapıldım.

Kızım, hâlâ mutfak kapısında dikiliyor, resmini bir pankart gibi başının üstünde tutuyordu; övülmeyi bekleyen gözlerle bana bakıyordu.

Yağlı ellerimi sildim. Diz çöküp karşısına oturdum. Bütün övgülerimi gözlerimde toplayarak resme ve gözlerine baktım, “Gözler kapansın!” dedim.

Gözlerini nazlı nazlı gülümseyerek kapadı, onları yavaşça öptüm. Bütün annelerin çocuklarının kulaklarına tekrar tekrar yineledikleri o sahici ve isteklendirici aferinleri yineleyerek; “Aferin! Aferin! Yüzlerce aferin!” dedim.

Kızım sevinçle yerinde sıçrayıp odasına koştu.

Yine ben kaldım ve kâse, yağ, tuz. Kalbim hızla çarpıyordu. Bir kez daha horozu bir yerde gördüğümü düşündüm. Nasıl olabilirdi?

Zihnim kontrolünü yitirdi. Bütün duyumların horoz üzerinde yoğunlaştı: Gözüme niçin böyle tanıdık görünüyordu? Horozu unutmaya çalıştım ama ne düşünürsem düşüneyim zihnimin horozun peşini bırakmadığını, onu ne zaman ve nerede gördüğümü araştırdığını fark ettim.

Ne kadar süre geçti bilmiyorum. Sanki bir şey kafamda harekete geçti. Renksiz bir horoz yavaş yavaş uzak hatıraların içinden, zihnimin derinliklerinden yüzeye kaydı ve azar azar renklendi: Koyu mavi, açık mavi, daha açık mavi ile koyu kırmızı, açık kırmızı, daha açık kırmızı ve mavi-kırmızı karışımları –mor, koyu mor, açık mor ve daha açık mor.

Bu horozu ben çizmiştim. Birden mutfakla ve çevremi saran öbür nesnelerle birlikte koyu bir üzüntüye battığımı hissettim. Benim horozum, Portekiz kralın horozunun gücüne sahip değildi.

* * *

Daha doğru düzgün okuma yazma bilmiyordum. Babam, ara sıra eve parşömen kâğıtları getirir ve her sabah, evden çıkmadan, beni ve kardeşimi; “Resimlerinizi çizin!” diye uyarırdı.

Akşamları, ev yeşil çay kokusunda yüzerken, annemin sesi, çay bardağının, çay tabağının ve demliğin gürültüsü eşliğinde yükselir, “Resimlerinizi hazırlayın!” derdi.

Akşam yemeğinin, babamın geliş saatinin yaklaştığını anlardım. Günün çoğunu resim yapmakla geçiren ben, resimlerimi sakınarak salonda üst üste koyar, hazır bırakırdım.

* * *

Babam başköşede otururdu. Beni ve kardeşimi iki yanına oturtur, resimlere, tek tek sırayla ve ağır ağır dikkatle bakardı; sanki bizlerin ve dünyanın yazgısı, bizim bu acemi resimlerimize bağlıydı. Babam resimlere bakarken biz bir ağızdan; “Bu ağaç. Bu vazo. Bu at. Bu ceylan...” derdik.

Babam, resimlerimizin güzelliğinden, çiçeğin ve ağacın güzelliğinden, ceylanın ve atın güzelliğinden söz ederdi, kimi zaman da söz konusu ettiği

şeyler daha küçük şeyler olurdu: Tabaktan bir kuru dut tanesi alır, avucuna koyar, dikkatlerimizi kuru dutun karmaşık, düzenli ve esrarengiz yapısına çeker, sonra dut tanesini ortadan ikiye ayırır, işaret parmağıyla tutup sıkar ve kırardı. Dut sayısız ufak kırıntılara ayrılır, morumsu ufak kırıntılar beyaz avucunu doldururdu. Morumsu kırıntıların iki üç tanesini gözlerimize yaklaştırır, “Şu renklere bakın, şu biçime bakın...” derdi.

Kuru dutu yeni keşfetmişiz duygusuna kapılırdık; morumsu kırıntıları sakınarak toplar, lambaya yaklaştırıp kırıntıların çeşit çeşit büyüleyici renklerine dikkatle her yönden bakardık. Sonra da ufak kırıntıları ağızımıza atar, ön dişlerimizle kırıp çiğnerdik. Bir noktaya dalar, bütün duyumlarımızı kırıntıların tadı üzerinde yoğunlaştırırdık. O denli ufak kırıntıların tatlı tadına şaşırır kalırdık... Küçük odamız, sayısız ufak kırıntılarıyla bir kuru dut tanesinin ya da girintisi çıkıntısı ve göz alıcı kıvrımlarıyla yarım cevizin ya da kırmızılı yeşilli rengiyle bir şamfistisi tanesinin her zamanki sıradan durumlarından çıkıp farklı boyutlar kazandıkları, benzersiz biçimlere bürünüp bizi renklerinin, çizgilerinin ve biçimlerinin büyüüne kaptırdıkları bitki bilimi, dirim bilimi, renk bilimi laboratuvarına, yaratıcılık atölyesine dönüşürdü. Biz o denli şaşırtıcı güzellik karşısında hayretten donakalır, onca başyapıtın arasında kendimizi güçlü kuvvetli hisseder, bunca güzelliği içinde barındıran dünyada yaşadığımızdan dolayı kendimizle övünürdük.

* * *

Aydın on biriydi. Annemi ne zaman bir köşeye oturmuş, eline küçük takvimi alıp başparmağıyla teker teker yapraklarına dokunarak kendi kendine; “Recep, salı, çarşamba, perşembe... sekiz, dokuz, on...” diye mırıldanırken görsem ayın on birinci gününü hesapladığını anlardım; karışık hesabının ardından, “Yarın on biri!” derdi.

Her ayın on biri; benim, ayın öbür günlerini kendisini beklemekle geçirdiğim ayın en güzel günüydü. On birinci günde, daha gün ağarmadan, yağda kavrulmuş şekerle unun tatlı kokusunun ta yorganın altına dek gelip uykuya dalmış burnumu arzuyla uyandıracağını, on birin müjdesini vereceğini bilirdim. Annemin mutfakta helva pişirdiğini anlardım. On birinci günün akşamı annemin, içi helva ve ekmek dolu büyük siniyi babama taşıtacağını bilirdim. Sokağa çıkar, akşamın duman rengi aydınlığında sokağın ortasında dikilirdik. Yayalar birer ikişer yollarını değiştirir, bize doğru gelir, bir parça ekmekle biraz helva alıp onları dikkatlice, bir çeşit kutsiyet atfederek gözlerine ve dudaklarına sürer; “Allah kabul etsin!” diye mırıldanırlardı.

Bir yaya... iki yaya... üç, dört... sayısız...

Babam boş siniyi, yeni çıkmış yıldızların sevimli aydınlığında yoklardı; sininin içinde helva kırıntısı kalmasın, dalgınlıkla yere düşmesin, ayakaltında ezilmesin diye... Kırıntıları parmağının ucuyla toplar, yuvarlar, gülümseyerek ağızma koyar, duman rengi akşamı tatlandırırdı. O gün gözlerimin bir âmâ adamı görerek aydınlanacaklarını bilirdim; on birinci gün gelir, dünyamızı değiştirdi. O gün kapımızın yavaşça tıklatılacağını bilirdim; hızla kapıyı açtı-

ğımızda bir âmâ adam, beyaz sarığı, karası olmayan gözleri, beyaz sakalı, beyaz abası ve asasıyla evimizi aydınlatırdı. Elini, birbirlerine kavuşmayan parmaklarıyla havada savurur, uzaklara bakar gibi bakar, başlarımızı arardı. Ben ve kardeşim, başlarımızı evcil koyunlar gibi eline doğru uzatır, ona baston olurduk. Âmâ adam, parmak uçlarıyla başlarımıza dokunur, saçlarımızı okşar, uzaklara bakar; “Masum yavrular... Allah’ım sizi esirgesin...” derdi.

Âmâ adam, resimlerini şurada burada gördüğümüz beyaz mermerden bir heykele benzerdi.

Âmâ adam geldiğinde annem, korkmadan ve acele etmeden onu odanın başköşesine oturtur, yaslanması için sırtına en güzel minderi verir ve onda nadiren görülen huzur ve rahatlıkla, kendisi de oturur, âmâ adamla laflardı. Ağzını çadoruyla¹ örtmezdi; başından düşer de parlak siyah saçları görünür diye sürekli çadorunu da yoklamazdı. Yenlerinden ve paçalarından haddinden fazla dışarı çıkıp çıkmadıklarını denetlemek için ikide bir kollarına ve bacaklarına da bakmazdı. Çaresizce çevresine bakınmaz, gözlerini yere dikmezdi. Sözcükler ondan kaçmaz, sözcük bulmak için çabalamazdı; cümlelerini bir solukta, acele ederek kesik kesik söylemezdi. Kimi zaman masumca bir taş kalplilikle dünyadaki bütün erkeklerin âmâ olmasını isterdim, annemin her zaman rahatça oturup laflayabilmesi için. Ağzını çadoruyla gizlememesi, kiraz rengi dudaklarına usulca hareket etme izni vermesi için; böylece dudakları büzüşüp toplanır, beyaz dişleri birbiri ardı sıra tane tane görünür, gülümseyerek gönlümü ve evi aydınlatabilirdi. Kimi zaman masumca bir taş kalplilikle dünyadaki bütün erkeklerin âmâ olmasını isterdim, annemin saçlarını erkeklerin karşısında el çabukluğuyla ve korkuyla örtmemesi için; böylece uzun parlak siyah saçlarına güneş ışığını yansıtmaya ve pırl pırl ışıldama izni verebilirdi. Kimi zaman masumca bir taş kalplilikle dünyadaki bütün erkeklerin âmâ olmasını isterdim, annemin ellerini ve ayaklarını, yenlerinin ve paçalarının içinde gizlenmemesi için. Annemin gözlerini yere dikmemesi için. Sözcükler ondan kaçmasın ve o, sözcük aranırken, çevresine çaresizce bakınmasın, sözcükler usulca ağzından dökülüp her yana yayılsın diye...

Âmâ adam dikkatle annemi dinler, bizi gönül okşayıcı sözlerle okşar; “Masum yavrular! Allah’ım sizi esirgesin...” derdi.

Sonra Allah’tan, Allah’ın merhametinden, Allah’ın yüceliğinden söz açar, bizi dünyadan uzaklaştırır, yükseğe, yükseklerle götürürdü; iyi ve merhametli Tanrısını düşünmek gönüllerimizi aydınlatır, bize zevk verirdi. Bu iyi Tanrıya yakınlaşmak arzusu gönüllerimizi çelirdi...

Kimi zaman ben âmâ adamın yanına oturur, gururla karışık bir istekle resimlerimi ona gösterirdim. Âmâ adam karşısında uzaklara bakar, resimlerime teker teker parmak ucuyla dokunur, “Bu ne?” diye sorardı. Ben zevkten dört köşe olur, “Ceylan... bir ceylan...” derdim.

Âmâ adam Ceylanın Kefili’nin² kıssasını anlatmaya koyulur, yakıcı çölde ya da uçsuz bucaksız ormanda ceylanın yardımına koşan, onu avcının elinden kurtarıp aç yavrusuna yollayan nurani adamın kıssasını anlatırdı.

Bir kedinin cübbesinin üstünde uyuyakaldığı şefkatli nurani adamın kisasını da anlatırdı: Kediye kıyamayan nurani adam, namaz vakti gelince, kediyi uyandırmamak için makasla cübbesinin eteğini kesmiş...³

Ben, kesik cübbeli, şefkatli nurani adamı gözümde canlandırır, onu çok severdim; nurani adamın şefkati bakir yüreğimde büyürdü.

Annem helva kazanını getirir, âmâ adamın önüne koyardı. Âmâ adam yer değiştirir, diz çöker, karası olmayan gözlerini kapatıp bir şeyler okur, sesi gitgide yükselir, her yana yayılırdı. Anlamını bilmediğim bir şeyler okurdu; gözlerimi kapar, kendimi onun sesine bıraktım. Sesi beni hafifletip yerden yükseltirdi, dünya durdukça bu ses hep olsun isterdim. Âmâ adam susup sinesindeki pak nefesi kazana üfleyip âmin dedikten sonra kaşığının ucuyla biraz helva alır, ağzına koyar, karşısında uzaklara bakarak, helvanın tadına yoğunlaşır, helvayı yavaş yavaş çiğner ve gülümseyerek anneme; “Allah bereketlendirsün, ne güzel pişirmişsiniz.” derdi.

Kulakları övgüye alışıksız olmayan annem, sevinçle dört bir yanına bakınır, kiraz rengi dudakları usulca hareket eder, büzüşüp toplanır, beyaz dişleri birbiri ardı sıra tane tane görünür, zevkini çıkararak; “Afiyet olsun! Afiyet olsun!” derdi.

O gün de ayın on biriydi. Âmâ adam sustu, beyaz zayıf eli, bir güvercin misali, yan cebine süzüldü. Bakışım, tutkuyla eline kayıverdi, içtenlikle gülümseyerek; “Yavrucaklar, sizin için bir şey getirdim.” dedi.

Ben ve kardeşim sıçrayarak yakınına oturduk. Mis gibi kokusu içimizi rahatlattı. Heyecanla, bir ağızdan sorduk: “Ne getirdin? Ne getirdin?”

Elini cebinden çıkardı, “Size iki renkli bir kalem getirdim.” dedi.

Uzaklara, çok uzaklara bakarak kalemi havaya kaldırdı; “Bir tarafı mavi, bir tarafı kırmızı.” dedi.

Bana söylediğini sandım; “Resimlerini boyarsın.” dedi.

Âmâ adamın renk algısı nasıldı, bilmiyorum. Maviyi ve kırmızıyı nasıl algılıyordu da coşkuyla kesik kesik; “Eğer dünyada renk olmasaydı... Dünyanın rengi olmasaydı eğer... Allah rengi yarattı...” diyordu.

Annem kendisinden beklenmeyen sevinç ve coşkuyla neredeyse bağırırdı: “Şüphesiz, şüphesiz...”

O gün, on birinci gün, o horozu çizdim. Onu çizmek ve boyamak için saatler harcadım. Ona her baktığımda soluduğunu hissediyordum, beden ısınıp hissediyordum. Kanatları hafif kabarıktı. Başını göğe kaldırmıştı, kâğıdın üstündeki beyazlığa bakıyordu ve düzenli dilimleri olan kırmızı bir taç, başını süslüyordu. Mavi ve kırmızı, kanatlarını ve tüylerini renklendirmişti: Koyu mavi, açık mavi, daha açık mavi ile kırmızı, açık kırmızı ve mavi-kırmızı karışımları –mor, koyu mor, açık mor, daha açık mor.

Ne zaman horozu baksam, onu kendim çizdiğime inanamıyordum. O güne dek, o güzellikte bir resim çizmemiştim. Resmi seyre daldığımda horoz, kâğıdın dışına çıkmak, kâğıdın yanında durmak istiyormuş gibi görünürdü

gözüm. Kardeşim resmi görünce anneme işaret etmiş; “Bak! Çabuk gel! Bak ne güzel resim çizmiş.” demişti.

Annem koşarak geldi, yanımda durdu. Sessizce bir resme bir bana baktı, bir bana bir resme baktı, sonra kapıya koşup parmak ucuyla kapıyı kısa ve düzenli tıklatarak bir şeyler mırıldandı. Kapının kulağına bir şeyler söylüyor gibime gelmişti. Yüz çizgilerinde yakarış vardı. Yüzünü bana döndü, kendi kendine konuşur gibi; “Nazar değmesin! Nazar değmesin!” dedi.

Elimde olmadan, “Ne zaman akşam olacak?” dedim.

Annem biraz eğildi. Pencereden ufka baktı. Ufkun maviliğinde sanki yalnız annemin görebildiği bir saat gizlenmişti.

— Daha var.

Hüzünlendim. Çabucak akşam olsun, babam gelsin ve horozumu görsün istiyordum. Gene sordum:

— Ne kadar var?

Annem, ufkun maviliğindeki görünmez saate bakmak için bir kez daha eğilmişti ki evimizin kapısı hızla vuruldu; annem çabucak doğruldu ve koşarak dışarı çıktı. Kapı hızla vurulmaya devam ediyordu. Birisi bahçe kapısına işkence ediyordu sanki. Kardeşim de koşarak gitti. Ben de horozu aceleyle çekmeceye koyup koşarak dışarı çıktım.

Kardeşim nefes nefese kapıyı açınca bir akrabamızın öfkeli ve kaba tanıdık sesi evimizi kararttı.

— Uyudunuz mu?

Annem korkuyla ve aceleyle çadorunu başına sıkıca doladı, yalnız gözleri görülüyordu. Yenlerini aceleyle ve korkuyla ellerinin üzerine kadar çekti ve başını öne eğerek akrabamızı karşıladı.

Bu akrabamız, yüzü daima asık, elli altmış yaşlarında bir adamdı. Gülmeyi bilmezdi. Ömründe hiç gülmemişti sanki. Bu akrabamız geldiğinde evimizin havası değişirdi. Her şey bir anda kararır, hüzünlenirdi. Akrabamızdan bir çeşit iç sıkıntısı yükselir, her yana yayılırdı sanki. Bu iç sıkıntısının bana sirayet ettiğini, anneme sirayet ettiğini, kardeşime sirayet ettiğini düşünürdüm. Birden içim sıkılır, sıkıntılı elime ayağıma dolaşırdı, halsizleşir, durağanlaşırdım. Annemin eli ayağına dolanırdı. Bu akrabamızın gelmesiyle evimiz sessizliğe gömülür, hafakanlar basardı.

Akrabamız odaya girdi. Her zamanki gibi başköşeye kuruldu. Arkasına yaslandı. Bütün minderi kapladıktan sonra uğultuyla mırıldandı. Anlayamadığımız bir şeyler söyledi.

Annem bir köşeye oturup beyaz çadoruna büründü, bir anda küçülüverdi.

Akrabamız yüzünü kardeşime dönüp kükrer gibi sordu:

— Nasılsınız? İyi misiniz?

Soru anneme yöneltilmişti. Akrabamız asla annemle doğrudan konuşmazdı. Anneme bakmazdı. Annem çadorunun altından usulca cevapladı:

— Çok şükür, iyiyiz.

Kardeşim yineledi:

— Çok şükür, iyiyiz.

Akrabamız, kardeşime başka şeyler de sordu; annem cevapladı, kardeşim yineledi.

Akrabamız bana da bakmıyordu. Ben, kardeşimin yanında oturuyordum. Sanki kardeşimin yanı boştu. Sanki ben hiç yoktum. Akrabamız bana baktığında sanki bakışı beni delip geçiyor, ardıma yöneliyordu. Odaya bakıyordu. Ben saydamlaşmıştım sanki.

İçim sıkıldı. Derin bir nefes aldım. Bütün gücümü toplayarak yüksek sesle akrabama, “Çay içer misiniz?” diye sordum.

Sanki sesim bir yılana dönüşüp akrabamızı ısırmıştı, birden sıçrayıverdi. Öfkeyle kardeşime bakıp anneme; “Kıza adap erkân öğretmedin mi? Sessiz sedasız oturmasını öğretmedin mi?” dedi.

Annem korkuya kapıldı. Yüzünün rengi, beyaz çadorunun rengiyle aynı oldu, kesik kesik, “Öğrettim... Öğretiyorum...” dedi.

Bana döndü, neredeyse yalvararak; “Bir saat sessiz sedasız otur!” dedi.

Akrabamız benim sorumun cevabını kardeşime verdi:

— İçerim. Sıcak olsun.

Annem yerinden sıçradı, odadan çıktı.

Korkunç sessizlik odada ağırlık yapıyordu. Akrabamız, odanın havasını ağırlaştırıyor gibime geliyordu. Güç bela nefes alıyordum. Akrabamız sebep-siz bir öfke ve tedirginlikle çevresine bakındı. Yerimden kalkmak, odadan çıkmak istiyordum. Ama sanki akrabamız bu gücü benden almıştı. Terlemiştim. Nefesim göğsüme hapsolmüştü. Nefesimi yavaş yavaş, usulca koyverdim. Annemin çabucak dönmesini istiyordum. İlk kez çay demlemenin ne kadar uzun sürdüğünü fark ettim. Sonunda annem elinde tepsıyla perdenin arkasında göründü, canlanıverdim. Tepsiyi akrabamızın önüne koydu. Akrabamız hızlı bakışlarla tepside ne olduğuna göz attı, sonra avucunu kuru dut ve cevizle doldurup ustaca bir hareketle hepsini ağzına tıktırdı. Bir avuç daha alıp kardeşime uzattı; “Ye! Ye!” diye mırıldandı.

Bana bir kez daha öyle bir baktı ki sanki kardeşimin yanı boştu. Sanki ben hiç yoktum. Sanki bakışları beni delip geçiyor, ardıma yöneliyordu. Odaya bakıyordu. Ben saydamlaşmıştım sanki. Kardeşim gizlice birkaç dut tanesi verdi bana. Bana acıdığını düşündüm. Dutları aldım, avucumda sıktım. Yeme gücümü yitirmiştim. Dutları avucumda sıkmaya devam ettim. Avuçlarım terlemiş, dutlar ıslanmıştı.

Akrabamız gene kardeşime bakarak sordu:

— Helva pişirmediniz mi? On bir adağını yerine getirmediniz mi?

Annem gene yerinden sıçradı. Özür dilercesine korkuyla çadorunun altından, “Pişirdik... Hemen getireyim... Hemen...” dedi.

Koşarak dışarı çıktı.

Zaman durmuştu sanki. Gene nefesimi göğsüme hapsettim, yavaş yavaş nefes alıyordum, akrabamız duyup da öfkelenmesin diye.

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, annem elinde koca bir tabak helvayla içeri girdi. Tabağı sessizce akrabamızın önüne koydu. Birden akrabamız helvanın yanındaki kaşığı küçümsercesine gürültüyle tepsiye fırlattı, hepimizi yerimizden sıçrattı. Kardeşime bakarak konuştu. Konuşmadı. Kükredi:

— Allah eli niçin vermiş?

Cevap beklemeden kalın parmaklarını helvaya daldırdı. Büyükçe bir parça ayırıp parçayı başparmağıyla işaret parmağı arasında hızla çevirdi. Büyük bir topa dönüştürdü. Ağzını normalden fazla açarak topu ağzının içinde belirli bir yere koydu ve çiğnemedi yuttu. Bu işlemi çabuk çabuk, aceleyle benim ve kardeşimin şaşkın bakışları önünde yaptı; yanakları kıpırdıyor, boğazından gurtular geliyordu. Birden boş tabağı küçümsercesine gürültüyle tepsiye koydu.

Benim ve kardeşimin şaşkın, gizli bakışları birbirleriyle karşılaştı, akrabamız fark etti ve neredeyse bağırarak; “Yaramazlara bak... Keratalar sizi...” dedi.

Bize öyle sert, kindar baktı ki korkuyla gözlerimizi yere diktik. Başlarımızı öne eğdik, halının üstündeki kırmızı çiçekleri seyre koyulduk.

Birden, yeni farkına varmış gibi sertçe; “Bu nasıl oturma? Göğüs böyle öne çıkarılarak oturulur mu?” dedi.

Sonra, beni taklit ederek geniş göğsünü öne çıkarıp enli omuzlarını geriye attı.

Ben çaresizce dört yanıma bakındım —nasıl oturmuştum bilmiyorum, gene bağırarak kardeşime baktı: “Oturunca göğsün öne çıkarılmayacağını öğretilmemişler. Hayâ yok ki!” dedi.

Kardeşim korkuyla bana baktı. Ben, hayânın ne olduğunu, nerede bulunduğunu ve akrabamızın onu niçin övdüğünü bilmeksizin çabucak boynumla omuzlarımı eğip birbirlerine yaklaştırdım. Sanki kaburgalarım kırılmıştı da kambur oluvermiştim.

Annem korkuyla karışık bir öfkeyle, sesi titreyerek; “De...meyin...böy...le demeyin. Da...ha kü...çük...” dedi.

Annemin sözü bitmeden akrabamızın bağırması yükseldi: “Küçük mü? Neresi küçük? Birine nikâh edilse yeridir!”

Nikâha ilişkin benim anlayamadığım başka şeyler daha söyledi. Akrabamızın “h” harfini öyle bir telaffuz edişi vardı ki nikâh gözümde korkunç bir şey gibi canlandı. Sanki annem de bu sözcükten korkuyordu. Benzi sarardı, sıçrayıp yanıma oturdu. Annem kolunu boynuma dolayıp beni öyle bir sıktı ki beni içine alıp gizlemek istiyor gibime geldi. Titreyerek, kesik kesik, “Al...lah’tan kor...k, Al...lah...tan...” dedi.

Kuru dutları terlemiş avucumda öyle sıkıyordum ki elim ağrımaya başlamıştı.

Akrabamızın sesi gene yükseldikçe yükseldi: “Ben mi Allah’tan korkuyum, sen mi? Sen kork Allah’tan, çünkü O’nu tanımıyorsun... Allah sizi çarpacak. Hepinizi çarpacak!”

Nefesim kesilmişti. Beni kimse dövmemişti. Annemi de kimse dövmemişti. Dayaktan korkuyordum. Allah'tan çok korkmuştum. Akrabamızın Allah'ının göremeyeceği, bulamayacağı bir yere saklanmak istiyordum. Akrabamız işaret parmağını tak tak göğsüne vuruyordu: "Ben Allah'ı tanıyorum."

Sonra parmağını bir bıçak gibi bize doğrultarak; "Allah'ı tanımak ilim ister, ilim! Sizin ilminiz yok." dedi.

Gene işaret parmağını tak tak göğsüne vurdu: "Ben âlimim! Benim ilmim var." dedi.

İlim ve âlim sözcüklerini öyle bir telaffuz edişi vardı ki gözümde korkunç ve tehditkâr bir şey gibi canlandı. İlimden korktum. Âlimden de korktum. Sanki annem daha da küçülmüştü.

Kardeşim, tedirgin ve çaresiz, korkuyla bir bize, bir akrabama bakıyor, yavaşça nefes alıyordu. Bir anda bütün gücünü topladı, belki de eğik başımı doğrultmak için küçük eliyle beni göstererek akrabama; "O, güzel resim yapıyor." dedi.

Akrabamızın yüz kasları gerildi. Alın çizgileri çoğaldı. Gözleri tuhaf bir hal aldı. Şaşırarak sordu:

— Ne yapıyor, ne yapıyor?

Kardeşim, titrete bir sesle yineledi:

— Re...sim ya...pı...yor...

Kardeşimin bu çekingen cümlesinde ne vardı da akrabamız küplere binmişti, bilmiyorum.

— Resim mi yapıyor?

İşaret parmağını bıçak gibi bana doğrultarak sordu:

— Resim mi yapıyor? Ne resmi yapıyor? Neyin resmini yapıyor?

Kardeşim boynunu büktü, usulca, "Her şeyin resmini." dedi.

Akrabamız başını sağa sola sallayarak; "Şeytan'ın müridi olmuş bu." dedi. Yüzünü bana döndü, alını daha da kırıştırmıştı, sordu:

— Şeytan'ın müridi mi olsun sen, ha?

Ne cevap vereceğimi bilmiyordum. Başımı öne eğdim. Şeytan'la ne gibi bir ilgim olduğunu bilmiyordum. Şeytan'dan korkuyordum. Kendimden korktum ve çaresizce anneme baktım. Annem beyaz çadorunun içinde kaybolmuştu. Sanki akrabamızın sesini çok uzaktan duyuyordum. Akrabamız Şeytan'dan söz ediyordu. Öte dünyadan söz ediyordu. Bu dünyadan söz ediyordu.

Başka şeylerden de söz etti: Bilmem hangi kadın, bilmem nerede, bilmem hangi adama buğday yedirmiş. Bilmem nasıl olmuşsa, akrabamız Cennet'ten dünyaya düşmüş. Oysa akrabamız, her yanında bal ve süt ırmaklarının aktığı Cennet'i çok seviyormuş. Akrabamız orada ne zaman istese, ne kadar istese bal yiyip süt içebiliyormuş, iki yanında her daim genç kızlar ve delikanlılar varmış, akrabamız onlarla bilmem neler yapıyormuş. Suç o kadındaymış, Şeytan'ın lafına uymuş...

Akrabamız öfkeden kıpkırmızı olmuştu. Yanakları titriyordu. Boyun damarları kabarıp morarmıştı. Neredeyse bağırarak konuşuyordu. Sözleri kırbaç gibi yüzüme iniyordu. Sesi kulaklarımı tırmalıyordu. Kulaklarımı ellerimle kapamak istiyordum. Ama akrabamızın öfkeli bakışları her türlü hareket gücünü almıştı benden. Göz ucuyla anneme baktım, çadoruna bürünmüş-tü, yalnız gözleri görülüyordu. Öfke ve nefret, gözlerini başkalaştırmıştı. Sanki akrabamızın her sözüyle annemin bedeni küçülüyor, gözleri büyüyor-du. Akrabamızın buyruğuyla sarsıldım:

— Git resimleri getir!

Ayağa kalktım. Avucumun teriyle ıslanan kuru dutlar kendiliğinden elimden dökülüyordu. Robot gibi yürümeye başladım. Annemle kardeşimin şaşkın bakışları arasında çekmeceye doğru yürüdüm. Çekmeceyi açtım. Bütün resimleri aldım.

Ellerim titriyordu. Resimler titriyordu. Kâğıtlar hışırdıyordu. Sanki resimler acıyla ya da korkuyla inliyordu. Dizlerim titriyordu. Sanki dizlerimin titrerken çıkardıkları sesi duyuyordum.

Resimleri getirdim. Akrabamızın önüne koydum, amaçsız ve titrek oracıkta dikildim. Sanki bacaklarım kısalmıştı. Akrabamız resimlere tek tek bakıyor, soruyordu:

— Bu ne?

— İnek.

— Bu ne?

— At.

— Bu ne?

— Ceylan.

Birden kesik cübbesiyle bir nurani adam imgesi zihnimde belirdi ve kayboldu.

Akrabamızın yüz rengi, resimlere baktıkça koyulaşıyordu. Yüz kasları iyice gerilmişti. Boyun damarları daha da kabarmıştı. Yüzünü anneme döner-ek; “Bu işlerin sonunu biliyor musunuz?” diye sordu. Kendisi cevapladı:

— Allah’ın azabı! Allah’ın azabı! Canlıların resmini çizmenin sonu budur!

Akrabamız gene yüzünü anneme döndü, kızarak konuştu:

— Kıyamet günü bütün bunlar yakasına yapışacak, bizi çizdin, şimdi de bize can ver, diyecekler. Onlara can verebilir mi?

Annemin çadoru kımıldadı. Annem, “Hayır!” dedi ama sesini yalnız ken-di duydu. Resimlere dalmıştım. Hepsi gözüme çirkin göründü. Bir gün doğuş-tan kusurlu çirkin varlıkların, benim resimlerimdeki benzer varlıklar-ın etrafımı saracaklarını düşündüm: Doğuştan kusurlu çirkin inekler, doğuş-tan kusurlu çirkin atlar, doğuştan kusurlu çirkin kediler vs. Korku bütün be-denimi kaplamıştı ki akrabamız resimlerin altından horoz resmini çıkardı; ho-rozun gönül okşayıcı renkleri bir anda gözlerimi doldurdu. Mavi ve kırmızı, kanatlarını ve tüylerini renklendirmişti: Koyu mavi, açık mavi, daha açık ma-

vi ile koyu kırmızı, açık kırmızı, daha açık kırmızı ve mavi-kırmızı karışımları –mor, koyu mor, açık mor, daha açık mor.

Bir an için akrabamızı ve öfkesini, kendimi ve korkumu unutuvermişim ki birden akrabamızın sesi her yerde yankılandı:

— Kibriti ver, kibriti!

Gene robot gibi kalktım. Çekmeceyi açtım. Kibriti aldım, getirip akrabamıza verdim.

Akrabamız kibriti aldı. Resimleri de alıp kalktı. Başı tavana değiyor gibiydi. Hızlı adımlarla kapıya yöneldi, bahçeye çıktı. Kardeşim yerinden fırladı, yaşlı gözlerle yürümeye başladı. Annem de onları izledi.

Ben, odanın ortasında öylece kalakalmıştım. Birden koşmaya başladım, onlara yetiştim.

Akrabamız resimleri üst üste bahçenin bir köşesine yığdı. Kibriti çaktı. Neden bilmem kibritin sarımsı alevini gördüğümde korkuya kapılıp gözlerimi kapadım.

Yanmış kâğıt kokusu geldi burnuma. Gözlerimi açtım. Horozu gördüm. Renkleri gördüm: Koyu mavi, açık mavi, daha açık mavi ile koyu kırmızı, açık kırmızı, daha açık kırmızı ve mavi-kırmızı karışımları –mor, koyu mor, açık mor, daha açık mor.

Alev hızla renklere koştu. Horozum, kanat çırpmaya çalışıyor gibi geldi bana. Alev kanatlarına yöneldi. Kanatları simsiyah oldu. Gözlerimi kapadım. Gözlerimi açtığımda resimlerimin hepsi küle dönmüştü.

Göge doğru baktım, gözyaşlarımı gözlerimde tutmak, akmalarını önlemek için. Büyük beyaz bulut kümeleri mavi gökyüzünde hareket halindeydiler, birbirlerine yaklaşıyor, birbirlerinden uzaklaşıyor, gene birbirlerine yaklaşıyorlardı. Bir an için bulutların nurani adamın kesik cübbesinin şekline dönüştüklerini gördüm.

* * *

Kızım bana seslendi. Gene, robot gibi hızla hole yürüdüm. Hızlı hızlı yürürken sanki yanık kokusu geldi burnuma. Horozumun yanık kokusu muydu zamanın o yanından, yoksa kendi yanık kokum muydu zamanın bu yanından? Bilemedim. Bilmiyorum. Birden o öğleden sonra, nurani adamın kesik abasının gökyüzünde hızla kaçmakta olduğunu gördüm.❧

* Spojmai Zeryâb 1950'de Kabil'de doğdu. Kabil Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra Fransa'ya gitti ve modern edebiyat alanında eğitimine devam etti. Afganistan'a döndükten sonra Fransızca öğretmenliği oldu. Bir süre Fransa Büyükelçiliği'nde çevirmen olarak çalıştı. 1990'dan beri Fransa'da yaşıyor. Öykü yazımında kendi has bir tarz geliştiren ve ülkesinde, Rehneverd Zeryâb gibi, genç öykücülerinden etkileyen Spojmai Zeryâb, 30 Kasım-5 Aralık 2004 tarihleri arasında Diyarbakır'da düzenlenen II. Edebiyat Günleri'ne de katılmıştı.

¹ İranlı kadınların üzerlerine aldıkları, genelde siyah renkte tek parçadan oluşan geniş örtü. (ç.n.)

² Bu kıssa, Şiânın sekizinci imamı, İmam Rıza hakkında anlatılır. (ç.n.)

³ Bu kıssa, Rufai tarikatının kurucusu Seyyid Ahmed er-Rufâi hakkında anlatılır. (ç.n.)

HALİD NEVÎSÂ*
Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

KIZIL İLE BEYAZ

1

Kar beyaz güvercin, Cumhurbaşkanının ellerinin arasından havalandı, Cumhurbaşkanı da ayak parmaklarının ucunda yükseldi; güvercinle birlikte havalanmak ister gibiydi. Güvercinin kanat sesleri, stadyumdaki kalabalığın sevinç çığlıkları arasında kayboldu.

Cumhurbaşkanı şöyle konuştu: “Bu barış güvercini ülkemizin göğünde özgürce uçsun. Bu güvercin barış elçisidir. Ümit ederim, bu güvercin ülkemizin göğünde özgürce uçar ve gittiği her yerde, halkımızın misafirperverliğiyle karşılaşır...”

Güvercin, minik yüreği ve açık kanatlarıyla kendisini alkışlayarak gözleriyle takip eden izleyicilerin üzerinde iki tur attı. Beklenmedik özgürlüğünden dolayı şaşkın gibiydi; hatta ikinci turda ahmaklık edip neredeyse Cumhurbaşkanına ve baştan ayağa askerî elbiseler giyinmiş yaverine doğru gidecekti ama korktu. Bir dalış yaptı, tribünün gölgeliğinin kıyısına kondu. Minik yüreği çarpıyordu; boynu, kurulmuş gibi dört bir yana dönmeye başladı. Bu sırada izleyicilerden biri, elindeki içecek kutusunu hızla aşağıdan güvercine doğru fırlattı, kutu gölgeliğe takıldı. Güvercin yerinden sıçrayınca kutu bu kez yere düştü. Bu bir şaka mıydı, yoksa suikast mıydı, belli değildi. İzleyicilerden biri belirsiz bir yere doğru bağırdı:

— Taş yok mu?

Biri ilgiyle cevapladı:

— Olmaz mı!

Elma artığıyla güvercini nişan aldı.

— Kış kış, gözü çıkasınca lanetlik!

Güvercin uçmaya yeltenir gibi oldu ama bir süre bekledi. Küçük kafasından kısa hayaller dolaşıyordu. Birden, güç bela pençelerine dokunan kalınca bir sopa onu kendine getirdi. Kısa bir bayrak çitası ona doğru fırlatıldı. Barış güvercini sıçradı ama içinden yeniden konmak gelmedi, sersemce kanat açarak izleyicilerin üzerinde yarım tur attı. Stadyumdan çıktı, yükseldi. Aşağıda ılık sesleri giderek zayıfladı. Stadyumun öte yanında sisli bir hava başlıyordu. Güvercin, gözüne numaralı gözlük takmış biri gibi sersem sepelek ilerledi; önü açıldıkça sersemliği artıyordu.

2

Güvercinin geçmişini hatırlayacak aklı yoktu. İnsanlara benzeyen tek yönü, dünyaya gelirken nasıl bir duygu içerisinde olduğunu bilmemesiydi. Ne bir sürü güvercinin arasında bulunduğu Kuşçu Dükkânı'nı hatırlıyordu ne de lüks bir motordan inen, belindeki silahın kabzasını avucunda tutarak içeri girip haddinden fazla para ödeyerek kendisini satın alan ve kafes içerisinde götürüp yaverin ellerine teslim eden boynu eşek boynuna benzeyen adam hatırlıydı. Yaver ona su ve yem vermemişti; bir anahtarlık gibi elinde birkaç kez çevirmişti yalnız.

Güvercin şimdi özgürdü. Kanat çırpıyor, minik yüreğini yanında götürüyordu. Neden sonra göğün orta yerinde duruverdi. Durdu ve yorgunluktan düşmeden önce, bir dalış yapıp bir evin çatısının kıyısına kondu. Sersem; göğün kendisini mideye indirmek için ağzını açtığını kavramıştı sanki, ağzın sonu da yoktu. Kızıl gözlerini hızla dört bir yana çeviriyordu. Dört bir yana gerçekten barış taşıdığı, kanatları aracılığıyla yukarıdan aşağı saçtığı sanılabilirdi. Açtı; evin balkonunda gördüğü kırıntılara akıyordu gönlü. Güvercinin çatısına konduğu ev genişti; gölgeleri birbirine karışan büyük ağaçları vardı. Kuş ağaçlara baktı, dane toplamak için kendini yere attı. Ağaçların arasından bir gencin sesi yükseldi:

— O, bembeyaz bir güvercin bu!

Adım sesleri duyuldu. Güvercin, artık kimsenin kendisine eziyet etme düşüncesinde olmadığına kanaat getirdi. Daneleri birkaç kez gagaladı; birden yakınında ölüm gibi bir ses yükseldi. Güvercin havalandı; pencere camı kırıkları her yana savruldu. Güvercin kaçtı; camın, gizlice geri dönen gencin sapanından fırlayan taşla kırıldığını hiç anlamadı.

3

Tam bu sırada güvercin kararsız kaldı. Belki de böylesi bir özgürlüğün esaretten daha beter olduğunu düşündü. Güvercin, gagası ters döndüğü için kendisine Avcı denilen Kuşçu Dükkânı'nın kara kargasının gagalamalarına, pençelemelerine alışmıştı. Aslında Avcı'nın gagası kırıktı, çirkin olduğu için kimsenin onu satın aldığı da yoktu. Orada yaşanmıştı. Hepsini ondan korkardı.

Güvercin havalandı; yukarıdan aşağıya bakıyor, en yükseklerle çıkmak istiyordu. Minik yüreği çarpıyordu. Yorulduğunu hissediyordu. Birden güneye gitmeye karar verdi. Keskin bir dönüş yaptı. Rüzgâr arkasından vuruyor, onu, bir uçak gibi hızlı uçmaya zorluyordu. Neden sonra bir köşeye indi, büyükçe bir demir borunun üstüne kondu. Biraz olsun rahatlamıştı; soluklanıp dane aramaya koyuldu. Göğsünü demir boruya yasladı, inançları üstüne düşünmek istiyordu ki birden kıyamet koptu. Güvercin elinde olmadan, korkuyla aşağı düştü. Yakınında korkunç bir ateş belirdi. Ateşle birlikte, kulakları sağır eden bir ses yükseldi. Güvercin, rüzgâra kapılmış bir kâğıt parçası gibi savruldu, duvara çarptı. Az sonra bütün gücünü toplayıp kalktı, kuru bir dalın üstüne

kondu. Korkudan titriyordu. Beyni küçük olduğundan tank namlusuna konduğunun farkına varmadı. Tankın içinde önemsiz bir asker oturuyordu; asi ve küfürbazdı. Asker, o yörede gizlenen silahlı milislere ateş açmıştı.

4

Oradan kaçarkenki hızı, ateşlenmiş tank mermisinin hızından daha az değildi. Kanatları birbirine çarpıyordu. Hızını düşürmedi. Çabucak şehrin üzerine ulaştı. Batıya döndü, cinslerini bilmediği birkaç kuşla karşılaştı. Biraz ilerledi. Yolun yarısında kuşlar gözden kaybolduklarında barış güvercini kendini buğday tarlasının üzerinde buldu. Buğday tarlasının bir yanında toz toprak içinde kalmış ağaçlar sıralanmıştı, birbirlerinin gölgelerini kucaklıyorlardı. Motor yolu hayli uzaktaydı. Dağlar ötede ah çekiyorlardı. Suyu az buğday tarlası yukarıdan güvercine cennet gibi göründü; insanların hayal ettikleri cennet gibiydi. Buğday tarlası güvercini mıknaş gibi kendine çekiyordu. Belki de güvercin, ayağının altındaki tarlanın bir karışlık bir zemin olmadığını, başının üstündeki gökyüzü kadar geniş olduğunu kavramıştı. Buğday tarlası, rahat bir yatak gibi onu kendine çağırıyordu: Gel, kıvrıl, uyu, der gibiydi; ama güvercin, küçük beyinli olduğundan, yalnız su ve dane düşüncesindeydi. Bir tur attı, buğday tarlasının ortasına indi. Tarladaki onca buğdayı görünce; tarlanın yakınındaki kirli su birikintisini görünce ve çevrede kendisini rahatsız edecek hiçbir insan olmadığını fark edince, büyük sevinç duydu. Bir süre etrafına bakındı, kimse yoktu. Dane toplamaya koyuldu. Biraz da su içti. Birikintinin yakınında kan lekesi göze çarpıyordu; kuruydu. Buğday tarlasının ortalarına doğru ilerledi. Kesilmiş buğday başaklarıyla birlikte çok sayıda mermi kovanı saçılmıştı yere. Güvercinin beyni çok küçük olduğundan ne olduklarını anlayamadı. Bu kovanlar bir önceki gece çıkan kanlı savaştan kalmaydı; köyün yegâne pınarından su alma sırası yüzünden silahlı toprak sahipleri arasında çıkmıştı. Şimdi pınarda su yoktu. Ölüm sessizliği ve öldürücü soğuk hüküm sürüyordu. Sanki o bölgede hiç insan yoktu. Güvercin adım attıkça, kısa kısa uçtukça, kuru siyah kan lekeleri çoğalıyordu. Susuz toprak kanı içmişti; kandan geriye yalnız silik izler kalmıştı. Yer yer buğday başakları yan yatmıştı; sanki yaralı bir insanın çırpınışları ya da bir ölünün sürünüp götürülmesi sonucunda ezilmişlerdi.

Güvercin dane yiyor, keyfediyordu. Yavaş yavaş uykusu geliyor, gözleri kapanıyordu; bir köşede uyuklamak istedi. Bu yüzden bir kulübeye doğru havalandı; kulübenin tavanı top mermisinin etkisiyle delinmiş, bir duvarı da çökmüştü. Henüz tünememişti ki birden, kaçmakta olan grimsi bir gölgenin üzerinden geçtiğini fark etti. Sonra gölge yerde daha da belirginleşti. Güvercin gölgenin büyüdüğüne büyüdüğünü gördü. Sessiz sedasız gölge ona doğru yaklaşıyordu. Barış güvercini kanat çırparken yukarı baktı; o güne dek görmediği kadar büyük bir şahin gördü. Şahin, güvercinin üzerinde baş döndürücü dönüşler yapıyordu ama güvercin, kendisine ilham olunmuş gibi uyku-

ya dalmış ağaçlara doğru kaçtı. Minik yüreği çarpıyordu. Şahin kahverengiydi ve çok aç görünüyordu; bir koyun bulsaydı, onu bile kaldırırdı. Saldırıya geçtiğinde güvercinin zeki olduğunu fark etti. Açlıktan gözleri dönen şahin, ecel gibi güvercinin üzerine indi. Güvercin havada takla atarak hızla bir ağaç kovuğuna sığındı. Öfkeli şahin yedi kez ağacın üzerine dalış yaptı ve sonunda, göz yanılığısına tutulmuş gibi oradan uzaklaştı; ağaçların arasında yüreği hızla çarpan küçük bir barış güvercininin gizlendiğini hiç anlamadı.

5

İkindiüstüydü; güneş, şehrin batı ufkuna doğru süzülüyordu. Güvercin, avcı şahinin gözden kaybolduğunu görünce havalandı, güneşe doğru yol aldı. Kanatları uçmaya alışkın olmasa da uzunca bir yol aldı. Bir dağın eteğinden geçti. Artık yorgunluktan tükenmişti. Akşam oluyordu; barış güvercini, bilinmez bir şehrin üzerinde aylak aylak dolaşıyordu. Dakikalarca uçuyor, bir süre soluklanıyor, arada sırada da biraz dane toplamak için yere iniyordu. Birden gözü bir yapıya takıldı; orada sükût, yaratılış günü öncesinden beri hüküm sürüyordu sanki. Yapı, gölgede kalmıştı ve at nalı biçimdeydi, sundurmalı geniş pencereleri vardı. Pencereler, gelip geçen misafir kuşlar için uygundu. Bir pencerede bir kumrunun oturmakta olduğunu görünce güvercinin içi rahatladı. Havayı yarararak çatının kıyısına kondu. Sükût içine işledi. Bir süre başını ve boynunu dört bir yana çevirdi, sonra ikinci kattaki pencerenin pervazına kondu. Sakinleşti. Göğsünü yaslayıp kendisini Allah'a emanet etti. Akşama kadar orada öylece kaldı, yavaş yavaş yorgunluğu çıkıyordu. Gece olunca korkunç bir sesle uykusu bölündü. Bir kara kedi, sıçrayarak kendini çatıdan pencere pervazına atıverdi; öyle bir ses çıkardı ki güvercinin içini korku kapladı. Güvercin, ölümden daha kalıcı bir felakete uğradığı düşüncesine kapıldı. Bilinçsizce kanat çırparak yerini değiştirmeyi başardı ve mucizevî bir biçimde uçarak karşı pencereye kondu. Kedi karşı pencerede kaldı ama güvercine öylesine istekli ve şehvetli bakıyor, öyle kükrüyordu ki neredeyse güvercinin ödü patlayacaktı ama çaresizdi. Tehditkâr bir geceydi. Kedi bütün gece uykusuz kaldı; güvercin bir pencere pervazından diğerine uçtu durdu.

Seher vaktiydi; güvercinin karşısındaki pencere açıldı. Bembeyaz giyinmiş, gözlerinden uyku akan bir yaşlı adam pencerede belirdi. Bir süre etrafına bakındı. Elinde tespih, sabah namazının dualarını mırıldanıyordu. Güç bela nefes alıyor, göğsü hırıldıyordu. Taze havayı hızlı hızlı içine çekiyordu. Birden gözü barış güvercinine takıldı. Yüzü aydınlandı, yüzünde çiçekler açtı. Bağırды:

— “Abdullah! Abdullah! Gel, sana bir şey göstereceğim.”

Bir genç, yaşlı adamın omzunun üzerinden boynunu uzattı. Gür sakalları vardı. Yaşlı adamın sözlerinin etkisinde, şaşkınlıkla: “O, bembeyaz bir güvercin!” dedi.

Yaşlı adam: “Aga Sahip, güvercin etinin nefes darlığına iyi geleceğini söylemişti.” dedi.

Genç: “Yakalayayım mı?” dedi.

Yaşlı adam: “Yapabilir misin?” dedi.

Genç hemen harekete geçti. Bir süre gözden kayboldu, sonra geldi. Elinde av tüfeği vardı. Tüfeği güvercine doğrulttu.

Yaşlı adam, güç bela aldığı nefesiyle; “Bununla olmaz.” dedi.

Genç; “Olur.” dedi.

Yaşlı adam yumuşadı; “Allahu Ekber, de.” dedi.

Güvercin, bir çerçevenin içindeki fotoğraf gibi durgun, onlara bakıyordu; az sonra pencereler arasındaki kısa mesafeyi aşıp dünyayı yerle bir edecek şeyin farkında değildi.

Genç tüfeğin tetiğini çekti:

“Tuf...”

Güvercin sıçrayıp kaçtı. Pike yapıp çatıya kondu. Tek kanadıyla uçuğu, üzerine ağır bir yük yüklendiği hissine kapıldığı sanılırdı. Saçma, kanadının iki tüyünü koparmıştı. Ama güvercin hâlâ uçabiliyordu.

6

Sabahtı; güvercin, yaşlı adamın evinden çok uzakta, bir evin bacasının üstüne kondu. Üzgündü. Durmadan yerinde sallanıyor, ufka bakıyordu. Bir genç, nişanlısını güldürmek amacıyla, su tabancasıyla güvercinin ayağını nişan aldı. Güvercin gene gafil avlanmıştı. İnancını yavaş yavaş yitiriyordu sanki. Kanatları kuruyana dek orada kaldı. Kendini yalnızlığa terk etti; sarsıla sarsıla ağlamıştı sanki. Islandığı eve bakıyordu. Eğer orada kendisine yem ve su verilmiş olsaydı, bacanın üstünden hiç kalkmazdı. Yavaş yavaş kuruyordu; içinde yeniden uçuşa isteği belirdi. Tam bu sırada başka bir olay oldu; güvercin birdenbire değişiverdi: Uzaktan arı sürüsüne benzeyen çok sayıda güvercin gördü. Güvercin sürüsü ona doğru geliyordu. Güvercin kımıldanmaya başladı. Sürü, mızrak ucu gibi hareket ediyordu ve ortasındaki iki güvercin durmadan takla atıyor, güvercinin yüreğini yerinden oynatıyorlardı. Güvercin sürüsü, barış güvercinin üzerinde bir tur attı. Kanat sesleriyle halhal sesleri minik yüreğini sevince boğdu. Artık yalnızlık ve karamsarlık yüreğinden göç ediyor, yerini sevinç ve umuda bırakıyordu. Elinde olmadan havalandı, yükseldi ve var gücüyle sürünün peşine takıldı. Sürüye karıştı. Sürüdeki güvercinlerle gönül birliği ederek havada kanat çırpıtı; sürü, rastgele, çatısında güvercin tuzağı bulunan bir eve doğru ilerliyordu. Islık sesi geliyordu. Barış güvercini sürünün içinde kayboldu; yaralanan tüylerini öbür güvercinlerin tüylerine sürüyordu. Birkaç turdan sonra ağ aşağı indi; güvercinler, savaş gemisindeki savaşçılar gibi çatının üzerine indiler.

Barış güvercini de onlarla birlikte indi. Güvercinlerin şaşkın bakışlarıyla karşılaştı. Bir iki dakika kararsız kaldıktan sonra onlarla arkadaş olmaya karar verdi. Ama biraz şaşırılmıştı. Güvercin sürüsünün içinde yabancıydı. Sürüden uzaklaştı. Kafasını birbirleriyle bağdaşmayan hayallerin ele geçirdiği

belliydi. Belki de inançları üstüne düşünüyordu; örgülü büyükçe bir gölgenin hızla kendisini ele geçirdiğini hissetti. Ağ, öngöremeyeceği bir çabuklukla onu içine aldı.

7

Az sonra barış güvercini, Baba Han adlı kuşçunun nasır tutmuş parmaklarının arasındaydı. Baba Han, ince bir iple güvercinin sağ kanadındaki tüyleri bağladı. Baba Han yanındakine; “Önce çöl güvercini sandım ama sonra cahil bir parlak olduğunu anladım.” dedi.

Baba Han, bir iki kez de güvercinle konuştu ama güvercin anlamadı. Mesela şöyle dedi:

— “Sürüye karışmayı öğrenene dek kapatılman gerek!”

Akşamüstüydü; güvercin kendini öbür güvercinlerin gürültüsü patırtısı arasında bulduğunda karamsar görünüyordu. Artık uçamıyordu. Öbür güvercinlerin her birinin kendine ait yerleri vardı; yeni gelene kuşkuyla, iğrentiyle bakıyorlardı. Belki de barış güvercinin duyguları, birliğinde ilk günlerini yaşayan yeni bir askerin duygularıyla aynıydı ama sürü üyeleriyle askerler arasında çok fark vardı. Güvercinler yavaş yavaş barış güvercinin başına üşüştüler; hepsi birlik olup savaşı başlattılar. Barış güvercini savaş istemiyordu elbet. Bu yüzden ötekiler aslan yürek kesildiler ve pençeleriyle, gagalarıyla onun üzerine çullandılar. Bu Kızıl Ayaklar’ın, Siyah Gagalar’ın, Şirazlı Kızıllar’ın Kuşçu Dükkânı’ndakilere benzer yanları yoktu. Bunlar, savaşmaya can atıyorlardı. Hatta bir kara karga —bu kara karga, Kuşçu Dükkânı’ndaki Avcı’dan çok farklıydı— işi öyle bir noktaya vardırdı ki gagalamakla, pençelemekle yetinmedi, sıçrayıp barış güvercininin üzerine bindi. Barış güvercini çırpınmaya başladı. Kuşkusuz kimi zaman çırpınış, direnişle, savaşla karıştırılır; bu yüzden hepsi oy birliğiyle öfkeye kapıldılar ve barış güvercinine saldırdılar; ne var ki bu itiş kakışların barış güvercinine faydası oldu: Güvercinlerin pençeleri barış güvercininin kanatlarını bağlayan ipi çözdü. Bir süre sonra, güvercinler yorgun düştüklerinde, barış güvercini savaş meydanından kaçabilecekti.

Sabah, Baba Han güvercinliğin kapısını açtığı anda şaşkınlıktan ve öfkeden olduğu yerde donakaldı. Barış güvercini, bir gözü ağır yaralı olduğu halde, oradan dışarı çıkan ve uçan ilk güvercin oldu. Uçtu ve hızla oradan uzaklaştı. Uzaklaştı ve hiç ardına bakmadı.

8

Artık barış güvercini tam bir asiye dönüşmüştü. Bütün gücünü kanatlarında toplayıp havalandı. O kadar yükseldi ki neredeyse bulutlara değecekti. Hatta aşağıdan birkaç kişi, bir savaş uçağıyla peşine düştü ama sanki inmeye cesaret edemedi. O eşek boyunlu adam onu niçin satın aldı, Cumhurbaşkanı onu neden salıverdi, bilmiyordu elbette. Beyni küçük olduğundan bir şey bildiği yoktu ama kaçırıldığını fark etmişti. Kaçma duygusu içinde şiddetle alevleniyordu.

Korkuyla belirsiz bir yere doğru uçmaktaydı; hiçbir mesaj taşıdığı da yoktu. Hepsi yalandı. O yalnızca bir avuç etten, kemikten ve tüyden ibaretti. Durmadan kanat çırttı. İki üç gün böylece ilerledi; başından acıklı olaylar geçti. Bir yere konup dinleniyor, dane topluyor ve kendisine ilham olunmuş gibi yine aynı yönde ilerliyordu. Artık açıkça olduğu yerde sallanıyordu. Yükseklerde de rahat yüzü görmedi. Belirsiz bir yeri bombalamak için giden iki savaşçı, öyle bir hızla havayı yarıdılar, öyle bir ses çıkardılar ki güvercinin yüreğini korku kapladı. Yolunu şaşırdı. Başı döndü. Korkunç sesin etkisiyle öyle korktu ki bilinçsizce bir yere indi: Bir harabeydi. Yer, bilinmedik bir yerdi ve etrafı, dalları kuru ağaçlarla çevrilmişti. Dallar, örümcek ağı gibi görünüyordu. Birkaç tank ve top kalıntısı, yerde yarı gömülü halde duruyorlardı. Soğuktu; birkaç bulut parçasının korkutucu gölgesinden başka bir şey yoktu. Barış güvercini kuru bir dalın üstüne kondu. Göğsünün altında bir çukur vardı, hayalî bir devin ağızına benziyordu. Güvercin şehirden buraya niçin geldiğini bilmiyordu. Yorgunluktan dalın üstünde olduğu yerde sallanıyordu, minik yüreği çarpıyordu. İki kez gagasıyla tüylerini kaşıdı. Ötede tüfekli iki adam belirdi. Aralarında cepheye özgü şakalar yapıyorlar, birbirlerine harami diye sesleniyorlardı. Birden birinin gözü güvercine takıldı. O bembeyaz güzelliği görünce bir süre donup kaldı. Güvercin onlardan epeyce uzaktaydı; kurumuş dallar arasında, dökülüp çürümüş dişler arasında sapasağlam kalmış bir diş gibi görünüyordu.

Tüfekli adam, yol arkadaşına; “Görüyor musun?” dedi.

Yol arkadaşı, cepheye özgü benekli elbisesini silkeledi, aldırış etmeksizin; “He!” dedi.

— Vurayım mı?

— Vuramazsın ki!

Beriki heyecana kapıldı.

— Bahse var mısınız?

— Bir paket sigarasına...

— Tamam! Gel öyleyse. Ama mızıkçılık yapar da vermezsen karnına kum doldururum!

Sonra diz çöktü, tüfeğini dengeledi, kundağı omzuna dayadı. Güvercin uçmaya yeltenir gibi oldu, sanki o ikisine doğru gitmek istedi ama mermi sesi yükseldi. Güvercin kızıl gözlerini görünmeyen nesnelere dikmişti. Birden pençelerinin altındaki dal kırıldı. Elinde olmadan üç dört kez takla attı, yere çakıldı. Beyaz kanadı kızıla döndü. Asker bir paket sigara kazandı ama yaralı güvercini şehre nasıl götürdü, nasıl sattı, Allah bilir.

Birkaç gün geçmemişti; barış güvercini, gagası kırık kargayla ve öbür güvercinlerle birlikte, Kuşçu Dükkânı'nın vitrinindeki yerini aldı.

* Halid Nevîsâ, 1972'de Kabil'de doğdu. Taliban rejiminden kaçıp Peşaver'e yerleşti. 11 Eylül sonrasında ülkesine döndü. Halen Özgürlük Radyosu'nda çalışmaktadır.

İFFET ORAL

BABAANNEM VE KALE

Kaleyle arasında ancak bir at arabası geçecek kadar aralık olan bu ev; zamanına, yıkımlara, yangınlara, köhnemişliğe, bırakıp gidenlere karşı inatla değil; sabırla, vefayla ayakta idi. Kiremidinden temeline dek, tepeden tırnağa, yorgun, halsizdi. Ama onun bir yerlerde sakladığı ümidi hep vardı. Zaman zaman bu ümitvarlığı evde yaşayanlara da bulaştırmadan edemezdi.

Esen hafif bir rüzgârda her bir çatması, penceresi inim inim inler, çoğu zaman inlemelerine babaannemle dedem ağırlarıyla eşlik ederdi.

Uğultulu geceler, ürpermeme sebep olurken önüne geçemediğim meraklarını kurcalardı. Bulduğu her aralıktan, çatlaktan bazen zorla, bazen de rahatça giren rüzgar, evin içinde bildiği gibi cirit atardı. Düzenli ulumalar, haykırışlar ve çığlıklara dönüşen her sese çocuk zihnimde bir suret giydirir, onları birbiriyle didiştirerek uykuya dalar; bu didişmeye rüyalarda devam ederdim.

Bazı geceler evlerden birinin çatısına -adının “Puhu” olduğunu sonradan öğrendiğim -“Hu” kuşu konardı. Çatıya Hu Kuşu konması; o evden birinin öleceğine işaretti. Kuşun sesini duyduğunda babaannem dudakları kıpır kıpır, pencereye koşar ötelere üflerdi.

Dedem gür ve dağınık kaşlarının altında saklanmış ufak ela gözlerini kısar; -nasıl gördüğünü hep merak ettiğim -iyice küçülen gözleriyle ufku tarar; “Yağacak.” derdi. Babaannem hemen bakraç, leğen ne varsa getirir yağmurun damlayacağı yerlere itinayla yerleştirir ben de bir köşeye çekilir leğenlerde biriken sularla yüzdürmek üzere kağıttan kayıklarımı hazırlamaya koyulurdum.

Yağmurlar, çapkın kedilerin çatıda birbirlerini kovalarken yerlerinden oynattıkları kiremitlerin arasından gözyaşı gibi sızardı evin bağrına. Denizin kabardığı, kabından taşmaya çalıştığı gecelerde çakan şimşekler eve sıkıca yaslanmış kara incirin yaprakları arasından sıyrılır büyük odanın duvarına şavkırdı. Bu renkler ve ses, gecenin içinde beni öylesine cezbederdi ki şimşekler ve babaannemin salavatları hiç susmasın isterdim. Böyle zamanlarda evin bizi korumak için sarıp sarmaladığını hissederdik.

Kale, ona nerdeyse sırtını yaslamış ahşap ev, diğer ahşap evler, yolun karşısında, Selami Dede türbesi, sokağın başındaki Saray Çeşmesi ve babaannem; rüyalarımın kendilerini seyrettirmekten vazgeçmeyen inatçı kareleri. Kareleri ki ömrümün farklı dilimlerinde öne çıkmak için birbirleriyle itişip kakışan, yer değiştiren, birbirinde eriyen sonra da hepsi çocukluğum olan.

Burası benim hem yaşadığım hem de yaşamadığım evimdi. Bu evin torunuydum. Burada birinci mevkideydim çünkü ayrıcalıklıydım.

Annem ve kardeşlerimle şehrin yeni imar edilmiş kısmında, oraya göre sıradan, buraya göre lüks bir evde oturuyorduk. Lükstü çünkü babaannemin deyişiyle alentirikliydi.(elektrikliydi) Bu iki evin farklı havası beni hiç rahat-sız etmez değişikliklere meyilli karakterimin hoşuna giderdi.

Her akşam ayrı gezme listemiz vardı. Bu gezmelerin, benim gelişim sebebiyle yapıldığını hissederdim. Gideceğimiz komşular ya karşı evde ya sokağın başındaki Ermeni Tamara Teyze veya birkaç ev ötede Hacı Teyzeler olurdu. Böyle gecelerde bulaşıklar daha bir çabuk yıkanır. Kalan yemekler küçük kaplara boşaltılır, mutfağın duvarına sıkıca çakılmış tel dolaba koyulurdu. Vakit yazsa yoğurt, süt, kavrulmuş kıyma muhakkak kuyuya salınırdı. Bu işler bittikten sonra babaannem sık dişli tarağını, bakır tasta suyu yanına alır beni dizlerinin önüne oturturdu. Sabahtan beri bahçede ağaç tepelerine tırmanmaktan kale oyuklarında koşturmaktan keçelenmiş saçlarını açmaya çalışırdı. O daha örgülerimi çözmeye başlarken, hemen atılır;” Bak acıtırsan taratmam!” diye şımarırdım.

Dedemle babaannem nadir olarak akşam yemeğine bize gelirdi. Yemekten sonra babaannem ne yapar eder beni bir köşede yakalar; gece kendisiyle gitmem için benden söz alırdı. Gündüz gözüyle ayrılmak istemediğim ahşap evi geceleri haz etmezdim. Gaz lambasının aydınlığında her şey olduğundan daha karanlık, ürkütücü görünürdü. Bu yüzden geceleri oraya gitmek istemez ama babaannemi de kıramazdım.

Babaannem geceleyin şehrin caddelerini tercih etmediğinden hep ara sokaklardan giderdik. Bunun sebebini sorduğumda;” Gelirken de bu sokaktan geldiğini eğer başka sokaktan giderse; yollarının bağlanacağını ertesi gün bütün işlerinin ters gideceğini...” söylerdi.

Bahçe duvarının oyuğundan çıkardığı anahtarla açılan çift kanatlı kapı gelişimle gıcırdayarak mahzunluğundan sıyrılırdı. İki basamağı dikkatlice iner, bahçeyi geçerdik. Babaannem koynundan çıkardığı anahtar ve ay ışığının yardımıyla evin kapısını açarken uykudan ve korkudan babaannemim eteğine sıkıca yapıştırdım. Ağızlığındaki sigara kalıntılarını ve bir iki öksürükle gırtlığını temizledikten sonra dedem de eve girerdi.

Büyük odada yatardık. Sabahın ilk ışıkları gözlerime vurduğunda sıçrar, kalkardım. Odanın bir duvarını boyunca uzayan, yerden yarım metre yükseklikte, etekleri ve sert saman yastıklarının üzeri; boydan boya kanaviçe ve dantel işli örtüler serili “terhiz”de ,camın önünde ,dedem yerini çoktan almış olurdu. Ocaklıkta harıldayarak yanan gazocağında kaynayan taze ıhlamurun kokusu önce büyük odayı, evi sarar; camlara kadar yaslanmış incir, hurma ve dut ağaçlarının arasından yol bularak mahalleye yayılırdı.

Babaannemi sabahları, evin kaleye bakan tarafında tavukların pines merdivenine tırmanmış bulurdum. Yumurtlamak için çıkmış tavukları kış kışlar biraz önce yumurtladıkları yumurtaları vermemekte inat edenleri tuttuğu gibi pinesten aşağı fırlatırdı. Ellerindeki ikişer, üçer yumurtayı getirir yerlere kadar uzun, çiçekli geceliğimin torba gibi tuttuğum eteğine bırakır ve tembihini yapardı:”Kırmadan götür emi!”

Kahvaltı sonrası yapılacak ilk iş; lamba camının temizlenmesiydi. Babaannem, gece bizi aydınlatmaktan islere bulanmış lambayı duvardaki küçük oval raftan alır almaz ben de lamba sopasını ve bezini getirirdim. Ama ellerim islenir diye lambaya el sürdürmemesine de içerlemeden edemezdim. Önce gazete kağıdını elinde kırıştırarak lamba camının içine sokuşturur isin kabasını alırdı. Sonra lamba camının alt ucunu avucuna dayar üstten yanaklarını şişire şişire hohlarken ben de aynı anda elimde tuttuğum hayali lamba şişesini hohlamaya başlardım. Bu şekilde nefesimiz kesilene kadar devam ederdik.

Oturduğu terhisten dışarıyı seyreden dedem; başını bize çevirirdi. Dedemin yukarı kıvrık, sivri bıyıklarının biraz daha kıvrılmasından tebessüm ettiğini anlar ama hohlamamı kesmeden sadece gözlerimle ona karşılık verirdim.

Hohlama faslından sonra büyükçe bir bez kıvrıla kıvrıla lamba şişesinin içine sokulur, peşinden sopayla, şişenin içi gıcır gıcır silinir ve lamba akşama yakılmak üzere duvardaki yerine asılırdı. Yaptığımız bu temizliğin, kirlerden arındırmanın insanı ne kadar ferahlattığına bizzat şahittim. Sanki lamba şişesindeki kirlerle birlikte can sıkıntımız, karamsarlığımız, bıkkınlığımız dağılıverir hayat daha da yaşanası hale gelirdi. Hala her temizliğin nihayetinde, kendimi parlattığım lambayı yerine asmış gibi hissedirim.

Babaannem ev işlerine daldığında dedemin evden çıktığını bahçe kapısının "çıt" etmesinden anlardım. Hemen bahçeye iner, sırasıyla incir ve dut ağaçlarına tırmanır, ağacın tepesinde siner babaanneme seslenirdim. O hemen işini bırakır, bahçeye bakan pencereyi yukarı doğru sürer, bahçede beni arar, bulamayınca telaşla seslenirdi. Ağacın tepesinde gizlenmenin her şeyi oradan seyretmenin tadına doyamazdım.

Bahçede kan ter içinde kalarak yakaladığım tavukların teleklerinden bir kaçını kopartıp saçıma takmak, bahçe duvarının üzerine çıkıp gelen geçene minik taşlar atıp saklanmak, sadece bana ait minyatür bahçemin çitlerini tazelemek, onu sulamak, yanına yaklaşmayacağıma bin bir yemin ettiğim su kuyusunun kapağını aralayıp kuyudaki su cinini kızdırmak sevdiğim oyunlardandı. Halbuki babaannem etrafımızdaki görünmeyen misafirleri incitmek kızdırmamak için geceleri bahçeye kaynar su dökmez, yemekten sonra sofra bezini silkelettirmez "Neme lazım! Gündüz gözüyle..."derdi.

Fakat kale'min yeri bir başkaydı. Bütün oyunları oynarken sonunda kaleye çıkacağım fikri, zihnimin köşesinde usluca beklerdi.

Kalenin geçmişi hakkında büyüyünce öğrendiklerim ona olan yakınlığımı asla zedelememi. Dedemin bilmem kaçını dedesinin sandığım kale meğerse bırakın dedelerime; Selçuklu'ya bile değil; ta Cenevizli'lere aitmiş. Cenevizli'ler zamanında şehir, bahçemizden geçen kaleyle çevriliymiş. Bahçeden geçen kalenin uzantısı yer yer yıkıntılarla sahil boyunca devam ederdi. Kalenin bahçemizden geçen kısmında burçlara tırmanmak için kale taşından merdivenler vardı. Gözde oyun mekânlarım işte bu merdivenlerdi. Kalenin tepesinden şehrin ve benim resmimi çeken turistlere; ya avazım çıktığı kadar bağırır ya da dilimi çıkarır; onlarla kalem'i paylaşmak istemezdim. O, benim için en yüksek, en yıkılmaz, en eski ve en çok koruyandı. Yaşımın hayalleri hep kaleyle şekil-

leniyordu. Oyunlarımda “Onun babası kale kadar kuvvetli, kale kadar uzun boyluymuş, annesi kale gibi kucaklamış...”der. Arkadaşlarımla anlamayan bakışlarına aldırış etmez, bütün anlatımlarıma kıyısından köşesinden kaleyi muhakkak sokar; böyle yapmazsam anlatacaklarımın eksik kalacağını sanırdım.

Bahçede incirin en iri dallarından yaptığım çantayı, papatyalardan ördüğüm tacı, uzun zinciri, dolaplarıma(kalenin kovuklarına) ihtimamla yerleştirdim. Topraktan ekmekler ve çörekler yapar kalenin oyuklarındaki hayali mutfağında pişirirdim. Bazen yorgunluktan bitap düşer kalenin geniş merdivenlerine sızarak kalırdım. Eğer beni gelip alan olmasa ömrümü bu kale ve bahçede geçirebilirdim.

En sevdiğim işlerden biri de babaannemle kuyuya yemek salmak veya kuyudan yemek çıkarmaktı. Sadece yazları kullandığımız kuyuya bakraca doldurduğumuz meyveleri, şişelerle suyu, daha sonra yiyeceğimiz yemekleri salardık.

Akşam yemeği hazırlanırken dedemin bir göz etmesiyle, sandalyeye çıkar, lambayı olanca dikkatimle indirir camın önünde oturan dedemin yanına götürürdüm. Dedem yeleğinin saat cebinden çıkardığı köstekli Serkisof marka saatini ay ışığına doğru tutar; “Vakittir, yakalım” derdi. Kendinden önce kokusu gelen benzinli çakmakla- taşı bitmemişse- bir iki parmak sürtmesinden sonra lambanın fitilini tutuştururdu. Çakmağın benzin kokusu, lambadan gelen gaz yağı kokusuna karıştığında odanın içi ışımaya başlardı. Sonraki yıllarda bu iki koku bende hep aydınlık intibalar uyandırmıştı.

Hiç bitmeyecek sandığım masal bir gün kesiliverdi. Babaannemin köyde olduğu bir gün; dedem kahvede düşer, fenalaşır. Arkadaşları koşup babama haber verir. Zaten uzun zamandır bize taşınmaları söz konusuydu. Dedemin rahatsızlığı da buna eklenince babam, babaannemin yokluğunu da fırsat bilip at arabacı Kel Mevlüt’e haber verir. Abim babam ve arabacı nerdeyse bir saatte evdeki eşyaları arabaya yükler.

Babamların evinin balkonundan at arabasına gelişi güzel yüklenmiş; yatak yorganlar, bakır kazanlar, çiçekli saman yastıklar, birkaç bohçadan oluşan giysileriyle dedemlerin evi bir at arabasına tıkıştırılmıştı. Elli yıllık evleri ağaçtan düşmüş bir serçe yuvası gibi titreye sarsıla geliyordu.

Dedemle babaannemin artık bizimle kalacaklarına sevineyim mi, evimizin haraç mezat bir at arabasına sığdırılmasına üzüleyim mi? O vakit hissettiğim en kuvvetli duygu; kopmak, bitmek olmuştu. Demek ki hiç bitmeyecek sandıklarımız bir gün bitebilirmiş.

Babaannem ve dedem benim odama yerleştirildi. Topuz başlıklı döküm karyola yatağımın karşısına kuruldu. Böylece ömürlerinin son nefeslerini verecekleri mekana yerleşmiş oldular.

Bahçelerinden, tavuklarından, komşularından, türbelerinden, gaz lambalı, ahşap evlerinden kopartılıp elektrikli beton bir evin odasına sığdırılmışlardı.

Dedem bir daha toparlanamadı. Hastalığından önceki sert, suskun hali gitti; onun yerine afacan bir çocuk geldi. Dünyadan göçene kadar kendini askeri hastanede sandığından anneme hep “Hemşire hanım!” diye seslendi. Kendisini ziyarete gelenlere pijamaları için mahcupluğunu dile getirdi. Hemşire-

den üniformasını giydirmesini ısrarla istedi. Sağlıklı zamanlarını hatırladıkça, başını camdan dışarı çevirir:

“Hey gidi Mehmet reis hey! Nerde kaldı takalarda reislik etmelerin. Geceden çıkardık denize. Takaların başında ben olmazsam yola çıkmazlardı. Tayfalara bir göz ettim mi sarılırlardı küreklere. Ne motoru! Buradan Sivas-topol’a gittik yelken, kürekle. Ruslara tuz götürür; karşılığında şeker alırdık. Yokluk zamanı...Çarık bulsak iskarpin giymiş gibi olurduk.”

Bunları anlatırken anlaşılmasa bir havaya bürünür, ses tonu gittiği yıllara göre şekillenirdi. Kâh bıçkın denizci reisine kâh askerin başındaki Memet Onbaşıya dönüşürdü.

İp bir kere daha koptu.

Bir zamanlar benim de içinde uyandığım topuzlu, pirinç karyolada dedem üç gün kendini bilmeden yattı. Kaşlarının arasında zaten kaybolmuş gözlerini açar, sarı mı yeşil mi anlayamadığım gözlerini bir kerecik görürüm diye zemzemle hep ben ıslattım dudaklarını. Göğsündeki elim indi kalktı üç gün boyunca. Babannem karyolanın dibindeydi kıpır kıpır dudaklarıyla...

Dedemden sonra babannem de huy değiştirdi. O ağırbaşlı kadın gitti, yerine; yerinde oturamayan hayatından sürekli şikayet eden biri geldi. Namazlarının dışında tek yaptığı aniden fırlayıp mantosunu giyip başörtüsünü takarak evine gitmekti. Artık kullanılmayan ev birkaç ay içinde gerçek yaşını göstermeye başladı. O güzelim bahçe, sokak köpeklerinin mekanı oldu. Her gelişimizde bizi zevkle karşılayan çift kanatlı kapının kanatları birer birer yere indi. Anahtara hacet kalmadı. Kanatlardan biri bir yana diğeri öteki yana yığıldı kaldı. Dağılan evle birlikte babannemin de zihni dağıldı gitti.

O sözcüğü telaffuz etmeyi hiç beceremedi. İstihlak dedi, istihlak dedi. Belki de zihni bu sözü kabullenmediğinden söyleyemedi. Yoksa zeki kadındı. Beş dakika içinde şu kadar dönüm tarladan kaç batman mısır çıkar, mısırlar ne kadar eder zihinden hesaplayıverirdi. Ah bir de okuma yazma bilseydi...

İstimplaka uğrayan evin yeri, kerpetenle sökülerek çıkarılmış bir azı dişinin kökünün açtığı yara kadar insanın içini sızlatıyordu. En çok da sökülmüş, yere serilmiş incir ağacının hala bir ümit, toprağa sarılan kökleri ve ağzına kadar taş doldurulan kuyu babaannemi şaşırtmıştı. Gördükleri karşısında sadece “Allah Allah ne olmuş buraya? Gece camdan kaynar su dökmeyin diye o kadar da tembih etmiştim!”dedi

Sonraki günlerde defalarca evine gitti, geldi. Bir türlü evini bulamadı. Komşularına sordu, onlar da “Gel bir bardak çay içelim hem de eskileri konuşuruz.” diye lafı geçiştirdi.

Kaplumbağanın kabuğuna çekilmesi gibi babaannem de kabuğuna çekildi. “Ah oğul insan kendi evinin yerini unutmaz mı? Bulamıyorum işte!” diye kendine sitem etti.

Bu dünyadan ayrılana kadar evinin yıkıldığını hiç dile getirmede. İçimde kocaman kapkara bir merak kabarıp durur “Acaba evinin yıkıldığını gerçekten bilmiyor muydu? Yoksa...”

SERKAN TÜRK

GLEDİCHA

Bütün griler yerini yeşile bırakıyor. Bu eski evler, beton yığınları, köprüler, kuru ağaçlar; hepsi yalnız. Ben çıplak bir bedeni yeniden giyinip yola çıktım. Kuşlar uçtular akşam güneşinde. Gökyüzü yarıldı parlak bir ışık huzmesiy-le. Kaç kat olduğunu bilemediğim iki bina yolun solunda kaldı. Yüzlerce araç birbiri ardına takılmış gidiyordu. İnsan sesleri. Flamalar. Gülümseyen parti baş-kanları hiçbir şey hissettirmiyordu. Her dakika daha bir soluyordu gün. Kasaba-nın birinde yaşlı bir kadın ölüyordu. Bir başka kasabada şaplak atılıyordu haya-ta yeni gelen bebeğin kıcına. Doğum ânında yenilen tokat nasıl bir hayata baş-layacağını göstergesiydi. Ya gemiler, hangi denizi yara yara kaçıyordu karan-lığından? Hayatı yakalamak için mi yol alıyordum? Bu kez kendi haberimi yaz-malıydım. Sıradan insan öykülerinin yerine, gerçekte en çok bilmediğim kendi-me dair olanı. İki gün uzak kalacağım evimden, başlamalıydım anlatmaya.

Ondan kaçmaya mı çalışıyordum günlerdir? Sesini soluğunu içimde du-yumsamıyor muydum? İkimizin kalbi aynı yerde mi atıyordu? Bileğimde onun verdiği saat ilerliyordu. Her baktığımda bir anımızı yeniden yaşıyor-dum. Viyadüğün geride kaldığı şu dakikada gözlerinin yorgun, mutsuz gö-rüntüsünü düşürüyordum içime. Bütün gece kedinin bacağıma sürtünüşü... Tüylerini kazağımın üzerine döküşü... Hepsi gerçek. Uzandığım kanepenin mezara dönüşmesi. -560 metre yavaş gidilecek.- Tabelalar gözümün önünde. Hadımköy, Edirne. Yolun sağ yanında dikilmiş serviler. Mezarların vazgeçil-mez gölgelikleri. Rüzgâr bir serviye ancak eğebilir. Dikenli yapraklarının ara-sından hangi kuş geçer?

Biri zenginlerin sokağı, diğeri fakirlerin yaşadığı varoş bir mahalle. İki farklı yerden geçerken burnuma gelen kahve kokusu... Üşüdüğümüz bir öğle sonrası koşarak girdiğimiz kahvehane. Duman sinmiş masa örtüleri, perdeler. Güz günlerinin bitkin havası... Sararan hayatlar. Gitmeyi istediğimiz şehir-ler, tren yolculukları. Sessizlikte verilmiş yarım yanıtlar. Hepsinin planını yaptık değil mi biz? Bu haberi yapmak istediğimden emin değilim, dediğim o günün sonrasında beni bekleyen gelecek bu mu olmalıydı?

Yol boyu elektrik trafolarına yuva yapmış leylekler. Her bir otu bir araya getirmek için yaşanmış günler. Kaç ayrılık görüyoruz biz o mevsim? Ayrılık ayracını yazmış mı şair o tarihte? Defterlerin, kitapların arasında kurutmaya başladım mı gülleri, sümbülleri? Her ayrılıktan bir şey kalsın istedim. Kimi bedenime kazılı... Kimi ruhuma çizili bir şey bırakıyor ayrılık. Öpüşmeye benzer, sıcak bir nefesin başka bir nefese bürünüşü. Teninden akan ırmakla-

rın, günün geceye kavuştuğu yerlere değin dökülüğü. Dağların birbirine sırt vermesi, tarlaların çitlerle çevrili olduğu yerleşim yerlerine doğru. Bir şeyi ilk kez keşfediyor olmanın büyüğü. Her şey yeşiller arasında pembe.

İkimiz su kuşları. İkimiz saka, bir dalda. Bir gövdeyi kemiren böcek ikimiz. Dağ başında kalmış bir araba. Uçsuz bucaksız çöl... Antik bir şehir ikimiz. Bak, buradan geçiyoruz. Şimdi bilemediğim köprülerden hayat akıyor. Benzin istasyonlarından, fabrika bacalarından kan. "Karda siste yavaş" geçiyoruz. 500 metre. Buradaki ağaçlar henüz kuru. Bahar gelmemiş yol kenarlarına. Örümcek ağını salmamış, hiçbir kitap okunmamış. Cumba elimin arasında... Geçtiğim eşikler üzgün. İnancsız yaşamlar. Korkusuz sözler. Devrilmiş bir kamyon kadar sahici yaralı oluşum. Ben içerden kanarım. Gözyaşı olurum. Tuzlu bir söz değer dudağıma. Elveda. Bitti. Ayrılık cümlesi... Yelelerinden rüzgâr tutar bir atın. Koşar önümdeki ovada. Sonra düşüp ölür o at. Olmayacak olanla yan yana gelip yaşamaya çalışmak. Komşunun pencere kenarında suladığı saksılardan birinin kazara binanın girişine düşme anı. Başını eğişi kadının... Bağırışı. Yoldan geçenin yüzünü kadına dönüşü ve sonra kan, çığlık ve terliksiz sokağa fırlayışı kadar gerçek ayrılık. Kapıkule, Dereköy... Yol kenarlarındaki ışıkların yanışı. Onlarca sokak lambası... Çerkezköy 27 km. Kaçıyorum.

Kova Deresi'nin kenarında buğdaylara benzer bitkiler... Ayaklarım çıplak suyun içinde. Sallıyorum parmaklarımı suda. Bulanık su. İçim nasıl? Okul servisi eve doğru gidiyor. Evde bekleyen masam, pencerem evden bakar. Duvardaki panoda notlarım. Peynir taşıyan bir tır, süt katilleri... Şişman bir adam kamyonun camından başını uzatmış ağzını açıyor servisin yanından her geçişinde. Çocuklar korkuyla karışık çığlık atıyorlar. Geleneksel bir korkuyla büyüyoruz hâlâ. Korkmaya gerek yok. Hava aydınlık oysa... Büyük anne elindeki elmayı soyuyor bıçağındaki yalnızlıkla. Yaşıtları çoktan gitmiş. Bahçeye bakıyor en çok. Ben en çok sana. Kırgın bakıyorum. Yakışmayan bir yüzüm var kendime. Hep iyi olmamı isteyen sana kırgın...

Bacakları kireçle boyanmış ağaçları da geçiyoruz. İkiz çocukların kaderi gibi bir giysiyi giyinmek... Boyuyorlar ağaçları kireçle. Yanıyor mu gövdesi o ağacın? Yok, böcekler kemirmezmiş kireçli gövdeyi. İçeriden kemiriyor bir şeyler bizi.

Gazi Süleyman Paşa Viyadüğü'nden geçiyoruz. Çok konuşkan iki genç yanımdaki koltukta oturuyor. Otopark yeri bulamamaktan, genç polislerden, taksicilerden bahsediyorlar. Biz, yarım kalmış bir tavla oyunundan, yarım kalmış gecenin üzünlüğünü yaşıyoruz. Otobüsün ön camı iki yerden kırılmış. Bakınca görülen şeyler vardır, bilirsin: Bakınca görmeye çalıştıklarım. Hiç göremeyeceklerimiz. Zamanın sararttığı otu görürsün, eskimiş binayı bilirsin. Kuşun havalandığını, karın yağdığını, suyun akıp gittiğini... Söylenmiş sözler kadar söylenmemiş sözlerin ağırlığını da. Eksik bırakılmışlığını ömrümüzün...

Silah yere düşüp patlıyor. Adam içine giren merminin şaşkınlığıyla ağzı açık ve düşerken yere gözlerinde o şaşkınlık. Daha az önce, kendi elindeki si-

lahtan çıkan kurşunlarla ölen insanları anımsamıyor. Kendi bedeninin kanayışını, içine doğru çekirdeklerin dağılışını ve ertesi güne uyanamayacağı gerçeği ürpertiyor adamı. Banka soygununda ölen üç kişi hakkında detaylı bilgi polis tarafından açıklandı. Maskeli iki kişi de gözaltında. Soruşturmanın süreceği belirtiliyor. “Öldürülen insanların haberini yapmak istemiyorum Ayşe Hanım.” Ölülerin haberlerini yapa yapa para kazanıyoruz, yaşamak için.

Talatpaşa Viyadüğü’nün yanından bir köye gidiliyor. Orta yerinde bir cami minaresi... O yüzden kimsesiz köyler güneş batarken. Bulutların sakladığı yerden geçiyoruz. Babaeski yolu diğer tarafında yolun. Seçimler o yüzden önemli. Nereye gideceğimizi biliyorsak o yöne doğru koşarız. Senden koşuyorum uzağa. Su içinde kalbim bata çıka. Su kuşları ağaçlar kadar çatıları da sever. Bir evimiz olsun isteği genetikdir o yüzden.

Güneşli günleri oldum olası severim. Bulutlar mavi göğün bağrında birer kolye gibi dururlar ve sonsuz huzur bu olmalı dedirtirler. Yolculuk ânındaysa mutlaka göğe bakarım, şairin dediği gibi. Yol kenarlarında ağaçlar yeni bir doğuma hazırlanmanın telaşıyla kışkırtıcı dururlar. Resim yapmaya yeni başlamış bir yenyetmenin renkleri tuvale boca etmesine benzer bir renklilik göze çarpar doğada. Bu mevsimde bu çayırlar nasıl böyle uzanmış anlayamam. Teknolojinin her yere gittiğinin göstergesi o trafolar, birbirine kablolarla bağlanmış direkler. Müthiş bir şey bu yaşamak denilen şey... Günün bir ânında mutsuzluk yapışmış olsun içine; birden öyle bir şeyle karşılaşıyorsun ki enfes şey yaşamak dedirtiyor insana.

Gledicha, akasya ve karaağaçlar. Nehrin her yanında öyle güzel dizilmişler ki görenin iştahını açan bir duruş. Tunca’nın üzerinden geçiyorum. Eski bir yol, manzara asıl Meriç’in ortasındaki köprüde durup iki yakaya baktığımda coşkunluk veriyor. Suya eğilmiş ağaçlar. Gölgesini görebildiğim yüzlercesi ve kargalar. Meriç’in su kuşları kargalar olmalı. Onlarca yıldır burada ağaçlarla iç içe yaşayan kargalar. Eskimiş yapıların bağrından arada bir gelen kanat sesleri. İki nehri geçmeden gördüğüm gar binası. Yeniden yapılacak ve binlerce fotoğrafı çekilecek geçmişin. Burayı mutlaka gece de görmeli. Yaz günlerinin bitiminde halk nehir kenarlarına akın eder mutlaka. Bu güzel ağaçların gölgesinde masalarda çay ve kahve içip sohbet eden gençler. Turistlerin her ânı ölümsüzleştirme gayretleri. Patlayan flaşlar.

Son yıllarda gittiğim birçok kentte ağaçlara serpiştirilmiş renkli küçük ampullerin yanışının sokakları, caddeleri gelinlik çağına gelmiş kızlar gibi bezediğini görür mutlu olurum. Edirne de bu görüntüyü birçok sokağına taşımış kentlerden. Geneli düzgün caddelerden oluşan her yandan eski mimarının örneği evler, camiler beliriyor. Tarihin cömert davrandığı bir kent Edirne... Mimar Sinan’ın elinin değdiği yerler. Selimiye Camii’nin müthiş avlusu... 6 yaşında bir çocuğun, “Abi ekmek parası” diye yalvarışı. Yol kenarlarından geçen at arabaları. Bir kez daha gelmeliyim bu şehre dedirten bir hava. İnsanın içinin arı kovanı gibi olduğu anlar vardır: Her bir düşünce yorar, karar verme-

ye çalıştığın her neyse o konuda yanlış yapma olasılığı çoğalır. Bu yolculuklar her şeyden uzaklaştırdığı gibi karar verme zorunluluğunu ortadan kaldırır.

Hiçbir karar veremiyorum. Seni bir kez daha görmek ya da görmemek... Olacağına varıyor diyorum her şey. Ne kadar çok arzularsan o kadar imkânsız kılıyorsun belli şeyleri. Oysa geçen mart ayını hatırlıyorum. İçimdeki kıpırtıyı. Gökyüzü gibi mavileşmişim. Bulutların yalnız beyazları vardı içimde. Sonsuz bir yağmurla geride bıraktım sayıyordum kendimi. Bakmak, her şeyi güzelleştiren şeydi. Yolculuktan birlikte başladığımız. Teninin ilk kez üşüdüğünü görüyordum. Ellerini ısıtmak için kazağının kollarını çektiştirmen. Bir bahanemiz oluyordu. Soğuk bizi kucaklıyordu. Edirne'den dönüyorum ve bir kez daha kucaklıyorum anıları. İçime hüznün düşüyor ve bulutların karardığı bir gökyüzünü görüyorum.

Saat 15.00. Yerel seçimlere sayılı gün kala liderler ülkeyi geziyor. Seçim meydanları kızışıyor. Söylemler sertleşiyor. Ben böyle haberler yazmak istemiyorum. Her şehrin başka yönlerini anlatan güzel haberler yazmak istiyorum. Büyük patron itiraz ediyor: "Bunca yılın muhabirisin, artık halkın ne tür haberlere daha çok ilgi gösterdiğini biliyor olmalısın. Bırak böyle dergi yazıları yazmayı. Edebiyatla işimiz yok bizim." Onu dinliyor muyum, sanmam. Kalkıp istifa mektubumu uzatıyorum. "Ben bildiğimi yazacağım," diyorum. Ayşe Hanım bakıyor, üzülüyor bu halime. Kızlar zengin adamların peşinden giderler. Böyle burnunun dikine dikine gidersen beklemez seni, demek istiyor belki. Diyemiyor ama gözleri öyle bakıyor. Kalkıyor ayağa. Masaya doğru yürüyor ani bir hareketle. Mavi dosya klasörünün üzerindeki mektuba uzanıyor. Dört parçaya ayırıyor mektubu. Yırtık kâğıt parçalarını buruşturup kapının yanındaki çöp kutusuna atıyor. "Unutalım bu konuşmayı," diyor patrona. Birkaç dakika birbirimizin yüzüne bakmamaya çalışıyoruz. Odadan çıkıyorum sonra.

Yol boyu gördüklerimi yazmayı sürdürüyorum. Islak tarlalar. Çok hoşuma giden bir cümleye dönüştü. Suyun yükseldiği tarlaları Kars'ta görmüştüm. Samsun ve Sinop'ta da... Sonra Edirne yolunda da gördüm bu görüntüyü. Otların içinden suyun yükselişi. Doğanın yaşadığının en büyük ispatı bu olmalı. Denge denen şey. Her şeyin çoğu zararlı... Azı da öyle... Meriç'in ya da Tunca'nın suyunun çekildiğini gördüm. Yılın bugünlerinde coşkuyla akıyor olmalı bu iki nehir de. Havaaların sıcak olacağı yaz günlerinde ne kalacak geriye? Kum yığınları şimdiden görünüyor. Yer yer kumdan adacıklar belirmiş Meriç'in yüzeyinde. Sazlıklar. Nehirleri ve gölleri onlardan ayrı düşünemem. Ayaklarını suya sokmuş genç kızlar gibi diri her biri. Rüzgârın tesiriyle hafif başlarını eğler. Ben de başımı eğirim rüzgâr yüzüme doğru eserken. Sazlık hayal, rüzgâr da öyle. Sen uzak bir şehirsin artık.

"Bir gün beni özlersin." Kulağıma çalınan dinlediğimiz o şarkı. Duruyor her şey. Hayat duruyor. Gittiğim yol. Gidemediğim ev. Sesin duruyor. Elini kaldırışın. Aynen öyle, diye bağırдыңın o an duruyor. Şarkılar duruyor. Anıları böyle bütün gecelere bölüştürmem...

FATİH ÖZKAFA

KAYBOLAN

Bir ilân gördüm: K a y ı p A r a n ı y o r !

Bu yazının hemen altında da kaybolan adamın siyah beyaz fotoğrafı...

Bu fotoğraf çekildiğinde adam henüz kayıp değildi.

Hattâ, kaybolacağı bile belli değildi.

Nerden bilinebilsindi ki?

Muhtemelen resmî bir iş için alelacele çektirilmiş gibiydi fotoğraf.

Bozukdüzen bir kıyafet, eğreti duran bir kravat.

Fakat,

fakat bir gariplik var; bu adam

biliyorgibipozvermişbirgünkaybolacağınıvebufotoğrafinkayıpilânınakona çağını.

O an içime bir kurt düşüverdi.

Fotoğraf, adam kaybolduktan sonra çekilmiş olabilir miydi?

Çünkü 'kayıp' olmak bu adama pek yakışmıştı doğrusu.

Hem, fotoğraf önceden çekilmiş olsa bile,

aranan bu adam, kaybolmadan çok önce zaten 'kaybedilmiş' olmalıydı.

Yani bulunsa bile 'kayıp' olmaktan kurtulamayacakmış gibi duruyordu.

Belki kaybolmamıştı da kendisini gözden kaybetmişti.

Yahut kaybolduğunun bile farkında değildi

veyahut birileri onu arasalar da, o bulunmak istemiyor olabilirdi;

kaybolduğundan şikâyet etmiyor olabilirdi.

Dahası, onu arayanlar usûlen arıyor olabilirler;

onu bulmak istemiyor olabilirler.

Kim bilebilir, kaybolan adamın bu ilânı her gün görüp geçmediğini...

Arayanların da aslında çoktaan buldukları halde

bulmamış gibi davrandıklarını ve ilânı oradan indirmediklerini...

Peki ya
arayan da
kaybolan da
o ilânı o duvara yapıştıran da
oradan sökmeyen de
aranmayan da
kaybolmayan da
ve
oradan geçerken tesadüfen bu ilânla karşılaşan da
bu tezgâhı çevirenlerdense? ❧

ZEYNEP HİCRET

ÇEKME KAT

Sus, kadın. Sus diyorum artık. Git ayağına bir şeyler giy. Yaprak gibi titreyip durma karşımda.

Zavallı kocacığı, zavallı, biricik yoldaşı, ne yaptığını bilmezleştii, şu haline bir bak, hiç bildik adamdan eser kalmış mı? Zavallı hayat arkadaşını tanıyamaz oldu; soğuşun koynuna uzanmış yatıyor, yanağını buz gibi mermere yapıştırmış. Kim bilir ne kadar soğuk dışarı.

Gerçi tahminde bulunamaz. Hava raporunu kaçırdı bu sabah ama parmaklarının ve burnunun ucunun aldığı tona bakılırsa epey soğuk olmalı. Donacak zavallı. Delirdiğı günden bu yana ne yaptığını ölçemiyor. Tutturdu çatıda yatacak. Kiremitlerin üstüne atıcam kendimi, dedi. Yapma dedim, ayaz var, zattürree olursun, yataklara düşersen bakamam sana, mahsus, korksun da beri gelsin diye. Hem el âlem de var işin içinde. Erkek yurdundan bir görülecek olursak rezil oluruz adamlara. Onların kravatları var, diplomaları var, dedim. Ama o, sus, dedi. Sus, kadın. Hep öyle dedi. Susturmaya kalkıştı hep. Bir cümle daha söylemeden susmam, dedim. Bir cümle daha.

Sus, kadın. Sus diyorum sana. Dışarı git, komşuya git. Git de biraz başım dinlensin. Delirecem kadın. Delirteceksin beni.

Zavallı kocacığı, aklını yitirdi. Çatıda yatmaya kalkması da delirdiğini gösteriyor. Ama kıyamıyor yine de, orada uyuyan kocacığını seyrediyor, kırmızı burnunu iyice yassılaştırıyor, iyice giriyor cama. Kocacığı çok kuvvetli olduğunu tahmin ettiği soğuşun altında uyuyor, uyuyabiliyor hayret, ayakları çıplak, yanağı mermer pervaza yapışmış, donacak zavallılık, habire de kırmılıyor, düşme bari, sokağı düşerse rezil oluruz mahalleliye, düşse ölür mü ki ya sakat kalır da başıma bela olursa, kolu bacağı kırılır da kırıkçı çıkıkçı aramak zorunda kalırsam, yo ölsün, ölsün daha iyi, uyandırmalı hemen, sokmalı eve, bu deliliğe bir son vermesini öğütlemeli, eğer fayda etmez de yine hemen sus derse, bir cümle kurmama daha izin vermezse, o zaman ben de yardım isterim, polis çağırırım, numarayı biliyorum canım, 155, tabii, çok kaydı baksana, ta oluğa kadar gitti, şimdi birden uyanırsa sıçrar, düşebilir, kendiliğinden uyanmasını beklemeli, ayağı oluğa takıldı, canı yandıysa uyanır, yaptığı işin şakaya gelir yanı olmadığını görür artık, uyandığında akli başına gelse bari.

Sus kadın, susacak mısın artık. Kimi çağırırsan çağır, polis çağır, itfaiye çağır, muhtar çağır, kimi istiyorsan çağır.

Hasta olursan bakmayacağım sana. Bir çorba bile pişirenin olmayacak. Deli deyip durduğun Nizam'ın bile pabuçları vardı, lastiktiler ama taşla basmıyordu hiç değilse, ya senin, şu haline bak, ayakların çıplak, yanağın buz tutmuş, bu soğuk seni öldürür, duyuyor musun, öldürür, daha ne zamana kadar sürdüreceksin bu saçmalığı.

Zavallı kocacığı onu görmüyor, işitmiyor. Karşısında kel bir adam var. Camdan yüzünü seçemiyor pek. Cama bir iki tıklatıyor, hey, kimsin, nesi oluyorsun kocamın? Adam dudaklarını kımlıdatıyor, bir cevap vermiş olmalı, adamın dişleri parlak, o kadar ki ışıltısı sözünü boğuyor, ne dediğini işitemiyor, 'şey, bir bakıma şey gibi, hmm nasıl desem, bir tür' kocası donmuş dudaklarını zorluyor, 'yaratık' diyor, 'dragon' demek istedin değil mi, güzel, yerinde bir sözcük.'

Kendi aralarında konuşmalarına sinirleniyor, parlak dişli adama sinirleniyor, dişlerini tek yumrukta dağıtmak geliyor içinden, bu kadar parlak olmayı görsünler bakalım, ama hemen vazgeçiyor, direnci ona bu dişleri tek yumrukta dökemeyeceğini fısıldıyor, bunlar öyle yardımcı silah olmadan yıkılamazlar, şehri kuşatan sağlam surlara benziyorlar, ellerim donmuş olmasaydı, ayaklarım ve yanağım buz tutmasaydı belki bir demir çubuğa koşar yapışırdım. Kombin altında araç gereç kutusu olmalı, orada aradıklarımın fazlası var, hemen güçlü bir âlet kapmalı, adamın dişlerine indirmeli. Çekiç de olabilir. Bulup indirmeli, hemen.

Sus kadın, sussana, bağırma diyorum bak, bağırmaya devam edersen ağzını da bağlamak zorunda kalıcam.

Zavallı kocacığının üşümesini istemiyor. Deliler de üşür çünkü. En azından çok üşümesini engeller bu tuğlalar. Madem o hep burada, kiremitlerin üstünde yatmak istiyor, hasta olmasın hiç değilse. Tuğlaları bunun için yığdı, rüzgâra siper olsun diye. Kocacığı, sırf o üşümesin diye çok, bu düşünceli davranışını takdir edemeyecek belki ama pencereyle tuğlalar arasında bıraktığı boşluğa sığınacak. Şimdi oraya girmemek için belirttiği bu ayakların rüzgâr çıkınca nasıl tabanları yağladığını kendisi de görecektir. Görecektir de, bakalım inadından geçecek mi? Belki de yaptığıının ne denli ayıp ve suç olduğunu anlar o zaman, ayıp, çünkü komşuları rahatsız edebilir bu durum, hadi şimdi kış diyelim, ya yazın bu deliliğe kalkışsaydı, onun yüzünden kimse penceresini, perdesini açamayacak mıydı? Suça gelince; buraya tuğlaları yığdığımızı biri görür ya da biri haber alırsa, belediyeye şikâyet edilirse, kapımıza dayanırlarsa, sokağa atılırsak, ceza yersek, o zaman ne yaparız. Her şey benim başıma kalır, bu adam deli zaten, bir delinin neden umurunda olsun ki

bütün bunlar. Hayır, o söylemişti, suç onun değildi, içeri gir demişti, rezil olacağız, üstelik bu yaştan sonra başımıza gelenle ne halt ederiz, demişti. Ama onu dinlemedi ki hep, sus, dedi. Sus kadın. Sus, yoksa şöyle yaparım, sus, yoksa böyle yaparım.

Sus kadın, sus, yoksa ben seni atıcam sokağa.

İnsan, deli de olsa, kocasını sever, o da seviyor. Kocacığının malına, namusuna hanel getirmedir bunca yıl. Onu ata bildi. Bir şehrin kalesi neyse o da öyleydi onun için. Sırtını dayadığı duvarıydı kocacığı, tutunduğı dalıydı sonra. Şimdi böyle bir hastalığı var diye atamaz onu, namerde muhtaç oluşunu seyrederiz. ‘Kadının yeri kocasının yanı’ demekle yol iz gösteren büyükle- rin sözünü dinlemeli ve kocasının yanında -pençesinde inlediğı bu hastalığın kıyısında- kendine de bir yer edinmeli. Hem inanmamışlar mıydı bunca yıl her zorluğun birlik olunca üstesinden gelineceğine.

İyi günler, Efendim.

Avni Güngör mü?

Belediyeden geliyoruz, beyefendi.

Çekme kat çıktığınıza dair ihbar var.

Lütfen şurayı imzalar mısınız?

Sus, kadın. Sus, yoksa başlatıcaksın belediyene, polisine. ❧

ESRA DEMİRCİ

KALIP

Her sabah olduğu gibi o sabah da, sahil boyunca yürüdükten sonra, olanca Hyorgunluğuyla, yan yana dizilmiş banklardan birine oturdu. Kol saatine baktı, saat altı buçuktu. Yarım saat sonra evde olmayı planlıyordu. Her sabah aynı yerde yürüdükten sonra, aynı banka oturup aynı şeyi planladığının farkına vardı. Aynı yerde sayıyor gibi yaşıyordu. Durduğu aynı yerdi, gördüğü aynı şey. Yediği, içtiği, işittiği, sezdiği hep aynı. Kompleksleri, korkuları, ukalalığı, merakı, sorumlu ve sorunlu oluşu. Tutuculuğu, vurdumduymazlığı, sınırları hep aynı. Hayattan bir şeyler koparmak ister gibi durduğunda bile, aslında var olan çabanın bir adım ötesine geçemiyordu. Bu durumda olmanın bilinci günlerine kaygısızca yayılıyordu. Oysa istediği, bildiği, sevdiği, anladığı kadar olmalıydı. Belki bu büyük şehirde değil de bir Anadolu kasabasında öğretmen olmalıydı. Öğrencileri, toprak rengi tenlerinden bir bilgiçlik ifadesiymişçesine fırlayan ışıltılı bakışlarını bin bir merakla üzerine diktiklerinde, o, bu mahzun ifadede birçok şey bulabilmeliydi.

Yine dalmıştı ve yine iç sesi onu yeyip bitiriyordu. Çok zamandır süregelen bu sabuklamaların nedeni, uzun zamandır içine düştüğü boşluğun yansıması sanılsa da gerçek tam olarak bu değildi. Bu değildi de neydi peki? Gittikçe artan kaygılarla kendisini terk eden huzuru özleyişi mi? Hayatı -uzunca bir zamandır- ona adapte olmaya çalıştıkça, içine gömüldüğü bir bataklık olarak algılıyor oluşu mu?

Hayır, hayır, bir kalıptı bu. Bir kalıba oturtuluyordu zihni, bedeni. Baştan aşağı sokulduğu bu kalıbın içinde ondan, başka biri olması isteniyordu. Başka bir yüz, başka bir ses, başka bir şey!

İşe zamanında gidilmeli, faturalar zamanında ödenmeli, evin laminant parkesi kışa girilmeden yaptırılmalıydı. Yabancı dil öğrenmeli, öğrencilerine “arkadaşlar” diye hitap etmemeli, fen derslerinde şiir okuyarak kafa karıştırmamalıydı.

Uzaktan bakıldığında sessiz, sakın bir adamdı. Hâinden memnundu. Geçinip gidiyordu ve geçinip giderken kimseye “hayır” demiyordu. Müdür beye “haklısınız”, annesine “evet”.

Yakından bakıldığında... Yakından bakacak kimse yoktu!

Halinden memnun duruşuna gıpta eden bilcümle ahabın düşüncelerinde ki kadar masum, mutlu, huzurlu ve keşke biraz rahat olabilseydi.

— Ersin! Sen ha, yıllar sonra... Nasıl güzel bir tesâdüf bu!

Bu dingin ama bir o kadar da huzur verici ses ile daldığı düşüncelerden uyandı:

— Tülay!

— Tülay ya! Hatırladın demek.

Tülay... Yıllarca aynı şehirde, aynı havayı soludukları ama kaderin keskin bir bıçak gibi ikiye böldüğü bir hikâyede birden ayrı yere, ayrı şehre yazılan Tülay. Yıllar sonra karşındaydı işte. Biri sorsa şimdi; “Senin için neyi ifade ediyor o?” diye, hiç duraksamadan, bir Yeşilçam filminden sıyrılıp gelmiş o sahneyi canlandırırçasına: “Tülay benim gençliğimdir!” derdi. Durup düşünmeden, öylece bir çırpıda verdiği bu cevabı kalbiyle yokladı. Cevap aynıydı!

— Döndün demek?

— Bir aydır buradayım. İşe güce biraz ara verip annemi ziyarete geldim. İyi de oldu doğrusu. Baksana, seni de görmüş oldum.

Bakışlarıyla onayladı onu. Kısa süren sessizliği bozan Tülay oldu:

— Ya sen? Sen ne yapıyorsun burada?

— Orta yaşlı birçok insanın yaptığı gibi sporla dinç kalma isteği, bilirsin. Güllüşüler.

Tülay hâlâ aynı Tülay’dı. Çocuksu bakışı, içten gülüşü ve o zarif edasından hiçbir şey kaybetmemişti.

* * *

Gençliğin son demleriydi. Gençlik, ancak çok sonraları üzerinde durup düşünüldüğünde anlaşılabacak bir hızla geçip giderken, Tülay’a hayranlıkla bakardı. Ara ara pencereden seyre dalıp gelişini hayal ederdi. Onu, yokuşu çıkarken görür gibi olurdu. Yokuşun tam ortasında durup dinlenme ihtiyacı hissedince, bir an göz göze gelirlerdi. Genç ve dingin bakışı, yaşlı ve yorgun olduğunu unuttururdu ona.

İşte şimdi, arzuladığı seraba kavuşmuş bir bedevi gibi ve hayli şaşkın, karşısında duran Tülay’ı seyretmekteydi: Gözlerinin içinde müthiş bir ışıltı! Değişmemiş ve asla değişmeyecek olan, o hep mahcup, o hep tedirgin duruşu. Yılların törpülediği ilk gençliğinin, kıyıda kalmış hatıralarına sarılarak yaşamayı âdet edinmişliği. Hep biraz geride, hep arkalarda kalmayı sevecen bir olgunlukla kabul edişi. Oysa Tülay, bütün bunları bir buyrukmuş gibi yaşadığından habersizdi. Titrek sesinden yansıyan şeyin adı tedirginlikti.

— Ne zaman döneceksin?

— Birkaç gün içinde dönmeliyim. Biliyorsun şirketteki işler ihmale gelmez.

— Peki ya kendin?

— Ne demek şimdi bu!

— Kendin, evet.

Tülay sustu. Birden “otur” emri verilmiş gibi banka çöktü. Gözleri uzaklara daldı. Ersin devam etti:

— İnsan, yıllar sonra geri dönüp baktığında, geç kaldığının aslında yalnız kendisi olduğunu fark ediyor.

Tülay'ın, denizin derin maviliğine dalan bakışları mahmurlaştı. Elâ gözlerinde başlayan bir damla gözyaşı, küçük bir hamleyle gözden düşmesine izin verilmeden, kâğıt peçeteyle silindi. Birden toparlanıp Ersin'e döndü:

— Ersin! Uzun süredir kendimi, tavan arasında kaderine terk edilmiş bir eşyaymış gibi hissediyorum. Hani olur ya bir gün, birinin aklına gelir de şu tavan arasını bir temizlemek gerek dediğinde, adımlarını merdivende duyar duymaz içime yayılan bir neşe... Kapının gıcırtılı açılışı ile kalkan tozun içinde olur da görür ve alır beni eline. Belki çıkarır bu karanlık dehlizden, belki bir kez daha gün ışığı...

— Tülay!

Aniden oturduğu banktan kalktı. Önce saatine, sonra iskelede halatları çözülen vapura baktı:

— Gitmeliyim, geç bile kaldım. Seni gördüğüme çok sevindim inan. Umarım bir gün tekrar karşılaşırız.

“Ben de” diyemedi, “umarım” diyemedi. Zaten şimdiye kadar ne diyebilmişti ki ona? Söylemeyi planladığı hangi şeyi söyleyebilmişti ki? Sessizlik zehir gibi diline yapıştırdı da o, zehri yudumlarken gülümserdi.

Sustular. Konuşacak çok şeyin olduğu bir yerde verilecek en keskin cevabı ikisi de biliyordu.

Tülay, tokalaşmış ayrılırken birden arkasına döndü:

— Sahaf Ali Rıza hâlâ duruyor mu sahi?

— Çukurcuma'da. Aynı yerde.

— Gidersen.

— Giderim. Senin için de gezerim, merak etme.

Gülümsedi. Zarif bir baş hareketiyle veda edip iskeleye doğru yöneldi.

Günün ilk vapuru, sabaha işleyen sesiyle iskeleden ayrılırken, içinden de bir şey kopup ayrılıyordu. Oturduğu banktan kalkarak simitçi tezgâhının az ötesindeki büfeden günlük gazetesini aldı. Birazdan caddenin karşısına geçecek ve köşedeki fırından sıcak ekmeğini de alacaktı. Pencerede yolunu gözleyen yaşlı anacığının hazırladığı kahvaltısını bitirip sekiz otobüsüne apar topar yetişecekti. Sınav günüydü üstelik. Hazırladığı soruları son kez gözden geçirmeliydi. Eve doğru yürüdüğü sokak boyunca zihni, müthiş bir tempoyla ihmal etmeye gelmeyecek işleri bir bir sıraladı, sıraladı.

Biraz düşündüğünde anlıyordu ki; kendisine geç kalan sadece Tülay değildi.

Dalginlıkla yürüdüğü sokakların parke taşları arasında eskittiği bakışlarıyla dillendiremediği duygu yoğunluğu içerisinde, koyu bir karanlığa doğru sürükleniyor gibiydi.

YILMAZ YILMAZ

SAHİPSİZ YAŞAMAK

Tıkış tıkış bir bavul. Karyolanın üzerine rastgele atılmış çoraplar.

Yerde kırk bir vazo...

Pencerede bir erguvan, solmuş.

Yalnızlığı yüzüne vuran bir resim, kireci dökülmeye başlamış duvarda tek kalan.

Bir oda müziği... Noktürn.

Kirli saçını eliyle geriye doğru atınca kırk aynaya yansıyan yüzünü gördü. Gözlerinin altı torbalanmış. Sanki yetmişli yaşlarını yaşayan bir *sesiz gemi* yolcusu.

Parmağını gözlerinin altındaki torbalara sürdü. Şişlik, ezilmişlik... Vıcık vıcık bir duygu.

Alnındaki ben, yüzündeki kırışıklıklar, sağ gözündeki kızarıklık, saç uçlarının bakımsız kalmaktan kırılmış hali, kaşlarının cımbızla yolunmuş gibi durması, görülme de acı veren, sol kalçasındaki el büyüklüğündeki morluk.

Saat 04.00.

Gün ışığına söz geçiremeyen sesim, dedi, içinden. Yazdı bunu güncesine.

Saat 06.10.

Gün ışığı otelin penceresinden doldu odaya. Bunu da yazdı, sonrası yok.

Küçüklüğünü hatırladı. Hep hatırlayacak...

* * *

Oda, sobanın üstünde fokurdayan çaydanlığın çıkarttığı sesle doluyor. Güneş hafifçe sıyırmış bulutların perdesini. Sabah evlerinde erken oluyor, her işçi evinde olduğu gibi. Az sonra kamyonunun kornasını öttürecek Çavuş, dışarı çıkın haydi gidiyoruz, demek ister gibi. Babası, kahvaltı niyetine annesinin önüne koyduğu dünden kalma yarım somunun önüne çömelmiş, bir bardak çay, biraz zeytin ve taze sabahların sessizliği içinde. Yorganın altından odaya bakıyor. Beş kardeş, hepsi de aynı odada yatıp kalkıyor. Anne babası dâhil... Bu, eski usul, kerpiçten yapılma, tavanı çinko kaplı evde yedi can nefes alıp veriyor.

* * *

Saatine baktı. 07.30 arabasına almıştı biletini, bir saatten fazla zamanı vardı. Telefonla resepsiyonu arayarak saat 07.15'te bir taksiye ihtiyacı olduğunu, otogara gideceğini söyledi. Bir de kahve...

Yan odadan gelen çocuk ağlamasıyla karışan "Benim böyle feryadımı duymuyor musun?" diye iç yakan bir arabesk parça... Kim söylüyor?

Suratında alaycı bir gülümseme asılı kaldı. Fakültede “Kent Sosyolojisi” konulu bir konferans veren arkadaşı Şenay geldi aklına. “Şimdi burada olsa, kim bilir ne fiyakalı açıklamalar yapardı.” Biraz önceki alaycı gülümseme yerini hırçın, çocuksu, uçuk, sebepsiz, biraz kaprisli bir öfkeye bıraktı. İnsanların, başka insanların hayatı hakkında fikir yürütürken merkeze kendi ben’lerini alarak konuşmaları, tepeden bakarkenki acınası merhametleri, gösteriş olsun diye halkın, daha doğrusu varoşlardaki halkın derdiyle ilgilenir gibi yapmaları ve bir dolu şey dün akşamdan beri yatıştırmaya çalıştığı, güç belâ zaptettiği öfkesini yine sağalttı. Balkonun kapısını açıp aşağıya tükürmek istedi. Kapıya yöneldi, arkasından yetişen sağduyusu durdurdu onu.

—Dur, bekle biraz deli kız...

—Ne var, zaten hep senin dediklerini yaptığım için bu hale gelmedim mi?

—Hayır, asıl burnunun dikine gittiğin için geliyor bunlar senin başına. Hem...

—Haklısın, çünkü kavga, bugünkü halsizlik, yarınki bilmem ne, hepsi benim burnum yüzünden...

Morluk... Sızı. Çünkü kavga. Unutmak istediği.

Sesinin rengi siyahtan mora döndü, hakim olamadığı öfkesinin elinde oyuncak olmak istemediği halde, hatta kırık camın kenarına iliştirdi yamru yumru kâğıda yazdığı notta olduğu gibi “sakin ol” sözü ne kadar da anlamsız geliyor şimdi. Bütün “anlam” yüklü şeylerin, epistemolojisini, geçmişini merak eden Şenay’dan da nefret etmesi gerektiğini düşündü. Her kelime için bir epistemoloji. Sevmiyordu bu kelimeyi.

—Kelime kelimedir, kavga kavgadır. ne Epistemolojisi Allah aşkına Şenay!

Saçmalık... Balkonun kapısını açtı, dışarı çıktı, kapıyı kapadı. Durdu bir süre, istenmediğini anlayan sağduyusu üzgün, süklüm püklüm geri geri çekildi yatağın yanına değin. Bir taş gibi düştü yatağın üstüne. Çamur gibi dağıldı her yere. Balkondan içeriye izleyen Gülnaz’ın içini pişmanlık kapladı bir an. Dudakları titredi, yatağın beyazına bulaşan, odanın her tarafına sıçrayan çamuru görünce. Martı sesleri geliyordu kulağına. Döndü, denize baktı.

İskeledeki balıkçılar hazırlık yapıyor. “Turist gezdirme mevsimi...”

Balıkçılık yapan pek az balıkçı kalmıştı, onlar da şehrin bu tarafında pek bulunmaz. Ne şu ne bu geldiği gibi gidecek bu deniz şehriden. “Aslında bu küçük şehir, şehir ismine pek de layık sayılmaz. Belde, kasaba gibi bir şey demeli.”

Kapı çalındı mı acaba? İçeri girdi. Odayı toparlamak geldi aklına, sonra vazgeçti. Kahveyi getiren otel görevlisine söyler, zarar neyse öderdi.

“Ben küçükken küçüktüm, süt içtim acıktım.”

* * *

Annesi her zamanki sabah neşesi ile bir çırpıda hazırlayıverdiği sabah sofrasında babasıyla beraber kâh dünden, kâh bugünden bahisler açıyor, sadece

konuşmalarda adı geçen mutlu yarınlar için hayaller kuruyordu. En olmadık yerde çalan korna alıp götürürdü babasını. Yattığı yatağın içinde iyice büzülür, erir giderdi babasının evden çıkmasıyla. Yorgani daha bir çekerdı üstüne. Dışarıda gerçek dünya, içerde "ben" vardı. Hayat böyle güzeldi, yorganın altında, hiçbir şeyi umursamadan, hiçbir şeye takılmadan, düşünmek/düşlemek yarınları. Ayağının bir kısmı yorganın dışında kalsa, ya da herhangi bir yeri, anlardı gerçek hayatın hep yanı başında durduğunu. On bilemedin yirmi dakika sonra annesi onu da uyandıracaktı. Bu cumartesi sabahı, haftanın yorgunluğunu atmak güzeldi ama biriken dağ gibi çamaşır bugünden yıkanmalıydı. Her defasında deterjandan büzüşen, yamrı yumru bir hal alan ellerine bakardı çamaşır bitince. Annesinin öpücüklere boğduğu eller... Saat on olmuştur, çamaşır bitmiştir. Annesi, kendi elleriyle ekmeğe yağ sürüyor.

* * *

"Dur dur dur..."

"N' oldu?"

"Ya, ne bileyim bu öykü çok... Nasıl desem..."

"Çok, ne?"

"İşte Yeşilçam melodramı yazıyoruz gibi geldi bana."

"Ne alaka, ne melo'su..."

"E, baksana; yoksul bir aile ama her şeye rağmen mutlu. Tamam, öyküdeki küçük kız büyüyecek hatırı sayılır bir yazar olacak ama bilmem ki nasıl desem, yani iyi yazar böyle yetişmez her halde nasıl yetişir bak..."

"İyi de bu, turfanda hıyar değil ki kalıbı formülü olsun... Yabani ot, çiçek farz et, her yerde her an olabilir..."

"Değil olmaz, kentsel döngü buna izin vermez."

"Ne... Ne..."

"Dalgayı bırak. Sosyal statü demek istediğim. Yani yaşamlarımızı şekillendiren bir sosyal örüntü vardır, bizler sadece bu örüntünün bir yerlerinde asılı duran örümcekler gibiyiz. Evet, bir ağıımız vardır, kurmuşuzdur bir yerlere, bu zamanın gereği ya da zaten birbirine acıma duygusunu yitiren gözlerle bakan zavallılığın gereği."

"Aynı Şenay gibi konuştun ve Şenay gibi kabul etmekte zorlanıyorsun; sıradan, basit bir yaşamları olan bireylerin de bir gün kendi istedikleri doğrultuda yaşamı "kurgulamaları" bence olanak dışı bir şey değil. Olabilir yani..."

"Olabilirlik açısından bakıyorsan her şey olabilir. Kız, yani bizim kız, Gülnaz bu mutlu yuvanın serçesi uçup gidemez mi bir gün?"

"İyi de neden? Mutlu olan hangi insan başka bir tercihte bulunur ki?"

"Bak, bu son dediğin fena halde ofsayt işte... Mutlu olmayı isteyen kim? Demek istediğim senin zeytin, peynir bir de çay eşliğinde resmettiğin mutluluk her bireyin talip olduğu mutluluk olmayabilir..."

“?”

“Baştan alalım istiyorsan, yani bak ne diyordu dün izlediğimiz filmde küçük kız adama: “Hayat hep böyle zor mudur?”

“Genelde zordur...”

“Bitti, bu işte... Bir de hep üçüncü kişi kullanıyoruz, soğuk duruyoruz, iç dünyasına giremiyoruz Gülnaz’ın. Kızın yaşadıkları bizim kuruntumuz kalıyor. Bırakalım o konuşsun...”

“Değiştiriyoruz o zaman...”

“Bak, şöyle başlayalım: Dışarıdan içeri taşıyor bütün gürültü. Kulaklarıma söz geçirebilsem, emir verebilsem “ıştırmeyin” diyeceğim... Otelin lobisine çıktım, hangi taraftan geldiğini kestiremediğim gürültüye sitem edecektim, ama nasıl?

* * *

Dışarıdan içeri taşıyor bütün gürültü. Kulaklarına söz geçirebilsem, emir verebilsem “ıştırmeyin” diyeceğim... Otelin lobisine çıktım, hangi taraftan geldiğini kestiremediğim gürültüye sitem edecektim ama nasıl?

Her konuşma, tören öncesi böylesi bir huzursuzluk kaplamasa içimi, “ne kadar güzeldir konuşmak” diyeceğim... Öyle olmuyor işte. Her gün konuşma metinlerini gözden geçirmesem, uygun olmayan yerleri daire içine alıp çıkma işaretiyle sayfa kenarına daha düzgün ifadeleri yazmasam, sonra yaptığım bu düzeltme metni temize çekip eskisiyle beraber Bay Başkanın odasına götürmesem... Benim söyleyemediğim şeyleri söyleyen ve alkış toplayan başkan olmasa...

Başkanın odası da benim odam gibi dökülüyor mu, sanmam. Ayna... Bari şu aynayı değiştirselerdi, kırık dökük... Gözümün altında oluşan şu hınzır torbalar olmasa...

Şişmiş iyice... Su mu var ne içinde?

Nedim çocuklara kahvaltısını yaptırmış mıdır acaba? Saat...

06.32... Erkenmiş; değil kahvaltı, Nedim bile uyanmamıştır. Gerçi bu saatte normalde ben de uyanacak değilim. Konuşma metnini son bir defa daha gözden geçireyim. Bu Bay Başkan da kurduğu bozuk cümleleri ne diye... Neyse...

“Sayın Bakanım... Geçen yıla oranla, kıyı şeridinde yaptığımız düzenlemeleri de fark etmişsinizdir sanırım.” Yok, bu cümle olmaz, Bakanla böyle senli benli olmak ne? Düzelt: “Sayın Bakanım, geçen yıl kıyı şeridinde yaptığımız düzenlemeler bu sene nihayete ermiştir. Artık yerli ve yabancı misafirlerimize gerek sosyal yapımıza gerekse çağdaş yapının estetiğine uygun bir göz zevkiyle hitap edeceğiz...” Ne cümle ama...

* * *

Bu kıyı şeridinde ölmüştü babam. Yok yok, araba kazası falan değil... Kalp krizi hiç değil. Basit, bir karın ağrısı ile başlayan ve ölümle biten bir

oyundu babamın oynadığı. Her an bir yerlerden çıkacak ve kocaman ellerini kulaklarının arkasından sallayıp dikleştirerek tavşan taklidi yapacaktı. Bekledim ama çıkmıyordu. Benimle beraber dört kardeşim de bekledi. Ben zamanla çıkmayacağını anlasam da kardeşlerimin anladığını zannetmiyorum. Bir insan kızlarını bu kadar sever mi? Kız çocuğu hem de? Babam farklı, çok farklı... Keşke bütün babalar öyle olsaydı. Gülderen, Gülseren, Gülbeyaz, Gülpembe, Gülnaz... Annem mi, Gülnur. Şaka değil, gerçek. Güllü isimlerimiz vardı ama on ikisinde bir çocuğun gülmesini hiç yaşamadım desem yerridir. "Koca kız" olmuştum ama olmak isteyen kim. Oyun çağını çoktan geçmiş bu koca, deli kızın babasının tavşan numarası yaparak bir yerlerden çıkmasını beklemesi kadar garip başka bir şey yoktur. Palavra, bir dolu gariplik var da benim garipliğim mi "garibinize gitti sayın bay." Yo, yo... Babamın gözünde hep çocuk olarak kalmak istedim ben. Annem çocukluğumu görmedi hiç. Evin en küçük kızı bir buçuk yaşındayken öldü. Babam hiç anlamadı niye öldüğünü. Ağladığını görmedim ama iki ay konuşmadı hiç, say ki ölü... Sen, sen olmasaydın konuşacağı da yoktu. Küçük emanet derdi sana o zamanlar... Ben gördüm. En büyük ablam, ablamız Gülderen görmemişti ama ben görmüştüm ağladığını. Yaşlı bir ikindi vaktine dönüyordu güneş... İyice çöken yüzünün üzgünlüğünde, kırçıl saçında sakalında, sırtında taşıdığı kırk yamalı bohça misali hayatında ağladığını gören bendim sadece. Burnunu gömüp saçlarına, hıçkıra hıçkıra ağladı. Okula başladığım ilk günün sabahıydı. Korktum... Bir şey mi olmuştu?

Karın ağrısı, evet... Sırtında her zaman giydiği eski bir ceket vardı. Onu giymişti o sabah. İşe çıkmıştı. O günlerde geç geliyordu eve, erkenden de çıkıyordu. İşler iyi diyordu ama biliyorum işte, on iki yaşında bir kız çocuğu babasını kokladığı zaman bilir bunu çünkü çok yoruluyordu çok. Daha önce de üç beş defa tutmuştu bu karın ağrısı. Sabaha kadar kıvranmıştı, ablam o kadar zorladı ki hastaneye gitmek için... Gitmedi.

Tahıldı çoğunluklu yemeğimiz. Yufka ekmek, bulgur aşısı, makarna... İşten geç döndüğü vakitler, babam için ayırdığımız tenceredeki yemek hep bıraktığımız gibi dururdu. Çoğu zaman yufka ekmeğine boylu boyunca sürdüğü ev yapımı biber salçasını pek severdi.

Tahıl, evet... Sanırım ben ve ablalarımın anlam veremediği, gecelerimizi zehir eden bu karın ağrısı apandisit dedikleri bir şeymiş.

İş dediğim. Hamallık... O kıyı şeridinde karnının ağrısı tutunca تنها bir banka oturmuş, kıvranmış da kıvranmış... Düşüp bayılmış sonra. Kaç saat kıvranmış orda bilmiyorum ama düşüp bayıldığını gören birkaç kişi hastaneye yetiştirdiğinde apandisiti çoktan patlamış ve kör bağırsağındaki zehir çoktan kanına karışmıştı.

* * *

— Alo, Nedim... Uyandırdım mı yoksa? Uyku tutmadı... Değil, aslında Bay Başkanın konuşma metnini yetiştirmek için uyumadım... Evet, onda başlıyor resepsiyon... Yok yok, alışığım ben... Çocuklar uyandı mı?... İyi, bırak uyusunlar... Esengül'ü bugün kontrole götüreceksin, unutmadın değil mi?... Ya hatırlatayım dedim, unutacağından değil... Biliyor musun bugün açılışını yapacakları kıyı şeridinde...

— Biliyorum... Üzme kendini... Esengül uyandı galiba başlar şimdi ane diye ağlamaya... Aslında... E, haklıyım tabii... Çocuklar annesini özlüyor, ne var bunda... İşi bırak işte... Biliyorsun çalışmana bir şey demiyorum... Neyse sonra konuşuruz, ben bir bakayım Esengül'e...

"Sanki yine olmadı..."

"Bu defa niye olmadı peki?"

"Bizim derdimiz ne, meselemiz ne?"

"Modern bireyin modern zamanda içine düştüğü ikilemi, girdiği çıkmazı yansıtmak mı?"

"Değil ya... Ne işimiz var öyle boyalı cümlelere... İnsan, insan. Hepsi bu. Yani, sürekli farklı, ayrıksı tanım duvarları arasındaki insan... Bak dışarıya: Her yer insan. Elini sallasan bir yaşama degecek. Onlardaki sinerji sana geçebiliyor mu, mesele bu işte..."

"Ya sen şimdi onlardaki sinerji sana geçebiliyor mu, dedin ya... Bak akluma ne geldi."

"Evet, dinliyorum..."

"Bir film vardı, adamın birine öyle bir yetenek verilmiş, dokunduğu kişinin..."

"Üfff ya!"

"N'oldu?"

"Bırak filmi falan... Ben gerçek yaşamdan bahsediyorum. Yönetmenin gördüğü kâbustan bana ne... Yalın, çıplak, sade... Çirkef, karamsar, küflü..."

"O zaman her şeyi olduğu gibi yansıtmak gerek... Yani ne bileyim, konuş aslında Gülnaz değil de bizmişiz gibi oldu. Bırakalım, kız konuşsun. Yani oldu diye kaç kişi yaşamını böyle iç monologlarla, gel-gitlerle ifade eder ki. İnsanların çoğu dümdüzdür..."

"Harikası... Bak anlamışsın ne demek istediğimi... Tabii ya, ne karışıp duruyoruz yaşamlara. Bırakalım özgürlüğe kanat açsın Gülnaz... Nasıl olsa biz buradayız... Değil mi?"

"Öyle... O zaman yine üçüncü kişiye dönüyoruz."

"Dönelim, evet. Şöyle başlayalım: Her zamanki gibi bir sabah, deniz bu mevsimde nasılsa öyle; biraz hırçın, sürekli kıyıyı dövüyor. Günlerdir süren hazırlık bugün için. Çalışmalar bitmiş gibi. Uzaktan bir motorlu sesi geliyor."

* * *

Her zamanki gibi bir sabah, deniz bu mevsimde nasılsa öyle; biraz hırçın, sürekli kıyıyı dövüyor. Günlendir süren hazırlık bugün için. Çalışmalar bitmiş gibi. Uzaktan bir motorlu sesi geliyor. Simitçiler, dönerciler, limonata ve ayran satıcıları, şalgamcılar, baloncular, pamuklu şekerçiler birazdan doldurmaya başlardı tören alanını. Dün gece geç saatlere kadar süren tören platformunun kurulumu boyunca çalışan işçiler şimdi platformun etrafında usta bir heykelin eseri izlemesi gibi hayranlık dolu bakışlarla bir birlerine gülümsüyor. Uzaktan pek seçilmeyen bir martı, kanadı kırık olabilir mi, kıyıda kayalıkların arasında sürünür gibi... Uçmuyor.

Gülnaz, kaldığı salaş otel odasının balkon kapısını açıp dışarı çıktı. Kıyıda üç beş tekne sallanıp duruyor. Birkaç balıkçı teknenin bakımını yapıyor. Teknelerin çoğu artık balıkçılık yapmıyor, hemen hepsinin üzerinde İngilizce üç beş kelime... Hırkasına iyice sarıldı. Burnunu çekti, hapşırarak gibi oldu. Çok değil üç saat sonra bu meydanda konuşma yapacaktı. Yıllar önce burada yaşamıştı, çünkü. Çocukluğu, babasıyla hayatının geçtiği bu yer. Belediye Başkanı, ilçelerinin böyle kalemi kuvvetli bir gazeteci çıkarmış olmasını ilçenin amatör internet sitesinde yağlaya ballaya anlatır dururdu hep.

Odasına dönüp yatağın kenarında duran çantasını aldı. Yatağa oturdu, çantasından çıkardığı sigarasını dün Bay Başkanın hediye ettiği çakmakla yaktı. Komidinin üzerinde duran haftalık haber dergisi *Bülten*'in yeni sayısını incelemek için aldı. Hem gazetede üç gün köşe yazıp hem de ülkenin en prestijli haber dergilerinden birinde editör olmak zor işti. Tasarımdan habere çok beğendi dergiyi. Yalnız şarkıcı bir kadının -adı lazım değil- köpeğini çiftleştirmek için kapı kapı dolaştığı haberini sevmedi. Her ne kadar, editör de olsa, istemediği bir haberi yayınlamak zorunda kalışı ne ilkti ne de son olacaktı. "Bu böyledir." dedi.

İşinde ustaydı; her yerde adı saygı ve övgüyle anılıyordu ama... İşte bir de bu vardı: "Ama, ancak, fakat..." "Devam eden bir cümlemin en büyük kâbusu bu bağlaçlardır." İşinden dolayı eşini ihmal edişi var'mış. Tabii bu kocasının ve çevresinin söylediği. Ona kalırsa hiç de ihmal ediyor değildi. Tamam belki her şey çok güzel değildi, o sadece filmlerde olurdu: her şey çok güzel olacak, ama çekilmeyecek, şikayet edecek kadar da kötü sayılmazdı. Hayır, bunu kabullenmiyordu zaten Gülnaz. Başarılı bir gazeteci, editör; aynı zamanda başarılı bir yaşam ustasıdır, onun felsefesine göre.

Kızı olmasa, belki kocası daha erken açardı boşanma davasını. Küçük kızmı için bekledim ama senin düzeleceğin yok, diyerek boşanmak için başvurmuştu mahkemeye.

Canı cehenneme...

* * *

—Lan saç ı uzun aklı kısa, ne iş in var senin öyle züppe insanların evinde?

—Ders çalış ıyoruz beraber ne var bunda, çok hödüksün...

—Bana mı, abine mi dedin o laf ı?

—Evet, sana dedim, amma kalın kafalıs ın...

Çat.

* * *

Elini yanağ ında gezdirdi, sonra saç larında, kolunda... Abisi o gün çok dövmüş tü onu. Babası; “Yapma, etme...” dese de sesini duyuramamış tı. Dursaydı bile evin reisi bu yar ı felçli yatalak adam değ ildi uzun zamandır.

Çat.

Saate baktı. Lavaboya gitti, sonra duş a girdi. Makyaj ını yaptı. Giyindi. Törene kırk dakika vardı, aş ağıya inmeliydi. Odadan çıkmak için kapıya doğru yürüdü, durdu sonra. Döndü.

Çat.

Ses her yerdeydi, sanki cam kırıklarına basıyordu; çat, çat, çat...

Usluca yürüyordu. Sağ a sola baktı üstünkörü. Aradığı neydi?

Çat.

Sigarasını aldı sonra yatağ ının üstünden, çantasına koydu.

Çat.

Bay Başkan ın çakmağ ını da nerdeyse unutuyordu, almazsa olmaz...

Çat.

Sonra toplamaya baş ladı.

Çat.

Az önce abisini anımsamış tı, her anımsayış ta yaşadığını yaşıyordu iş te. Ne cam kırığıydı ne de çık ırık sesi.

Çat, çat, çat...

Eğ ildi yatağ ın üstüne, halıfleksin üzerine, kenara köş eye dağ ılmış kırıklar ı toplamaya baş ladı. Çantasına koydu her parçayı yine. Abisi olacak hödük, kendi çocukluğ una benzetemediğ i kız ı, kalın kafalı olduğ u her halinden belli kocası, kız avcısı şiş göbek patronu, gazetede ki kambur çaycı, iç i leş gibi kır oluk, görgüsüzlük kokan apartman kapıcısı, kapıc ının karısı dilsiz Zehra, her partide, davette evli olduğ unu bile ona askıntı olmayı kendine görev bilen yağ lı reklâm müşterisi -ki reklâmlar ın birçoğ unu büyük olasılıkla onun için veriyordu- Oktay Bey, yıllar yılı her şey değ iş tiğ i halde sürekli “Zaman ın en mühim müş kili geç miş i unutmaktır.” diyen emektar köş e yazar ı Davut Yerde... Heps i için topladı kır ıkları yerden. Neydi ki yaşam dedikleri?

Nefes aldı, verdi. Al, ver...

Yokladı iç ini, kalbi yerinde değ ildi.

NALAN BARBAROSOĞLU'YLA YOL IŞIKLARI ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Asım ÖZ

*"Yazılan metin yazardan hiçbir iz taşımaya bile,
yazar diliyle her zaman metnin içindedir."*

Nalan Barbarosoğlu'nun (1961) beşinci öykü kitabı *Yol Işıkları* yayımlandı. Önceki öykülerinde yaslandığı burkulmayla da ilişkilendirilebilecek öykülerin evreni, biçimsel zenginliklerle de sarmalanıyor. Öyküler sağlam kurgusu, özenle yerleştirilen ayrıntıları ve öykü dokusuyla okurda çok derinlere inen tatlar bırakıyor Barbarosoğlu. Bu arada dilsel yetkinliği de dikkati çekiyor yazarın. Barbarosoğlu ile son kitabını konuştuk.

— On dört öyküden oluşan son kitabınıza ad olarak *Yol Işıkları*'nı seçmişsiniz. Ama böyle bir öykü yok kitapta. Bu öyküler toplamına bu adı seçmenizin özel bir anlamı var mı?

— Genel eğilimin aksine, şimdiye kadar hiçbir kitabıma içindeki öykülerden birinin adını vermedim. O kitapta bir araya geen öykülerin toplamından ortaya çıkan "şey"e işaret eden, dikkat çeken ad vermeyi yeğledim. Bunun özel bir nedeni yok. Bir öykü kitabı birbirinden çok farklı öykülerden bir araya gelir kuşkusuz. Ama ben kitaplarımda birbiriyle bir biçimde iç bağı olan öykülerini bir araya getirmeye özen gösteriyorum. Bir duygu ya da düşünce ya da bir seziş ya da duruş ya da eylemsel olarak aralarında kan bağı olan öykülerin toplamından ortaya çıkan enerjiyi önemsiyorum. Her öykünün bir dünyası var, var olmasına da, bu öykülerin birlikteliğinden ortaya çıkan dünya nasıl bir dünya?.. İçten içe bunu da görmek istiyorum sanırım. Bu kaygılarla baktığımda, bu seçtiğim öyküler toplamı, "yol"a, "aydınlık arayışı"na işaret ediyor gibi geldi bana. O yüzden adı da *Yol Işıkları* oldu. Bunun dışında özel bir anlamı yok.

— "Bir kızım olacaktı. İkimdeydi... Büyüyordu... Ada demiştim; adı Ada olsun.." diyorsunuz "*Denize Gömülen Ada*"da. Hem burada hem de "*Mazeret İzni*" öyküsünde ortaya çıkan kaymakam Serdar üzerinden öykü karakterlerinizin adlandırılmasında da bir amaç var gibi: Serdar güçlü olmayı imleyen bir isim. Oysa güçten uzak, kırılğan biri. Serdar başta olmak üzere, öykü kişilerinin adları simgesel bir içerik de taşıyor mu?

— "Mazeret İzni"ndeki Serdar, sadece kırılğan biri mi?.. Nerden baksanız bir kaymakam. Aldığı eğitim, entelektüel ve duygusal donanımıyla içinde bu-

lunduğu koşulları bir arada değerlendirirsek, direnmesine dikkat çekmek isterim... Bu yüzden de Serdar'ın kırılğanlığı tartışılır gibi geliyor bana... Tabii, bu ayrı bir konu. Sorunuza gelirim, sadece bu iki öyküde değil, diğer öykülerde de öykü kişilerinin adlarına simgesel açıdan bakabiliriz. Bu benim yazarken bile-isteye ya da bir bilinçle yaptığım seçimler değil doğrusu; ama öykü kişileri genellikle adlarıyla geliyorlar ve o adların taşıdığı anlamın öyküye başka bir boyut da kazandırıyor sanırım.

— “Adaya Gidemem” ve “Denizine Gömülen Ada” öyküleri kendi başlarına öyküyken, aynı zamanda geçişli bir işlevleri de var... Bu iki öyküden hareketle ‘ada’nın önemli bir yeri var öykülerinizde diyebilir miyiz, ya da adayla sembolize edilen haller...

— Kuşkusuz bu iki öykünün kan bağı çok güçlü; adları bile birbirine bakıyor, hatta bakmakla kalmıyor, bir de birbirlerine göz kırıyorlar. Saptadığınız ve “geçişli işlev” diye tanımladığınız yakınlık bundan kaynaklanıyor sanırım. Buna rağmen “ada” simgesinin *Yol Işıkları*’ndaki diğer öyküleri bağlayıcı bir yanı ya da baskın bir rolü var mı, gerçekten bilmiyorum. Yalnızlık ya da tek başınalık açısından bakarsak, belki bulunabilir, bir izlek olarak düşünülebilir, arkasından gidilebilir.

— “Gece” odağında birleşen öykülerden oluşan bir önceki kitabınız *Gümüş Gece*’ye yakın öyküler de var bu kitabınızda. Öykücülüğünüzde bir izlek olarak gecenin yeri nedir?

— Gündüz yaşadığımız hayata geceden bakınca, hayat daha iyi aydınlanıyor gibi geliyor bana... Gecenin karanlığında ilerlerken görünen dünya, yaşanan hayat, evcimenlik maskesinden daha kolay sıyrılır. Biz nedense hayatı biçimlendiren değer yargılarımızı “evcimen”lik üzerine kurmuşuzdur ve orada itiraz etmeden sürdürürüz hayatı. Gerçekten itirazımız yok mu acaba?.. Çok mu rahatız örtündüğümüz, hatta savunduğumuz değer yargıları altında?.. Gece, gündüz yaşadığımız hayata, görünen dünyaya bakmak için daha sahici bir zemin gibi geliyor bana. Karanlık, ışıktaki fark etmediğimiz gerçekliğimizi görünür kılıyor. İçimize dolan dünya, tıpkı rüyalar gibi gecede daha savunmasız, daha çıplak ortaya çıkıyor. Hayat ve dünyayla dolaysız bir ilişki kurma olanağı veriyor gece. Gün ışığında taktığımız maskeler, üstlendiğimiz roller gece karanlığında hükmünü yitiriyor... Olmak istediğimiz insanla olduğumuz insan arasındaki derin uçurumu fark ettiğimiz yer gece. Kısacası, geceyi seviyorum. Hayata ve dünyaya geceden bakmayı seviyorum.

Nalan Barbarosoğlu

— “Perdedeki Fısıltı” öykünüz güncel tartışmalara da konu olan ‘şehit’ ile ‘vatan haini’ nin belirsizleşmesi üzerinden ilerliyor. Bu aynı zamanda sizin öykünüzün ipuçlarını taşıyan bir tanımlama... Gene bu çerçevede “Ateşten Bir Top” adlı öykünüzde ise otoriteyi içselleştiren vebalden pay almamış komutanının uygulamaları nedeniyle yaşananlar anlatılıyor. İşlenen tema ve karakterleriyle birbirinden bağımsız olsa da onları birleştiren toplumsal/bireysel travmalar bu öyküleri birbirine yakın konumlandırabileceğimizi düşündürdü bana. Duygular da var elbette, hem de yoğun bir biçimde. Durduğunuz yerden bakıyorsanız dünyaya. Öykü yazarı/okuru olarak Nalan Barbarosoğlu nerede duruyor peki?

— Aslında, bir öykü yazarı olarak nerede durduğum öykülerimden de anlaşılıyordur... Her yazarın anlaşılır... Baktığım yerin içine girmeyi seviyorum... Oradan hayat ya da dünya nasıl görünüyor, merak ediyorum. Orası dışardan nasıl görünüyor anlamaya çalışıyorum... Bu iki bakış açısının karşılıklı oluştuğu yerde, ki artık orada hikâyeye teslim olmuşumdur, ben de yazmaya başlıyorum sanırım. Hiçbir şey görüldüğü gibi değil, daha doğrusu görüldüğü kadar değil... Görünenin arkasında, yanında yöresinde dolaştığınızda, başka yüzünü de görüyorsunuz gerçekliğin. Bu yüzden her yazar gibi hem hikâyenin içindeyim, hem de dışında.

— Bu bağlamda yaşamla yüzleşmek için yazdığınız saptamasını yapmak doğru olur mu?

— Elbette, yazılan her öykü, yaşanan hikâyeye çok yakından bakmaktır... Cesaretiniz varsa, hikâyenin tam da gözlerinin içine bakarsınız... Eğer gözlerinizi kaçırmadan bakmayı sürdürürseniz, yaşadıklarınızla yüzleşirsiniz, en çok da yalanlarınızla, yanlışlarınızla.

— Öykülerde pek çok ortak nokta var, en önemlisi, bu öykülerin gören ve gösteren yanı. Genel olarak psikolojik açılımlarla zenginleştirilmiş bir öykü diliniz var. “Ateşten Bir Top” adlı öykünün dramatik biçim almasını sağlayan yapısı klasik anlayışla,- italik dizilişle verilen- iç sesler, geri dönüş ve çağrışımla ifade bulan çağdaş yaklaşım ustaca harmanlanmış. Bu öyküde iç sesleri diğer öykülerden farklı olarak biçimlendirme gerekçeniz nedir?

— Aslında o öyküde canı gibi sevdiği, kardeşi kabul ettiği atını öldürmek zorunda kalan Salih’in hikâyesini anlatmaya çalıştım. Takdir edersiniz ki, çok ağır bir travma yaşanan; içinden çıkılması çok zor, hatta imkânsız bir travma. Öldürmek ölmeye eş bir anlam kazanıyor anlatılan hikâyede... O anlamı taşıyacak bir dil gerekiyordu... Salih’in kısıtlanmış duygu durumunu, çaresizliğini ve onulmaz bir yasa dönüşecek hayatını taşıyacak bir dile ihtiyacım vardı. Salih, hayatlarını yasa dönüştürdüğümüz bir coğrafyanın insanı çünkü. Tüm bu kaygılarla biçimlendi “Ateşten Bir Top”.

— Öykülerinizde bir karamsarlık seziliyor sanki... Sizden izler de taşıyor mu yazdıklarınız?

— Ben dünyaya ya da hayata kendi içimdeki karanlıktan bakmıyorum... (Keşke bakabilsem, o da ayrı bir konu.) Dünyanın ya da hayatın içindeki karanlığa bakıyorum... Bu ikisi arasında ciddi bir fark var... Yoksa, karamsar değilim... Daha doğrusu, kişisel ruh halimde karamsarlık baskın ya da belirleyici bir duygu durumu değildir. Aksine gülmeyi de, güldürmeyi de severim. Karamsar bir tablo mu çıkıyor öykülerim okunduğunda?.. Acıya baktığınızda karamsar mı olursunuz?.. Karamsarlık ya da iyimserlik... Her iki karşıt duygu durumu da baştan bir önyargıyı, hatta teslimiyeti içinde barındırıyor gibi geliyor bana. “Dünya berbat bir yer” ya da “dünya harika bir yer” gibi ön kabullerle baktığınızda, baktığınız yerdeki gerçekliği daha bakışınızla incitir, sakatlarsınız gibi geliyor bana. Kendinizi olabildiğince paranteze alarak bir gerçekliğin içinde ilerlemek, gerçekliğin yeni renklerini, seslerini görmeyi, şansınız varsa keşfetmenizi sağlar gibi geliyor bana. Yazar, kuşkusuz bir bilimadamı değildir; nesnel gerçeklikten çok, öznel gerçekliğin içinde ilerler. Ama orada bile kendi öznel gerçekliğinin baktığı yerin öznel gerçekliğini örtmemesine özen gösterirse, yazmaya değer bir metnin kapısını açabilir. İşte bu noktadan sonra metin, yazardan izler taşıyor mu diye bakabiliriz. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, yazılan metin yazardan hiçbir iz taşımasa bile, yazar diliyle her zaman metnin içindedir.

— *Öykülerde dikkatimi öncelikle çeken, yerel sözcük ve deyişlerle harmanlanmamış arı, akıcı, anlaşılır Türkçe oldu. Üstelik yerel sözcükleri kullandığınızda yadurğanmayacak öykülerde bile bu dil tutumunuzu sürdürmeniz üzerinde de konuşalım istiyorum: Dil öykücülüğünüz açısından ne ifade ediyor?*

— Yerel sözcük ve deyişleri kullanmıyor muyum gerçekten?.. Hiç farkında değilim. Dilin ritmi içinde ilerlediğimdendir, dilin akışına yedirdiğimdendir... Yazarken kapılıp giderim... Tamam, sonradan gerekli çalışmayı yaparım ama... Çıkmış bir gövde üzerinde çalışırım genellikle. Ve dil, hikâyenin kendisi kadar önemli kuşkusuz. Bu tüm yazarlar için böyledir zaten. Bizi içine çeken, hikâyenin kendisinden çok, kullanılan dildir çünkü. Yoksa, özü açısından, içeriği bakımından yeryüzünde anlatılmamış bir hikâye kaldığını sanmıyorum. Anlatılan hep aynı hikâyedir ama her hikâyeyi biricik yapan yazarın kalemidir. Ne zaman ki, dünya ya da hayat karşısında bize farklı bir duyuş, seziş, anlayış katıyordur hikâye, bir yazarın kaleminden çıkmış demektir. Benim dille ilişkiye gelsek... Ben de her yazar gibi anlattığım hikâyenin dilini bulmaya çalışıyorum her şeyden önce. Kullandığım dilin, hikâyede anlatılanlar kadar anlatılma-yanları da kapsamasını, içine almasını istiyorum, bir art alan yaratmasını. O art alanda okur kendi hayatıyla yer alır ve böylece edebiyat hayatın içine karışır.

— *Peki “Tutuşan Temmuz” için yaşam gerçeğinin öykü gerçeği içinde biçim değiştirip yeniden kurgulandığı bir öykü tanımlaması yapılabilir mi?*

— Yapılabilir belki... Neden olmasın?.. Ama bu tanım öyküye ne katacak?.. Sadece “Tutuşan Temmuz” bağlamında söyleyeyim elbette... Ta-

nımlar, öyküleri tanımlamamız, herhangi bir öyküyü tanımlamak, onu daha anlaşılır mı kılıyor, anlamamızı, dünyasına girmemizi mi kolaylaştırıyor?.. “Tutuşan Temmuz”a geri dönecek olursak, tüm dünyanın gözü önünde gerçekleşen bir olayın içinden çıkmış bir öykü. Yaşam gerçekliğinden kalkılarak oluşturulan bir öykü gerçekliği söz konusu.

— *Öykü yazılır ve okunur, anlatılmaz anlamında sözleriniz vardı yanlış hatırlamıyorsam. Niçin anlatılmaz öykü?*

— Az önce “Tutuşan Temmuz”dan söz ettik... Şimdi ben size o öyküyü anlatayım: Bir adam var... Bir büyük ırmağın çıktığı yeri (ırmağın gözüne) görmek için yola çıkmış... Giderken giderken bir köy çıkıyor karşısına. Köyüler adamı konuk ediyor. Tam da şenliklerin yapıldığı bir güne denk geliyor adamın köye gelmesi. Gece köy meydanında yenilip içiliyor, şenlikler izleniyor. Adam, gece kalmadan yine yoluna devam ediyor. Anlatmaya kalktığınızda bu kadar bir hikâye söz konusu olan... Peki “Tutuşan Temmuz” bu mu?.. Hiç sanmıyım. Bu yüzden yazılan bir öykü, anlatılamaz, okunur diyorum.

— *Öykülerinizde seslerin, çılgınlıkların, fısıltıların, görülemeyip sezilenin de baskın bir yeri var. “Bisikletyaka Bir Kazak” ta genel olarak hayat bilgisi yerine hayat sezgisine öncelik tanırıyorsunuz. Niçin?*

Bildiğiniz gibi bilgi, öğretilen bir içerik taşıyor... Ayrıca, öyle uzaylar var ki, orada 2+2, 4 etmiyor. Bunun da ötesinde, bilgi dışsal, sezgi içsel bir süreç... Bize öğretilen şeyler bünyemize iyi gelmiyorsa, orada bir ‘hata’ var demektir. Sezgi ise dünya ve hayatla doğrudan, aracısız kurulan ilişkiyle gelişir. “Bisikletyaka Kazak”taki öğretmen kadının işi bilgiyi aktarmak olmasına rağmen önceliği sezgiye vermesi hayatla kurduğu samimi ilişkiden kaynaklanıyor sanırım. Öğretilen hayat bilgisinin içselleştirilememesinden, hayat sezgisiyle örtüşmemesinden.

— *Öykülerin önemli bir kısmı dergilerde yayımlandı sanırım. Öykü ve süreli yayın ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Aslında süreli yayınları önemsiyorum; ilke olarak ilk tepkileri orada alırsınız ve bu tepkileri değerlendirirsiniz... Ama geneldeki okur profilinin değişmesiyle birlikte bir şeyler değişti... Birçok okur/yazarın, süreli yayınlarda sadece kendi metnine baktığına tanık olmak, aynı dergiyi paylaştığı diğer metinlere bakma tenezzülünde bile bulunmadığını görmek, can acıtıcı bir hale büründü... Bu anlamda süreli yayınların böylesi bir tabloda varlıklarını sürdürmek için direnmeleri bana çok anlamlı, hatta onurlu geliyor. Ve her şeye karşın yazmaya, yazılanları süreli yayınlarda yayımlamaya devam etmek gerekiyor.

— *Hemen hemen bütün öykülerinizde tükenmelerin, yitirmelerin, uzaklaşma ve yalnızlık anlarının, bir başına kalma ya da buna karar verme süreçlerinin ezikliğini, sıkıntısını dile getirmeniz öykücülüğünüzün baskın karakteri. İlk kitabınız Ne Kadar da Güzeldir Gitmek 1996’da çıktı. O kitaptan Yol Işıkları’na öykücülüğünüzde hangi süreklilikler söz konusu?*

— Ben de her yazar gibi insanın hayat içindeki, dünya karşısındaki duruşuna bakıyorum. Öykülerimdeki baskın karakter olarak belirttiğiniz süreçler, tam da bu noktada elzem bir önem taşıyor, insanın insan olma serüveninde olmazsa olmaz bir zorunluluk olarak karşımıza çıkıyorlar. Doğal bir yönelim sanırım bu... Bir sıkışma anında çıkmaz mı gerçek yüzümüz?.. Refleks olarak ortaya koyduğumuz davranışlar değil midir bizi biz yapan öznelilikler?.. Diğer yandan, eğer öykü kitaplarım arasında bir süreklilik varsa, bu sürekliliğin izini sürmek, bana düşmez kanısındayım. Böylesi bir iz sürümüne ihtiyaç duyan olursa kendiliğinden yapacaktır.

— *Öykü yazmak ve yayımlamak; aslında ortaya bir sav atmaktır. Yani aynı zamanda ‘öykü böyle de yazılır’ demektir bir bakıma. Buradan bakınca sizin Türkçe öyküde yapmak istediğiniz nasıl anlaşılmalı? Yani ürettiğiniz renk nedir?*

— Bu konuda Sait Faik’ten kopya çekerek, sözünün öznesini değiştirerek şunu söyleyebilirim: Öykülerden bir öykü, benimkisi de.

— *Bir yandan öykü yazıyor öte yandan kuşağınızın öyküleri üzerine söyleşiler yapmaktasınız. Öykünün son yıllarını, öykü üretim ve birikimini nasıl görmektesiniz?*

— Son yıllar derken çerçeveyi çizelim isterseniz... Bu anlamda, bana göre, seksenli ve doksanlı yılların yarattığı sinerjiyle iki binli yıllarla birlikte hem nitelik hem de nicelik açısından büyük adımlar atıldı... Burada hemen bir parantez açmak isterim, seksenli yıllar genelde durağan yıllar olarak değerlendirilir ama o dönemin öykü birikimine baktığımızda niteliksel sıçramaları iyi okumamız gerektiğini düşünüyorum. Öykünün yatağını genişleten, kendi sesini ve rengini getirerek geleneğe eklemlenen (karşı çıkarken de ister istemez o geleneğin bir parçası oluyorsunuz) birçok iyi yazar kazandık. İlk kitaplarını yayımlayan yazarlara bakıyorum, onların aralarında da kendi sesini ve rengini taşıyan yazarlar görüyorum. Bu bağlamda hem birikimi değerlendiren, hem de kendisi birikimin bir parçası olan öykücülükle karşı karşıyayız. Bu durum edebiyat ortamında ne yazık ki hakkıyla ele alınmıyor... Ya da ele alınamıyor diyelim. Ama acele etmenin de anlamı yok... Bakılacaktır... Allahtan öykücülerimiz görünmek derdinde değil ve öykülerini yazmaya odaklanabiliyorlar.

— *Size son bir sorum daha olacak ama bu soruyu sizin belirlemenizi istiyorum. Kendinize sorulmasını istediğiniz ve yanıtlamayı arzu ettiğiniz bir soru.*

— İsterseniz burada sizinle ikide birde kendimi sorarken yakaladığım bir soruyu paylaşayım: “Ne şimdi bu?” Yanıtım ise genellikle, “Bilmiyorum, bakmak lazım” oluyor. Takdir edersiniz ki, bu durumda bir sorunun hayalini kuracak fırsatım olmuyor. ❧

AHMET Y. SEZER

YOLCULUĞA VE GECEYE DESEN ÖYKÜLER

1990 ve sonrası yıllardaki öykü üretim ve birikimini ele aldığımızda bu dönemde öykü yazmaya başlayan öykücülerin çoğunun 1960 ve sonrası doğumlu olduğunu görürüz. Bu süreçte ürünlerini art arda yayımlayarak ilgi toplayan ve hızlı bir biçimde yazın dünyamızdaki yerlerini alan isimlerden biri de Nalan Barbarosoğlu (1961)'dur.

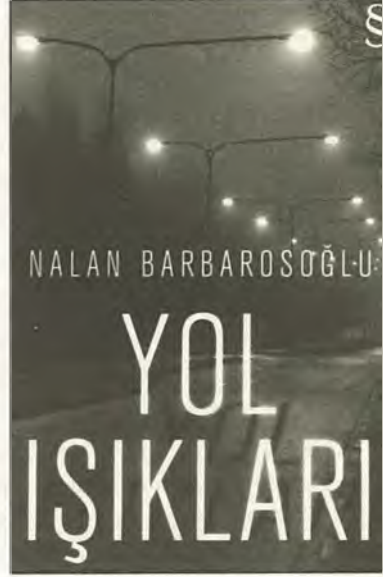
Öyküde Beşinci Durak

Nalan Barbarosoğlu'nun beşinci öykü kitabı *Yol Işıkları*'nda yer alan öyküler bir yandan öyküde süregelen yazarın yeni öyküleri öte yandan da bir öykü dilinin yani "yaşamın kırılğan bir noktasında, bir şimşek çakımı aydınlığında seçilmiş bir görüntünün, sesin ya da rengin hareket geçirdiği çağrışımların duyum-sal bilince ulaştığı anda başlayan" öykülerden oluşuyor. Kitapta *Gezgin, Kuzgun, Bilici, Ses-Fanus, Yol Yorgunu, Kalp Ağrısı, Tutuşan Temmuz, Ateşten Bir Top, Bisikletyaka Bir Kazak, Adaya Gidemem, Perdedeki Fısıltı, Yol Eşiği, Mazeret İzni, Denize Gömülen Ada, Mecnunu Yok Leylâ, Gecikmiş Bir Veda* öyküleri yer alıyor. Öykülerde duygu yoğun yapı yanında, yaşamın zorunlu kıldığı özveriler de, inanılmasa da, istenmese de pratik vazgeçişler baskın.

İlk kitabı *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek* 1996 yılında, Oğlak Yayınevi'nden çıkmıştı Barbarosoğlu'nun. Her kitapta, tehlikeli bir izlekte, hüznü öyküler yazdığının da kanıtı gibi *Yol Işıkları*. Öyküler kahramanlarının kendi kişisel yolculukları içerisinde biraz soluklanıp bize doğru baktıkları an'lara odaklanıyor. Bir yandan yaşamın görünmeyen, yüze vurmayan acı ve yoksunluklarını anlatırken bir anlatım olgunluğu içinden yoğun imgelerle günlük yaşamın göze çarpmayan ayrıntılarını yakalayarak içimizi burkan bir yandan da farklı bir biçim geliştirerek anlatımın imkânlarını ortaya koyarak okunabilen içten, sıcak ve soluklu öyküler yazıyor.

Elbette ki edebiyat yada yazma tutkuyla yapılır. İlhan Berk'in dediği gibi "Yazmanın bir yüzü cennettir, bir yüzü ise cehennem." Ama her yazar tutkuyla yazamaz. Kiminin yazması zoraki diplomat havasında olduğu için yazıcılıktan öteye geçemez. Ama Nalan Barbarosoğlu has bir yazardır. Bir ke-

re öze ilişkin şeyler yapmak olarak algılıyor Barbarosoğlu okunabilir öyküler yazmayı. Onun konu ve olay seçimini, insancıl-eleştirel tutum; biçimini ise dil beğenisinin yüksekliği ve anlatı yetkinliği belirlemektedir. Öykü sanatının kuramsal inceliklerini yapıtlarına belirgin bir yetkinlikle içkinleştiren Barbarosoğlu. *Her Ses Bir Ezgi* kitabı üzerine yapılan bir söyleşide “ (...) olanakları fazla ve işlevsel bir yanı da var kurgularımın. Küçük bir alanın derinliğini ve yüksekliğini kullanarak kendime çok rahat yollar, ara geçitler hatta bulvarlar döşeyebileceğim bir alan yaratıyorum. Zaman ve mekân geçişlerimi, geri dönüşlerimi, gerekiyorsa yinelemelerimi zorlanmadan ve okuyucuyu yormadan gerçekleştiriyebilirim böylece. Ayrıca, olasılıkları, kurgunun gidebileceği yerleri de görmek istiyorum. Dünyada anlatılmamış bir şey, hemen hemen yok gibi. Nasıl anlattığınız çok önemli. Anlatım biçimiyle ne getirdiğini araştırmıyorsa bir yazar, kimliğini kazanamaz. Yazmasa da olur. Hatta hiç yazmasa daha iyi olur. Yeni bir biçimde yazmayacaksak, neden yazıyoruz?.. Öyküde kurgu, duyguyu da ortaya çıkaran ve ileten atmosferdir. En azından benim için böyle. Bu yap-boz parçalarıyla daha çok oynayacağım.” diyordu Bunlar ona öykü kulvarında artık dönmüş gerçekten. Belki de bu yüzden onun öykülerini okurken edebi açlığımızın yatıştığını, kurgudaki ustalığını bir okur olarak yeniden şekillendirdiğini hissedersiniz.

Yolculuklar ve Gece

“Gezgin, Kuzgun ve Bilici” kitabın ilk öyküsü. Bu öyküdeki gezgin, içinde taşıdığı, ama kimselere anlatamadığı öykülerle birlikte gidiyor gittiği yerlere. Öte yandan da derin bir çelişkinin sarmalında iniş çıkışlar yaşıyor. Çünkü gitmekle kalmak arasında kahramanımız, her yolculuğunun bir evden başladığının da farkındalığıyla babaevine dair bir bilincin içinde. Gitmek duygusu yan yana kalmakla . Yani sınırda yani eşikte. Bu öykünün son bölümü onun öykülerindeki yola, yolda olma haline dair sürekliliği yani yaşamla içli dışlı oluşa bir örnek olarak okunabilir. Şöyle bağlıyor bu öyküyü Barbarosoğlu: “‘Gökten üç elma düşme’ bölümüne gelindiğinde, gezginin önündeki yol üçe ayrılmış. Birinci yol, gitmenin keyfini çıkaran gezgin ruhlar içinmiş, ikinci yol, gitme cesaretini babaevine gömenler içinmiş, üçüncü yol da nere-

ye giderse gitsin yolu hep kendine çıkan, başkalarına açılmayanlar içinmiş. Gezgin yolunu seçmiş, yürümüş.” Yazarın ise belki de ait olduğu tek yer yolun kendisidir. Göçmen kuşlar, kırlangıçlar gibi daima gitmek ve bir gidişten bir sonrakine hazırlık yapmakla geçmektedir hayat. Gönüllü bir sürgünlükle, doğuştan olan göçerliğin içiçe geçtiği bir denge de denebilir belki. Ses-Fanus’un epigrafi Edip Cansever’den “Çağrılmayan Yakup”tan. İçli, ve anlatımın çok zaman şiirleştiği şiirsel bir öykü bu: “Yazmamak, susmak. Erden bir hayata başlamak, başka bir dünyaya örneğin hayalini bile kuramadığı bir dünyaya geçmek için bir adım olabilir miydi susmak? Susmaktan susuştan bir fanus bulabilir miydi Yakup bu şehrin ısıtılı caddelerinde, gölgeli sokaklarında, perdeleri sıkı sıkı kapalı pencerelerden sızan solgun ışıkların pır pır ettiği evlerin eşiklerinde?... Susmaktan, derin bir susuştan bir fanus düşledi... O fanusu kırdığını, kırıklarla ellerini kanata kanata suskunluğa dokunduğunu, suskunluğu ifade eden cümleler kurarken sözcüklerin arsını derin susuşlarla bezediğini, bezeyebildiğini...” Hem uzun cümleleri hem de kısa cümleleri beliren duygu durumlarına göre kimi zaman yineleyerek yenilemelerle kimi zaman da ikilemelerin yerli yerinde kullanılmayı biliyor Barbarosoğlu. Metnini gereksiz sözcüklerden arındırmayı, yalnızca anları, görüntü ve sesleri yansıtmayı çok iyi başarıyor.

Gezmek-gitmek-yolculuklara çıkmak, insanın en köklü güdülerinden, yaşamın esaslarından biri. Tabi bu yolculuklarda yorulmakta var. “Yol Yorgunu” öyküsü ilk öykü ile birlikte belli bir izleği aç aç derinleştiriyor. Karar verme süreçlerinin iç ezikliğini, sıkıntısını, gönül kırıklıklarını derinden yaşar karakterler. Yolculuk, gidememeler, evden çok uzaklaşmadan çıkılan yolculuklar, bitmeyen yollardan gelip bitmeyen yollara sürüp giden bir yolculuktur bu. Bir de gitmekten, yol yorgunluğundan, eşikte kalma halinden yani hangi durumdan söz ederse etsin beliren sahicilik duygusu, öyküleri öykü gerçeğine taşıyor. “Kalp Ağrısı” öyküsü aile içi kınılmalara, burulmalara, suskunluklara da oldukça geniş yer açan üçüncü öykü kitabı *Ayçiçekleri* ile de ortaklıklara sahip.

Edebiyat ürünlerinde anlatılanlarla o ülkenin insanının yaşam biçimi, politik gelişmeler resmi tarihte anlatılanlardan çok daha objektif ve sosyolojik açıdan daha tutarlı, güvenli verilerdir. O dönemde yaşananlara ilişkin dikkate değer ipuçlarını verirler. ‘Tutuşan Temmuz’ ve ‘Ateşten Bir Top’ öykülerinin dokusunun altında bir trajedi saklıdır. Bu iki öyküdeki olaylar ve kişiler gerçekliğin kurmaca düzlemine taşınmasıdır. Burada ön plana çıkan baskın unsur tek sözcükle tanıklıktır. Bununla birlikte öykülerin anlattıklarına ağan diğer öğelerden de söz edebiliriz. Hiçbir öykü gerçeği olduğu gibi yansıtmamalı anlayışında olduğunu da belirlemek gerekiyor yazarın. Görünen gerçek yanında yazılan öykünün kendi iç gerçeği olduğunun bilincinde bir yazarın

kaleminden çıkmış bu öyküler. Bu iki gerçeği gözardı etmemek gerek. Ayrıca öykü konusu ne olursa olsun, yazar için asıl konuya bakış açısı önemlidir. Bununla birlikte Barbarosoğlu'nun dönemin, günün, eğilimlerin yazarı olmadığını da belirtmeliyiz. Bu açıdan yazar üzerine düşen bir görevi de yerine getirmiş oluyor, diye düşünüyorum. Yazdıkları gelecekte de okunacaktır. Örneğin içimizi burkan "Tutuşan Temmuz" öyküsüne ilişkin yapılacak derinlikli bir çözümleme hem yazarın dünyasını hem de yazarın konumlanma biçimini kısmen ele verecektir. Çünkü bu öykü yakın tarihte yaşanmış, gazete sayfalarında hâlâ tartışma yaratan bir konuyu ele almış. Madımak otelinde yıllar önce yaşananları anlatıyor.

Öte yandan yol kadar belirgin olan ve kitabın hem adına hem de kapağına yansıyan bir durum söz konusu: Gece. "Kalp Ağrısı" gece ile başlar örneğin. "Perdedeki Fısıltı" öyküsünde ise gecenin en koyu vakti ile karşılaşırız. "Yol Eşiği"nde ise gecenin geç vaktinde elinde kocaman sırt çantasıyla ne açık ne de kapalı duran yani aralık duran kapı Gece odağında birleşen öykülerden oluşan *Gümüş Gece* ile de bir izlek ortaklığına sahip. Kapı aralığından hüzne bakışı *Ayçiçekleri* ile birlikte düşünürken "Gecikmiş Bir Veda" öyküsündeki intihar durumunu da "Her Ses Bir Ezgi" ile yan yana yanarak düşünebiliriz. Ahmet Cemal, Erdal Öz, İlknur Özdemir, Nazlı Eray, Özcan Karabulut, Sema Kaygusuz, Uğur Özakıncı, Yekta Kopan, Yeşim Eyüboğlu ve Nalan Barbarosoğlu olmak üzere toplam on yazarın kaleminde çıkan ve bizi tam on farklı gecede dolaştıran *Gece Öyküleri* adlı bir seçkinin de bulunduğunu hatırlamak gerekiyor geceden geçerken. Bunlar, ilk ağızda aklıma gelenler, kimbilir nice unuttuğum ad oldu bunların yanında, unutulmaması gereken.

İnci Aral bir yazısında "Onun zaman içinde daha büyük adımlar da atacağından hiç kuşku yok" diyordu. *Yol Işıkları*'nı derli toplu olarak okuduğumuzda Barbarosoğlu'nun beşinci durağa değin hemen bütün süreçliğini görebiliriz. O yüzden "topografik bir harita" olarak okunabilir *Yol Işıkları*. Bu kitabın bence en önemli yanı bu.

KOMİ VE KEMİKLER'DE KURMACA VE GERÇEK

Gönül ÇOLAK

Kırmızı Yayınları

"Yazar, sözle özdeşleşmekle,
gerçeği geri alma hakkını yitirir."
Roland Barthes

Komi ve Kemikler'in¹ kapağındaki öykü sözcüğü, arka kapakta dört yazarın kitap için düşüncelerinden alıntılar -hatta kitabın bir yazın ödülü aldığını bilen okurlar için bu ön bilgi²- bir kurmaca evrenle karşı karşıya olduğumuza inanmamız, ve kurmaca bir evrene girmeye kararımız için yeterlidir. İlk öykünün başında yer alan, "Hikayede geçen olay, yer ve kişilerin gerçeğe hiçbir ilgileri yoktur" sözleri de bu inancımızı iyice pekiştirir. Böylece, kurmacayı; yani *gerçekte olmadığı hâlde varmış gibi tasarılanı, gerçekmiş gibi kabul etmeye* hazırızdır. Oysa kitap, ilk öyküden başlayarak gerçeklere dayanan öğelerle düşünmüş öğeler arasındaki bulanık sınırın varlığını duyurur bize. Yaşanmış düşünmüş; yaşamakta olan yazılmakta olana karıştıkça ve düzlemler değiştiğinde onlara alıştığımız bir yerden bakmak neredeyse olanaksızlaşır.

Bu bulanıklığı duyurma yollarından biri olarak yazma süreci kimi kez belirgin, kimi kez biraz daha örtük bir biçimde öykülere katılır. Yazar, yazarın yetkilendirdiği öteki yazarlar, Siz diye seslenilen okur, öteki öykü kişileri hep birlikte bir işleyiş içinde yer alırlar. Böylece, "*söyleme düzeyinden çok yapma düzeyinde*"³ yer aldığı-

nı bildiğimiz Yazar'ın, 'söyleyen' bir öykü kişisine; öykününse öykülemenin öyküsüne dönüştürülmeye çalışıldığını, anlatının da gerçeğe benzetildiğini görürüz.

Bu değiştirme girişimlerinin altında yatan neden açıktır: İlk öykünün yazar anlatıcısının, evinin terasında yazmaya oturmuşken izlemekten kendini alamadığı karşı pencerede görünen genç adamı düşünmeye başlaması, onun yaşamına ilişkin öyküler düşlemesi üzerine, "Madem ki başka bir şey düşünemiyordum ve bu rahatsızlığın biteceği yoktu, o zaman bunları yazmalıyım." der. Bu durumda düşsel olan yerini tanıklığa, dolayısıyla gerçeklere bırakmış gibidir.

Öte yandan bu tanıklıkların, bizi çevreleyen gerçeklerden çok düşsele yöneldiği izlenir. Öyküler boyunca, yazar/anlatıcılar kendi yarattıkları kişilerle, yazmakla yetkilendirdikleri yazarlarla konuşur, onları yönlendirmeye çalışırlar. Çoğunlukla yarı gerçek, yarı düşsel bir evrende dolaşır gibi, bütünlenememiş öykülerden koparılmış oluntuları aktarmaya başlarlar. Öğle uykusunun onları tuttuğu yarı uyanıklık durumla-

rından, gündüz düşlerinden, düşlere dalma anının bulanıklıklarından söz ederler. Anlatıcı, "Vücudum sanki... bütün vücudum ağırlaşıyor... bir gündüz düşü ya da bir rüya... çağırıyor beni... evet, düşüş... düşüş... düşüş..." deyip uykunun karanlığına düşer düşmez orada yeniden yazmaya koyulur. Gene içlerinden biri, "Sürekli yazıyorum. Her durumda. Uyku da ya da uyanık..." dedikten sonra, uyku da yazmak sanki yazmanın tek yoluymuş gibi konuşur: "her an uyanabileceğini ve

boşuna bir çaba içinde olduğunu bile bile yazmayı sürdürmek.”

“Karanlık Oyunu” adlı öykünün yazar/anlatıcısı ‘damlalı elbiseli’ küçük kızla karşılaştığında “Belki de adı Rüya’ydı kızın.” deyip onu bu adla anlatmaya başlar. Bir başkası, “Rüyamda bir hikâye, epeyce uzun bir hikâye yazdığını çok net hatırlıyorum.” der.

Okurların ezici çoğunluğu gibi, *Komi ve Kemikler*’in içinde de uydurma değil, gerçek öyküler dinlemek isteyen kişiler çıkar karşımıza: Kabataş Parkı’ndaki kız orada karşılaşp konuşmaya başladıkları yazara sorar:

“Hikayelerin gerçek mi?”

Hepsinin uydurma olduğunu duyunca, “Boş ver o zaman!” deyiverir. “Ne kadar ilginç olabilir ki gerçek değilse?” Onda gerçek tutkusu öylesine güçlüdür ki, tütününün bile gerçek tütün olduğunu söyleyecektir.

Yazar/anlatıcı da bir ara Kabataş’taki kız gibi gerçeğin ardına düşüp kendi yarattığı yazar Neriman’ı “Bir itiraf, gerçek bir hikaye yoksa topla git şunları başımdan!” diye paylar. Bu da olmayınca yenden kendisi alır sözü, “olduğu gibi gerçeği” anlatmaya koyulur, ama aynı öyküde ‘gerçek’ üzerine şu sözleri de okuruz:

“Gerçeğin değişken bir şey, bildiğimiz her şeyin görelî olduğunu düşünürsek, gerçek dediğimiz şeyleri de bizim uydurduğumuzu söylemek mümkün.”

Böylece, gerçekten uydurmanın birbirine karıştığı bu evrende biz okurlar tam tanıklıkların, bildiğimiz, bilmediğimiz gerçeklerin öykülerini okumaya hazırlanmışken yaşamda olmayacak oluntuların, düşlerin anlatımını okumaya başlar; tam düşlere alışmışken yeniden öyküleme sürecinin tanıklığı içinde buluveririz kendimizi. Birdenbire; “Ben de şu satırların sonunda kim bilir ne zaman yeni bir hikâyeye karşılaşıcağım?” ya da

“Nereden geldik buraya?” diye soran kişiler belirdikçe öykü düzleminde miyiz, yoksa öyküleme düzleminde mi? bilemeyiz. Ama bir yandan da anlatıcıların bolluğu, yazarla yer değiştirmeleri, kimi kez metnin içinden okura seslenerek başa dönüp belli bir yerden yeniden okumamızı öneren kişilerin varlığı sürekli sözün buyurgan gücünü duyurmaktadır bize.

Öyle ya da böyle, öykülerde yazar metnin dışından metnin içine yerleştiği anda öykünün bir iç kişisi durumuna gelecek; söz yazıya dönüştürülmeye başlandığı anda “ne” sorusu da “nasıl” sorusuna bırakacaktır yerini. Takma adla mı yazmalı, ya da yazar doğrudan kendi adını mı kullanmalı? soruları işin içine girdikçe, anlatıcılar değiştikçe her birinin bakış açılarının içeriği kendiliğinden değiştirdiği gerçeği ortaya çıkacaktır. Yayınevinin, öykülerdeki kişilerin adlarını değiştirme önerisi karşısında, anlatıcı da somut bir biçimde duyar bu çelişkiyi. “Düşünsenize; yıllardır bütün mahallenin ‘avoncu’ olarak bildiği birine ‘kozmetikçi’ desem derdim, ama anlattığım şeyler aynı olur muydu bilemiyorum” diye kaygılanır. Böylece ne görüyorsa birer anlatmaya başladığı bir doğal anlatıya kurmacanın yapay öğeleri kendiliğinden eklenmeye başlayacaktır.

Komi ve Kemikler’in anlatıcı-yazarlarının tanıklıklarını yazmaya başlar başlamaz önlerine çıkan dil sorunlarını aşmaya yönelmeleri, sözün gücüne boyun eğmeleri, yazarken ‘doğruluk’ yerine ‘tutarlılığı’ geçirme çabaları, düşlerini işin içine katma yönelimleri yazınsal bir evrende gerçeği kendiliğinden ellerinden kaçırdıklarını gösterir bize.

Örneğin, “Sokak Çocukları Yanılmaz” adlı öyküde, metin içindeki yazar öncelikle dil olarak görmeye başladığı öyküsünde, “Çok mu ayrıntıya girdim yoksa?” diye kaygılanır. Öyküye sokacağı yeni kah-

ramanları düşlerken, okurunun tutarlılık arayışını önemseyip "Ama o zaman da sormaz mı okur, nerede senin hikâyenin başında anlattığın kahramanların?..." diye söylenir kendi kendine. Bir başkası, giriş 'sarktı' mı, diye düşünürken, gene bir başkası metin çok mu 'dağınık' diye sorar.

Kimi kez beylik yazın ilkelerini yerine getirmeye çalıştıklarını görürüz: içlerinden biri "Biraz atmosfer yaratıp, belki çarpıcı bir tek şey söyleyip, bitireceksin..." diye uyarır yetkilendirdiği yazarını; "Bir kişinin elinden çıktığı izlenimi uyandırmalı" diye düşünen de olur. Ama gene de yazının değiştirme niteliğini somut olarak görüp, yakınlara da olsa, bu gerçeği dile getirirler:

"Yazının en kötü tarafı belki de bu. Siz kahramanlarınıza bir dünya yaratırken, onlar da çağrıştırdıklarıyla sizi bazen hiç istemediğiniz yerlere fırlatıveriyorlar..."

Ve en önemlisi de 'yazarlık' konusunu sorgulamaya başlamalarıdır kuşkusuz.

"Tinerici de tam bir hikâye kahramanı çıktı. Yazar en mühim şeyleri bunlara söyler. Sanki böyle yapınca okur bilmişliğini affedecek. Öyle olmaz mı, bütün hikâye sadece şu bizim şarapçı, kuşçu, kağıtçının söyleyeceği bir çift cümle için yazılır. Ne eksik, ne fazla. Her şey tastamam oraya doğru akar, her şey kabı doldurur.

Oysa öyküler de özgürce dilediği gibi aksalar olmaz mı? Tıpkı hayattaki gibi, bizim gibi onlara da yaşama şansını versek."

Böylece, bir yandan bildik biçimleri yineleyen Yazar eleştirilirken; bir yandan da yazınla yaşamı kaynaştırma ereği ve anlatıların yeni biçimlerle süreceği öngörüsü dile getirilmiş olur.

Birebir gerçeği göstermek onu daha görünür kılmayı sağlayan değişikliklerle olanaklıdır. Roman Jakobson bir denemesinde bu değişikliklerin sonucunu, Dostoyevski'den verdiği örnekle şöyle anlatıyor:

"(O)na göre, nesneyi göstermek için, daha önceki görünümünü bozmak, tıpkı mikroskopta incelenecek parçalara yapıldığı gibi, onu da boyamak gerekir. Böylelikle, nesneye farklı bir renk verirsiniz ve daha duyarlı, daha görünür, daha gerçek duruma geldiğini düşünürsünüz."⁴

Genelde sanat, özelde yazın da bunu yapar, çevremizi kuşatan nesneler ve içinde yaşadığımız evreni, yaşamdan ayrı bir düzlemde, değiştirerek, bozarak ve böylece "daha gerçek" duruma getirerek gösterir bize. Bu açıdan bakıldığında, *Komi ve Kemikler*'in, "Gerçeği daha iyi görebilmek için",⁵ tümcesiyle bitişi rastlantı değildir belki de. Bu tümce bağlamından koparılıp yeniden yorumlandığında onaylar bizi, öyküler boyunca süren arayışın sonunda, sözün, yazın'ın varoluş nedenine en somut bir yanıt olarak belirir.

Belli ki, yazın var oldukça sorular da var olacak, kurmacayla gerçek arasındaki bulanık sınır hep tartışılacak, deneysel yazın örnekleri verilecek ve hep "gerçeği daha iyi görebilmenin" en güçlü yollarından birinin de anlatılar olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. ☺

MUKADDER ÖZGEÇ

¹ Gönül Çolak. *Komi ve Kemikler*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 1. baskı 2008.

² Kitap 2009 yılında Yunus Nadi Öykü Ödülü aldı.

³ Tahsin Yücel. *Anlatı Yerlemleri*, "Yanda Birileri" başlıklı çalışma, İstanbul: YKY, 2. baskı 1995. s:34

⁴ Tzvetan Todorov. *Yazın Kuramı*, Sanatta Gerçeklik Üzerine, Roman Jakobson'dan çev. İstanbul: YKY, 2. baskı 2005. s. 99

⁵ Kitabın bu son tümcesiyle en eski metinlerden biri olan "Kırmızı Başlıklı Kız" masalına gönderme yapılması rastlantıyı aşan bir seçim olarak yorumlanabilir. Bu masalın yüzyıllardır yeni içerik ve biçimlerle sık sık yeniden yazıldığı, yorumlandığı

biliniyor. Şenay Kara, bir çalışmasında bu masalın Angela Carter'ın "Kurtkadın" adıyla yazdığı değişkesinde, "saydam aktarımların olanaklılığına kuşkuyla yaklaşılması gerektiği" konusuna vurgu yapıldığını söylüyor. (Adam Öykü sayı: 42)

BİR KİTAP BİR BALTA

Ömer Faruk Dönmez

İz Yayınları

Ömer Faruk Dönmez'in "Bir Kitap Bir Balta" adlı kitabında yer alan "Sinek" öyküsünü okurken aklıma Sokrates'in o ünlü sözü geliyor: "Ben tanrı'nın devletin başına musallat ettiği bir at sineğiyim, her gün, her yerde sizi dürtüyor, kandırıyor, azarlıyorum; peşinizi bırakmıyorum. Benim gibi bir kimseyi kolay kolay bulamayacaksınız. Onun için size kendinizi benden yoksundurmanızı tavsiye ederim." Yalnızca "Sinek" öyküsü değil, bu kitapta yer alan tüm öyküler Sokrates'in sözünü hatırlatır cinsten aslında. Dürten, azarlayan, peşimizi bırakmayan öyküler...

Kitap, adı üstünde bir balta gibi iniyor alışkanlıklarla ördüğümüz, konforu merkeze koyduğumuz yaşamlarımızın orta yerine. Kimi zaman bir sinek oluyor yorulmadan, düşünmeden sürdürdüğümüz, otomatikleştirdiğimiz yaşamların saçmalığını hatırlatan, kimi zaman hafızasını kaybeden biri, kimi zaman pantolonunu unutan bir adam ya da son görevini yerine getirmeye çalışan ölüm.

Kitabın birinci bölümü, yaşamın tekerleğinde gayretle dönmekte olan insana bir çağrı niteliğinde. "O tekerleğin içinde neden dö-

nüp duruyorsun?" diye soruyor ve yanıt almayınca sorularla tokatlıyor baygınlık halindeki insanı.

Kitabın ikinci bölümü, bu tekerlekten çıkmayı başarmış ama dönüp durmaya devam eden insanların arasında kendine yer bulamamışların, büyülmüş sudan içen herkesin delirdiği bir dünyada susuz kalmışların öykülerinden oluşuyor. Israrla suyu içmemeye ve deli/garip yaftasıyla yaşamaya uğraşılıyor kahramanlar. Doktorlara kas gevşetici yerine his gevşetici yazdırmayı dileyen, tekerleğe çomak sokan, henüz kalbi atmakta olan, eğri duruşlu, yaşlı kahramanlar suçu ne başkalarında, ne kendilerinde, ne de hayatta bulabiliyor.

Üçüncü bölümde, yıllar geçtikçe hiçbir şeyin değişmediğini ve kendisi dışındaki çoğunluğun yaşama ayak uydurduğunu gören aksi ve öfkeli kahramanların öykülerini okuyoruz. Bozulmadan kalabilmiş şeyleri arıyor, bunlar dışındakileri güçlü bir öfkeyle reddediyorlar.

Bir Kitap Bir Balta'da yer alan öykülerde, anlatımdan ziyade anlatılanın önemi, ağırlığı hissediliyor, hatta kimi öykülerde güzel anlatma, edebi kılma çabasına eleştiriler getiriliyor. Mesaj verme kaygısının hissedilmesiyle eleştirile-

bilecek olan "Örtaya Karışık" başlıklı öyküsü bu eleştirilere protesto niteliğinde.

Bir amaç için söz söyleme çabası, anlam arayışı, felsefi bir sorgulayış ve öykücünün okuru dürtme, uyandırma isteği her öyküde hissediliyor ancak bu çabaya farklı bir üslup kazandırmayı da başarıyor yazar. Hem buz tutmuş zihinlerimize bir balta indiriyor, hem de bu baltayı bambaşka, kendine has bir açıyla indirmeyi başarıyor. Bir sineğin ölüme yaklaşırken fark ettiği gerçeklerle başlayan öyküler suyundan çıkarılan balıkların ölümüyle sona eriyor. ☺

REYHANE GÜMÜŞ

GURBET YOLCULARI

Arif Akpınar

Sütün Yayınları

Gurbet Yolcuları on dokuz öyküden oluşan bir kitap. İlk öykü, her yaz gurbetteki (Almanya) komşu oğlundan keçeli boya kalemle bekleyen bir çocuğun ince, narin, sıcak duygularıyla yüz yüze geliyor, çocukluğumuza dönüyoruz. Ama her seferinde kalemler unutuluyor, büyük heyecanlarla gurbet dönüşünü bekleyen çocuk, her defasında büyük bir hayal kırıklığına uğruyor. Çocuk; "Önce umudun kokusu kayboldu içimde. Sonra, keçeli boya kalemlerinden gelen ispirto kokusu. Her şey, çocuk yüreğime acı olup oldu. Her şey gözlerimden acı olup aktı. Her şey bir kezzap gibi içimi ve yüreğimi yakıt." diye düşünüyor.

Bu küçük çocuk, sınıfında keçeli boya kalemi olmayanların her sene azaldığını da göz-lüyor. Çocuk kalbi, bu duruma içi acıyarak sabır gösteriyor. Sonunda beklemekten vazgeçen çocuk; "Almanya, umudun adı değildi artık benim için." diyerek âdeta bütün Almancılarla iğneliyor.

Bundan sonraki birkaç öyküde de gurbet hep Almanya'dır. Hikâyelerin birinde gurbete giden bir Durmuş var. Gurbet yine Almanya. Durmuş, giderken karısı Ayşe'ye "Ayşem, tez zamanda seni de yanıma alacağım..." diye söz veriyor ama ne Ayşe'sini yanıma alıyor ne de tez zamanda memleketine dönebiliyor. Yirmi beş yıl sonra köyüne döndükten kısa bir süre sonra da ölüyor.

Kitaba adını veren öyküdeki gurbet, memleketler arası gurbet kavramından daha farklı. Buna Dünyalar arası gurbet (öbür dünya-fani dünya) demek yerinde daha olacak. Durup düşünülmesi, hatırlanması gereken bir gurbet durumu bu... Kahramanımız karaciğerinden biyopsi yöntemiyle parça alınması için bir hastane odasında. Operasyon esnasında ona gösterilen ilgisiz davranışlar, doktor ve hemşirenin umursamaz tavırları, hastanın çektiği acı onu hayatın anlamını düşünmeye itiyor. Operasyondan sonra, o odada geçireceği sekiz saat, insanoğlunun birbirinden sakladığı çirkin yüzü görmesini sağlıyor. Bütün kötü nitelikler âdeta bu yüzde kamufle olmuş. Odaya girenlerden kimi sigara içiyor, kimi dedikodu yapıyor, kimileri de doktorculuk oynuyor. İşte tam

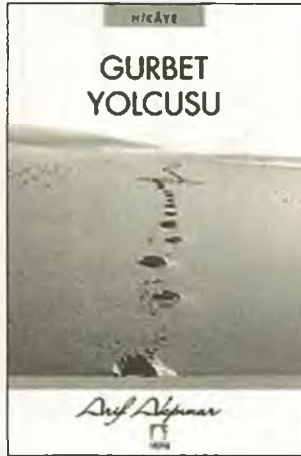
bunlar yaşanırken kimse yatakta acıdan iki büküm olan hastaya dönüp bakmıyor bile. "Sigaralarını söndürmelerini istedim. 'Bir şey olmaz hemşerim, aha dışarı üflüyorum, bak.' Diyerek dumanı umursamaz bir tavırla pencereden dışarı üfledi. Dışarı doğru üflediği dumanın rüzgârla içeriye dolduğunun farkındaydı, aslında."

"Her varlığın bir hayatı vardı. Her varlık fark edilmeyi bekliyordu belki de. Belki de başkalarının ve başka var-

lıkların varlığını fark edemediğimiz için çirkinleşiyordu hayatımız."

Kitabın diğer öykülerinde kader, hoşgörü, ölüm, vefasızlık, hastalık temaları işleniyor. Ağabeyinin ölümünün, anlatıcısı derinden sarstığı "Ey Kimsesiz Garip Hasta"da anlatılıyor. ☺

NACİYE DERLİ

HECEÖYKÜ'NÜN DOSYALARI

1. Sayı: Öykünün Kuramsal Bağlamı
2. Sayı: Öykümüzün Tarihsel Bağlamı
3. Sayı: Öykümüzün Modernleşme Süreci
4. Sayı: Öykümüzde Toplumcu Gerçekçilik
5. Sayı: Türk Öykücülüğünde 'Ada'lar
6. Sayı: Varoluşçu/Bunalım Öyküsü
7. Sayı: 70'li Yıllarda Türk Öyküsü
8. Sayı: Kadın Öykücüler
9. Sayı: 80 Sonrası Türk Öykücülüğü
10. Sayı: A.H. Tanpınar, R. Özdenören, Y. Balku, T. Yücel, S. Ağaoğlu, S. Faik, G. Engin Öyküsü
11. Sayı: Öykümüzde Metafizik İzlek
12. Sayı: Türk Öykücülüğünde Sosyal Değişme
13. Sayı: Öykümüzde Batılılaşma/Yabancılaşma
14. Sayı: Türk Öykücülüğünde Aşk
15. Sayı: Türk Öykücülüğünde Ölüm
16. Sayı: Türk Öykücülüğünde Çocukluk
17. Sayı: Türk Öykücülüğünde Mekân-1
18. Sayı: Türk Öykücülüğünde Mekân-2
19. Sayı: Öyküde Sözcük Ekonomisi: Kısa Kısa [Küçürek] Öykü -1
20. Sayı: Öyküde Sözcük Ekonomisi: Kısa Kısa [Küçürek] Öykü -2
21. Sayı: Öykümüzde Biçimsel Yenilikçi Arayışlar
22. Sayı: Öyküde Karakter Yaratmak-1
23. Sayı: Öyküde Karakter Yaratmak-2
24. Sayı: Öyküde Postmodern Anlatım
25. Sayı: Çağdaş Filistin Öyküsü
26. Sayı: Öyküde Bilinçakışı Tekniği
27. Sayı: Çağdaş Suriye Öyküsü
28. Sayı: Dünden Bugüne Türk Öyküsü: S. İleri, N. Mert, H. Su N. Barbarosoğlu, Ö. Lelesiz, N. Tosun, B. Çelik
29. Sayı: Öykü Dili
30. Sayı: Öyküde Melankoli ve Melodram
31. Sayı: Çağdaş Mısır Öyküsü
32. Sayı: Türk Halk Hikâyeciliği
33. Sayı: Çağdaş İran Öyküsü
34. Sayı: Öyküde Tasvirici Anlatımdan İmgeye
35. Sayı: Çağdaş Cezayir Öyküsü
36. Sayı: Türk Öykücülüğünde Rüya

ISSN 1304-7604

9 771 304 760006

800 YTL (Kuvvetli)